

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Α. Β. ΜΟΥΜΤΖΑΚΗΣ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Α΄, Β΄, Γ΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Συγγραφέας: **Α. Β. ΜΟΥΜΤΖΑΚΗΣ**

Εξώφυλλο
και κοσμήματα: **ΤΑΣΟΣ ΜΟΥΣΤΑΦΕΛΛΟΣ**

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗΣ

Η επανέκδοση του παρόντος βιβλίου πραγματοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών & Εκδόσεων «Διόφαντος» μέσω ψηφιακής μακέτας, η οποία δημιουργήθηκε με χρηματοδότηση από το ΕΣΠΑ / ΕΠ «Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση» / Πράξη «ΣΤΗΡΙΖΩ».

Οι διορθώσεις πραγματοποιήθηκαν κατόπιν έγκρισης του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Α. Β. ΜΟΥΜΤΖΑΚΗΣ

Η συγγραφή και η επιστημονική επιμέλεια του βιβλίου πραγματοποιήθηκε
υπό την αιγίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Α' Β' Γ' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Για να εκφραστεί μια σκέψη, μια επιθυμία ή ένα συναίσθημα, δηλαδή για να σχηματιστεί λόγος, οι λέξεις, όπως και στη νέα ελληνική γλώσσα, *συντάσσονται*, δηλαδή μπαίνουν η μια κοντά στην άλλη, σύμφωνα με ορισμένους κανόνες. Οι κανόνες αυτοί, οι συντακτικοί κανόνες, εξετάζονται στο μέρος της Γραμματικής που λέγεται Συντακτικό.

Στο Συντακτικό της αρχαίας ελληνικής εξετάζονται:

Α' Η πρόταση και οι όροι της, δηλαδή τα στοιχεία που την αποτελούν,

Β' Η σχέση των προτάσεων μεταξύ τους και

Γ' Τα σχήματα λόγου, δηλαδή οι ιδιορρυθμίες του λόγου που γίνονται με παράβαση των συντακτικών ή άλλων γλωσσικών κανόνων.

Η μελέτη του Συντακτικού έχει ως βασικούς σκοπούς να δείξει τον τρόπο με τον οποίο λειτουργούν οι λέξεις μέσα στο λόγο, να δώσει τη σημασία των διάφορων συντακτικών στοιχείων με τα οποία σχηματίζεται μια φράση, και τελικά να βοηθήσει κυρίως στην κατανόηση και στη σωστή μετάφραση ενός αρχαίου κειμένου στη νέα ελληνική.

Το Συντακτικό της αρχαίας ελληνικής γλώσσας δε διαφέρει πολύ από το Συντακτικό της νέας. Σε πολλά σημεία οι συντακτικοί κανόνες της αρχαίας διατηρήθηκαν οι ίδιοι και στη νέα γλώσσα, αφού άλλωστε η τελευταία δεν είναι παρά η συνέχεια και η εξέλιξη της ίδιας γλώσσας, της αρχαίας ελληνικής.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ν.ε.	= νέα ελληνική γλώσσα
πβ.	= παράβαλε
βλ.	= βλέπε
ενν.	= εννοείται
κ.τ.ό.	= και τα όμοια
κ.ε.	= και εξής

Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

1) Τα είδη των προτάσεων ως προς το περιεχόμενο

1 **Πρόταση** λέγεται το συντομότερο τμήμα του λόγου που εκφράζει μια σκέψη, μια επιθυμία ή ένα συναίσθημα. Έτσι τα είδη των προτάσεων ως προς το περιεχόμενό τους, όπως και στη ν.ε., είναι:

α) προτάσεις κρίσεως, με τις οποίες διατυπώνεται μια κρίση, μια σκέψη ή δίνεται μια πληροφορία κ.τ.ό.:

Σὺ Ἕλληγν εἶ (= είσαι).

Τὴν πόλιν ὄντως ἂν ἠγήσω πολέμου ἐργαστήριον εἶναι (= θα νόμιζες πράγματι ότι η πόλη είναι...).

Οὐκ ἂν λάβοις παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος (= δεν μπορείς να πάρεις απ' αυτόν που δεν έχει).

Οι προτάσεις κρίσεως εκφέρονται με **οριστική** (απλή ή δυνητική) ή με **δυνητική ευκτική** και έχουν άρνηση *οὐ* (βλ. §85 κ.ε.).

β) προτάσεις επιθυμίας, με τις οποίες εκφράζεται μια επιθυμία, μια προσταγή, μια ευχή κ.τ.ό.:

Ἴωμεν (= ας πάμε).

Μὴ θορυβεῖτε.

Εἴθ' ἤσθα δυνατός (= μακάρι να ήσουν δυνατός).

Ἐγὼ θρασὺς καὶ ἀναιδῆς οὗτ' εἰμὶ μῆτε γενοίμην (η πρώτη πρόταση είναι κρίσεως, η δεύτερη επιθυμίας).

Οι προτάσεις επιθυμίας εκφέρονται με **υποτακτική, προστακτική** και με τις δύο ευχητικές εγκλίσεις (**ευχητική ευκτική και ευχητική οριστική**). Έχουν άρνηση *μή* (βλ. §85 κ.ε.).

γ) προτάσεις επιφωνηματικές, με τις οποίες εκφράζεται ένα έντονο συναίσθημα:

Ὡ μῆτερ, ὡς καλός μοι ὁ πάππος (= μητέρα, τι ωραίος που μου είναι ο παππούς).

δ) προτάσεις ερωτηματικές, με τις οποίες διατυπώνεται μια ερώτηση:

Τίς εἶ; (= ποιος είσαι;)

Τί εἶπω; (= τι να πω;)

Οι ερωτηματικές προτάσεις είναι προτάσεις κρίσεως ή επιθυμίας με ερωτηματική μορφή, γι' αυτό εκφέρονται με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως ή με υποτακτική ανάλογα, αν δηλαδή έχουν αντίστοιχη πρόταση κρίσεως ή επιθυμίας:

— *Τίς εἶ;* — *Εἰμί...*

— *Πῶς ἄν σκοποῖμεθα αὐτά;* (= πώς θα μπορούσαμε να τα εξετάσουμε αυτά;) — *Σκοποῖμεθα ἄν αὐτά, εἰ...*

— *Τί εἶπω;* — *Εἰπέ...*

— *Μὴ ἀποκρίνωμαι;* (= να μην απάντησω;)

— *Ἀπόκριναι ἢ Μὴ...*

2 Οι ερωτηματικές προτάσεις διακρίνονται, όπως και στη ν.ε., σε: α) ερωτήσεις που δηλώνουν **ολική άγνοια** και στις οποίες η απάντηση μπορεί να είναι ένα *ναί* ή ένα *οὐ* (= όχι) ή κάποια άλλη αντίστοιχη λέξη: *μάλιστα, οὐδαμῶς* (= με κανέναν τρόπο), *πῶς γάρ οὐ* κτλ., γιατί η απάντηση αφορά όλο το περιεχόμενο της προτάσεως:

— *Ἄρα σὺ εἶ Σωκράτης;* — *Ναί.*

— *Μὴ ἀρχιτέκτων βούλει* (= θέλεις) *γενέσθαι;* — *Οὐκουν ἔγωγε* (= όχι εγώ τουλάχιστο).

— *Ἄρ' οὖν βιωτὸν ἡμῖν ἐστὶν μετὰ διεφθαρμένου σώματος;* (= άραγε αξίζει να ζούμε με καταστραμμένο σώμα;) — *Οὐδαμῶς.*

Οι ερωτήσεις αυτές εισάγονται με ένα ερωτηματικό μόριο *ἄρα, ἄρά*

γε, οὐκοῦν, οὕκουν κτλ. ή απλώς η ερωτηματική τους μορφή δηλώνεται με τον τόνο της φωνής.

β) ερωτήσεις που δηλώνουν **μερική άγνοια** και στις οποίες η απάντηση δεν μπορεί να είναι ένα *ναί* ή ένα *οὐ*, γιατί αναφέρεται σ' ένα μόνο μέρος του περιεχομένου της προτάσεως:

— *Τίς εἶ;* — *Εἰμί...*

— *Πόσα ἄν μοι χρήματα δοίης;* (= πόσα χρήματα θα μου δώσεις;)

— *Ὅποσα ἄν δυναίμην* (= όσα θα μπορέσω).

— *Ἐμὲ δὲ ποῦ χρὴ οἰκεῖν;* (= εγώ που πρέπει να κατοικώ;) — *Ἐν τῇ πατρίδι τῇ σουτοῦ* (= στην πατρίδα σου).

Οι ερωτήσεις μερικής άγνοιας εισάγονται με ερωτηματικές αντωνυμίες ή με ερωτηματικά επιρρήματα (*τίς, ποῖος, πόσος* κτλ. ή *ποῦ, πόθεν, πῶς* κτλ.).

2α Όταν οι ερωτηματικές προτάσεις είναι **διμελείς**, δηλαδή περιέχουν δύο ερωτήσεις, τότε στο α' μέρος τους προτάσσεται συνήθως η ερωτηματική αντωνυμία *πότερον* ή *πότερα*, ενώ στο β' μέρος ο διαχωριστικός σύνδεσμος *ή*. Κατά τη μετάφραση στη ν.ε. η λέξη *πότερον* ή *πότερα* μπορεί να παραλείπεται:

Ἀπιόντες ἐνθένδε ἡμεῖς πότερον κακῶς τινὰς ποιοῦμεν ἢ οὐ; (= αν φύγουμε εμεῖς από δω, βλάπτουμε κάποιους ή όχι;)

Σημείωση. Πολλές φορές, όπως και στη ν.ε., η ερώτηση διατυπώνεται, όχι για να πληροφορηθεί κανείς κάτι, αλλά για να εκφραστεί εντονότερα:

α) μια προτροπή ή μια παράκληση:

Τί οὐ καλοῦμεν δῆτα Λυσιστράτην; (αντί: *καλέσωμεν τάχιστα Λυσ.*) (= ας καλέσουμε αμέσως τη Λυσ.).

Οὐ περιμενεῖς; (= δε θα περιμένεις;) (αντί: περιμένε) (πβ. ν.ε. δεν έρχεστε για λίγο;).

β) μια βεβαίωση ή μια άρνηση:

Τοῦτ' οὐκ ἔστι μεγάλη καὶ περιφανὴς ἀναισχυντία; (αντί: *τοῦτ' ἔστι ἀναμφισβητήτως μεγάλη καί...*)

Τίνι ἄν πόλις ἀρέσκοι ἄνευ νόμων; (αντί: *οὐδενὶ ἀρέσκοι ἄν πόλις...*) (πβ. ν.ε. δε σου το 'λεγα εγώ;).

γ) μια υπόθεση:

Ἐξήμαρτέ τις ἄκων; (= έκανε κάποιος ένα λάθος χωρίς να το θέλει;) *Συγγνώμη τούτῳ* (αντί: *ἔάν τις ἐξαμάρτη ἄκων...*) (πβ. ν.ε. έχεις γρόσια; έχεις γλώσσα).

Οι ερωτηματικές αυτές προτάσεις λέγονται **ρητορικές ερωτήσεις**.

2) Τα είδη των προτάσεων ως προς το ποιόν

3 Μια πρόταση κατά το ποιόν λέγεται, όπως και στη ν.ε.:

α) **αρνητική ή αποφατική**, όταν περιέχει άρνηση:

Οὐκ ἂν λάβοις παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος.

Μὴ θορυβεῖτε.

Μὴ ἀποκρίνωμαι;

β) **καταφατική**, όταν δεν περιέχει άρνηση:

Σὺ Ἕλλην εἶ.

Ἴωμεν.

Τίς εἶ;

3) Τα είδη των προτάσεων ως προς τη σχέση τους με άλλες προτάσεις

4 Ως προς τη σχέση της με άλλες προτάσεις μια πρόταση λέγεται, όπως και στη ν.ε.:

α) **κύρια ή ανεξάρτητη**, όταν μπορεί να σταθεί μόνη της στο λόγο:

Ἀγησίλαος κατέλιπεν ἐν τῇ Ἀσίᾳ Εὐξενον ἄρμοστήν.

Ταύτη ἔστω (= ἔτσι ας γίνει).

Μὴ θορυβεῖτε.

Οι κύριες προτάσεις συνδέονται μεταξύ τους με τους παρατακτικούς συνδέσμους (συμπλεκτικούς, αντιθετικούς, διαχωριστικούς κτλ.). Βλ. παρατακτική σύνδεση προτάσεων §144 κ.ε.

β) **δευτερεύουσα ή εξαρτημένη**, όταν δεν μπορεί να σταθεί μόνη της, αλλά εξαρτάται από μιαν άλλη πρόταση την οποία και προσδιορίζει:

Ἀγησίλαος κατέλιπεν ἐν τῇ Ἀσίᾳ Εὐξενον ἄρμοστήν, ἵνα δύναιτο διασῶζειν τὰς πόλεις (= για να μπορεί να προστατεύει τις πόλεις).

Εἰ ταύτη τοῖς θεοῖς φίλον, ταύτη ἔστω.

Η πρόταση: *ἴνα δύναίτο...* προσδιορίζει την κύρια πρόταση: *Ἀγησίλαος κατέλιπεν...* από την οποία και εξαρτάται.

Η πρόταση: *εἰ ταύτη τοῖς θεοῖς φίλον* προσδιορίζει την κύρια πρόταση: *ταύτη ἔστω* και από αυτήν εξαρτάται. Η δευτερεύουσα πρόταση με την πρόταση που προσδιορίζει συνδέεται με τους υποτακτικούς συνδέσμους (ειδικούς, αιτιολογικούς, τελικούς, υποθετικούς κτλ.) ή με αναφορικές αντωνυμίες και αναφορικά επιρρήματα ή με ερωτηματικές αντωνυμίες και ερωτηματικά επιρρήματα. Βλ. υποτακτική σύνδεση προτάσεων §153 κ.ε.

Σημείωση. Με παρατακτικούς συνδέσμους μπορεί να συνδέονται μεταξύ τους και δευτερεύουσες προτάσεις:

Εἰ ἅμα ἐλεύθερος τ' εἴης καὶ πλούσιος γένοιο, τίνος ἂν δέοις (= αν ήσουν ελεύθερος και μαζί γινόσουν και πλούσιος, από τι θα είχες ανάγκη;) (βλ. και §143γ).

4) Τα είδη των προτάσεων ως προς τους όρους

5 Οι προτάσεις με βάση τον αριθμό ή την πληρότητα των όρων τους λέγονται, όπως και στη ν.ε., **απλές, σύνθετες, ελλειπτικές και επαυξημένες**. Βλ. στα επόμενα κεφάλαια §§7, 13, 19, 23.

Περίοδος και ημιπερίοδος

6 Ένα κείμενο, συνήθως όταν είναι μεγάλο, διαιρείται σε περιόδους ή ημιπεριόδους.

Περίοδος λέγεται ένα μέρος του κειμένου που αποτελείται από μία ή περισσότερες προτάσεις και έχει ολοκληρωμένο νόημα. Η περίοδος καταλήγει σε τελεία ή βρίσκεται ανάμεσα σε δυο τελείες.

Ημιπερίοδος (ή **κώλον περιόδου**) λέγεται το μέρος μιας περιόδου που δεν έχει ολοκληρωμένο νόημα, αλλά έχει νοηματική αυτοτέλεια και αποτελείται επίσης από μία ή περισσότερες προτάσεις. Η ημιπερίοδος καταλήγει σε άνω τελεία ή βρίσκεται ανάμεσα σε τελεία και άνω τελεία ή ανάμεσα σε δύο άνω τελείες.

Λ.χ. *Καὶ ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸ ὄρος τῆ πέμπτῃ ἡμέρᾳ· ὄνομα δὲ τῷ ὄρει ἦν Θήχης. Ἐπεὶ δὲ οἱ πρῶτοι ἐγένοντο ἐπὶ τοῦ ὄρους καὶ κατείδον τὴν θάλατταν, κραυγὴ πολλὴ ἐγένετο.*

Ἀκούσας δὲ ὁ Ξενοφῶν καὶ οἱ ἄλλοι ὀπισθοφύλακες ῥήθησαν ἔμπροσθεν ἄλλους ἐπιτίθεσθαι πολεμίους· εἶποντο γὰρ ὀπισθεν ἐκ τῆς καιομένης χώρας, καὶ αὐτῶν οἱ ὀπισθοφύλακες ἀπέκτεινάν τέ τινας καὶ ἐζώγρησαν ἐνέδραν ποιησάμενοι.

Το προηγούμενο απόσπασμα από την Κύρου Ανάβαση του Ξενοφώντα (4, 7, 21-22) αποτελείται από τρεις περιόδους. Η πρώτη περίοδος αποτελείται από δύο ημιπεριόδους με μία κύρια πρόταση στην καθεμιά. Η δεύτερη περίοδος αποτελείται από τρεις προτάσεις, δύο δευτερεύουσες και μία κύρια. Η τρίτη περίοδος αποτελείται από δύο ημιπεριόδους, και απ' αυτές η πρώτη περιλαμβάνει μία κύρια πρόταση, ενώ η δεύτερη ημιπερίοδος περιλαμβάνει τρεις κύριες προτάσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΣ

1. ΑΠΛΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

7 Κάθε πρόταση, όπως και στη ν.ε., αποτελείται από δύο κύριους όρους, δύο κύρια στοιχεία απαραίτητα, για να σχηματιστεί και η πιο απλή πρόταση. Οι κύριοι όροι σε μια πρόταση είναι: το **υποκείμενο** και το **κατηγορήμα**:

Κῦρος ἦν φιλομαθέστατος.

Ἦ πόλις κατέστη φρούριον.

Σὺ Ἕλλην εἶ.

Τὸ λακωνίζειν ἐστὶ φιλοσοφεῖν.

Μακάριός ἐστιν ὅστις οὐσίαν (= περιουσία) καὶ νοῦν ἔχει.

Οἱ φθονοῦντες μισοῦνται.

Οἱ ἐν τῇ ἀγορᾷ ἔφυγον.

Υποκείμενο είναι εκείνο για το οποίο γίνεται λόγος στην πρόταση (*Κῦρος, ἡ πόλις, σύ, τὸ λακωνίζειν, ὅστις... ἔχει, οἱ φθονοῦντες, οἱ ἐν τῇ ἀγορᾷ*).

Κατηγορήμα είναι ό,τι λέγεται στην πρόταση για το υποκείμενο (*ἦν φιλομαθέστατος, κατέστη φρούριον, Ἕλλην εἶ, ἐστὶ φιλοσοφεῖν, μακάριός ἐστιν, μισοῦνται, ἔφυγον*).

Η πρόταση που αποτελείται μόνο από το υποκείμενο και το κατηγορήμα λέγεται **απλή πρόταση**.

Το κατηγορήμα σε μια πρόταση μπορεί να είναι:

α) **μονολεκτικό** και να εκφράζεται μόνο με ρηματικό τύπο (*μισοῦνται, ἔφυγον*) ή

β) **περιφραστικό** και να αποτελείται από έναν τύπο του ρήματος *εἶμι* (= είμαι) ή άλλου συγγενικού ρήματος και από ένα όνομα, επίθετο ή ουσια-

στικό (ἦν φιλομαθέστατος, κατέστη φρούριον, Ἕλλην εἶ, ἐστὶ φιλοσοφεῖν, μακάριος ἐστίν).

Το όνομα που φανερώνει ποιο γνώρισμα αποδίδεται στο υποκείμενο λέγεται **κατηγορούμενο** (φιλομαθέστατος, φρούριον, Ἕλλην, φιλοσοφεῖν, μακάριος), και το ρήμα που συνδέει το υποκείμενο με το κατηγορούμενο λέγεται **συνδεδεικτό** ρήμα (ἦν, κατέστη, εἶ, ἐστὶ).

1) Το υποκείμενο

8 Το υποκείμενο μιας προτάσεως μπορεί να είναι, όπως και στη ν.ε., ουσιαστικό (*Κύρος, ἡ πόλις*) ή αντωνυμία (*σύ*), αλλά και κάθε άλλη λέξη ή ομάδα λέξεων ή και πρόταση ολόκληρη (*τὸ λακωνίζειν, οἱ φθονοῦντες, οἱ ἐν τῇ ἀγορᾷ, ὅστις... ἔχει*). (πβ. ν.ε. το πότε θα φύγεις είναι δικό σου ζήτημα).

Το υποκείμενο του ρήματος στην πρόταση βρίσκεται πάντοτε σε πτώση ονομαστική (για το υποκείμ. του απαρεμφάτου και της μετοχής βλ. §§94, 102).

Σημείωση. Όταν πρόκειται να δηλωθεί κάποιο ποσό κατά προσέγγιση, το υποκείμενο εκφέρεται με εμπρόθετο προσδιορισμό, συνήθως με τις προθέσεις: *εἰς, ἀμφί, περί*, και αιτιατική:

Περὶ τούς ἑπτακοσίους ἀπέθανον (= περίπου εφτακόσιοι).

2) Το κατηγορούμενο

9 Το κατηγορούμενο μπορεί να είναι, όπως και στη ν.ε., όχι μόνο όνομα, ουσιαστικό ή επίθετο (*φρούριον, Ἕλλην, φιλομαθέστατος, μακάριος*) αλλά και κάθε λέξη ή και ολόκληρη πρόταση:

Τὸ λακωνίζειν ἐστὶ φιλοσοφεῖν.

Μάτην ἐστὶ τὸ μεμνήσθαι περὶ τούτων (= είναι μάταιο να κάνει κανείς λόγο γι' αυτά).

Φίλιππος ἐστίν ὅ,τι ἄν εἶπη τις. (πβ. ν.ε. αυτό ήταν **ό,τι πιο παράξενο είδα στη ζωή μου**).

Σημείωση. Και το κατηγορούμενο, όπως και το υποκείμενο, μπορεί να εκφέρεται με εμπρόθετο προσδιορισμό, όταν δηλώνεται ένα ποσό κατά προσέγγιση:

Οἱ Πέρσαι ἦσαν ἀμφὶ τὰς δώδεκα μυριάδας (= περίπου δώδεκα...).

3) Το συνδεδεικτό

10 Συνδεδεικτά ρήματα εκτός από το ρήμα *εἰμί* είναι και άλλα που έχουν συγγενική σημασία, όπως:

α) γίγνομαι, τυγχάνω, διατελῶ (= είμαι διαρκώς), καθίσταμαι (= γίνομαι), ἀποβαίνω, ἔφυν (= γεννήθηκα), πέφυκα (= είμαι από τη φύση μου).

Ἀνυπόδητος καὶ ἀχίτων διατελεῖς (= είσαι διαρκώς χωρίς παπούτσια και χιτώνα).

Ἡρακλῆς κατέστη εὐεργέτης τῆς Ἑλλάδος.

Ἄπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφν (= ο λόγος της αλήθειας...).

β) αἰροῦμαι (= εκλέγομαι), ἀποδείκνυμαι (= διορίζομαι), λέγομαι καὶ τα συνώνυμά τους, ὅπως χειροτονοῦμαι, καλοῦμαι, ὀνομάζομαι κτλ.:

Ξενοφῶν ἠρέθη ἄρχων.

Στρατηγὸς τῶν πάντων ἀπεδέδεικτο Τισσαφέρνης.

Δερκυλίδας ἐπεκαλεῖτο Σίσυφος.

(πβ. ν.ε. Αυτός γεννήθηκε πλούσιος. Ο αδερφός του εκλέγεται βουλευτής στο νομό μας).

11 Και άλλα ρήματα, εκτός από τα συνδεδεμένα, (συχνά όσα σημαίνουν κίνηση) μπορούν να συνδέσουν το υποκείμενο με ένα κατηγορούμενο που είναι συνήθως επίθετο, αλλά σημαίνει ό,τι και ένα επίρρημα, δηλαδή **τόπο, χρόνο, τρόπο, σκοπό, σειρά** κτλ., και γι' αυτό λέγεται **επιρρηματικό κατηγορούμενο**:

Σκηνοῦσιν ἐν ταῖς στέγαις οἱ κάμνοντες (= οἱ ἄρρωστοί), οἱ δ' ἄλλοι σκηνοῦμεν ὑπαίθριοι (= στο ὑπαιθρο).

Ὅρθριος ἦκεις (= ἦρθες τα ξημερώματα).

Ἐγὼ σε ἄσμενος ἐόρακα (= εγώ σε είδα με ευχαρίστηση).

Αἱ νῆες ἦλθον βοηθοί (= τα πλοία ἦρθαν για να βοηθήσουν).

Ἐντεῦθεν ἐξῆσαν (= βγήκαν έξω) οἱ στρατηγοὶ πρῶτοι.

Το επιρρηματικό κατηγορούμενο μεταφράζεται με επιρρηματική έκφραση.

(πβ. ν.ε. Περπατά **καμαρωτός**. Παντρεύτηκε **γέρος**. Ἦρθε **πρώτος** στο διαγωνισμό).

12 Με τα ρήματα που σημαίνουν εξέλιξη, όπως *αυξάνομαι, αίρομαι* (= υψώνομαι), *τρέφομαι* κ.τ.ό. το κατηγορούμενο λέγεται **προληπτικό ή κατηγορούμενο του αποτελέσματος**, γιατί το υποκείμενο

λαμβάνει από πριν, προλαμβάνει, ένα γνώρισμα που θα είναι το τελικό αποτέλεσμα του ρήματος:

Τὸ Κύρου ὄνομα μέγιστον ἠΰξητο.

Τὸ ὕψος τοῦ τείχους ἤρρετο μέγα.

(πβ. ν.ε. ο Βασίλης σπουδάξει γιατρός).

Το προληπτικό κατηγορούμενο μεταφράζεται με:

ὥστε να γίνει...., ή και έγινε ή γινόταν κτλ.

2. ΣΥΝΘΕΤΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

13 Μια πρόταση μπορεί να έχει, όπως και στη ν.ε., περισσότερα από ένα υποκείμενα ή κατηγορούμενα:

Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης ἀθάνατοί εἰσι.

Σοφὸς καὶ θεῖος ὁ ἀνὴρ ἐστι.

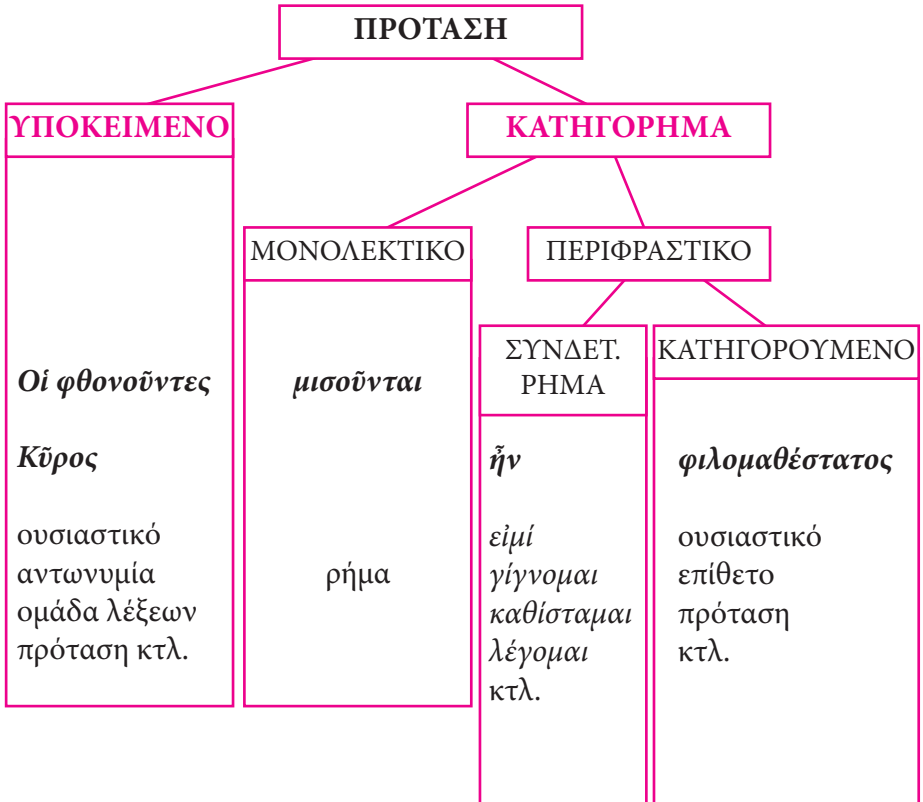
Αυτή η πρόταση λέγεται **σύνθετη**.

(πβ. ν.ε. Ο πατέρας και η μητέρα δε ζούσαν. Εκείνος ήταν εργατικός και τίμιος.)

Πίνακας 1

ΟΙ ΚΥΡΙΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ ΟΡΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΣ

1) Συμφωνία του ρήματος με το υποκείμενο

14 Το ρήμα σε μια πρόταση συμφωνεί με το υποκείμενό του, όπως και στη ν.ε., στο πρόσωπο και στον αριθμό:

*Σὺ εἶπας.
Οὔτοι λέγουσιν.*

Αλλά όταν το υποκείμενο του ρήματος είναι όνομα ουδέτερου γένους πληθυντικού αριθμού, τότε το ρήμα συνήθως μπαίνει όχι σε πληθυντικό αλλά σε ενικό αριθμό:

*Τὰ παιδιά παίζει.
Πάντα τὰ δίκαια καλά ἐστι.*

Η σύνταξη αυτή λέγεται αττική σύνταξη.

15 Σε μια πρόταση που τα υποκείμενα είναι δύο ή περισσότερα το ρήμα μπαίνει κανονικά στον πληθυντικό αριθμό. Αν τα υποκείμενα διαφέρουν στο πρόσωπο, το ρήμα μπαίνει στο επικρατέστερο πρόσωπο· επικρατέστερο είναι το πρώτο πρόσωπο από το δεύτερο και τρίτο και το δεύτερο πρόσωπο από το τρίτο:

*Κάστωρ και Πολυδεύκης ἀθάνατοί εἰσι.
Ἐγὼ καὶ σὺ φίλοι ἐσμέν.
Οὐ σὺ μόνος οὐδὲ οἱ σοὶ φίλοι πρῶτοι τὴν δόξαν περὶ θεῶν ἔσχετε.*

Σημείωση. Πολλές φορές το ρήμα που έχει δύο ή περισσότερα υποκείμενα μπαίνει σε ενικό αριθμό και στο πρόσωπο του υποκειμένου που είναι το πλησιέστερο ή το σπουδαιότερο:

Οἶδα σαφῶς καὶ ἐγὼ καὶ σὺ (αντί: ἴσμεν σαφῶς...).
Βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ διώκων εἰσπίπτει εἰς τὸ στρατόπεδον (αντί: διώκοντες εἰσπίπτουσιν εἰς...).
(πβ. ν.ε. ἔλα κι εσύ και το παιδί, αντί: ελάτε κι εσύ και το παιδί).

2) Συμφωνία του κατηγορουμένου με το υποκείμενο

16 Το κατηγορούμενο σε μια απλή πρόταση, αν είναι επίθετο, συμφωνεί με το υποκείμενο στο γένος, στον αριθμό και στην πτώση. Αν όμως το κατηγορούμενο είναι **ουσιαστικό**, τότε συμφωνεί με το υποκείμενο υποχρεωτικά μόνο στην πτώση:

Σωκράτης ἐστὶ σοφός.

Οἱ Δελφοὶ εἰσι πόλις.

Αλλά πολλές φορές, όταν το υποκείμενο δε φανερώνει κάτι ορισμένο αλλά μια έννοια σ' όλο της το είδος, τότε το κατηγορούμενο αν είναι επίθετο μπαίνει σε ουδέτερο γένος ενικού αριθμού, ανεξάρτητα από το γένος και τον αριθμό του υποκειμένου:

Ἡ δ' ἀμαθία πάντων αἰσχιστον (= η αμάθεια γενικά).

Πονηρόν ὁ συκοφάντης (= όλοι οι συκοφάντες).

Αἱ μεταβολαὶ λυπηρόν (= οι μεταβολές γενικά).

(πβ. ν.ε. οι σεισμοί είναι **κακό**).

Σημείωση. Πολλές φορές με το κατηγορούμενο αυτό υπάρχει η λέξη *πράγμα* ή *χρήμα* ή *κτήμα*:

Ὁ δῆμος ἐστὶν ἀσταθμητότατον πράγμα (=ο λαός είναι κάτι ασταθέστατο).

Γενική κατηγορηματική

17 Όταν το κατηγορούμενο είναι ουσιαστικό, πολλές φορές δεν μπαίνει σε ονομαστική, σύμφωνα με τον κανόνα, αλλά σε γενική που λέγεται **γενική κατηγορηματική** και φανερώνει:

α) **κτήση** (γενική κατηγορηματική κτητική):

Ἡ ἡγεμονία ἐστὶ τῆς πόλεως (= η ηγεμονία ανήκει στην πόλη)

(πβ. ν.ε. το βιβλίο είναι **του Κώστα**).

β) **ένα σύνολο**, από το οποίο ένα μέρος είναι το υποκείμενο (γενική κατηγ. διαιρετική):

Σόλων *τῶν ἑπτὰ σοφῶν ἐκλήθη* (= ονομάστηκε ένας από τους επτά σοφούς)

(πβ. ν.ε. ο ένας ήταν **της παρέας μας**).

γ) **ὕλη** (γεν. κατηγορ. της ὕλης):

Ἡ κρηπίς (= το θεμέλιο) *ἔστι λίθων μεγάλων* (αλλά ν.ε.: τα δαχτυλίδια της είναι καθαρό χρυσάφι, αλλά και: από χρυσάφι ή χρυσά).

δ) **ιδιότητα** (γεν. κατηγορ. της ιδιότητας):

Τοῦ ποταμοῦ τὸ εὖρὸς ἔστιν εἴκοσι ποδῶν.

Εἰμί τριάκοντα ἐτῶν.

(πβ. ν.ε. ο Νίκος είναι **δέκα χρονών**).

ε) **ἀξία** (γεν. κατηγορ. της αξίας):

Ἡ οἰκία ἔστιν εἴκοσι μινῶν.

(πβ. ν.ε. αυτή η τσάντα είναι **των χιλίων δραχμών**).

18 Όταν υπάρχουν στην πρόταση δύο ή περισσότερα υποκείμενα, το κατηγορούμενο αν είναι επίθετο, μπαίνει κανονικά στον πληθυντικό αριθμό και:

α) στο κοινό γένος των υποκειμένων, αν τα υποκείμενα είναι ἔμψυχα του ίδιου γένους:

Ἡ μήτηρ καὶ ἡ θυγάτηρ καλαί εἰσιν.

β) στο επικρατέστερο γένος, αν τα υποκείμενα είναι ἔμψυχα διαφορετικού γένους (επικρατέστερο γένος θεωρείται το αρσενικό από τα άλλα δύο και το θηλυκό από το ουδέτερο).

Ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ ἀγαθοί εἰσιν.

γ) στο ουδέτερο γένος, αν τα υποκείμενα είναι ἄψυχα οποιοδήποτε γένους:

Αἰδῶς καὶ φόβος ἔμφυτα ἀνθρώποις εἰσίν.

(πβ. ν.ε. η ντροπή και ο φόβος είναι **ἐμφυτα**).

δ) στο γένος των εμψύχων, αν τα υποκείμενα είναι άλλα ἔμψυχα και άλλα ἄψυχα:

Ἡ τύχη καὶ ὁ Φίλιππος ἦσαν τῶν ἔργων κύριοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

ΕΛΛΕΙΠΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

19 **Ελλειπτική** λέγεται η πρόταση όταν παραλείπονται απ' αυτήν ένας ή περισσότεροι όροι, που εννοούνται εύκολα από τα συμφραζόμενα ή από την κοινή πείρα των ανθρώπων που έχουν την ίδια γλώσσα: *Ἑλληνές ἐσμεν* (ενν. *ἡμεῖς*). *Μέτρον ἄριστον* (ενν. *ἐστί*).

1) Παράλειψη του υποκειμένου

20 α) Το υποκείμενο του ρήματος στο α' και β' πρόσωπο (*ἐγώ, ἡμεῖς, σύ, ὑμεῖς*) παραλείπεται, γιατί δηλώνεται καθαρά με την κατάληξη του ρήματος. Μπαίνει μόνο για έμφαση ή αντιδιαστολή:

Οὕτως εἶ σοφός; (ενν. *σύ*).

Σὺ μὲν παιδείας ἐπιθυμεῖς, ἐγὼ δὲ παιδεύειν ἄλλους ἐπιχειρῶ.

β) Το υποκείμενο του ρήματος στο γ' πρόσωπο κανονικά μπαίνει, γιατί δεν μπορεί να δηλωθεί με την κατάληξη. Παραλείπεται όμως, όταν εύκολα μπορεί να εννοηθεί από την έννοια του ίδιου του ρήματος ή όταν είναι γενικό και αόριστο (κυρίως με τα ρ. *λέγουσιν* ή *φασίν*) ή εύκολα εννοείται από τα συμφραζόμενα:

Ἐπεὶ ἐσάλπιγξε, οἱ στρατιῶται προβαλόμενοι τὰ ὄπλα ἐπήσαν

(= όταν σάλπιγξε (ενν. *ὁ σαλπικτής*) οι στρατιώτες προτείνοντας τα όπλα επιτέθηκαν).

Τὰς Ἀθήνας φασι θεοσεβεστάτας εἶναι (= *λένε*, ενν. *οἱ ἄνθρωποι*).

Τισσαφέρνης διαβάλλει τὸν Κῦρον πρὸς τὸν ἀδελφόν, ὡς ἐπιβουλεύει αὐτῷ (= ότι δήθεν σχεδιάζει κακό γι' αυτόν) (δηλ. *ὁ Κῦρος ἐπιβουλεύει τῷ ἀδελφῷ*).

(πβ. ν.ε. Χτύπησε προσκλητήριο (στρατ.). **Λένε** ότι αυτός τους πρόδωσε. Ο μαθητής ρώτησε τον καθηγητή του αν του **δίνει** την άδεια **να απουσιάσει**).

2) Παράλειψη του ρήματος

21 Κάθε ρήμα μπορεί να παραλείπεται, όταν εύκολα εννοείται ή από τα συμφραζόμενα ή από την κοινή πείρα και τη χρήση της γλώσσας:

*Ἐγὼ σὲ ἄσμενος ἐόρακα καὶ οἱ ἄλλοι πάντες (ενν. ἐόρακασι).
Μηδὲν ἄγαν (ενν. ποίει) (= μην κάνεις τίποτε υπερβολικό).*

(πβ. ν.ε. Περασμένα ξεχασμένα. Εσύ το ήξερες, αυτός όμως;).
Αλλά συνήθως παραλείπεται ο τύπος *ἐστί* του ρήματος *εἰμί* από τις απρόσωπες εκφράσεις που σχηματίζονται:

α) με τα ουσιαστικά *ἀνάγκη, καιρός, ὥρα, θέμις* κτλ.

β) με τα επίθετα *δῆλον, δυνατόν, οἶόν τε, ῥάδιον, χαλεπόν* κτλ. ή με τα ρηματικά επίθετα *σε-τέον, λ.χ. διδακτέον ἐστί, ποιητέον ἐστί* κτλ.

γ) με τις μετοχές *δέον, εἰκός, πρόπον* κτλ.:

Μοχθεῖν ἀνάγκη (ενν. *ἐστί*) *τοὺς θέλοντας εὐτυχεῖν.*

Φύσιν πονηρὰν μεταβαλεῖν οὐ ῥάδιον (ενν. *ἐστί*) (= δεν είναι εύκολο να αλλάξεις έναν κακό χαρακτήρα).

Ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγωνιστέον (ενν. *ἐστί*) (= πρέπει να αγωνιζόμεστε...).

Βαρβάρων Ἑλληνας ἄρχειν εἰκός (= ενν. *ἐστί*) (= είναι λογικό να εξουσιάζουν οι Έλληνες τους βαρβάρους) (βλ. §73).

(πβ. ν.ε. **Ἦρα** να φύγουμε. **Δύσκολο** να πάμε τώρα).

3) Παράλειψη του κατηγορουμένου ή και δύο όρων της προτάσεως

22 Επίσης μπορεί να παραλείπεται και το κατηγορούμενο ή ακόμη και δύο συγχρόνως όροι της προτάσεως:

*Οὐδείς θεὸς ἐπιθυμεῖ σοφὸς γενέσθαι· ἔστι γὰρ (αντί: ἔστι γὰρ σοφός)·
παραλείπεται το κατηγορούμενο (σοφός).*

*Ὁ μὲν δειλὸς τῆς πατρίδος, ὁ δὲ φιλόδοξος τῆς πατρῴας οὐσίας ἐστί
προδότης (αντί: ὁ μὲν δειλός ἐστί προδότης τῆς πατρίδος)·*

παραλείπεται το ρήμα (*ἐστί*) και το κατηγορούμενο (*προδότης*)

(πβ. ν.ε. Αυτός είναι πλούσιος· εγώ δεν είμαι).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄

ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

23 Οι κύριοι όροι μιας προτάσεως (το υποκείμενο, το ρήμα και το κατηγορούμενο) συνοδεύονται συνήθως από συμπληρώματα της έννοιάς τους που λέγονται **προσδιορισμοί** και με τους οποίους γίνεται ακριβέστερη η διατύπωση του λόγου. Οι προσδιορισμοί λέγονται **δευτερεύοντες όροι της προτάσεως**.

Η πρόταση που έχει εκτός από τους κύριους και δευτερεύοντες όρους λέγεται **επαυξημένη** πρόταση:

α) *Μένων ὁ Θετταλὸς ἦν φίλος Ἀριαίου.
Τούτων αἴτιος Χαιρεφῶν ὄδε ἐστίν.*

β) *Ἐνταῦθα ἔμεινε Κῦρος ἡμέρας τριάκοντα.
Οἱ Ἕλληνες σὺν γέλῳτι ἐπὶ τὰς σκηνάς ἦλθον.*

Οι προσδιορισμοί λέγονται:

α) **ονοματικοί**, όταν είναι ονόματα, ουσιαστικά ή επίθετα, ή άλλες λέξεις που έχουν θέση ονόματος και προσδιορίζουν επίσης ονόματα. Και όταν συμφωνούν στην πτώση με τη λέξη που προσδιορίζουν λέγονται **ομοιόπτωτοι** (ὁ Θετταλός, ὄδε), όταν δε συμφωνούν λέγονται **ετερόπτωτοι** (Ἀριαίου, τούτων).

β) **επιρρηματικοί**, όταν είναι επιρρήματα ή άλλες λέξεις που έχουν θέση επιρρήματος και προσδιορίζουν κυρίως ρήματα (ἐνταῦθα, ἡμέρας, σὺν γέλῳτι, ἐπὶ τὰς σκηνάς).

Πίνακας 2

ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

Ως προς το περιεχόμενο	Ως προς το ποιόν	Ως προς τη σχέση τους με άλλες προτάσεις	Ως προς τους όρους
1. κρίσεως <i>Σὺ Ἕλλην εἶ</i>	1. καταφατικές <i>Σὺ Ἕλλην εἶ</i>	1. κύριες ή ανεξάρτητες <i>Ταύτη ἔστω</i>	1. απλές <i>Σὺ Ἕλλην εἶ</i>
2. επιθυμίας <i>Μὴ θορυβεῖτε</i>	2. αρνητικές ή αποφατικές <i>Οὐκ ἐκ χρημάτων ἀρετὴ γίνεταί</i>	2. δευτερεύουσες ή εξαρτημένες <i>Εἰ ταύτη τοῖς θεοῖς φίλον, ταύτη ἔστω</i>	2. σύνθετες <i>Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης ἀθάνατοὶ εἰσι</i>
3. επιφωνηματικές <i>Ὡς καλός μοι ὁ πάππος</i>			3. ελλειπτικές <i>Ἕλληνές ἐσμεν</i>
4. ερωτηματικές			
α) με ολική άγνοια <i>Ἄρα σὺ εἶ Σωκράτης;</i>	β) με μερική άγνοια <i>Τίς εἶ;</i>		4. επαυξημένες <i>Μένων ὁ Θετταλός ἦν φίλος Ἀριαίου</i>

1) ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΟΜΟΙΟΠΤΩΤΟΙ

α) Παράθεση και επεξήγηση

24 Το ουσιαστικό που προσδιορίζει ένα άλλο ουσιαστικό στην ίδια πτώση λέγεται, όπως και στη ν.ε.:

1. **παραθετικός προσδιορισμός ή παράθεση**, όταν δίνει στο ουσιαστικό που προσδιορίζει ένα κύριο και γνωστό γνώρισμα.

Η παράθεση μπορεί να αναλυθεί σε αναφορική πρόταση:

Κῦρος ὁ βασιλεύς (= ο Κ. που είναι βασιλιάς).

Περὶ χρημάτων λαλεῖς, ἀβεβαίου πράγματος (= μιλάς για χρήματα, που είναι ένα αβέβαιο πράγμα).

(πβ. ν.ε. φτάσαμε στη Θεσσαλονίκη, **στην πόλη του Αγίου Δημητρίου**).

2. επεξηγηματικός προσδιορισμός ή επεξήγηση*, όταν επεξηγεί, δηλαδή διασαφηνίζει την έννοια του ουσιαστικού που προσδιορίζει, η οποία είναι γενική και αόριστη. Η επεξήγηση μεταφράζεται με το δηλαδή και την αντίστοιχη λέξη:

Ὁ κοινὸς ἰατρός σε θεραπεύσει, χρόνος.

Μεγίστου κακοῦ ἀπηλλάγησαν, πονηρίας.

(πβ. ν.ε. από τον αφρό της θάλασσας βγήκε η θεά της ομορφιάς, **η Αφροδίτη**).

Ως επεξήγηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί όχι μόνο ουσιαστικό αλλά και άλλη λέξη ή και ολόκληρη πρόταση:

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

Ταῦτα λέγω, ὡς τὸ παράπαν οὐ νομίζεις θεοῦς.

25 Παράθεση ή επεξήγηση, εκτός από τα ουσιαστικά δέχονται και οι αντωνυμίες αλλά και άλλα μέρη του λόγου ή και μια ολόκληρη πρόταση:

Ἡμεῖς οἱ στρατηγοί (= εμεῖς που είμαστε...). Παράθεση.

Τοῦτο ἐστὶ τὸ ἀδικεῖν, τὸ πλέον τῶν ἄλλων ζητεῖν ἔχειν (= δηλαδή το να ζητάς να έχεις πιο πολλά από...). Επεξήγηση.

*Πᾶς ἐλεύθερος ἐνὶ δοῦλός ἐστι, τῷ νόμῳ, ὁ δὲ δοῦλος **δυσί**, τῷ νόμῳ, καὶ τῷ δεσπότη* (= κάθε ελεύθερος άνθρωπος είναι δούλος σε έναν, δηλαδή στο νόμο, αλλά ο δούλος σε δύο, δηλαδή...). Επεξηγήσεις.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀμφοτέρωθεν, ἔκ τε γῆς καὶ ἐκ θαλάσσης, ἠμύνοντο (= από δύο μεριές, δηλαδή και από την ξηρά και από...). Επεξήγηση.

Ἴη γὰρ νοεῖς θάπτειν σφε, ἀπόρρητον πόλει; (= αλήθεια, σκέφτεσαι να

* περισσότερη εξήγηση

τον θάψεις, πράγμα που απαγορεύεται στην πόλη); Παράθεση.
Ὡς μὴ τέκνα εἰσίδωμεν, ἀνόσιον θέαν, ψυχροραγοῦντα (= να μη δούμε να ξεψυχούν..., που είναι ένα ανίερο θέαμα). Παράθεση.

26 Η παράθεση που προσδιορίζει μια ολόκληρη πρόταση κανονικά προτάσσεται, και γι' αυτό λέγεται **προεξαγγελτική παράθεση**:

Ἄλλ' ἢ, **τὸ λεγόμενον**, κατόπιν ἐορτῆς ἤκομεν (= αλλά πράγματι, όπως λένε, ήρθαμε...).

(πβ. ν.ε. και **το σπουδαιότερο**, κανένας δεν αντιλήφθηκε την αλλαγή).

Ὡς προεξαγγελτικές παραθέσεις χρησιμοποιούνται οι φράσεις: **τὸ λεγόμενον, τὸ τῆς παροιμίας, τὸ μέγιστον, τὸ δεινότατον, τούναντίον** κ.τ.ό.

Σημείωση. Μερικές φορές η επεξήγηση εκφέρεται με το ρ. λέγω (= εννοώ) σε αιτιατική πτώση ως αντικείμενο του ρήματος:

Προσέκρουσα ἀνθρώπῳ πονηρῷ, Ἀνδροτίωνα λέγω (= συνάντησα... εννοώ τον...). *Εἶσω κομίζου και σύ, Κασσάνδραν λέγω* (= πήγαινε κι εσύ μέσα, εννοώ την...).

β) Επιθετικός προσδιορισμός

27 Επιθετικός προσδιορισμός λέγεται το επίθετο που προσδιορίζει ένα ουσιαστικό και φανερώνει μια μόνιμη ιδιότητά του. Συμφωνεί με το ουσιαστικό που προσδιορίζει, όπως και στη ν.ε., στο γένος, στον αριθμό και στην πτώση:

Οἱ λόγοι τοῦ σοφοῦ ἀνδρός. Αἱ Ἑλλησποντιακαὶ πόλεις. Μετεσχήκαμεν ὑμῖν ἱερῶν τῶν σεμνοτάτων (= πήραμε μέρος μαζί σας...).

Ὡς επιθετικοί προσδιορισμοί εκτός από τα επίθετα χρησιμοποιούνται:

1. αντωνυμίες: **Ὁ ἐμὸς πατήρ. Ἐν τοιοῦτῳ καιρῷ** (πβ. ν.ε. **τέτοια** λαχτάρα).
2. αριθμητικά: **Τρεῖς** ἄνδρες.
3. μετοχές: **Ὁ λάμπων ἥλιος** (πβ. ν.ε. **τα γκρεμισμένα** σπίτια).
4. ουσιαστικά που δηλώνουν ηλικία, επάγγελμα, εθνικότητα:
Γέρων ἀνήρ. Ἄνθρωποι γραμματεῖς. Ἀνήρ Πέρσης (πβ. ν.ε. **γέρος** άν-

θρωπος, **επιστήμονας** άνθρωπος, **νοικοκύρης** άνθρωπος).

5. κύρια ονόματα γεωγραφικών όρων, όταν είναι του ίδιου γένους και αριθμού και προτάσσονται με το άρθρο*:

Τὸ Πήλιον ὄρος. Ὁ Εὐξείνιος πόντος. Ὁ Ἀχελῷος ποταμός κτλ.

6. γενική πτώση ουσιαστικού ή επίρρημα ή εμπρόθετος προσδιορισμός με άρθρο:

Ὁ τοῦ βασιλέως θρόνος. Οἱ κάτω θεοί. Ἡ κατὰ νόμον τιμωρία.

28 Ο έναρθρος επιθετικός προσδιορισμός πολλές φορές εκφέρεται χωρίς το ουσιαστικό που προσδιορίζει, γιατί εύκολα εννοείται. Τότε ο επιθετικός προσδιορισμός παίρνει θέση ουσιαστικού, όπως:

οἱ ἀθάνατοι (= οι θεοί), *οἱ θνητοί* (= οι άνθρωποι), *τό ἱερόν* (= ο ναός), *τά ἱερά* (= τα σφάγια, η θυσία), *τό ἵππικόν* (ενν. *στράτευμα*), *ἡ ὑστεραία* (ενν. *ἡμέρα*), *ἡ μουσική*, *ἡ ρητορική* (ενν. *τέχνη*), *ἡ εὐθεία* (ενν. *ὁδός ἢ γραμμή*), *οἱ λέγοντες* (= οι ῥήτορες), *ἡ ἐπιούσα* (ενν. *ἡμέρα*) κτλ.
(πβ. ν.ε. οι πλούσιοι, τα ξένα, το πεζικό, το κοινό κτλ.).

γ) Κατηγορηματικός προσδιορισμός

29 Κατηγορηματικός προσδιορισμός λέγεται, όπως και στη ν.ε., ο ομοιόπτωτος προσδιορισμός που εκφέρεται με επίθετο ή μετοχή και αποδίδει στο ουσιαστικό που προσδιορίζει μια παροδική ιδιότητα:

Ἀγασίλαος φαιδρῶ τῷ προσώπῳ ἐκέλευσε (= με πρόσωπο γελαστό).

Προφαίνεται ἐλαύνων ἰδροῦντι τῷ ἵππῳ (= φαίνεται από μακριά να τρέχει με ιδρωμένο ἄλογο).

Ο κατηγορηματικός προσδιορισμός δεν έχει άρθρο, ενώ το ουσιαστικό που προσδιορίζεται απ' αυτόν συνήθως έχει.

Σημείωση. Στον κατηγορηματικό προσδιορισμό αντιπαραβάλλεται μια ιδιότητα ή κατάσταση του ουσιαστικού που προσδιορίζεται με άλλες ιδιότητες ή καταστάσεις του ίδιου ουσιαστικού, ενώ στον επιθετικό προσδιορισμό το ουσιαστικό αντιπαραβάλλεται με άλλα όμοια ουσιαστικά: λ.χ. *Κατέλαβον τὴν ἔρημον πόλιν* (και όχι μίαν ἄλλη) = επι-

* Αλλιώς έχουμε προσδιορισμούς παραθετικούς: λ.χ. *Πάρνης τὸ ὄρος*, *Λευκίμμη τὸ ἀκρωτήριον** οι λέξεις το ὄρος, το ακρωτήριον είναι **παραθέσεις** στα κύρια ονόματα: *Πάρνης*, *Λευκίμμη* αντίστοιχα.

θετικός προσδιορισμός. *Κατέλαβον τὴν πόλιν ἔρημον* (και όχι με τον πληθυσμό της)= κατηγορηματικός προσδιορισμός.

(πβ. ν.ε. Ἦρθε το γελαστό παιδί· επιθετικός, Ἦρθε το παιδί γελαστό· κατηγορηματικός).

30 Ως κατηγορηματικοί προσδιορισμοί χρησιμοποιούνται συνήθως τα επίθετα:

ἄκρος, μέσος, ἔσχατος (= τελευταίος), *πᾶς, ἅπας, ὅλος* (= ολόκληρος), *μόνος, αὐτός* (= ο ίδιος), *ἕκαστος*:

Ἐν αἰθέρι μέσῳ κατέστη λαμπρὸς ἡλίου κύκλος (= στη μέση του ουρανού...).

Πᾶσαν ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν ἐρῶ (= θα σας πω ὅλη την ἀλήθεια).
Καὶ ἐμὲ αὐτὸν ὕβρισε (= κι ἐμένα τον ίδιο...).

Σημείωση. Με ἄρθρο τα προηγούμενα επίθετα χρησιμοποιούνται ως επιθετικοί προσδιορισμοί και ἔχουν διαφορετική σημασία: *ὁ μέσος* = αὐτός που βρίσκεται στο μέσον, ο μεσαίος· *ὁ μόνος* = ο μοναχικός, ο μοναδικός κτλ.

2) ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΙ ΟΙ ΠΛΑΓΙΕΣ ΠΤΩΣΕΙΣ

31 Οι ονοματικοί ετερόπτωτοι προσδιορισμοί προσδιορίζουν κυρίως ονόματα, ουσιαστικά ή επίθετα, και εκφέρονται με τις πλάγιες πτώσεις: γενική, δοτική, αιτιατική.

I. ΟΙ ΠΛΑΓΙΕΣ ΠΤΩΣΕΙΣ ΩΣ ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

α' Η γενική

32 Η γενική που προσδιορίζει ως ετερόπτωτος προσδιορισμός ονόματα, ουσιαστικά και επίθετα φανερώνει*:

1. τον κτήτορα (γενική κτητική) ή το δημιουργό:

Ἡ οἰκία τοῦ Μιλτιάδου. Ἡ ἀρετὴ τοῦ ἀνδρός. Τὰ ἔπη τοῦ Ὀμήρου. Ὁ υἱὸς τοῦ Φιλίππου.

2. ένα σύνολο από το οποίο ένα μέρος είναι το όνομα που προσδιορίζεται από τη γενική (γενική διαιρετική):

Ἄνῆρ τοῦ δήμου. Πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν (= πολλοὶ ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες ἢ, καλύτερα, πολλοὶ στρατιῶτες). Ἄνῆρ τῶν πελταστῶν. (πβ. ν.ε. δύο μαθητές τοῦ Λυκείου μας).

Με γενική διαιρετική συντάσσονται συχνά επίθετα ή αντωνυμίες ουδέτερου γένους: *πολύ, ἥμισυ, πᾶν, τί* κτλ., ή επίθετα υπερθετικού βαθμού:

Τῶ ἥμισυ τοῦ δόρατος ἐμάχετο.

Εἰς τοῦτο ἀναιδείας ἀφίκετο (= ἐφτασε σ' αὐτό το σημεῖο τῆς ἀναιδείας).

Σωκράτης ἦν σοφώτατος Ἀθηναίων.

3. τήν ύλη ή τό περιεχόμενο:

Εἶφος σιδήρου. Ἀγέλη βοῶν (= κοπάδι ἀπὸ βόδια) (ἀλλά ν.ε.):

* πβ. και γενική κατηγορηματική §17.

σπαθί από σίδηρο· ένα ποτήρι κρασί = ένα π. που περιέχει κρασί).

4. ιδιότητα:

Ὅδος *τριῶν ἡμερῶν*. Τείχος *ὀκτώ σταδίων*. Παις *τριῶν ἐτῶν*.

Με γενική της ιδιότητας συντάσσονται ονόματα που σημαίνουν μέγεθος ή ηλικία και συνοδεύονται από αριθμητικό (πβ. ν.ε.: Ένα παιδί πέντε ετών κι ένα παιδί της κούνιας. Ένα ρολόι της τσέπης. Ένα ποτήρι του κρασιού).

5. την αξία ή το τίμημα:

Δέκα *μνῶν χωρίον* (= κτήμα). Ἄγροσ *ταλάντου ἄξιος* (= που αξίζει ένα τάλαντο).

Δόξα *χρημάτων οὐκ ὠνητή* (ἐστί) (= η δόξα δεν αγοράζεται με χρήματα).

Με γενική της αξίας ή του τιμήματος συντάσσονται τα επίθετα: *ἄξιος*, *ἀνάξιος*, *ὠνητός* κ.τ.ό. (πβ. ν.ε. αυτοκίνητο **ενός εκατομμυρίου**).

6. την αιτία:

Ὅργη *μεγάλων ἀδικημάτων* (= οργή για μεγάλα αδικήματα).

Τούτων αἴτιος *Χαιρεφῶν ἐστί*. Ἔνοχος *δειλίας*.

Με γενική της αιτίας συντάσσονται συνήθως τα επίθετα *αἴτιος*, *ὑπεύθυνος*, *ἐνοχος*, *εὐδαίμων* κ.τ.ό.

7. το υποκείμενο μιας ενέργειας (γενική υποκειμενική):

Πόλεμος Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων (ἐπολέμησαν οἱ Π. καὶ οἱ Ἀθ.). Ἔριδες *θεῶν καὶ θνητῶν* (ἐρίζουσιν οἱ θ. καὶ οἱ θν.)

8. το αντικείμενο μιας ενέργειας (γενική αντικειμενική):

Μιμηταὶ τῶν προγόνων (μιμοῦνται τούς...). *Πόθοσ πατριδῶν* (ποθοῦσι τὰς πατρίδας).

33 Με γενική υποκειμενική ή αντικειμενική συντάσσονται τα ονόματα, ουσιαστικά ή επίθετα που έχουν αντίστοιχο ρήμα, λ.χ. *πόλεμος* - *πολεμῶ*, *ἔρις* - *ἐρίζω*, *μιμητής* - *μιμοῦμαι*, *πόθος* - *ποθῶ*. Ἐτσι συντάσσονται με γενική αντικειμενική τα ακόλουθα επίθετα, που έχουν αντίστοιχα ρήματα, που κι εκείνα συντάσσονται με γενική ως αντικείμενο (βλ. §51), και σημαίνουν:

α) **μνήμη ή λήθη**, όπως: *μνήμων, ἀμνήμων, ἐπιλήσμων*:

Μνήμων τῶν προγόνων.

Ἀμνήμων τῶν κινδύνων.

β) **φροντίδα, επιμέλεια, φειδώ** και τα αντίθετα, όπως: *ἐπιμελής, ἀμελής, φειδωλός, ἀφειδής, ὀλίγωρος*:

Ἐπιμελής τῶν θείων. Φειδωλός χρημάτων.

γ) **συμμετοχή** σε κάτι, **πλησμονή** ή το αντίθετο **στέρηση, χωρισμό, απομάκρυνση ή απαλλαγή**, όπως: *μέτοχος, κοινωνός, μεστός, πλήρης, ἐνδεής* (= φτωχός), *γυμνός, κενός, ὄρφανός*:

Μέτοχος τῆς πόλεως. Πλήρης ὕδατος. Ἐνδεής χρημάτων.

Ὄρφανός πατρός (αλλά ν.ε. αποθήκες γεμάτες τρόφιμα, και: *ορφανός από πατέρα*).

δ) **χωρισμό, απομάκρυνση ή απαλλαγή**, όπως: *ἔρημος, ἐλεύθερος, ἀγνός* κτλ.:

Ἐρημος φίλων. Φόνου ἀγνός (= καθαρός από φόνο),

καθώς και επίθετα με α στερητικό: *Ἄμικτος κακοῦ. Ἄγευστος συμφορῶν.*

ε) **εμπειρία ή απειρία, επιτυχία ή αποτυχία**, όπως: *ἔμπειρος, ἄπειρος, ἐπιτυχής, ἀήθης* (= ασυνήθιστος):

Ἐμπειρος πολέμου (= ἐμπειρος στον πόλεμο). *Ἄπειρος γραμμάτων.*

Ἐκπληξίς ἐνέπεσεν ἀνθρώποις ἀήθεσι τοιαύτης μάχης.

στ) **εξουσία ή το αντίθετο**, όπως *κύριος* (= αφέντης, κάτοχος), *ἀκράτωρ, ὑπήκοος*:

Κύριος τῆς Ἀσίας.

Ἐαυτοῦ ὧν ἀκράτωρ ἄλλων ἐπιχειρεῖ ἄρχειν.

Ἵπῆκοοι τῶν γονέων (= πειθαρχικοί στους γονεῖς).

ζ) **διαφορά ή σύγκριση**, όπως *διάφορος, ἕτερος, ἀλλότριος*:

Ἐπιστήμη ἐπιστήμης διάφορος.

Ἐτερον τὸ ἡδὺ τοῦ ἀγαθοῦ.

Πότερόν ἐστιν ἐπιστήμη ἢ ἀρετὴ ἢ ἄλλοιον ἐπιστήμης; (= η αρετή είναι γνώση ή κάτι διαφορετικό από τη γνώση);

Επίσης με γενική συντάσσονται και τα παραθετικά και όσα επίθετα σημαίνουν σύγκριση (γενική συγκριτική, βλ. §34) όπως *πρότερος, ὕστερος, πολλαπλάσιος* κτλ.:

Ἡ βασίλισσα προτέρα Κύρου ἀφίκετο.

Πολλῶν χρημάτων κρείττων ὁ παρὰ τοῦ πλήθους ἔπαινος (= ανώτερος από πολλά χρήματα είναι ο έπαινος του κόσμου).

Τὸ νικᾶν ἑαυτὸν πασῶν νικῶν πρώτη καὶ ἀρίστη (= από όλες τις νίκες η πρώτη και η καλύτερη είναι να νικᾶς τον εαυτό σου).

Η σύνταξη των παραθετικών

34 Σε μια σύγκριση **α' όρος συγκρίσεως** λέγεται το πρόσωπο ή το πράγμα που συγκρίνεται με κάτι άλλο, ενώ **β' όρος** αυτό με το οποίο γίνεται η σύγκριση:

Ἀλκιβιάδης ἦν νεώτερος Περικλέους (Ἀλκιβιάδης α' όρος, Περικλῆς β' όρος συγκρίσεως).

Ο β' όρος συγκρίσεως, όταν είναι ουσιαστικό ή άλλη λέξη που λαμβάνεται ως ουσιαστικό, εκφέρεται κανονικά με γενική (γενική συγκριτική) ή σπανιότερα με το ή και στην ίδια πτώση με τον α' όρο: Ἡ τῆς ἀρετῆς κτῆσις πλούτου μὲν κρείττων, χρησιμωτέρα δ' εὐγενείας ἐστι.

Τὸ φυλάξασθαι τάγαθὰ χαλεπώτερον τοῦ κτήσασθαι ἐστίν.

Αἰροῦ μᾶλλον ζημίαν ἢ κέρδος αἰσχρόν (= να προτιμάς πιο πολύ...).

(πβ. ν.ε. Η Αναστασία είναι μικρότερή σου. Η Χριστίνα είναι ψηλότερη από τη Μαρία. Καλύτερα να πας εσύ παρά εγώ).

Όταν όμως ο β' όρος δεν είναι ουσιαστικό αλλά κάποια άλλη λέξη ή φράση, τότε εκφέρεται πάντοτε με το ή και με τον ίδιο τρόπο που εκφέρεται και ο α' όρος:

Τὰ ἐπιτήδεια βούλομαι ὑμᾶς μᾶλλον ἢ ἐμέ ἔχειν.

Καλῶς ἀκούειν μᾶλλον ἢ πλουτεῖν θέλε. (= θέλε πιο πολύ να έχεις καλό όνομα παρά να είσαι πλούσιος).

Σημείωση. Το συγκριτικό πολλές φορές, όταν παραλείπεται ο β' όρος συγκρίσεως, ισοδυναμεί με το θετικό ή εκφράζει κάτι λιγότερο από το θετικό:

Οί πρεσβύτεροι και οί νεώτεροι=οί πρεσβύτεροι και οί νέοι (πβ. ν.ε. τι νεότερα = τι νέα;).

Τὸ στράτευμα ἀτακτότερον ἐχώρει στη μετάφραση προστίθεται το κάπως: το στράτευμα προχωρούσε κάπως ἀτακτα (πβ. ν.ε. ο άρρωστός μας είναι καλύτερα).

35 Το υπερθετικό, όπως και στη ν.ε., δηλώνει ότι:

α) ένα ουσιαστικό έχει μια ιδιότητα ή ποιότητα σε ανώτερο βαθμό από όλα τα όμοιά του και λέγεται **σχετικό υπερθετικό**:

Ἀθηναίων σοφώτατος Σωκράτης ἦν (= ο Σ. ήταν ο πιο σοφός από όλους τους Αθ.).

β) ένα ουσιαστικό έχει μια ιδιότητα ή ποιότητα στον ανώτερο βαθμό χωρίς άμεση σύγκριση με τα όμοιά του, και τότε λέγεται **απόλυτο υπερθετικό**:

Κῦρος φιλομαθέστατος ἦν (= ο Κ. ήταν πολύ φιλομαθής).

Σημείωση. Η γενική με τα σχετικά υπερθετικά, ενώ δείχνει κάποια σύγκριση, καταλήγει να είναι διααιρετική (§32, 2) παρά β' όρος συγκρίσεως, αφού αυτό που συγκρίνεται λαμβάνεται από ένα σύνολο όμοιων προσώπων ή πραγμάτων.

Για τη γενική ως προσδιορισμό επιρρημάτων και επιφωνημάτων βλ. §39, ως επιρρηματικό προσδιορισμό βλ. §43, και ως αντικείμενο βλ. §51 κ.ε.

β' Η δοτική

36 Η δοτική ως ετερόπτωτος προσδιορισμός προσδιορίζει επίθετα (σπάνια ουσιαστικά) που σημαίνουν:

1. **ωφέλεια ή, το αντίθετο, βλάβη, φιλία ή, το αντίθετο, έχθρα**, όπως: *ὠφέλιμος, βλαβερός, φίλος, ἐχθρός*:

Πιστοὶ ἦσαν τῷ Κύρῳ καὶ τοῖς Ἕλλησιν εὖνοι.

Οἱ πονηροὶ ἀλλήλοις ἐχθροὶ μᾶλλον εἰσὶν ἢ φίλοι.

2. **ευπείθεια ή υποταγή, ακολουθία ή διαδοχή, προσέγγιση, επικοινωνία ή μείξη και τα αντίθετα**, όπως: *εὐπειθής, ὑπήκοος, ἀκόλουθος, διάδοχος, γείτων, ὄμορος* (= γειτονικός) *ἄμικτος* κ.τ.ό.:

Ἴππος εὐπειθής τῷ ἠνιόχῳ.

Ἀκόλουθα τούτοις πράττω (= ενεργώ σύμφωνα μ' αυτά).

Ὅμοροι τοῖς Δωριεῦσι.

Ἦδονή ἄμικτος φρονήσει.

3. αυτό που **πρέπει** ή **ταιριάζει** και **τα αντίθετα** όπως: *πρεπώδης, ἀρμόδιος, ἀπρεπής, ἀνάρμοστος* κ.τ.ό.:

*Ἐπίστανται ἃ δοκεῖ **πρεπωδέστατα** γυναιξιν εἶναι* (= γνωρίζουν πολύ καλά όσα θεωρούνται κατάλληλα για τις γυναίκες).

*Μέθῃ **φύλαξιν*** (= στους φύλακες) *ἀπρεπέστατον.*

4. **ταυτότητα** ή **ομοιότητα**, **ισότητα** ή **συμφωνία** και **τα αντίθετα** όπως: *ό αυτός, όμοιος, ἀνόμοιος, ἴσος, ἄνισος, ἰσόρροπος, σύμφωνος:*

*Οἱ πονηροὶ **ἀλλήλοις όμοιοί** εἰσιν.*

*Ἡ νῆσος **ἴση** ἐστὶ τῇ πόλει.*

***Σύμφωνοι ἀλλήλοις** εἰσί.*

Τα επίθετα αυτά που συντάσσονται με δοτική (αντικειμενική) έχουν αντίστοιχα ρήματα που παίρνουν αντικείμενο σε δοτική (βλ. §52).

37 Η δοτική ως ετερόπτωτος προσδιορισμός σε επίθετα ή ουσιαστικά σημαίνει πολλές φορές **αναφορά** (= ως προς...) (**δοτική της αναφοράς**):

*Ἐρρωμενέστατοι ταῖς **ψυχαῖς*** (= πολύ δυνατοί ως προς την ψυχή, στην ψυχή).

*Οὔτε **ποσὶν** εἰμι **ταχύς** οὔτε **χερσὶν ἰσχυρός*** (= ούτε στα πόδια είμαι γρήγορος ούτε...).

Για τη δοτική ως προσδιορισμό επιρρημάτων βλ. §40, ως επιρρηματικό προσδιορισμό βλ. §44, και ως αντικείμενο βλ. §52 κ.ε.

γ' Η αιτιατική

38 Η αιτιατική ως ετερόπτωτος προσδιορισμός επιθέτων ή ουσιαστικών δεν είναι πολύ συχή και σημαίνει κυρίως την **αναφορά** (το «**κατά τι**»)· μεταφράζεται: **ως προς, στο...**:

*Ἄγαθός τὰ **πολεμικά**.*

*Τυφλός τὰ **τ' ὄτα** τόν **τε νοῦν** τὰ **τ' ὄμματα** εἶ* (= είσαι τυφλός και στ' αυτιά και στο νου και στα μάτια).

*Σκόπει πῶς ἂν **βελτίων** τὴν **ψυχὴν** γένοιο* (= σκέψου πως θα γίνεις καλύτερος στην ψυχή).

Συχνές αιτιατικές της αναφοράς είναι οι: τόν ἀριθμόν, τό εὔρος, τό ὕψος, τό πλήθος, τό ὄνομα:

Τάφος ἦν ὀρυκτὴ βαθεῖα, τὸ μὲν εὔρος ὀργυιαὶ πέντε, τὸ δὲ βάθος ὀργυιαὶ τρεῖς.

Οἱ μὲν ἐπορεύοντο τὸ πλήθος ὡς δισχίλιοι.

Πόλις αὐτόθι ᾤκειτο, Θάψακος ὄνομα (= ἐκεῖ κατοικοῦσαν μια πόλη με τὸ ὄνομα Θ.).

(πβ. ν.ε. δυνατός στην ψυχή αλλά και: ένα ἀγαλμα το ὕψος δέκα μέτρα).

Για τὴν αιτιατικὴ ὡς προσδιορισμὸ ἐπιρρημάτων βλ. §41, ὡς ἐπιρρηματικὸ προσδιορισμὸ βλ. §45, καὶ ὡς ἀντικείμενο βλ. §54 κ.ε.

ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

ΟΜΟΙΟΠΤΩΤΟΙ			ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΙ			
Παράθεση	Επεξήγηση	Επιθετικός Προσδιορισμός	Κατηγορηματικός Προσδιορισμός	Σε γενική	Σε δοτική	Σε αιτιατική
Κύρος ό βασίλευς	Ό κοινός ίατρός σε θεραπεύσει, χρόνος	Οι λόγοι του σοφού άνδρος	Φαιδρή τῷ προσώπῳ ἐκέλευσε	1. κτητική Ἡ οἰκία τοῦ Μιλτ. 2. διαιρετική Ἀνὴρ τῶν πελευστῶν 3. της ὕλης Εἶφος σιδήρου 4. της ιδιότητος Παῖς τριῶν ἐτῶν 5. της αξίας Χωρίον δέκα μνῶν 6. της αιτίας Τούτου αἴτιος 7. υποκειμενική Πόλεμος Ἀθηναίων καὶ Πελοποννησίων 8. αντικειμενική Μιμηταὶ προγόνων	1. αντικειμενική -πιστοὶ τῷ Κύρῳ -ἄμοροι τοῖς Δωριεῦσι -σύμφωνοι ἄλληλοῖς 2. της αναφοράς -ἐρωμενεστάτοι ταῖς ψυχαῖς -ταχύς ποσὴν	1. της αναφοράς -ἀγαθὸς τὰ πολεμικά -τάφρος τὸ βέθος ὄργουαι τρεῖς

II. ΟΙ ΠΛΑΓΙΕΣ ΠΤΩΣΕΙΣ ΩΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΦΩΝΗΜΑΤΩΝ

α' Η γενική

39 Με γενική συντάσσονται:

1. επιρρήματα που παράγονται από επίθετα τα οποία συντάσσονται με γενική λ.χ. *ἀξίως, ἀπείρως, ἔξω, ἐκτός, πόρρω* (= παραπέρα, μακριά), *λάθρα* (= κρυφά) κτλ.:

Ἐμάχοντο ἀξίως λόγου.

Οὗτοι μεγίστων παιδευμάτων ἀπείρως ἔχουσι (= είναι άπειροι από τα πολύ μεγάλα μαθήματα).

Πόρρω ἤδη ἐστὶ τοῦ βίου, θανάτου δὲ ἐγγύς.

Φθόνος ἔξω θείου χοροῦ ἴσταται.

Λάθρα μητρὸς καὶ πατρὸς.

2. επιρρήματα τοπικά, χρονικά, ποσοτικά, λ.χ.

Πολλαχοῦ τῆς γῆς (= σε πολλά μέρη της γης). *Τῆς ἡμέρας ὀψέ* (= αργά) ἦν.

Τρίς (= τρεις φορές) *τῆς ἡμέρας.*

(η γενική του ονόματος είναι διαιρετική, βλ. §32, 2).

(π.β. ν.ε. μακριά μου, μπροστά σου, μέσα του).

3. επιρρήματα τροπικά (κυρίως με τα ρήματα *ἔχω, κείμαι, ἦκω*), λ.χ.: *πῶς, ὅπως, ὡς, καλῶς, κακῶς, εὖ:*

Βασιλεὺς πῶς ἔχει παιδείας; (= πῶς πάει από παιδεία;).

Ἐδίωξαν ὡς τάχους ἕκαστος εἶχεν (= ὅπως μπορούσε από ταχύτητα ο καθένας).

Ἡ Κέρκυρα τῆς τε Ἰταλίας καὶ Σικελίας καλῶς παράπλου κεῖται (= καλῶς ως προς το ταξίδι για την Ιταλία και...).

(η γενική δείχνει α ν α φ ο ρ ά = ως προς...). Βλ. και §43, 4.

4. επιφωνήματα: *Φεῦ τῆς ἀνοίας! Οἷμοι τῶν κακῶν!*

(η γενική δείχνει την αιτία) (π.β. ν.ε. αλίμονό σου!).

β' Η δοτική

40 Με δοτική συντάσσονται τα επιρρήματα:

ἄμα (= συγχρόνως με), ὁμοῦ (= μαζί, με) και άλλα που αντιστοιχούν σε επίθετα που συντάσσονται με δοτική, λ.χ. *ἐπομένως, συμφώνως* κτλ.:

Ἄμα δὲ τῷ ἦρι ὁ Δερκυλίδας ἀφικνεῖται εἰς Λάμψακον (= με την άνοιξη ο Δ. ...).

Τὸ ὕδωρ ἐπίνετο ὁμοῦ τῷ πληῶ.

Ἐπομένως τῷ νόμῳ (= ακολουθώντας το νόμο, σύμφωνα με το νόμο).

Συμφερόντως τοῖς φίλοις (= όπως συμφέρει στους φίλους).

Με δοτική επίσης συντάσσονται και τροπικά επιρρήματα:

Οὕτως ἔχει ταῦτα τῇ φύσει (= έτσι είναι αυτά ως προς τη φύση, από τη φύση).

(Η δοτική δείχνει αναφορά). Βλ. και §44, 7.

γ' Η αιτιατική

41 Με αιτιατική συντάσσονται τα ορκωτικά *μὰ* ή *νή*. Για κατάφαση ή ισχυρή επιβεβαίωση χρησιμοποιείται το *νή* ή *ναὶ μὰ*, ενώ για άρνηση το *οὐ μὰ* ή συχνά το *μὰ*: *μὰ Δία, νή Δία*(= μα το Δία), *ναὶ μὰ Δία, οὐ μὰ Δία*.

Δύο δραχμὰς μισθὸν τελεῖς; Μὰ Δί' ἄλλ' ἔλαττον (= όχι, μα το Δία, αλλά λιγότερο).

Με αιτιατική επίσης συντάσσονται και τροπικά επιρρήματα:

Εὖ ἔχω τὸ σῶμα (= είμαι καλά ως προς το σώμα, στο σώμα). (Η αιτιατική δείχνει αναφορά). Βλ. και §45, 5.

III. ΟΙ ΠΛΑΓΙΕΣ ΠΤΩΣΕΙΣ ΩΣ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

42 Οι πλάγιες πτώσεις μερικών ονομάτων (ουσιαστικών και επιθέτων) ή αντωνυμιών χρησιμοποιούνται ως επιρρήματα, όπως:

δίκην (= σαν), *ἀρχήν* (= από την αρχή, αρχικά), *δωρεάν, κύκλω* (= ολόγυρα), *ιδία* (= ιδιωτικά), *δημοσίᾳ* (= δημόσια), *μακράν* (= μακριά), *τό*

ἀρχαῖον (= την παλιά εποχή), ἄλλη (= αλλού ή αλλιώς), ταύτη (=εδώ ή έτσι), αὐτοῦ (= εδῶ ή εκεί), οὗ (= ὅπου) κτλ. (Βλ. παραδείγματα αμέσως παρακάτω).

(πβ. ν.ε. Αυτό γινόταν **παλιά**. Είμαι **καλά**. Στάσου **αυτού**).

43 Αλλά εκτός από τις προηγούμενες και σε πολλές άλλες περιπτώσεις οι πλάγιες πτώσεις χρησιμοποιούνται ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί, δηλαδή προσδιορίζουν ρήματα (κάποτε και άλλους ὀρους της προτάσεως) και φανερώνουν διάφορες επιρρηματικές σχέσεις*. Ἐτσι:

α' Η γενική

Η γενική ως επιρρηματικός προσδιορισμός φανερώνει:

1. χρόνο:

Ἐκείνης τῆς νυκτὸς οὐδεις ἐκοιμήθη (= εκείνη τη νύχτα...).

Οὐ τῆς ἐπιούσης ἡμέρας ἤξει τὸ πλοῖον ἀλλὰ τῆς ἐτέρας (= το πλοίο δε θα φτάσει την επόμενη μέρα...).

Ἡ οἰκία χειμῶνος μὲν εὐήλιος ἐστίν, θέρους δὲ εὐσκίος (= έχει ἥλιο το χειμῶνα και σκιά το...).

2. αἰτία:

Τῶν αὐτῶν ἀδικημάτων ὀργίζεται (= για τα ίδια αδικήματα...).

Φεύγω φόνου (= κατηγορούμαι στο δικαστήριο για φόνο),

(πβ. ν.ε. πεθαίνει της πείνας).

3. ποσό:

Πόσον διδάσκει Εὐηνος; (= πόσα παίρνει για τη διδασκαλία του ο Εὐ.);

Η γενική αυτή μπορεί να δηλώνει την αξία ή το τίμημα:

Εὐηνος διδάσκει πέντε μνῶν.

Φίλιππος ὠνεῖται (= αγοράζει) *τοῦτο χρημάτων.*

(πβ. γενική της αξίας ως ετερόπτ. προσδιορ. §32, 5).

4. αναφορά (= ως προς, σύμφωνα με):

Οἱ παρόντες ἔλεγον ὡς τις εὐνοίας ἢ μνήμης ἔχοι. Βλ. §39, 3.

* Περισσότερα για τις επιρρηματικές σχέσεις και τα επιρρήματα βλ. Κεφ. ΙΑ'. Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί §123 κ.ε. και Μόρια Επίμετρο Β'.

Σημείωση. Η γενική ως επιρρηματικός προσδιορισμός φανερώνει τόπο με μερικές αντωνυμίες, που λαμβάνονται ως τοπικά επιρρήματα, λ.χ. *αὐτοῦ* (= εδώ, εκεί), *οὗ* (= όπου), *οὐπερ* (= όπου ακριβώς) κτλ.:

Ἐπίσχεσ ἀυτοῦ (= στάσου εκεί).

Ἐς Μηλιά τε κόλπον, οὗ Σπερχειός ἄρδει πεδίον (= και στο Μαλιακό κόλπο, όπου ο Σπερχειός ποτίζει την πεδιάδα).

Τέθνηκεν οὐπερ τοῖς νέοις θνήσκειν καλόν (= όπου είναι ωραίο για τους νέους...).

β' Η δοτική

44 Η δοτική ως επιρρηματικός προσδιορισμός φανερώνει:

1. τόπο (στάση):

με τις λέξεις: *τῆδε*(= εδώ), *ταύτῃ*(= ἐδῶ), *ἐκείνῃ*(= εκεί), *ἄλλῃ*(= αλλού), *ἧ*(= όπου), *πάντῃ*(= παντού), *κύκλω*(= ολόγυρα) κτλ. (οι οποίες, ενώ είναι δοτικές ονομάτων και αντωνυμιών, λαμβάνονται ως επιρρήματα):

Ἦ ξεῖν' ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις ὅτι τῆδε κείμεθα...

Ἐρχεται ἄλλῃ (= πηγαίνει αλλού).

Κύκλω δὲ αὐτοῖς πάντῃ πολλὰ καὶ ἔθνη καὶ πόλεις πολέμια ἦσαν.

ή με τα κύρια ονόματα των τόπων:

Τὰ τρόπαια τὰ τε Μαραθῶνι καὶ Σαλαμίνι (= στο Μαρ. και στη Σαλ.).

2. χρόνο:

ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ, τῆδε τῇ νυκτί, τῷ ἐπιόντι ἔτει κτλ.

Παναθηναίους, Θεσμοφορίους κτλ. (= στη γιορτή των Παναθ. κτλ.)

Τῷ δ' ἐπιόντι ἔτει (= τον επόμενο χρόνο) *οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπεμψαν ἐπὶ τὰς ναῦς Καλλικρατίδαν.*

Ἐνίκησε τρίτῳ μηνί (= τον τρίτο μήνα).

(πβ. ν.ε. με αιτιατική: Αυτά έγιναν **τη νύχτα**. Ἐτσι έγινε **το '40**).

3. αιτία:

Λιμῶ ἀπέθανον (= από πείνα).

Δελία ἔλιπον *τὴν τάξιν.*

Με δοτική επιρρηματική της αιτίας συντάσσονται πολλά ρήματα που σημαίνουν ψυχικό πάθος, όπως: *χαίρω, λυποῦμαι, ἥδομαι, ἄχθομαι, αἰσχύνομαι, ὀργίζομαι, ἄθνω*, κ.τ.ό.:

Ξέρξης ἤσθη (= ευχαριστήθηκε) τῇ ἐπιστολῇ.

Ἡμεῖς οἱ στρατηγοὶ ἠχθόμεθα τοῖς γεγενημένοις (= λυπόμαστε για τα γεγονότα).

4. το ὄργανο, το μέσο ἢ τον τρόπο:

Τὴν θύραν τῇ βακτηρίᾳ ἔκρουε (= χτυπούσε με το ραβδί).

Ἡ ψυχὴ τρέφεται μαθήμασι (= τρέφεται με μαθ.).

Δρόμῳ ἴεντο εἰς τοὺς βαρβάρους (= τρέχοντας ὀρμησαν...).

Τρόπο φανερώνουν και μερικά ονόματα ἢ αντωνυμίες στη δοτική που λαμβάνονται ως επιρρήματα, ὅπως:

σιγῇ, βία(= με βία), σπουδῇ(= βιαστικά), πεζῇ, ιδία(= ιδιωτικά), κοινῇ(= ἀπὸ κοινού), δημοσίᾳ κτλ.

ἢ τῆδε(= ἔτσι), ταύτῃ(= ἔτσι), τῷδε ἢ τούτῳ τῷ τρόπῳ, ἄλλῃ(= ἀλλιώς), παντί σθένει(= με κάθε δύναμη), πάσῃ τέχνῃ κτλ.

Ὅρα δὴ καὶ τῆδε, ὅτι ἐπειδάν... (= σκέψου το λοιπόν και ἔτσι ὅτι...).

Ἄλλη γέ πῃ ἐν νῷ ἔχω λέγειν (= κάπως ἀλλιώς ἔχω στο νου μου να μιλήσω).

Οὐκ ἐκ χρημάτων ἀρετὴ γίνεταί, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς χρήματα, καὶ τὰ ἄλλα ἀγαθὰ τοῖς ἀνθρώποις ἅπαντα καὶ ιδία καὶ δημοσίᾳ.

5. συνοδεία:

Προφαίνεται ἐλαύνων ἰδροῦντι τῷ ἵππῳ (= φαίνεται ἀπὸ μακριὰ να τρέχει με ἰδρωμένο ἄλογο).

Ἀλκιβιάδης κατέπλευσεν εἰς Πάρον ναυσὶν εἴκοσι.

6. ποσό (μέτρο ἢ διαφορά):

Ἀβροκόμας ὑστέρησε τῆς μάχης πέντε ἡμέραις.

Τοσοῦτῳ ἥδιον ζῶ, ὅσῳ πλείω κέκτημαι.

Ἐπύαξα προτέρᾳ Κύρου πέντε ἡμέραις εἰς Ταρσοὺς ἀφίκετο (= πέντε μέρες πριν ἀπὸ τον Κύρο).

Πολλῷ κρείττον ἐστὶν ἐμφανῆς φίλος ἢ χρυσὸς ἀφανῆς (= κατὰ πολὺ ἀνώτερο πράγμα εἶναι...).

Με δοτικὴ του ποσού, που δείχνει μέτρο ἢ διαφορά, συντάσσονται οἱ λέξεις που ἔχουν παραθετικὴ ἔννοια (κρείττων, πρότερος, ὕστερος κτλ.).

7. **αναφορά** (= ως προς...):

Θεωρήσατε πῶς ἔχετε **ταῖς διανοίαις** (= εξετάστε πῶς εἰστε ως προς τη διάνοια).

Οὗτοι πῶς ἔχουσι **Φιλίπῳ**; (= πως εἶναι διατεθειμένοι ως προς το Φ.·).

Βλ. και §40

γ' Η αιτιατική

45 Η αιτιατική ως επιρρηματικός προσδιορισμός φανερώνει:

1. **χρόνο**:

Φυλάξαντες ἔτι **νύκτα** ἐχώρου ἐκ τῶν οἰκιῶν.

Σιτέονται παντοίας **ρίζας τὸ θέρος** ὀρύσσοντες (= το καλοκαίρι τρώνε διάφορες ρίζες που σκάβουν και τις βγάζουν).

(πβ. ν.ε. Ἐφυγαν **τη νύκτα**. Θα ξανάρθουν **το καλοκαίρι**).

Επίσης χρόνο φανερώνουν και μερικές λέξεις που ενώ είναι αιτιατικές ουσιαστικών και επιθέτων, χρησιμοποιούνται ως επιρρήματα (πβ. δοτική 44, 1 και 4), όπως λ.χ. *ἀρχήν* (= από την αρχή, αρχικά), *τό πρότερον*, *τό πρώτον*, *τό λοιπόν*, *τό ἀρχαῖον* (= την παλιά εποχή, παλιότερα):

Ἀρχήν δὲ οὐ πρέπει θηρᾶν *τάμήχανα* (= από την αρχή δεν πρέπει να κυνηγά κανείς τ' αδύνατα).

Βασιλεὺς νομίζει *δίκαιον ταύτας τὰς πόλεις ὡσπερ τὸ ἀρχαῖον* εἶναι *Ἀθηναίων*.

(πβ. ν.ε. ἔτσι γινόταν **πρώτα**).

2. **έκταση** (τοπική ή χρονική):

Ἀπέχει Πλάταια *Θηβῶν* *σταδίους* *έβδομήκοντα*.

Αί σπονδαί *ἐνιαυτόν* ἔσσονται (= για ένα χρόνο),

(πβ. ν.ε αυτό κράτησε **ένα χρόνο**).

Η αιτιατική των ονομάτων που σημαίνουν διαίρεση του χρόνου, λ.χ. *ἡμέραν*, *ἔτος*, *μῆνα* κτλ. με τακτικό αριθμητικό ή με τη δεικτική αντωνυμία *οὗτος*, φανερώνει το χρόνο που έχει περάσει από τότε που έγινε κάτι:

Πρωταγόρας *ἐπιδεδήμεκε* *τρίτην ἤδη ἡμέραν* (= ο Πρ. βρισκόταν στην πόλη μας εδώ και τρεις κιόλας μέρες).

Ἀπηγγέλθη Φίλιππος **τρίτον ἢ τέταρτον ἔτος τουτί** Ἡραϊόν τεῖχος πολιορκῶν (= ἐδῶ και τρία ἢ τέσσερα χρόνια),
(πβ. ν.ε. βρίσκεται στην πόλη μας, **τρίτη μέρα** σήμερα).

3. **αἰτία ἢ σκοπό**, με τις αντωνυμίες *τί; τοῦτο, ταῦτα, ὄ,τι*:

Ταῦτα δὴ ὑπαισχυνόμεθα τοῦσδε (= γι' αὐτό και τους ντρεπόμαστε κάπως).

Τί τηνικάδε ἀφίξει, ὦ Κρίτων;

Αὐτὰ ταῦτα καὶ νῦν ἤκω παρὰ σέ, ἴνα ὑπὲρ ἐμοῦ διαλεχθῆς αὐτῶ (= γι' αὐτό ακριβῶς και τώρα ἤρθα σ' ἐσένα...).

Ἡρωτῶντο **ὄ,τι** ἤκοιεν (= τους ρωτοῦσαν γιατί ἤρθαν).

(πβ. ν.ε. **τι** ἤρθες τέτοια ὦρα);

4. **τρόπο**, κυρίως με τις λέξεις: *τὴν ταχίστην* (= πολὺ γρήγορα), *προῖκα* (= χωρὶς μισθό, χάρισμα), *δωρεάν*, *δίκην* (= ὅπως, σαν), οι οποίες ἐνῶ εἶναι αιτιατικές ονομάτων χρησιμοποιοῦνται και ως επιρρήματα (βλ. και §45, 1):

Προῖκα ἐργάζεται. **Δίκην** λύκου (= σαν λύκος).

Ἐκπηδᾷ ἐς τὴν θάλασσαν **τὴν ταχίστην** (= πηδᾷ ἀμέσως στη θ.)

(πβ. ν.ε. πάω **γραμμὴ** στο σπίτι).

5. **αναφορά** (= ως προς...):

Ἀλγῶ **τὸν δάκτυλον** (= πονῶ στο...). **Τὰς φρένας** ὑγιαίνουσιν (= εἶναι γεροί ως προς τα ἢ στα μυαλά).

Οἱ στρατηγοὶ ἀποτμηθέντες **τὰς κεφαλὰς** ἐτελεύτησαν (= πέθαναν ἀποκεφαλισμένοι).

Ἐλείποντο τῶν στρατιωτῶν οἱ διεφθαρμένοι ὑπὸ τῆς χιόνος **τοὺς ὀφθαλμοὺς** (= ἔμεναν πίσω οι στρατιῶτες που εἶχαν καταστρέψει ἀπὸ το χιόνι, ἀπὸ τη λάμψη του χιονιοῦ, τα μάτια τους).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄

ΤΟ ΡΗΜΑ

46 Το ρήμα θεωρείται το βασικό στοιχείο για το σχηματισμό μιας προτάσεως κάθε είδους.

Όπως και στη ν.ε., οι διαθέσεις του ρήματος είναι τέσσερις: ενεργητική, μέση, παθητική και ουδέτερη.

Έτσι και τα ρήματα είναι:

1. ενεργητικής διαθέσεως ή ενεργητικά (*λαμβάνω, γελῶ*),
2. μέσης διαθέσεως ή μέσα (*γυμνάζομαι, πολιτεύομαι*),
3. παθητικής διαθέσεως ή παθητικά (*διδάσκομαι, ονομάζομαι*),
4. ουδέτερης διαθέσεως ή ουδέτερα (*ύγιαίνω, ζῶ*).

1. ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ

α) Είδη των ρημάτων ενεργητικής διαθέσεως

Τα ενεργητικά ρήματα φανερώνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί.

47 Από τα ενεργητικά ρήματα όσα φανερώνουν ενέργεια του υποκειμένου που μεταβαίνει σε κάτι άλλο λέγονται **ενεργητικά μεταβατικά**, ενώ όσα σημαίνουν ενέργεια που δε μεταβαίνει σε κάτι άλλο, λέγονται **ενεργητικά αμετάβατα**:

Ὁ δὲ ἔλαβε τὸ χρυσίον (μεταβατικό).

Γελαῖ ὁ μωρός, κἄν τι μὴ γελοῖον ἦ (= γελά ο ανόητος, ακόμα κι αν...) (αμετάβατο).

48 Όπως και στη ν.ε.:

1. Πολλά μεταβατικά ρήματα λαμβάνονται και ως αμετάβατα:

Ἄγω τὸν στρατὸν ἐπὶ τοὺς πολεμίους (= οδηγῶ το στρατό εναντίον των εχθρών) (μεταβατ.) και

Ἄγω ἐπὶ τοὺς πολεμίους (βαδίζω εναντίον των εχθρών). (αμετάβ.).

Ἐλαύνω τὸν ἵππον (= κινῶ το ἄλογο) (μεταβ.).

Ἐλαύνω τῷ ἵππῳ (= τρέχω με το ἄλογο, ἐφιππος) (αμετάβ.).

Ἔχω τι ἐν χερσίν (= κρατῶ κάτι στα χέρια μου) (μεταβ.).

Εἶ ἔχω τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν (= εἶμαι καλά στο σώμα και...) (αμετάβ.).
(πβ. ν.ε. αρχίζω τη δουλειά — η δουλειά αρχίζει).

Μερικά ρήματα μεταβατικά γίνονται αμετάβατα ύστερα από σύνθεση με προθέσεις:

βάλλω (= ρίχνω) (μεταβ.), *εἰσβάλλω εἰς...* (= εισορμώ) (αμετάβ.). *δίδωμι* (= δίνω) (μεταβ.), *ἐπιδίδωμι εἰς τι* (προοδεύω σε κάτι) (αμετάβ.). (πβ. ν.ε. έκαμα κάτι — απόκαμα πια).

2. Αντίστροφα άλλα ρήματα αμετάβατα λαμβάνονται και ως μεταβατικά:

πλέω (= ταξιδεύω με πλοίο) (αμετάβ.) — *πλέω τὴν θάλασσαν* (μεταβ.)
(πβ. ν.ε. ζω καλά — ζω την οικογένειά μου. Χαίρομαι πολύ — σε χαίρομαι πολύ).

Αμετάβατα ρήματα γίνονται μεταβατικά ύστερα από σύνθεση με προθέσεις:

βαίνω (αμετάβ.) — *παραβαίνω τοὺς νόμους* (μεταβ.)
(πβ. ν.ε. μένω κάπου — περιμένω κάποιον).

β) Το αντικείμενο

49 Τα μεταβατικά ρήματα έχουν ως συμπλήρωμα της έννοιάς τους **αντικείμενο**, δηλαδή έναν προσδιορισμό που φανερώνει το πρόσωπο ή το πράγμα στο οποίο μεταβαίνει ή στο οποίο αναφέρεται η ενέργεια του υποκειμένου. Το αντικείμενο μπαίνει πάντοτε στις πλάγιες πτώσεις (γενική, δοτική, αιτιατική):

Οὐδένα ἄνθρωπον ἀλλὰ τοὺς θεοὺς προσκυνεῖτε.

Διδάσκουσι τοὺς παῖδας σωφροσύνην.

Λέγω ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν.

Ἐμοῦ ἀκούσεσθε τὴν ἀλήθειαν.

Μετεσχέκαμεν δὲ ὑμῖν ἱερῶν τῶν σεμνοτάτων (= έχουμε πάρει μέρος μαζί σας στις θυσίες...).

Τούτοις ἐγὼ πολεμήσω.

Μίσει τοὺς κολακεύοντας (= να μισεῖς αυτούς που...).

Ἔλεγον ὅτι Κύρος τέθνηκεν.

Το αντικείμενο είναι συνήθως όνομα ουσιαστικό (*ἄνθρωπον, τούς θεούς, τούς παῖδας, σωφροσύνην, τὴν ἀλήθειαν, τὴν ἀλήθειαν, ἱερῶν*). Αλλά εκτός από όνομα και κάθε άλλο μέρος του λόγου και πρόταση ολόκληρη μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως αντικείμενο (*ὕμῖν, ἐμοῦ, ὑμῖν, τούτοις, τούς κολακεύοντας, ὅτι Κῦρος τέθνηκεν*).

Τα μεταβατικά ρήματα, όπως και στη ν.ε., είναι άλλα **μονόπτωτα**, δηλαδή η έννοιά τους συμπληρώνεται με ένα μόνο αντικείμενο λ.χ. *προσκυνῶ, πολεμῶ* κτλ., και άλλα **δίπτωτα**, που η έννοιά τους συμπληρώνεται με δύο αντικείμενα, λ.χ.: **διδάσκω τινά τι** (*διδάσκουσι τούς παῖδας σωφροσύνην*), **λέγω τινί τι** (*λέγω ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν*), **ἀκούω τινός τι** (*ἐμοῦ ἀκούσεσθε τὴν ἀλήθειαν*), **μετέχω τινί τινος** (*μετεσχῆκαμεν ὑμῖν ἱερῶν τῶν σεμνοτάτων*).

(πβ. ν.ε. **Με** εξέτασε **γεωμετρία**. **Θα σου πω κάτι**).

Σημείωση. Τα αντικείμενα των δίπτωτων ρημάτων λέγονται το ένα **άμεσο** και το δεύτερο **έμμεσο**. Άμεσο είναι το αντικείμενο σε αιτιατική (*λέγω τὴν ἀλήθειαν*) και έμμεσο το αντικείμενο σε γενική (*ἐμοῦ ἀκούσεσθε*) ή δοτική (*λέγω ὑμῖν*). Όταν και τα δύο αντικείμενα βρίσκονται σε αιτιατική, άμεσο είναι αυτό που δείχνει πρόσωπο: *διδάσκουσι τούς παῖδας* (άμεσο), *σωφροσύνην* (έμμεσο). Όταν τέλος κανένα από τα δυο αντικείμενα δε βρίσκεται σε αιτιατική, άμεσο είναι αυτό που βρίσκεται σε γενική: *μετεσχῆκαμεν ὑμῖν* (έμμεσο) *ἱερῶν* (άμεσο).

Για τη σύνταξη των ρημάτων μονόπτωτων ή δίπτωτων βλ. §51 κ.ε., §57 κ.ε.

50 Το αντικείμενο, όπως και το υποκείμενο, μπορεί να παραλείπεται, όταν εννοείται εύκολα στη φράση:

Πρὸς τὸν ἔχοντα ὁ φθόνος ἔρπει (ενν. *τὸν ἔχοντα χρήματα*).

Καὶ ὄτω δοκεῖ ταῦτα, ἔφη, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα, (= ας σηκώσει το χέρι του) *καὶ ἀνέτειναν ἅπαντες* (ενν. *ἀνέτειναν τὴν χεῖρα*).

γ) Μονόπτωτα ρήματα

I. Με γενική

51 Με αντικείμενο σε γενική συντάσσονται τα ακόλουθα ρήματα, που αντιστοιχούν στα επίθετα που συντάσσονται με γενική αντικειμενική (βλ. §33), δηλαδή όσα σημαίνουν:

1. **μνήμη ἢ λήθη**, όπως: *μémνημαι* (= θυμούμαι), *ἐπιλανθάνομαι* (= ξεχνῶ):

*Ἄνθρωπος ὦν μέμνησο τῆς κοινῆς τύχης.
Δέδοικα μὴ ἐπιλαθώμεθα τῆς οἴκαδε ὁδοῦ.*

2. **φροντίδα, επιμέλεια, φειδῶ** και τα αντίθετα, όπως: *φροντίζω*, *ἐπιμέλομαι* (και *ἐπιμελούμαι*) *κῆδομαι* (= φροντίζω), *ἀμελῶ*, *φείδομαι*, *ἀφειδῶ* κ.τ.ό.:

Ἐαυτοῦ κῆδεται ὁ προνοῶν ἀδελφοῦ (= φροντίζει για τον εαυτό του αυτός που προνοεῖ για τον...).

Σωκράτης τοῦ σώματος οὐκ ἠμέλει.

Χρόνου φείδου.

3. **ἀπόλαυση ἢ επιθυμία, συμμετοχή** σε κάτι, **πλησμονή** (αφθονία) ἢ το αντίθετο **στέρηση, απαλλαγῆ, χωρισμό ἢ απομάκρυνση**, όπως: *ἀπολαύω*, *ἐρῶ*(= αγαπῶ με πάθος), *μετέχω*, *βρίθω*(= εἶμαι γεμάτος), *γέμω* (= εἶμαι γεμάτος), *στερῶ*, *ἀπαλλάττομαι*, *χωρίζομαι*, *ἀπέχω*:

Οἱ ἀπολαύσαντες τῶν σῶν ἀγαθῶν, εὐνοί σοι γίνονται.

Οὐδενί φασι πολέμοι ἤκειν ὅστις μὴ πολέμου ἐρᾷ.

Ἄνθρωπος φύσει τοῦ εἰδέναι ὀρέγεται (= επιθυμεῖ πολύ).

Ἀνθρώπου ψυχῆ τοῦ θείου μετέχει.

Αἱ λήκυθοι (= τα δοχεῖα) *μύρου* γέμουσι.

Πᾶσα ἐπιστήμη χωριζομένη δικαιοσύνης καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς πανουργία, οὐ σοφία φαίνεται.

Τῶν ὄντων ἀπάντων στερήσομαι (= θα στερηθῶ ὅλη μου την περιουσία).

4. **ἀπόπειρα, επιτυχία ἢ αποτυχία**, όπως: *πειρῶμαι* (*ἐπι*)*τυγχάνω*, *ἀποτυγχάνω*, *ἀμαρτάνω* (= αποτυχαίνω, κάνω λάθος), *ψεύδομαι*(= διαψεύδομαι, γελιέμαι), κ.τ.ό.:

Πολλῶν κακῶν πεπειράμεθα (= ἔχουμε δοκιμάσει...).

Ὅτου ἂν βουλώμεθα τευξόμεθα (= θα πετύχουμε ὅποιον θέλουμε).

Τῶν δικαίων οὐδενός ἀτυχήσεις.

Ἀμαρτάνω γνώμης (= πέφτω ἔξω στη γνώμη μου).

Ἔψευσμαι τῆς ἐλπίδος (= γελάστηκα...).

5. **εξουσία**, όπως, *ἄρχω*, *κρατῶ* (= νικῶ, υπερισχύω), *ἡγοῦμαι*, *ἡγεμονεύω* κ.τ.ό.:

Δεινόν (έστι) τοὺς χείρους τῶν βελτιόνων ἄρχειν (= εἶναι φοβερό οἱ χειρότεροι νὰ κυβερνοῦν τοὺς καλύτερους).

Θυμοῦ κράτει.

Ἀθηναῖοι ἤρχον τῆς θαλάσσης.

6. **σύγκριση, διαφορὰ ἢ υπεροχή**, ὅπως: διαφέρω, πλεονεκτῶ, μειονεκτῶ, ὑπερτερῶ, ἠττῶμαι (= νικίεμαι) κ.τ.ό.:

Ἄγαθός ἄρχων οὐδὲν διαφέρει πατρός ἀγαθοῦ.

Οὗτος περιγίγνεται (= υπερέχει) καὶ πλεονεκτεῖ τῶν ἐχθρῶν.

Οἱ τύραννοι μειονεκτοῦσι τῶν ιδιωτῶν.

7. **αἰσθησι** (εκτός ἀπό το ρῆμα ὄρω = βλέπω) ὅπως: αἰσθάνομαι, ἀκούω, ἄπτομαι (= αγγίζω), ψαύω (= ψηλαφῶ), γεύομαι, ὀσφραίνομαι (= μυρίζω), ἀκροῶμαι:

Ἄκουε πάντων, ἐκλέγου δ' ἄ συμφέρει.

Μή μου ἄπτου.

Ὀλίγοι σίτου ἐγεύσαντο.

Κρομμύων ὀσφραίνομαι.

Δίκαιόν ἐστι καὶ ἡμῶν ἀκροᾶσθαι ὥσπερ καὶ τῶν κατηγορῶν.

(τα ρήματα αἰσθάνομαι καὶ ἀκούω συντάσσονται καὶ με αιτιατική (βλ. §100 Σημ. β'), το ρῆμα ὄρω μόνο με αιτιατική).

8. **ἐναρξῆ** ἢ το ἀντίθετο **λήξῆ**, ὅπως ἄρχω, ἄρχομαι, λήγω, παύομαι:

Ξενοφῶν τοῦ λόγου ἤρχετο ᾧδε.

Λῆγε τῶν πόνων ἔτι πονεῖν δυνάμενος (= σταμάτα τοὺς κόπους, ἐνῶ ἀκόμα μπορεῖς νὰ κοπιᾶσεις).

Παύσασθε μάχης.

9. Επίσης με γενική συντάσσονται καὶ πολλὰ ρήματα σύνθετα με τις προθέσεις ἀπό, ἐκ, κατά, πρό, ὑπέρ:

Ἀπέχει Πλάταια **Θηβῶν** σταδίους ἑβδομήκοντα.

Μένων οὐδενός κατεγέλα.

Πολλοῖς ἢ γλῶττα προτρέχει τῆς διανοίας.

Ἄνθρωπος συνέσει (= στη σύνεση) τῶν ἄλλων ζώων ὑπερέχει.

II. Με δοτική

52 Με αντικείμενο σε δοτική συντάσσονται τα ρήματα που έχουν αντίστοιχα επίθετα που συντάσσονται με δοτική (βλ. §36) και σημαίνουν:

1. **φιλική ή εχθρική διάθεση ή ενέργεια**, όπως *εὐνοῶ, ἀρέσκω, βοηθῶ, λυσιτελῶ* (= ωφελῶ), *φθονῶ, ἐπιβουλεύω, μάχομαι, πολεμῶ*:

Ἄρεσκε πᾶσι μὴ σαυτῷ μόνῳ.

Βεβοηθήκαμεν Εὐβοεῦσι.

Οἱ στρατιῶται ἐχαλέπαινον καὶ ὠργίζοντο τῷ Κλέαρχῳ.

Δεινόν ἐστι μάχεσθαι θεῷ καὶ τύχῃ.

Σημείωση. Τα ρήματα *ὠφελῶ* και *βλάπτω* συντάσσονται με αιτιατική:

Κλέαρχος ἐπολέμει τοῖς Θραξὶ καὶ ὠφέλει τοὺς Ἕλληνας.

2. **ευπείθεια ή υποταγή, ακολουθία ή διαδοχή, προσέγγιση, επικοινωνία ή ανάμειξη**, όπως: *πειθόμεαι, ἀπειθῶ, δουλεύω* (= είμαι δούλος), *ἔπομαι* (= ακολουθῶ), *πελάζω* (= πλησιάζω), *μειγνυμι, κοινωνῶ, ὀμιλῶ* (= συναναστρέφομαι), *χρῶμαι* (= χρησιμοποιῶ, έχω):

Τοῖς νόμοις πείθου.

Τῇ ἀχαριστίᾳ ἔπεται ἡ ἀναισχυντία.

Ὅμοιοις ὀμοίῳ ἀεὶ πελάζει.

Κακοῖς ὀμιλῶν καὐτὸς ἐκβήσει κακός (= ὅταν συναναστρέφεται με κακούς, θα γίνεις και ο ίδιος κακός).

Χρῶ τοῖς εἰρημένοις (= να χρησιμοποιεῖς ὅσα ἔχουν ειπωθεῖ).

3. **πρέπει ή ταιριάζει:**

Βασιλεῖ τοῦτο πρέπει.

Ὁ κόθορνος ἀρμόττει τοῖς ποσὶν ἀμφοτέροις.

4. **ομοιότητα, ισότητα ή συμφωνία**, όπως: *ισοῦμαι, ὀμοιάζω, ἔοικα* (= μοιάζω), *συμφωνῶ* κ.τ.ό.:

Φιλοσόφῳ ἔοικας, ὦ νεανίσκε.

Ἐξ ὀβολοὶ ἰσοῦνται δραχμῇ.

Τὰ ἔργα οὐ συμφωνεῖ τοῖς λόγοις.

5. επίσης με δοτική συντάσσονται και πολλά ρήματα που είναι σύνθετα με τις προθέσεις: *ἐν, σύν, ὑπό, ἐπί, παρά, περί, πρός* και το επίρρημα *ὀμοῦ*,

όπως: ἐμμένω, συνοικῶ, ὑπόκειμαι, ἐπιτίθεμαι, παραγίγνομαι, περιπίπτω, προσφέρομαι, ὁμολογῶ, ὁμονοῶ:

Ἐμμένω τοῖς ὅρκοις.

Οὗτοι οἱ λόγοι οὐ συνάδουσιν οὐδὲ συναρμόττουσιν ἀλλήλοις (= δε συμφωνοῦν οὔτε ταιριαζοῦν μεταξύ τους).

Ὅρθῶς μοι ἐπέπληξας.

Ἐνταῦθα πάντες προσέβλεψαν αὐτῷ.

Οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τὸ ἀλλήλοις ὁμονοεῖν τὴν ἀρχὴν τῶν Ἑλλήνων κατεργάσαντο (= ἐπειδὴ εἶχαν ὁμόνοια μεταξύ τους, κατόρθωσαν...).

Δοτική προσωπική

53 Εκτός από τα ρήματα που συντάσσονται με δοτική ως αντικείμενο τους, συντάσσονται επίσης και άλλα ρήματα με δοτική, η οποία φανερώνει το πρόσωπο για το οποίο υπάρχει ή γίνεται κάτι, και η οποία λέγεται **δοτική προσωπική** (πβ. ν.ε. γενική προσωπική), όπως:

α) Τα απρόσωπα ρήματα και οι απρόσωπες εκφράσεις:

Ἐμοὶ δοκεῖ οὐχ ὥρα εἶναι ἡμῖν καθεῦδειν (= μου φαίνεται δεν είναι ὥρα να κοιμόμαστε). Βλ. §74.

β) τα ρήματα *εἶμι, γίγνομαι, ὑπάρχω* με τα οποία η δοτική φανερώνει τον κτήτορα, γι' αυτό και λέγεται **δοτική προσωπική κτητική**:

Ἔστι μοι χρήματα (= ἔχω χρήματα).

Πολλὰ καὶ καλὰ ἐλπίδες ἡμῖν εἰσι σωτηρίας (= ἔχουμε πολλές και βάσιμες ἐλπίδες για τη σωτηρία μας).

Τῷ δικαίῳ παρὰ τῶν θεῶν δῶρα γίννεται (= στο δίκαιο ἄνθρωπο ἀπὸ τους θεοὺς...).

γ) κάθε άλλο ρήμα στο οποίο η δοτική δεν είναι αντικείμενό του και φανερώνει:

1. το πρόσωπο που συμμετέχει σε ὅτι εκφράζει το ρήμα (**δοτική της συμπάθειας**), χαιρέται ή λυπάται (**δοτική ηθική**), ωφελείται ή βλάπτεται (**δοτική χαριστική ή αντιχαριστική**):

Διέφθαρτο **τῷ Κροίσῳ** ἢ ἐλπίς (= ἔχει χαθεί για τον Κρ...).

Ὡς καλός **μοι** ὁ πάππος (= τι ωραίος που μου είναι ο π.).

Καί **μοι** τὴν γραφὴν ἀνάγνωθι (= διάβασέ μου την καταγγελία).

Πᾶς ἀνὴρ **ἑαυτῷ** πονεῖ (= κοπιᾶζει για τον εαυτό του).

Πάντες πάντα κακὰ νοοῦσι **τῷ τυράννῳ**.

(πβ. ν.ε. Να **μου** φιλήσεις τα παιδιά. Θα **σου** τον κάνω εγώ... **Του** χάλασαν τα σχέδια).

2. το πρόσωπο σύμφωνα με την κρίση του οποίου ή σχετικά με το οποίο ισχύει κάτι (**δοτική του «κρίνοντος προσώπου» ή της αναφοράς**):

Καίτοι σ' ἐγὼ ἐτίμησα **τοῖς φρονοῦσιν** εὖ (= κατά τη γνώμη των συνετών).

Γέρων **γέροντι** γλῶτταν ἡδίστην ἔχει καὶ παῖς **παιδί** (= ένας γέροντας σχετικά με έναν άλλο γέροντα...),

(πβ. ν.ε. το φόρεμα **της** είναι στενό).

3. το πρόσωπο που ενεργεί (**δοτική «του ενεργούντος προσώπου» ή ποιητικό αίτιο**). Η δοτική αυτή μπαίνει συνήθως με ρηματικά επίθετα σε -τέος και, συχνά, -τὸς και με παθητικά ρήματα συντελικού χρόνου (πα-ρακειμένου, υπερσυντέλικου, συντελεσμένου μέλλοντα) ή, σπανιότερα, άλλου χρόνου:

Ὁ ποταμός **ἐστὶν ἡμῖν διαβατέος** (= πρέπει εμεῖς να περάσουμε τον ποταμό).

Ἄρα **βιωτὸν ἡμῖν ἐστὶ** μετὰ μοχθηροῦ καὶ διεφθαρμένου σώματος; (= αξίζει εμεῖς να ζούμε με...).

Ταῦτα **Θεμιστογένει** τῷ Συρακοσίῳ **γέγραπται** (= ἔχουν γραφεί από το Θ. το Συρακούσιο).

Τοῖς τε νῦν καὶ τοῖς ἔπειτα θαυμασθησόμεθα (= θα μας θαυμάζουν οι σύγχρονοι και οι μεταγενέστεροι). (Βλ. §68β).

Σημείωση. Και η δοτική προσωπική μερικών απρόσωπων ρημάτων θεωρείται επίσης «δοτική του ενεργούντος προσώπου», λ.χ.:

Οὔτε νῦν **μοι** μεταμέλει (= οὔτε τώρα μετανιώνω).

Τὸ ἀδικεῖν οὔτε ἀγαθὸν οὔτε καλὸν (ἐστὶν), ὡς πολλάκις **ἡμῖν** καὶ ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ **ᾠμολογήθη** (= ὅπως πολλές φορές εμεῖς προηγουμένως παραδεχτήκαμε).

Οἱ δὲ Πλαταιῆς, ἐπειδὴ **παρεσκεύαστο αὐτοῖς**, ἐξῆσαν (= Οἱ Πλ., αφού είχαν πια ετοιμαστεί, ἔκαναν την έξοδο).

III. Με αιτιατική

54 Η αιτιατική είναι η κύρια πτώση του αντικείμενου και αυτή είναι που εκφράζει κυρίως το άμεσο αντικείμενο των μεταβατικών ρημάτων.

Με αιτιατική συντάσσονται τα ρήματα που σημαίνουν:

α) ενέργεια η οποία μεταβαίνει κατευθείαν και επιδρά σε κάποιο πρόσωπο ή πράγμα, που υπάρχει πριν να γίνει η ενέργεια του ρήματος, και του οποίου μεταβάλλει ή όχι την κατάσταση (**εξωτερικό αντικείμενο**):

Λούουσι τὸν παῖδα. Λαμβάνουσι τὰ ὄπλα.

β) δημιουργία κάποιου πράγματος, που δεν υπήρχε πριν να γίνει η ενέργεια του ρήματος (**εσωτερικό αντικείμενο αποτελέσματος**): *Γράφω ἐπιστολήν. Ὀρύττω(= σκάβω) τάφρον.*

Το αντικείμενο σε αιτιατική όταν δείχνει το ίδιο το περιεχόμενο που εκφράζει το ρήμα, λέγεται κυρίως εσωτερικό ή **σύστοιχο αντικείμενο**:

Κινδυνεύουσι τὸν ἔσχατον κίνδυνον.

Οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν νίκην λαμπράν.

55 Με σύστοιχο αντικείμενο, όπως και στη ν.ε., μπορεί να συντάσσεται κάθε ρήμα, και όχι μόνο μεταβατικό ρήμα ενεργητικής διαθέσεως:

Ζήσεις βίον κράτιστον, ἂν θυμοῦ κρατεῖς.

Νοσεῖ νόσον ἀγρίαν.

(πβ. ν.ε. Ἐζήσε μια ζωή πλούσια. Κοιμήθηκε τον ύπνο του δικαίου).

Σημείωση. Το σύστοιχο αντικείμενο ετυμολογικά προέρχεται από την ίδια ρίζα του ρήματος αλλά και από τη ρίζα άλλου συνώνυμου ρήματος:

Ἐνίκησαν νίκην, αλλά και: Ἀσθενεῖ ταύτην τὴν νόσον.

Ζῆ βίον μοχθηρόν.

56 Το σύστοιχο αντικείμενο κανονικά συνοδεύεται από ομοιόπτω επιθετικό προσδιορισμό. Αλλά πολλές φορές το σύστοιχο αντικείμενο παραλείπεται, αφού η έννοιά του εκφράζεται με το ίδιο το ρήμα, και μέ-

νει μόνο ο επιθετικός προσδιορισμός. Τότε ο επιθετικός προσδιορισμός εκφέρεται σε ουδέτερο γένος συνήθως πληθυντικού αριθμού, οποιουδήποτε γένους και αν ήταν το σύστοιχο αντικείμενο που παραλείφτηκε:

λ.χ. η φράση: Ἐμὲ μὲν μεγάλας ζημίας ἐζημίωσε, τὴν δὲ πόλιν οὐ μικρὰς βλάβας ἔβλαψε διατυπώνεται τελικά:

Ἐμὲ μὲν **μεγάλα** ἐζημίωσε, τὴν δὲ πόλιν οὐ **μικρὰ** ἔβλαψε.

Σημείωση. Το σύστοιχο αντικείμενο μπορεί να παραλείπεται και όταν συνοδεύεται από ετερόπτωτο προσδιορισμό:

ἀγωνίζομαι δρόμον (αντί: ἀγωνίζομαι ἀγῶνα δρόμου).

νικῶ ναυμαχίαν (αντί: νικῶ νίκην ναυμαχίας).

ἀποκρίνομαι τὸ ἐρωτώμενον (αντί: ἀποκρίνομαι ἀπόκρισιν τοῦ ἐρωτωμένου) κτλ.

Και εδώ παραμένει ο ετερόπτωτος προσδιορισμός παίρνοντας την πτώση του σύστοιχου αντικειμένου που παραλείπεται,

(πβ. ν.ε. μυρίζει λιβάνι, αντί: μυρίζει μυρωδιά λιβανιού).

Πίνακας 4

ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

με ρήματα που σημαίνουν	Παραδείγματα
<p>1. μνήμη ή λήθη</p> <p>2. φροντίδα, επιμέλεια, φειδώ και τα αντίθετα</p> <p>3. απόλαυση, επιθυμία, συμμετοχή, πλησμονή, στέρηση, απαλλαγή, απομάκρυνση</p> <p>4. απόπειρα, επιτυχία ή αποτυχία</p> <p>5. εξουσία</p> <p>6. διαφορά</p> <p>7. αίσθηση</p> <p>8. έναρξη, λήξη</p> <p>9. σύνθετα με: από, εκ, κατά, προ, υπέρ</p>	<p><i>Μέμνησο τῆς κοινῆς τύχης.</i></p> <p><i>Ἐαυτοῦ κήδεται ὁ προνοῶν ἀδελφοῦ. Χρόνου φείδου.</i></p> <p><i>Ἀπολαύσουσι τῶν σῶν ἀγαθῶν. Ἄνθρωπος τοῦ εἰδέναι ὀρέγεται. Ἡ ψυχὴ τοῦ θείου μετέχει. Αἱ λήκυθοι μύρου γέμουσι. Ἀπάντων στερήσομαι.</i></p> <p><i>Πολλῶν κακῶν πεπειράμεθα. Ὅτου ἂν βουλώμεθα τευξόμεθα. Τῶν δικαίων οὐδενὸς ἀτυχήσεις.</i></p> <p><i>Θυμοῦ κράτει.</i></p> <p><i>Οὗτος πλεονεκτεῖ τῶν ἐχθρῶν.</i></p> <p><i>Μή μου ἄπτου.</i></p> <p><i>Ξενοφῶν ἤρχετο τοῦ λόγου. Πάυσασθε μάχης.</i></p> <p><i>Πολλοῖς ἢ γλῶττα προτρέχει τῆς διανοίας. Χρὴ μὴ καταφρονεῖν τοῦ πλήθους.</i></p>

με ρήματα που σημαίνουν	Παραδείγματα
<p>1. φιλική ή εχθρική διάθεση</p> <p>2. ευπείθεια, ακολουθία, προσέγγιση, επικοινωνία</p> <p>3. πρέπει ή ταιριάζει</p> <p>4. ομοιότητα, ισότητα, συμφωνία</p> <p>5. σύνθετα με: εν, συν, υπό, επί, παρά, περί, προς, ὁμοῦ</p>	<p><i>Βεβοηθήκαμεν Εὐβοεῦσι. Ἐπολέμει τοῖς Θραξί.</i></p> <p><i>Τοῖς νόμοις πείθου. Τῇ ἀχαριστίᾳ ἔπεται ἡ ἀναισχυντία. Ὅμοιος ὁμοίῳ ἀεὶ πελάζει. Μὴ κακοῖς ὁμίλει.</i></p> <p><i>Βασιλεῖ τοῦτο πρέπει. Ὁ κόθορνος ἀρμόττει τοῖς ποσὶν ἀμφοτέρους.</i></p> <p><i>Φιλοσόφῳ ἔοικας. Ἐξ ὀβολοῖ ἰσοῦνται δραχμῇ. Τὰ ἔργα οὐ συμφωνεῖ τοῖς λόγοις.</i></p> <p><i>Ἐμμένω τοῖς ὄρκοις. Οὗτοι οἱ λόγοι οὐ συναρμόττουσιν ἀλλήλοις. Πάντες προσέβλεψαν αὐτῷ.</i></p>

1. ενέργεια που μεταβαίνει σε κάτι που υπάρχει πριν από την ενέργεια του ρ.

2. δημιουργία κάποιου πράγματος που δεν υπήρχε πριν

3. Το αντικείμενο εκφράζει το ίδιο το περιεχόμενο του ρήματος

Λαμβάνουσι τὰ ὅπλα
(Εξωτερικό αντικείμενο).

Γράφω ἐπιστολήν (Εσωτερ. αντικείμενο αποτελέσματος).

Ἐνίκησαν νίκην λαμπράν
(Σύστοιχο αντικείμενο).

Πίνακας 5

ΟΙ ΠΛΑΤΙΣ ΠΤΩΣΕΙΣ			
ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ	ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΩΝ ΕΠΙΦΩΝΗΜΑΤΩΝ	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ
Η ΓΕΝΙΚΗ			
<p>Άρετή τοῦ ἀνδρός. Πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν. Ξίφος σιδήρου. Παῖς τριῶν ἐτῶν. Χοροῖον δέκα μνῶν. Ἐνοχος δειλίας. Πόλεμος Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων. Μιμηταὶ τῶν προγόνων. Ἀμνήμων τῶν κινδύνων, ἐπιμελής τῶν θεῶν, πλήρης ὕδατος κτλ. Ἀκτιβιάδης νεώτερος Περικλέους.</p>	<p>Ἄξιος λόγου. Πολλαχοῦ τῆς γῆς. Ἡ Κέρκυρα καλῶς παράπλου κεῖται. Φεῦ τῆς ἀνοίας.</p>	<p>Τὸ πλοῖον ἤξει τῆς ἐπισύσης ἡμέρας. Ὅργίζεται τῶν ἀδικημάτων. Πόσον διδάσκει Εὐήρυος; Ὡς τις ἔχει εὐνοίας. Ἐπίσχεσ αὐτοῦ.</p>	<p>Μέμνησο τῆς κοινῆς τύχης. Ἐαυτοῦ κήδεται ὁ προνοῶν ἀδελφοῦ. Χρόνου φεῖδου. Ἀπολαύουσι τῶν ἀγαθῶν. Ἡ ψυχὴ τοῦ θείου μετέχει. Αἱ λήκυθοι μύρου γέμονσι. Ἀπάντων στερήσομαι. Τῶν δικαίων οὐδενὸς ἀτυχήσεις. Θυμοῦ κράτει. Οὗτος πλεονεκτεῖ τῶν ἐχθρῶν. Μή μου ἄππου. Ξενοφῶν ἤρχειτο τῶν λόγων. Μέναν οὐδενὸς κατεγέλα.</p>

Η ΔΟΥΤΙΚΗ			
Ἐχθροὶ ἀλλήλοισ. Ἵμοροι τοὶς Δωριεῦσι. Ἀπρεπὲς τοὶς φύλαξιν. Ἵμοιοι ἀλλήλοισ. Ἐρωμενέστατοι ταῖς ψυχαῖς. Ταχὺς ποσίν.	Ἄμα τῷ ἤρι. Ἵμοῦ τῷ πληφί. Συμφερόντως τοὶς φίλοισ.	Τὰ πρόπαια Μαραθῶνι . Τῷ ἐπιόντι ἔτει . Λιμῷ ἀπέθανον . Ἐκρουε τὴν θύραν τῆ βακτηρία . Δρόμῳ ἴεντο. Κατέπλευσεν εἰς Πάρον ναυσίν . Ἵστέρησε τῆς μάχης πέντε ἡμέραις . Πῶς ἔχετε ταῖς διανοίαις ;	Βεβοθήκαμεν Εὐβοεῦσιν. Ἐπολέμει τοὶς Θοραξί. Τοὶς νόμοις πέθου . Τῇ ἀχαριστίᾳ ἔπεται ἡ ἀναισχυντία. Ἵμοιοις ὁμοίῳ αἰὶ πελάξει . Βασίλει τοῦτο πρέπει . Φιλοσόφῳ ἔοικας . Ἐξ ὀβολοὶ ἰσοῦνται δραχμῆ. Τὰ ἔργα οὐ συμφωνεῖ τοὶς λόγοις. Ἐμμένω τοὶς ὄρκοις.
Η ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ			
Τυφλὸς τὰ τ' ὄτα τὸν τε νοῦν τὰ τ' ὄμματ' εἶ. Τάφρος τὸ βάθος ὀργυαὶ τρεῖς.	Μὰ Δία. Νῆ Δία. Ἐὸ ἔχω τὸ σῶμα.	Ἐφύλαξαν ἔτι νύκτα . Ἀπέγει Πλάταια Θηβῶν σταδίους ἑβδομήκοντα . Αἰ σπονδαὶ ἐνιαυτὸν ἔσονται. Τι τηνικάδε ἀφίξει , ὦ Κρίτων; Προῖκα ἐργάζεται. Τὰς φρένας ὑγαινοῦσιν.	Λαμβάνουσι τὰ ὄπλα. Γράφω ἐπιστολήν. Ἐνίκησαν νίκην λαμπράν.

δ) Δίπτωτα ρήματα

1. Με δύο αιτιατικές:

57 Με δύο αντικείμενα και τα δύο σε αιτιατική συντάσσονται:

α. τα ρήματα *αἰτῶ* (= ζητώ), *ἔρωτῶ*, *εἰσπράττω*, *ἀποκρύπτω*, *ἀποστερῶ* κ.τ.ό.:

*Ἀρίστιππος αἰτεῖ Κῦρον εἰς δισχιλίους ξένους καὶ τριῶν μηνῶν μισθόν.
Οὐ τοῦτο ἔρωτῶ σε* (πβ. ν.ε. δε σε ρωτώ αυτό).
*Διογείτων τὴν θυγατέρα ἔκρυπτε τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρός.
Σεύθης ἡμᾶς ἀποστερεῖ τὸν μισθόν.*

(αλλά ν.ε. **Μου** ζήτησε χρήματα. **Της** έκρυβε **το θάνατο** του αντρός της. **Μου** στέρησε αυτή **τη χαρά**).

Σημείωση. Υπάρχει και η σύνταξη: *αἰτῶ* ἢ *εἰσπράττω* τι παρά τινος και *ἀποστερῶ* τινά τινος: *Εὐηθές* (= αφελές) *ἔστιν αἰτεῖν ἡγεμόνα παρά τούτου*. Οὗτος *ἐμὲ τῶν πατρῶων ἀπεστέρησεν*.

β. τα ρήματα *διδάσκω*, *ἀναμιμνήσκω* (= υπενθυμιζώ) κ.τ.ό.:

*Οἱ Πέρσαι διδάσκουσι τοὺς παῖδας σωφροσύνην.
Ἀναμνήσω ὑμᾶς καὶ τοὺς τῶν προγόνων τῶν ἡμετέρων κινδύνους.*
(πβ. ν.ε. διδάσκει τον Πέτρο χορό).

γ. τα ρήματα *ἐνδύω*, *ἐκδύω* (= ξεντύνω):

*Ὁ πάππος τὸν Κῦρον καλὴν στολὴν ἐνέδυσε.
Παῖς μέγας παῖδα μικρὸν ἐξέδυσε τὸν χιτῶνα.*

δ. πολλά μεταβατικά ρήματα, όταν παίρνουν εκτός από το αντικείμενο σε αιτιατική και σύστοιχο αντικείμενο:

*Ἐκαστον εὐηργέτουν τὴν μεγίστην εὐεργεσίαν.
Σωκράτης τὰ μέγιστα πάντας τοὺς βουλομένους ὠφέλει.*

Τέτοια ρήματα συχνά είναι τα: *δρῶ*, *ποιῶ*, *ἐργάζομαι*, *ἀγορεύω*, *λέγω*:

*Ὁ πολλὰ κακὰ δρῶν τοὺς ἄλλους καὶ πάσχει αὐτὸς πολλὰ ἕτερα.
Ἡμεῖς ὑμᾶς κακὸν οὐδὲν πάποτε ἐποιήσαμεν.*

Οί πονηροί ἀεί τι **κακόν** ἐργάζονται **τούς** ἐγγυτάτω ἑαυτῶν **ὄντας** (= σ' αυτούς που είναι πολύ κοντά τους).

Οὐ φροντιστέον **ὄ,τι** ἐροῦσιν οἱ πολλοὶ **ἡμᾶς**.

Ἄμεσο αντικείμενο είναι η αιτιατική που δείχνει πρόσωπο (λ.χ. *Κῦρον, σε, τὴν θυγατέρα, ἡμᾶς* κτλ.) και ἔμμεσο η ἄλλη αιτιατική (*ξένους καί μισθόν, τοῦτο, τόν θάνατον, τόν μισθόν* κτλ.).

58 Με δύο αιτιατικές συντάσσονται επίσης τα ρήματα: *ὀνομάζω, νομίζω, ἐκλέγω, διορίζω, ποιῶ* κ.τ.ό.:

*Τὴν τοιαύτην **δύναμιν ἀνδρείαν** ἔγωγε καλῶ.*

*Νόμιζε τὴν μὲν **πατρίδα οἶκον**, τούς δὲ **πολίτας ἐταίρους**.*

Σ' αυτή την περίπτωση η μία από τις δύο αιτιατικές είναι κατηγορούμενο στην ἄλλη (λ.χ. *ἀνδρείαν* και *οἶκον* είναι κατηγορούμενα στα αντικείμενα *δύναμιν* και *πατρίδα* αντίστοιχα).

(π.β. ν.ε. **τον** διόρισαν **διευθυντή**).

59 **2. Με αιτιατική και γενική:**

Με δύο αντικείμενα το ένα σε αιτιατική (το ἄμεσο) και το δεύτερο σε γενική (το ἔμμεσο) συντάσσονται:

α. τα ρήματα *ἐστιῶ*(= φιλεύω), *πληρῶ*(= γεμίζω), *κενῶ*(= αδειάζω) κ.τ.ό.:

*Λόγων ὑμᾶς **Λυσίας** εἰστία.*

*Δοκῶ μοί **σε** εὐωχῆσειν καινῶν **λόγων*** (= μου φαίνεται ὅτι θα σου προσφέρω καινούριες ειδήσεις).

*Πληρῶ **τὴν ὕδριαν ὕδατος**.*

*Μυριάδας **πόλεις ἀνδρῶν ἀγαθῶν** ἐκένωσεν.*

(αλλά ν.ε. **Τον** φίλεψαν **αμύδαλα**. Γεμίζω **το ποτήρι κρασί**).

β. τα ρήματα *ἀκούω, μανθάνω*(= πληροφορούμαι):

*Ἦμεῖς **ἐμοῦ** ἀκούσεσθε πᾶσαν **τὴν ἀλήθειαν**.*

*Μάθε **μου** καὶ **τάδε**.*

(πβ. ν.ε. **μου** ἔμαθες **κάτι χρήσιμο**).

γ. τα ρήματα *λαμβάνω* (= πιάνω), *ἄγω* (= οδηγώ), *κωλύω* (= εμποδίζω), *ἀποστερῶ* κ.τ.ό.:

Ἔλαβον *τῆς ζώνης τὸν Ὀρόνταν* (= έπιασαν από τη ζώνη τον Ορ.)
Οἱ Ἥλεῖοι τοὺς Λακεδαιμονίους ἐκώλυον τοῦ ἀγῶνος.
Οὗτος ἐμὲ τῶν πατρώων ἀπεστέρησεν (βλ. και §57 α).
(πβ. ν.ε. *της* πήραν **το παιδί της**).

δ. τα ρήματα *πωλῶ*, *ἠνοῦμαι* (= αγοράζω), *τιμῶ* (= καθορίζω τιμή) κ.τ.ό. που αναφέρονται σε αξία, τίμημα:

Τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα *τάγαθὰ οἱ θεοί* (= με τους κόπους μας τα πουλούν...)
Ἦνούμεθα μικρὰ πολλοῦ ἀργυρίου.

Με τα ρήματα αυτά η γενική φανερώνει την αξία ή το τίμημα (βλ. §43, 3).

ε. τα ρήματα που σημαίνουν ψυχικό πάθος όπως: *θανυμάζω*, *μακαρίζω*, *ὀργίζομαι* κ.τ.ό. και τα δικαστικά ρήματα, όπως: *αἰτιῶμαι* (= κατηγορώ), *διώκω* (= κατηγορώ στο δικαστήριο), *γράφομαι* (= καταγγέλλω):

Ζηλῶ σε τοῦ πλούτου (= σε ζηλεύω για τα πλούτη).
Μέλητος Σωκράτη ἀσεβείας ἐγράψατο (= τον κατάγγειλε για ασέβεια).

Με τα ρήματα αυτά η γενική φανερώνει την αιτία (βλ. §43,2).

στ. Πολλά ρήματα σύνθετα με τις προθέσεις *από*, *εκ*, *προ*, λ.χ. *ἀποτρέπω*, *ἐκβάλλω* (= εξορίζω, διώχνω), *προτάσσω* κτλ. και κυρίως ρήματα σύνθετα με την πρόθεση *κατά* που έχουν δικαστική έννοια, λ.χ. *καταγιγνώσκω*, *καταψηφίζομαι* κτλ.:

Ἀποτρέπει με τούτου.
Μή με πλούτου τοῦ παρόντος ἐκβάλῃς.
Προέταξε τῶν ὀπλιτῶν τοὺς ἰππέας.
Οἱ Ἀθηναῖοι Σωκράτους θάνατον κατέγνωσαν (= καταδίκασαν το Σ. σε θάνατο).
Κλοπῆν αὐτοῦ κατεψηφίσαντο (= τον καταδίκασαν για κλοπή).

3. Με αιτιατική και δοτική

60 Με δύο αντικείμενα το ένα σε αιτιατική (το άμεσο) και το δεύτερο

σε δοτική (το έμμεσο) συντάσσονται:

α. τα ρήματα λέγω, ύπισχοῦμαι (= υπόσχομαι), δείκνυμι, δίδωμι, φέρω και τα συνώνυμά τους:

Πᾶσαν ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν ἐρῶ.

Ἡ μωρία δίδωσιν ἀνθρώποις κακά.

Σιγὴ γυναιξὶ κόσμον (= στολισμόν) φέρει.

β. τα ρήματα που σημαίνουν εξίσωση, εξομοίωση, μείξη κ.τ.ό.:

Ὁ σίδηρος ἀνισοῖ (= εξισώνει) τοὺς ἀσθενεῖς τοῖς ἰσχυροῖς ἐν πολέμῳ.

Κεράννυμι (= ανακατεύω) ὕδωρ τῷ οἴνῳ (πβ. §52,2 και 4).

γ. πολλά ρήματα σύνθετα με τις προθέσεις ἐν ἢ σύν;

Ὁ θεὸς τὴν ψυχὴν κρατίστην ἐνεφύσησε τῷ ἀνθρώπῳ.

Καὶ ἀμίππους πεζοὺς συνέταξεν αὐτοῖς (= δίπλα σ' αυτούς παράταξε και πεζοὺς γρήγορους σαν τ' ἄλογα) (πβ. §52, 5).

4. Με γενική και δοτική

61 Με δύο αντικείμενα, το ένα σε γενική (το άμεσο) και το δεύτερο σε δοτική (το έμμεσο) συντάσσονται:

α. τα ρήματα μετέχω, κοινωνῶ, μεταδίδωμι, παραχωρῶ και τα συνώνυμα:

Μετεσχῆκαμεν ὑμῖν ἱερῶν τῶν σεμνοτάτων.

Χρὴ τοῦ βάρους μεταδιδόναι τοῖς φίλοις.

Τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας παρεχωρήσατε Φιλίππῳ.

Η γενική (τοῦ βάρους, τῆς ἐλευθερίας) φανερώνει σ' αυτές τις περιπτώσεις το σύνολο από το οποίο λαμβάνεται ένα μέρος (λ.χ. στο προτελευταίο παράδ. = πρέπει να μεταδίδει κανείς στους φίλους ένα μέρος από τα βάρη του κτλ.). Βλ. γεν. διαρετ. §32, 2.

β. τα δικαστικά ρήματα τιμῶ = ορίζω (ως δικαστής) σε κάποιον ως ποινή κάτι και τιμῶμαι = προτείνω (ως κατήγορος) για κάποιον ως ποινή κάτι:

Ἵσως ἂν μοι, ὦ ἄνδρες δικασταί, φυγῆς τιμῆσαιτε.

Ἀποθάνοις ἂν, εἰ βούλοιο ὁ κατήγορος θανάτου σοι τιμᾶσθαι.

(βλ. και §32, 5).

Πίνακας 6

ΔΙΠΤΩΤΑ ΡΗΜΑΤΑ

Με δύο αιτιατικές	Με αιτιατική και γενική	Με αιτιατική και δοτική	Με γενική και δοτική
<p>Οὐ τοῦτο ἐρωτῶ σε.</p> <p>Διδάσκουσι τοὺς παῖδας σωφροσύνην.</p> <p>Ἐνέδυσε τὸν Κῦρον καλὴν στολήν.</p> <p>Ἦμᾶς κακὸν οὐδὲν ἐποιήσαμεν.</p> <p>Νόμιζε τὴν πατρίδα οἶκον.</p>	<p>Πληρῶ τὴν ὑδρίαν ὕδατος.</p> <p>Ἐμοῦ ἀκούσεσθε πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν.</p> <p>Οὗτος ἐμὲ τῶν πατρῶων ἀπεστέρησε.</p> <p>Τῶν πόνων πωλοῦσι τάγαθὰ οἱ θεοί.</p> <p>Ζηλῶ σε τοῦ πλούτου.</p> <p>Κλοπὴν αὐτοῦ κατεψηφίσαντο.</p>	<p>Λέγω ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν.</p> <p>Ἡ μωρία δίδωσιν τοῖς ἀνθρώποις κακά.</p> <p>Κεράννυμι ὕδωρ τῷ οἴνῳ.</p> <p>Ὁ θεὸς τὴν ψυχὴν ἐνεφύσησε τῷ ἀνθρώπῳ.</p> <p>Και πεζοὺς συνέταξεν αὐτοῖς.</p>	<p>Μετασχίκαμεν ὑμῖν τῶν ἱερῶν.</p> <p>Χρὴ τοῦ βάρους μεταδιδόναι τοῖς φίλοις.</p> <p>Ἴσως ἂν μοι, ὦ ἄνδρες δικασταί, φυγῆς τιμήσαιτε.</p> <p>Βούλεται ὁ κατήγορος θανάτου σοι τιμᾶσθαι.</p>

2. ΜΕΣΑ ΡΗΜΑΤΑ

62 Τα μέσα ρήματα γενικά φανερώνουν, όπως και τα ενεργητικά, ενέργεια του υποκειμένου η οποία όμως επιστρέφει στο υποκείμενο ή βρίσκεται σε άλλη ιδιαίτερη σχέση μ' αυτό. Έτσι τα μέσα ρήματα ανάλογα με την ιδιαίτερη σημασία τους διαιρούνται σε: μέσα **αυτοπαθή**, μέσα **πλάγια**, μέσα **αλληλοπαθή** και μέσα **δυναμικά**.

63 α) Μέσα αυτοπαθή (ή ευθέα) λέγονται τα μέσα ρήματα που σημαίνουν ότι η ενέργεια του υποκειμένου επιστρέφει άμεσα και απευθείας στο ίδιο το υποκείμενο:

Ὁ παῖς γυμνάζεται.

Ἐκέλευον αὐτὸν λούσασθαι (= τον παρακαλούσαν να λουστεί) (πβ. ν.ε. Μην παινεύεσαι. Δεν πλύθηκες ακόμα;).

Συχνά αντί για τα μέσα αυτοπαθή χρησιμοποιείται το ενεργητικό ρήμα με αντικείμενο την αυτοπαθή αντωνυμία: *γυμνάζομαι - γυμνάζω ἑμαυτόν*.

Σημείωση. Όταν η αυτοπάθεια περιορίζεται σε ένα μόνο μέρος του υποκειμένου, τότε το μέρος αυτό εκφέρεται σε αιτιατική ως αντικείμενο του μέσου ρήματος:

Ὁὐ λούονται ὕδατι τὸ σῶμα.

Τοὺς πόδας ἐνίψατο.

(πβ. ν.ε. πλύθηκε αλλά έπλυνε τα χέρια του).

64 β) Μέσα πλάγια, λέγονται τα μέσα ρήματα που σημαίνουν ενέργεια του υποκειμένου η οποία επιστρέφει σ' αυτό έμμεσα και πλάγια*. Τα μέσα πλάγια διαιρούνται σε:

1. **μέσα διάμεσα**, όσα σημαίνουν ότι η ενέργεια γίνεται από το υποκείμενο στον εαυτό του ή σε ό,τι του ανήκει δια μέσου άλλου:

Κείρομαι τήν κόμην (= κόβω τα μαλλιά μου με τη βοήθεια του κουρέα).

Ὁ πατήρ τοὺς παῖδας παιδεύεται (= ο π. εκπαιδεύει τα παιδιά του με τη βοήθεια των δασκάλων).

Εὐαγόρας τριήρεις ἐναυπηγήσατο (= κατασκεύασε πολεμικά πλοία με τη βοήθεια των ναυπηγών).

2. **μέσα περιποιητικά** (ή «μέσα ωφελείας»), όσα σημαίνουν ενέργεια που εκτελεί το υποκείμενο για δική του χρήση ή ωφέλεια:

Πορίζομαι χρήματα (= βρίσκω για τον εαυτό μου χρήματα).

Ἄγομαι γυναῖκα (= παίρνω γυναίκα ως σύζυγό μου),

(πβ. ν.ε. Συμβουλευόμαι το γιατρό. Δανείζομαι χρήματα).

* Τα μέσα αυτοπαθή και τα μέσα πλάγια ανήκουν στα ρήματα που τα ονομάζουν μέσα **αντανακλαστικά**, γιατί η ενέργεια του υποκειμένου επιστρέφει σ' αυτό το ίδιο ή άμεσα και κατευθείαν ή έμμεσα και πλάγια (πβ. και αυτοπαθείς αντωνυμίες §110, 1 και 2β).

Τα μέσα περιποιητικά ισοδυναμούν με ενεργητικά ρήματα που έχουν αντικείμενο αυτοπαθή αντωνυμία σε δοτική:

Πορίζω ἑμαυτῶ χρήματα.

Ἄγω ἑμαυτῶ γυναῖκα.

Σημείωση α'. Για τη διαφορά ενεργητικού και μέσου πλάγιου ρήματος πβ.: *Σόλων τοῖς Ἀθηναίοις νόμους ἔθηκεν* — *Οἱ Ἀθηναῖοι νόμους ἔθεντο*. (*τίθημι* ή *γράφω* νόμους λέγεται για το νομοθέτη, *τίθεται* ή *γράφομαι* νόμους λέγεται για την πόλη ή το λαό = γράφω νόμους διαμέσου του νομοθέτη).

Σημείωση β'. Και στην αρχαία γλώσσα, όπως συνήθως στη ν.ε., χρησιμοποιείται κάποτε ενεργητικό ρήμα αντί για μέσο πλάγιο: *Λύσανδρος τὰς ναῦς ἐπεσκεύαζε* (= επισκεύαζε τα πλοία διαμέσου των τεχνιτών). (πβ. ν.ε. *χτίζω* σπίτι, ενν. με τους οικοδόμους).

65 γ) Μέσα αλληλοπαθή, όσα σημαίνουν μια κοινή ενέργεια, δύο ή περισσότερων υποκειμένων, η οποία πηγαίνει αμοιβαία από το ένα στο άλλο:

Συμβαλόντες τὰς ἀσπίδας ἔωθοῦντο (= χτυπώντας τις ασπίδες τους έσπρωχνε ο ένας τον άλλον).

Διενείμαντο τὴν ἀρχὴν Ζεὺς καὶ Ποσειδῶν καὶ Πλούτων (= μοίρασαν μεταξύ τους την εξουσία ο...).

Τα αλληλοπαθή ρήματα βρίσκονται κανονικά στον πληθυντικό αριθμό και μπορούν να αναλύονται σε ενεργητικά ρήματα με αντικείμενο την αλληλοπαθή αντωνυμία:

ἔωθοῦντο = *ἔωθον ἀλλήλους*, *διενείμαντο* = *διένειμαν ἀλλήλοις*, *φιλοῦνται ἢ μισοῦνται* = *φιλοῦσιν ἢ μισοῦσιν ἀλλήλους*.

(πβ. ν.ε.: Τσακώνονται κάθε μέρα. Αύριο να τηλεφωνηθούμε).

Σημείωση. Αντί για το μέσο αλληλοπαθές ρήμα χρησιμοποιείται επίσης το ενεργητικό ρήμα με αντικείμενο την αλληλοπαθή ή την αυτοπαθή αντωνυμία του γ' προσώπου:

Οἱ ὑπὴρέται διέφθειρον ἀλλήλους.

Φθονοῦντες ἑαυτοῖς μισοῦσιν ἀλλήλους (= φθονούνται μεταξύ τους γι' αυτό και μισούνται).

(πβ. ν.ε.: Υποστηρίζονται μεταξύ τους ή υποστηρίζει ο ένας τον άλλον).

66 δ) Μέσα δυναμικά, όσα σημαίνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί χρησιμοποιώντας όλες τις σωματικές και πνευματικές δυνάμεις του:

πολιτεύομαι = ενεργώ ως πολίτης, συμμετέχω στην πολιτική (το ενεργητικό ρήμα πολιτεύω = είμαι πολίτης)

λύομαι αἰχμάλωτον = ελευθερώνω έναν αιχμάλωτο πληρώνοντας λύτρα.

ποιοῦμαι πόλεμον = πολεμώ.

(πβ. ν.ε. Αυτός φορτώνεται όλα τα βάρη της οικογένειας. Νοιάζομαι για κάτι).

Σημείωση α'. Σπάνια ο ενεργητικός και ο μέσος τύπος ενός ρήματος έχουν την ίδια σημασία, όπως λ.χ. στρατοπεδεύω και στρατοπεδεύομαι, σιδηροφορώ και σιδηροφοροῦμαι κτλ.

Συνήθως τα μέσα ρήματα χρησιμοποιούνται με διαφορετική σημασία από τα ενεργητικά, λ.χ.

μισθῶ τι = νοικιάζω κάτι σε άλλον — μισθοῦμαι τι = νοικιάζω κάτι από άλλον πληρώνοντας μισθό για δική μου χρήση·

ποιῶ τινα δοῦλον = κάνω κάποιον δούλο σε άλλον — ποιοῦμαι τινα δοῦλον = κάνω κάποιον δούλο μου.

ἄρχω λόγου = αρχίζω να μιλά πρώτος — ἄρχομαι τοῦ λόγου = αρχίζω να μιλά (το ενεργητικό ρήμα ἄρχω σημαίνει αρχίζω σε σχέση με τους άλλους, ενώ το μέσο ρήμα ἄρχομαι σε σχέση με την αρχή ή τη λήξη του λόγου μου), λ.χ. Ἀρχεται ὁ πόλεμος ἐνθὲνδε ἤδη Ἀθηναίων καὶ Πελοποννησίων — Ἄδικεῖτε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πολέμου ἄρχοντες καὶ σπονδὰς λύοντες.

Γενικά με το ενεργητικό ρήμα ο συγγραφέας τονίζει περισσότερο την ενέργεια του υποκειμένου στη σχέση της με κάποιο άλλο πρόσωπο ή πράγμα, ενώ με το μέσο τη σχέση που έχει η ενέργεια αυτή με το ίδιο το υποκείμενο.

Σημείωση β'. Η σημασία των μέσων ρημάτων δεν είναι δυνατό να καθορίζεται πάντοτε με ακρίβεια. Το ίδιο μέσο ρήμα μπορεί να μην έχει πάντοτε την ίδια σημασία και έτσι να μην ανήκει πάντοτε στην ίδια κατηγορία· λ.χ. οἰκοδομοῦμαι οἰκίαν μπορεί να σημαίνει: χτίζω σπίτι με τους οικοδόμους (μέσο διάμεσο) αλλά και χτίζω σπίτι ενεργώντας και ο ίδιος, επιβλέποντας, δαπανώντας κτλ. (μέσο δυναμικό).

(πβ. ν.ε. η κυρία χτενίζεται = ή μόνη της: αυτοπαθές, ή από την κομμώτρια: πλάγιο διάμεσο).

3. ΠΑΘΗΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ

67 Τα παθητικά ρήματα φανερώνουν ότι το υποκείμενο δέχεται μια ενέργεια από κάποιο άλλο πρόσωπο ή πράγμα, δηλαδή παθαίνει κάτι. Βρίσκονται συνήθως στη μέση φωνή, αλλά και στην ενεργητική φωνή υπάρχουν παθητικά ρήματα, όπως θα δούμε παρακάτω.

68 Το πρόσωπο ή το πράγμα από το οποίο προέρχεται αυτό που παθαίνει το υποκείμενο λέγεται ποιητικό αίτιο:

Ἀπέθανε μισούμενος ὑπὸ πάντων.

Ἐπράχθη οὐδὲν ἀπὸ τῶν τυράννων ἔργον ἀξιόλογον.

Εἰ ταῦτα λέξεις, ἐχθαρή ἐξ ἐμοῦ (= θα μισηθείς από μένα).

Κῦρος οὕτως ἐτελεύτησεν (= πέθανε) *ὡς παρὰ πάντων* ὁμολογεῖται.

Μεγακλῆς δεινόν τι ἔσχε ἀτιμάζεσθαι πρὸς Πεισιστράτου (= ο Μ. το θεώρησε φοβερό να προσβάλλεται από τον Π.).

Ταῦτα Θεμιστογένει τῷ Συρακοσίῳ γέγραπται (= έχουν γραφεί από το Θ.).

Ὁ ποταμός ἐστίν ἡμῖν διαβατέος (= πρέπει εμεῖς να περάσουμε τον π.).

Ὁ ἀνεξέταστος βίος οὐ βιωτὸς ἀνθρώπῳ (ἐστί) (= δεν αξίζει να ζει ο άνθρωπος μια ζωή χωρίς να σκέφτεται και να ερευνά).

Το ποιητικό αίτιο εκφέρεται:

α) με την πρόθεση *ὑπό* και γενική (ή σπανιότερα: *ἀπό*, *ἐκ*, *παρά*, *πρός* και γενική).

β) με δοτική ονόματος ή αντωνυμίας, χωρίς πρόθεση, συνήθως όταν υπάρχει ρήμα συντελικού χρόνου (παρακείμενου, υπερσυντέλικου, συντελ. μέλλοντα) ή ρηματικό επίθετο σε -τέος και, συχνά, -τός. (βλ. §53γ3).

(πβ. ν.ε. Προδόθηκε **ἀπό** τους συνεργάτες του. Σεβαστός **σε** όλους. Γη ποτισμένη **με** ιδρώτα).

69 Τα παθητικά ρήματα κανονικά σχηματίζονται από ενεργητικά μεταβατικά ρήματα, μονόπτωτα ή δίπτωτα. Κατά τη μετατροπή της ενεργητικής συντάξεως σε παθητική γίνονται οι ακόλουθες αλλαγές:

α) *Οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας — Οἱ Πέρσαι ἐνίκηθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων.*

Το υποκείμενο του ενεργητικού ρήματος γίνεται ποιητικό αίτιο στο παθητικό ρήμα, και το αντικείμενο γίνεται υποκείμενο του παθητικού ρήματος.

β) *Οἱ Ἀθηναῖοι εἶλοντο Ἀλκιβιάδην στρατηγόν* (= οι Αθ. εξέλεξαν τον Αλκ. στρατηγό) — *Ἀλκιβιάδης ἠρέθη στρατηγὸς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων.*

Εκτός από τις αλλαγές που είδαμε στο παράδειγμα α, το κατηγορούμενο (*στρατηγόν*) του αντικειμένου του ενεργητικού ρήματος μένει κατηγορούμενο αλλά του υποκειμένου του παθητικού ρήματος.

γ) Ὁ διδάσκαλος διδάσκει τὸν παῖδα τὴν μουσικὴν — Ὁ παῖς διδάσκεται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου τὴν μουσικὴν.

Τῇ στρατιᾷ ἀπέδωκε Κύρος μισθὸν τεσσάρων μηνῶν — Τῇ στρατιᾷ ἀπεδόθη ὑπὸ τοῦ Κύρου μισθὸς τεσσάρων μηνῶν.

Το υποκείμενο του ενεργητικού ρήματος γίνεται ποιητικό αίτιο και το άμεσο αντικείμενο (*τόν παῖδα, μισθόν*) του ενεργητικού ρήματος γίνεται υποκείμενο του παθητικού. Αλλά το δεύτερο αντικείμενο, το έμμεσο (*τὴν μουσικὴν, τῇ στρατιᾷ*), παραμένει έμμεσο αντικείμενο στο παθητικό ρήμα.

70 Μερικά ενεργητικά ρήματα έχουν ως παθητικό ένα άλλο ρήμα ενεργητικής ή μέσης φωνής ή μια περίφραση όπως:

ἀποκτείνω(= σκοτώνω) τινά - ἀποθνήσκω(= σκοτώνομαι) ὑπό τινος,
ἐκβάλλω(= εξορίζω) τινά - ἐκπίπτω(= εξορίζομαι) ὑπό τινος
εὖ λέγω(= επαινῶ) τινά - εὖ ἀκούω(= επαινούμαι) ὑπό τινος
εὖ ποιῶ(= ευεργετῶ) τινα - εὖ πάσχω(= ευεργετούμαι) ὑπό τινος
αἰρῶ(= συλλαμβάνω, κυριεύω) - ἀλίσκομαι(= συλλαμβάνομαι, κυριεύομαι).

(αλλά και αἰροῦμαι = εκλέγω - αἰροῦμαι = εκλέγομαι)

δίκην λαμβάνω παρά τινος (= τιμωρῶ κάποιον) - δίκην δίδωμί τινι(= τιμωροῦμαι από κάποιον)

μισῶ τινά - μισοῦμαι ἢ μισητός γίγνομαι ἢ μίσος ἔχω πρὸς τινος
ζημιῶ τινα - ζημιοῦμαι ἢ ζημίαν λαμβάνω παρά τινος

(πβ. ν.ε. ζηλεύω - γίνομαι ζηλευτός, συγχωρῶ - παίρνω συγχώρηση).

71 Με περίφραση σχηματίζεται κανονικά ο παθητικός τύπος των αποθετικών ρημάτων, λ.χ.:

αἰδοῦμαι τινα (= ντρέπομαι, σέβομαι κάποιον) – αἰδοῦς τυγχάνω ὑπό τινος (= με σέβεται κάποιος)

αἰτιῶμαι τινα (= κατηγορῶ κάποιον) – αἰτίαν ἔχω ἢ αἰτίαν λαμβάνω ὑπό τινος (= κατηγοροῦμαι)

(πβ. ν.ε. δέχομαι ενεργ. διαθ. - γίνομαι δεκτός παθ. διαθ., περιποιούμαι ενεργ. διαθ. - βρίσκω περιποίηση παθητ. διαθ.).

4. ΟΥΔΕΤΕΡΑ ΡΗΜΑΤΑ

72 Τα ουδέτερα ρήματα, δηλαδή αυτά που φανερώνουν ότι το υποκείμενο ούτε ενεργεί ούτε δέχεται καμιά ενέργεια αλλά βρίσκεται απλώς σε μια κατάσταση, είναι κυρίως ενεργητικά, όπως: *ζῶ, ύγιαίνω, σωφρονῶ* κτλ.

Αεί ποτε ζῆ τᾶγραπτα κάσφαλη θεῶν νόμιμα.

Οἱ πολέμιοι ἠσυχάζουσι.

ΑΠΡΟΣΩΠΑ ΡΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΡΟΣΩΠΕΣ ΕΚΦΡΑΣΕΙΣ

73 Μερικά ρήματα, όπως και στη ν.ε., λέγονται **απρόσωπα** ή **τριτοπρόσωπα**, γιατί βρίσκονται συνήθως, ή μόνο, στο γ' ενικό πρόσωπο και δεν έχουν ως υποκείμενο ένα πρόσωπο ή πράγμα. Μερικά από τα πιο συχνά είναι:

δει(= είναι ανάγκη), *χρή*(= πρέπει), *προσηκει*(= ταιριάζει), *ἄρκει, πρέπει, ἐγχωρεῖ*(= επιτρέπεται), *ἔστι*(= είναι δυνατό), *ἔξεστι*(= επιτρέπεται, είναι δυνατό), *ἔνεστι*(= είναι δυνατό), *πάρεστι*(= είναι δυνατό), *δοκεῖ*(= φαίνεται, φαίνεται καλό, αποφασίζεται), *μέλει* (= υπάρχει φροντίδα), *λέγεται, ὁμολογεῖται, ἀγγέλλεται, νομίζεται* κτλ.

Μερικά από τα απρόσωπα ρήματα χρησιμοποιούνται και ως προσωπικά, λ.χ. *δει* και *δέω*(= έχω ανάγκη), *δοκεῖ* και *δοκῶ*(= φαίνομαι, νομίζω), *λέγεται* και *λέγομαι* κτλ.

Εκτός από τα απρόσωπα ρήματα υπάρχουν και οι απρόσωπες εκφράσεις που σχηματίζονται:

α) με το ρήμα *ἐστί* και ένα ουσιαστικό ή το ουδέτερο ενός επιθέτου ή μετοχής, λ.χ. *ἀνάγκη ἐστί, καιρός ἐστί, ἄξιόν ἐστί, ῥάδιόν ἐστί* (=είναι εύκολο), *βιωτόν ἐστί, διδασκτέον ἐστί, πρέπον ἐστί, εἰκός ἐστί* (=είναι φυσικό, λογικό) κτλ.

β) με το ρήμα *ἔχει* και κάποιο επίρρημα, λ.χ. *ἀναγκαίως ἔχει, καλῶς ἔχει, ραδίως ἔχει* κτλ. (Βλ. και §97β).

74 Τα απρόσωπα ρήματα και οι απρόσωπες εκφράσεις παίρνουν συνήθως έναν προσδιορισμό σε δοτική που δείχνει το πρόσωπο στο οποίο αναφέρεται το ρήμα και λέγεται **δοτική προσωπική** (βλ. §53):

Ἔδοξεν αὐτοῖς πορεύεσθαι (= φάνηκε καλό σ' αυτούς να προχωρήσουν, αποφασίστηκε ή αποφάσισαν να...).

Ταῦτα οὐ δυνατόν ἐστὶν ἀνθρώποις εὐρεῖν.

(πβ. ν.ε. μου είναι αδύνατο να το κάνω).

Επίσης παίρνουν συνήθως ως υποκείμενο άναρθρο απαρέμφατο:

Δεῖ γράμματα μαθεῖν καὶ μαθόντα νοῦν ἔχειν (= πρέπει να μάθει κανείς γράμματα και αφού μάθει να έχει μυαλό).

ἽΩρα ἐστὶν ἀπιέναι (= είναι ώρα να φύγουμε).

Καὶ γὰρ δακρῦσαι ραδίως αὐτοῖς ἔχει ἅπαντά τ' εἰπεῖν (= τους είναι εύκολο να δακρῦσουν και να τα πουν όλα) (βλ. και §§96β, 97β).

75 Μερικά απρόσωπα ρήματα ή απρόσωπες εκφράσεις μπορεί να έχουν ως υποκείμενο όχι απαρέμφατο αλλά ειδική πρόταση λ.χ.:

Ἄρκει ὅτι τῶν ἄλλων καταγελαῶς.

Λέγεται ὅτι Κῦρος τέθνηκε.

Δῆλον ἐγένετο ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἐμβαλοῖεν (= ότι θα εισβάλουν).

Ἵγγέλθη αὐτῷ ὅτι τὰ Μέγαρα ἀφέστηκε (= ότι τα Μέγαρα αποστάτησαν (βλ. και §155β)).

(πβ. ν.ε. διαδόθηκε ότι αύριο θα ανακοινωθούν τα αποτελέσματα).

Σημείωση. Μερικά απρόσωπα ρήματα ή απρόσωπες εκφράσεις μπορεί να πάρουν ως υποκείμενο επίσης:

α) ενδοιαστική πρόταση:

Οὐδείς κίνδυνος μὴ τις ἐκ τοῦ ὀπισθεν ἐπίσποιο (= ακολουθήσει)

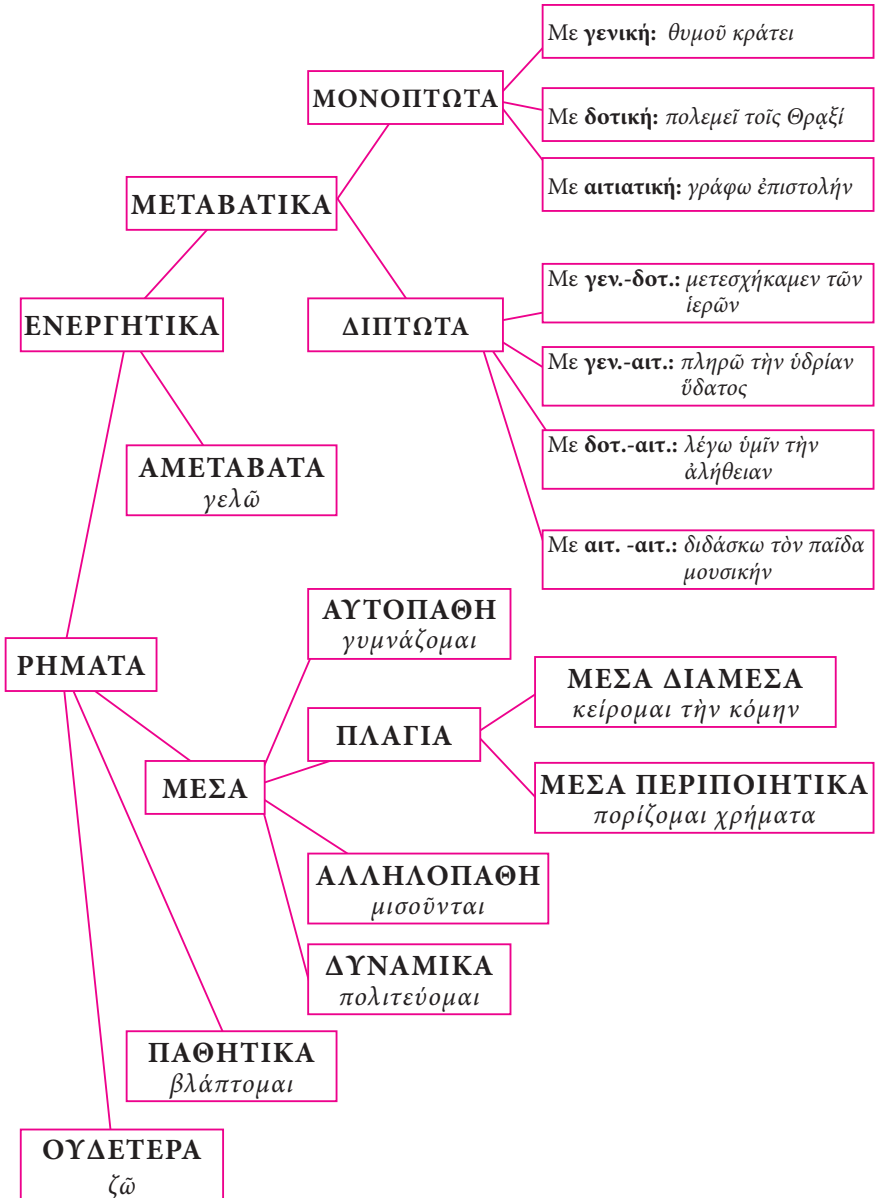
(πβ. ν.ε. υπάρχει κίνδυνος μήπως πέσει το παιδί).

β) πλάγια ερωτηματική πρόταση:

Ἀπόρως ἡμῖν ἔχει πῶθεν τύχομεν ἄν σωτηρίας (= δεν ξέρουμε από πού...),

(πβ. ν.ε. είναι άγνωστο τι θα συμβεί αργότερα).

Πίνακας 7
ΤΟ ΡΗΜΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ'

ΧΡΟΝΟΙ ΚΑΙ ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ

76 Οι χρόνοι του ρήματος όπως και στη ν.ε., δηλώνουν: τη χρονική βαθμίδα (παρόν, παρελθόν, μέλλον) και τον τρόπο ενέργειας του ρήματος (εξακολουθητικός, συνοπτικός, συντελεσμένος).

Στο παρόν αναφέρονται: ο ενεστώτας και ο παρακείμενος εν μέρει και λέγονται **παροντικοί χρόνοι**, στο παρελθόν: ο παρατατικός, ο αόριστος, ο υπερσυντέλικος και ο παρακείμενος εν μέρει και λέγονται **παρελθοντικοί** (ή ιστορικοί ή παραγόμενοι) χρόνοι, στο μέλλον ο (απλός) μέλλοντας και ο συντελεσμένος μέλλοντας και λέγονται **μελλοντικοί χρόνοι**.

Ως προς τον τρόπο ενέργειας παρουσιάζουν αυτό που δηλώνει το ρήμα:

εξακολουθητικά: ο ενεστώτας, ο παρατατικός και εν μέρει ο μέλλοντας* και λέγονται **εξακολουθητικοί χρόνοι**,

συνοπτικά: ο αόριστος και ο μέλλοντας εν μέρει και λέγονται **συνοπτικοί χρόνοι**,

σαν κάτι αποτελειωμένο (συντελεσμένο): ο παρακείμενος, ο υπερσυντέλικος και ο συντελεσμένος μέλλοντας και λέγονται **συντελικοί χρόνοι**.

77 Οι χρόνοι τη σημασία τους και ως προς τη χρονική βαθμίδα και ως προς τον τρόπο τη διατηρούν μόνο στην οριστική, ενώ στις άλλες εγκλίσεις το απαρέμφατο και τη μετοχή διατηρούν τη σημασία τους ως προς τον τρόπο όχι όμως και ως προς τη χρονική βαθμίδα· έτσι λ.χ. ο αόριστος στην υποτακτική δείχνει κάτι συνοπτικό όχι όμως πάντα στο παρελθόν· η χρονική βαθμίδα καθορίζεται από το ρήμα της κύριας προτάσεως ή από τα συμφραζόμενα, λ.χ.:

* Ο μέλλοντας της αρχαίας ελληνικής αντιστοιχεί με τους δύο μέλλοντες της ν.ε., δηλαδή και με το συνοπτικό και με τον εξακολουθητικό μέλλοντα.

Λέγω ταῦτα, ἵνα πεισθῆτε (ο αόριστος στην υποτακτική πεισθῆτε αναφέρεται στο παρόν).

Ἔλεγον ταῦτα, ἵνα πεισθῆτε (ο ίδιος χρόνος αναφέρεται στο παρελθόν) κτλ.

I. ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΣΤΗΝ ΟΡΙΣΤΙΚΗ

1. Ο ενεστώτας

78 Ο ενεστώτας στην οριστική φανερώνει ότι αυτό που σημαίνει το ρήμα γίνεται τώρα και εξακολουθητικά, αλλά επίσης φανερώνει:

α) κάτι που γίνεται πάντα ή επαναλαμβάνεται αόριστα. Η χρήση αυτή του ενεστώτα υπάρχει συνήθως στα γνωμικά και στις παροιμίες (**γνωμικός ενεστώτας**):

Ἀναρχία πόλεις ἄλλυσι (= καταστρέφει).

Γῆ πάντα κομίζει και πάλιν κομίζεται (= η γη δίνει τα πάντα και τα πάντα πάλι παίρνει πίσω).

(πβ. ν.ε. ὅποιος βιάζεται σκοντάφτει).

β) κάτι που θέλει ή προσπαθεί να κάνει το υποκείμενο της προτάσεως (**βουλητικός ή αποπειρατικός ενεστώτας**):

Νῦν δὴ ἐξελαύνετε ἡμᾶς ἐκ τῆσδε τῆς χώρας (= θέλετε να μας διώξετε από...).

Πείθω τινά (= προσπαθώ να πείσω κάποιον).

(πβ. ν.ε. Ἔρχεσαι μαζί μας; = θέλεις να ρθεις... Αυτός **θεραπεύει** την πληγή του με βότανα = προσπαθεί να θεραπεύσει... Βοήθεια, με **σκοτώνουν!**).

γ) κάτι που έγινε ήδη στο παρελθόν (**ιστορικός ή δραματικός ενεστώτας**). Η χρήση αυτή του ενεστώτα υπάρχει στις διηγήσεις:

Και εὐθύς οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλὰ εἰπὼν τὸν ἄνδρα ὀρῶ παίει (= χτυπά) *κατὰ τὸ στέρνον καὶ τιτρώσκει* (= τραυματίζει) *διὰ τοῦ θώρακος* (αντί: ἔπαισε και ἔτρωσε).

(πβ. ν.ε. ρωτάει τον ένα, ρωτάει τον άλλο, τίποτε· τότε αποφασίζει και πηγαίνει ο ίδιος.).

Με τον ιστορικό ενεστώτα η διήγηση αποκτά παραστατικότητα και ζωντάνια.

δ) κάτι που θα γίνει οπωσδήποτε στο μέλλον· επειδή ως βεβαιότατο, είναι σαν να γίνεται τώρα, γι' αυτό χρησιμοποιείται ενεστώτας αντί για μέλλοντα:

Εἰ μὴ ληψόμεθα τὸ χωρίον, τῇ στρατιᾷ οὐκ ἔστι τὰ ἐπιτήδεια (= το στρατεύμα οπωσδήποτε δε θα έχει τα απαραίτητα),

(πβ. ν.ε. φεύγω το πρωί).

Κανονικά ο ενεστώτας *εἶμι* χρησιμοποιείται ως μέλλοντας του ρήματος *ἔρχομαι*.

ε) κάτι που εξακολουθεί να υπάρχει ως αποτέλεσμα από το παρελθόν (**αποτελεσματικός ενεστώτας**, που χρησιμοποιείται αντί για παρακείμενο):

Ἐπὶ γὰρ πόλεις, ὡς ἐγὼ ἀκοῇ αἰσθάνομαι, μέλλομεν ἰέναι μεγάλας (= όπως εγώ έχω ακούσει...).

(πβ. ν.ε. στέκομαι και κοιτάζω).

Ἔτσι με σημασία παρακειμένου χρησιμοποιείται ο ενεστώτας των ρημάτων *ἀκούω, αἰσθάνομαι, γινώσκω, νικῶ, φεύγω* (= είμαι εξόριστος) κτλ. Κανονικά χρησιμοποιείται ως παρακείμενος ο ενεστώτας των ρημάτων *ἦκω* (= έχω έρθει), *οἶχομαι* (= έχω φύγει), *κάθημαι, κείμαι* (= είμαι πεσμένος κάτω).

2. Ο παρατατικός

79 Ο παρατατικός σημαίνει ότι κάτι γινόταν στο παρελθόν εξακολουθητικά:

α) συνεχώς (χωρίς διακοπή), λ.χ. *Ἐδάκρυε πολὺν χρόνον ἔστώς, ἦ β) με επανάληψη (με διακοπές), λ.χ. Μένων ὁ Θετταλὸς οὐδενὸς πολεμίου κατεγέλα.*

(πβ. ν.ε. Μιλούσε πολλή ώρα μα δεν τον άκουγε κανείς. Κάθε πρωί έτρεχε για το σχολείο).

Επίσης ο Παρατατικός μπορεί να σημαίνει όπως και ο ενεστώτας,

βούληση ή προσπάθεια (απόπειρα) (βουλευτικός ή αποπειρατικός παρατατικός):

Ἐπίτηδές σε οὐκ ἤγειρον, ἵνα ὡς ἤδιστα διάγῃς (= επίτηδες δεν ήθελα να σε ξυπνήσω...).

Ἐκαστος ἔπειθεν αὐτὸν ὑποστῆναι τὴν ἀρχήν (= ο καθένας προσπαθούσε να τον πείσει...).

(πβ. ν.ε. Γιατί δεν ερχόσουν; = γιατί δεν ήθελες να ρθεις; Ο πατέρας μας έδινε θάρρος στις δύσκολες στιγμές = προσπαθούσε να μας δώσει...).

Σημείωση. Τα ρήματα που χρησιμοποιούνται στον ενεστώτα με σημασία παρακειμένου, στον παρατατικό χρησιμοποιούνται με σημασία υπερσυντέλικου· λ.χ. ἐνίκων = είχα νικήσει, ήμουν νικητής.

3. Ο μέλλοντας

80 Ο μέλλοντας στην οριστική σημαίνει ότι αυτό που δείχνει το ρήμα θα γίνει στο μέλλον: ή συνοπτικά (και αντιστοιχεί με το συνοπτικό μέλλοντα της ν.ε.) ή εξακολουθητικά (και αντιστοιχεί με τον εξακολουθητικό μέλλοντα της ν.ε.):

Ἐὰν ἀκολουθήσῃς ἐμοί, εἰσάξω σε ἐγὼ εἰς τὴν ἀκρόπολιν (= θα σε εισαγάγω στην...) (μέλλοντας συνοπτικός).

Ῥαδίως τὰ ἐπιτήδεια ἔξομεν, ὅσον χρόνον ἐν τῇ πολεμίᾳ ἐσόμεθα (μέλλοντας εξακολουθητικός).

Επίσης σημαίνει:

α) προστακτική (**βουλευτικός μέλλοντας**):

Ὡς οὖν ποιήσετε (= έτσι λοιπόν θα κάμετε, έτσι κάμετε),

(πβ. ν.ε. ύστερα από το σχολείο θα 'ρθεις αμέσως στο σπίτι!).

β) αυτό που πρέπει να γίνει:

Πότερον οὖν πρὸς ἐκείνον τὸν λόγον ποιήσομαι ἢ πρὸς σέ; (= σε ποιον λοιπόν πρέπει να μιλήσω, σ' εκείνον ή σ' εσένα;)

(πβ. ν.ε. πες μου τι θα κάνω, αν δεν τον βρω εκεί;)

γ) κάτι που συμβαίνει πάντοτε, στο παρόν, στο παρελθόν, στο μέλλον (**γνωμικός μέλλοντας**):

Οὐδείς ἀνθρώπων ἀδικῶν τίσιν οὐκ ἀποτείσει (= κανένας άνθρωπος που κάνει αδικίες δεν μπορεί να μην τιμωρηθεί = κάθε άνθρωπος που αδικεί τιμωρείται),
(πβ. ν.ε. όποιος σπείρει θα θερίσει).

Σημείωση. Περιφραστικός μέλλοντας σχηματίζεται από το ρ. μέλλω με απαρέμφατο ενεστώτα ή μέλλοντα ή και αορίστου και σημαίνει: 1) πρόκειται να: *Μέλλω ὑμᾶς διδάξειν ὅθεν ἢ διαβολῆ γέγονε*, 2) πρέπει να , είναι επόμενο να: *Τί οὐ μέλλει γελοῖον εἶναι;*

4. Ο αόριστος

81 Ο αόριστος στην οριστική σημαίνει ότι αυτό που δείχνει το ρήμα έγινε στο παρελθόν και λαμβάνεται συνοπτικά, άσχετα αν έγινε με μια διάρκεια. Σημαίνει επίσης:

α) την αρχή μιας πράξεως ή μιας καταστάσεως (**εναρκτικός αόριστος**) και μεταφράζεται με: άρχισε να...:

Ἐπειδὴ δὲ ἐβασίλευσε Θησεύς, συνῶκισε πάντας (= όταν άρχισε τη βασιλεία του ο Θ...).

(πβ. ν.ε. μ' αυτά που άκουγε, **φοβήθηκε**).

β) κάτι που ισχύει πάντοτε (**γνωμικός αόριστος**). Μεταφράζεται με ενεστώτα:

Τὰς τῶν φαύλων συνηθείας ὀλίγος χρόνος διέλυσε(= τις φίλιες των κακῶν τις διαλύει πάντοτε...).

(πβ. ν.ε. ο τρελός είδε το μεθυσμένο κι έφυγε).

γ) κάτι που θα γίνει στο μέλλον οπωσδήποτε:

Ἀπωλόμεθα ἄρα, εἰ κακὸν νέον προσοίσομεν παλαιῶ (= θα χαθούμε οπωσδήποτε, αν προσθέσουμε...).

(πβ. ν.ε. Στο καφενείο: — Έναν καφέ, παρακαλώ! — **Έφτασε.**).

5. Ο παρακείμενος

82 Ο παρακείμενος στην οριστική σημαίνει ότι αυτό που δηλώνει το ρήμα έχει γίνει στο παρελθόν αλλά υπάρχει αποτελειωμένο και στο πα-

ρόν. Έτσι ο παρακείμενος ανήκει και στους παροντικούς και στους παρελθοντικούς χρόνους:

Γέγραφε δὲ καὶ ταῦτα Θουκυδίδης (= τα έχει γράψει και τώρα είναι γραμμένα).

Γι' αυτό και πολλοί παρακείμενοι έχουν σημασία ενεστώτα: *δέδοικα* (= φοβούμαι), *ἔοικα* (= μοιάζω), *κέκτημαι* (= έχω), *μένημαι* (= θυμούμαι), *οἶδα* (= γνωρίζω), *εἴωθα* (= συνηθίζω) κτλ.

Ο παρακείμενος επίσης χρησιμοποιείται μερικές φορές για το μέλλοντα, όπως και ο αόριστος, για να δηλωθεί ότι κάτι θα γίνει οπωσδήποτε:

Κἂν τοῦτο νικῶμεν, πάνθ' ἡμῖν πεποιήται.
(πβ. ν.ε. αν σε δουν, είσαι χαμένος).

Σημείωση. Ο παρακείμενος ενός ρήματος εκφέρεται και περιφραστικά με το ρ. *εἶμι* και τη μετοχή παρακειμένου του ρήματος ή με το ρ. *ἔχω* και τη μετοχή του αορίστου του ρήματος.

Ἐγὼ εἶμι τοῦτο δεδρακώς (αντί: ἐγὼ τοῦτο δέδρακα).

Θαυμάσας ἔχω (αντί: θεαύμακα).

6. Ο υπερσυντέλικος

83 Ο υπερσυντέλικος σημαίνει ότι αυτό που δηλώνει το ρήμα είχε γίνει, δηλαδή ήταν τελειωμένο σε μια χρονική στιγμή του παρελθόντος:

Ἐπὶ τὸ ναυτικόν, ὃ ἠθροίκει ἀπὸ τῶν συμμάχων, ἐξεπέμφθη Κρατησιπίδας (= το οποίο είχε συναθροίσει από τους συμμάχους...).

Αντίστοιχα με τον παρακείμενο πολλοί υπερσυντέλικοι έχουν σημασία παρατατικού:

ἐδεδοίκειν (= φοβόμουν), *ἐώκειν* (= έμοιαζα), *ἐκεκτήμην* (= είχα), *ἐμεμνήμην* (= θυμόμουν) κτλ.

Σημείωση. Ο υπερσυντέλικος πολλές φορές δηλώνει μια πράξη του παρελθόντος που έγινε αμέσως έπειτα από μιαν άλλη πράξη επίσης του παρελθόντος, και τότε μεταφράζεται με αόριστο και με το αμέσως ή την ίδια στιγμή:

Ὡς δ' ἐλήφθησαν οὗτοι, ἐλέλυντο αἱ σπονδαὶ καὶ τοῖς Κερκυραίοις παρεδέδοντο. (= αμέσως λύθηκαν οι συνθήκες και παραδόθηκαν την ίδια στιγμή στους Κερκ.).

7. Ο συντελεσμένος μέλλοντας

84 Ο συντελεσμένος μέλλοντας σημαίνει ότι αυτό που δείχνει το ρήμα θα είναι τελειωμένο σε μια χρονική στιγμή του μέλλοντος:

Φίλος ἡμῖν οὐδείς **λελείπεται** (= κανένας φίλος δε θα μας έχει απομείνει, δηλαδή κάποτε στο μέλλον).

Σημείωση. Πολλές φορές ο συντελεσμένος μέλλοντας φανερώνει μια μελλοντική πράξη που θα γίνει **οπωσδήποτε** ύστερα από μιαν άλλη επίσης μελλοντική πράξη: **Φράζε καὶ πεπράζεται** (= λέγε και θα γίνει αμέσως, μόλις θα το πεις).

ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΟΡΙΣΤΙΚΗ

ΤΡΟΠΟΣ	ΧΡΟΝΙΚΗ ΒΑΘΜΙΔΑ	
	ΠΑΡΟΝ	ΜΕΛΛΟΝ
	<p>Πείθω τινά.</p>	<p>1. ο παρατατικός Ἐδάκρυε πολὺν χρόνον.</p>
ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ		<p>1. ο αόριστος Ἔγραψα ἐπιστολήν.</p>
	<p>1. ο παρακείμενος, εν μέρει Θεμιστογένηι ταῦτα γέγραπται.</p>	<p>1. ο παρακείμενος, εν μέρει Οἱ πολέμοι ἐπιωρκήσασαι.</p>
		<p>1. ο συντελεσμένος μέλλοντας Φίλος ἤμῃν οὐδέεις λελείπεται.</p>
		<p>1. ο υπερσυντέλικος Αἱ σπονδαὶ ἐλέλυντο.</p>

II. ΟΙ ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Η οριστική

85 Η οριστική είναι η έγκλιση του πραγματικού. Ειδικότερα:

α) η οριστική με κάθε χρόνο εκφράζει κάτι που είναι ή θεωρείται πραγματικό:

Ἡμεῖς ἐμπεδοῦμεν τοὺς τῶν θεῶν ὄρκους (= τηρούμε...).

Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔπεμψαν ἐπὶ τὰς ναῦς Καλλικρατίδαν.

Καλλικρατίδας ἐλθὼν παρὰ Κῦρον ἤτει μισθόν (= ζητούσε...).

β) η οριστική παρελθοντικού χρόνου με το δυνητικό ἄν φανερώνει το δυνατό στο παρελθόν ή το αντίθετο του πραγματικού (**δυνητική οριστική**):

Ἐνθα δὴ ἔγνω ἄν τις ὅσου ἄξιον εἶη τὸ φιλεῖσθαι ἄρχοντα (= τότε θα καταλάβαινε κανείς πόσο αξίζει το να αγαπούν τον άρχοντα).

Εἰ μὴ εἴχομεν φῶς, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἄν ἦμεν (= θα ήμασταν, αλλά δεν είμαστε).

Η δυνητική οριστική μεταφράζεται με: **θα** και παρατατικό ή υπερσυντέλικο.

γ) η οριστική αορίστου ή παρατατικού με το ἄν φανερώνει κάποτε όχι το δυνατό στο παρελθόν, αλλά κάτι που συνέβαινε με επαναλήψεις στο παρελθόν:

Εἴ τις δοκοίη αὐτῷ βλακεύειν, ἔπαισεν ἄν (= αν του φαινόταν ότι κάποιος χάζευε, τον χτυπούσε).

Ἀναλαμβάνων οὖν αὐτῶν τὰ ποιήματα διηρώτων ἄν αὐτοὺς τί λέγοιεν (= έπαιρνα λοιπόν στα χέρια μου τα ποιήματα και τους ρωτούσα κάθε φορά τι ήθελαν να πουν).

Μεταφράζεται με παρατατικό.

δ) η οριστική του παρατατικού ή αορίστου με το *εἰ γάρ* ή *εἴθε* φανερώνει ευχή που δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί (**ευχετική οριστική**):

Εἴθ' ἦσθα δυνατός, ὅσον πρόθυμος εἶ (= μακάρι να ήσουν δυνατός, όσο είσαι πρόθυμος).

Η ίδια ευχή εκφράζεται και με τον αόριστο β του ρ. *ὀφείλω* (*ὄφελον*) και απαρέμφατο ενεστώτα ή αορίστου:

Ὦφελε Κῦρος ζῆν (= μακάρι να ζούσε ο Κ. αλλά δε ζει).

Σημείωση. Οι φράσεις *ὀλίγου* ή *μικροῦ δεῖν* (ή χωρίς το *δεῖν*) και αόριστος σημαίνουν: **λίγο έλειψε να...**

Ὀλίγου δεῖν ἀπέθανον (= λίγο έλειψε να σκοτωθούν, παρά λίγο να...).

Ὀλίγου έπελαθόμεθα εἰπεῖν (= λίγο έλειψε να ξεχάσουμε να πούμε).

2. Η υποτακτική

86

Η υποτακτική φανερώνει κυρίως αυτό που περιμένουμε να γίνει (**το προσδοκώμενο**). Ειδικότερα:

α) φανερώνει επιθυμία συχνά με το *ἄγε, ἴθι, φέρε* (= εμπρός, έλα) (**βουλητική υποτακτική**):

Μήπω ἴωμεν ἐκεῖσε (= μην πάμε ακόμα εκεί).

Ἄγε δὴ σκοπῶμεν (= εμπρός ας εξετάσουμε).

Ἔτσι με υποτακτική αορίστου δηλώνεται απαγόρευση ή αποτροπή:

Μὴ ἄλλως ποιήσης.

Μηδενὶ συμφορὰν ὀνειδίσης· κοινή γὰρ ἡ τύχη και τὸ μέλλον ἀόρατον (= κανένα να μην ειρωνευτείς για τη συμφορά του...)

β) στο α' πρόσωπο με ερωτηματικές προτάσεις φανερώνει απορία (**απορηματική υποτακτική**):

Εἴπωμεν ἢ σιγῶμεν; (= να μιλήσουμε ή να...) (Βλ. §1δ)

(πβ. ν.ε. να το πω; να μην το πω; τι να κάνω;)

Η απορηματική υποτακτική πολλές φορές μπαίνει ύστερα από το *βούλει* ή *βούλεσθε*:

Βούλεσθε οὖν, ὁ Καλλίας ἔφη, συνέδριον κατασκευάσωμεν; (= θέλετε λοιπόν, είπε ο Κ., να ετοιμάσουμε ένα συνέδριο;).

3. Η ευκτική

87

Η ευκτική, μια έγκλιση που δεν υπάρχει στη ν.ε., φανερώνει κυρίως μιαν απλή σκέψη, χωρίς να εξετάζεται αν πρόκειται για κάτι πραγμα-

τικό ή για κάτι που μπορεί ή δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί.
Ειδικότερα:

α) εκφράζει ευχή (**ευχετική ευκτική**):

Ὁ παῖ, γένοιο πατρός εὐτυχέστερος, τὰ δ' ἄλλ' ὅμοιος (= μακάρι να γίνεις...).

Συνήθως εμπρός από την ευχετική ευκτική μπαίνει το *εἴθε, εἰ γάρ*: *Εἴθ' ὦ λῶστε, σὺ τοιοῦτος ὢν φίλος ἡμῖν γένοιο* (= μακάρι, φίλτατε, εσύ που είσαι τέτοιος άνθρωπος, να γίνεις φίλος μας).

β) με το δυνητικό *αν* φανερώνει το δυνατό στο παρόν ή στο μέλλον (**δυνητική ευκτική**):

Ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ γένοιτ' ἂν ποτε καὶ κακὸς ἢ ὑπὸ χρόνου ἢ ὑπὸ πόνου ἢ ὑπὸ νόσου (= ο καλός άνθρωπος θα ήταν δυνατό καμιά φορά να γίνει κακός ή από το πέρασμα του χρόνου ή...).

Μεταφράζεται με: *μπορεί να... ή θα με παρατατικό.*

Η δυνητική ευκτική φανερώνει επίσης:

— κάτι πιθανό (όπως ο μέλλοντας):

Ἐπιλίποι δ' ἂν ὁ χρόνος, εἰ πάσας τὰς πράξεις καταριθμησαίμεθα (= δε θα μας φτάσει ο χρόνος, αν...).

(πβ. ν.ε. με υποτακτική: έρθει δεν έρθει, εγώ θα πάω).

— κάποια γνώμη με μετριοπάθεια:

Γένοιο ἂν οὐ κακός (= θα γίνεις πιστεύω...)

(πβ. ν.ε. εσύ θα γινόςουν καλός φιλόλογος).

— ευγενική προσταγή:

Χωροῖς ἂν εἴσω (= μπες μέσα, παρακαλώ).

(πβ. ν.ε. θα πήγαινες μια στιγμή).

Σημείωση α'. Η ευκτική σε δευτερεύουσες προτάσεις (ειδικές, αιτιολογικές, τελικές, ενδοιαστικές, πλάγιες ερωτηματικές κτλ.) που εξαρτώνται από ρήμα παρελθοντικού χρόνου αντιστοιχεί με οριστική ή υποτακτική και λέγεται **ευκτική του πλάγιου λόγου**:

Κῦρος ἔλεγεν ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο πρὸς βασιλέα (αντί: *ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσται πρὸς βασιλέα*).

Ἐπορεύετο δ' ἐκτὸς τείχους, ἵνα μελετῶη (αντί: *ἵνα μελετᾶ*).

Σημείωση β'. Η ευκτική σε δευτερεύουσες προτάσεις υποθετικές, χρονικές ή αναφορικές φανερώνει, χάρη στο ρήμα της κύριας προτάσεως, επανάληψη στο παρελθόν και ονομάστηκε **επαναληπτική ευκτική**:

Εἴ τις δοκοίῃ αὐτῷ βλακεύειν, ἔπαισεν ἄν (= αν του φαινόταν ότι κάποιος χάζευε τον χτυπούσε).

Ὅποτε δέ τις ἀσθενήσειεν, ἐπεσκόπει ὁ Κύριος καὶ παρῆχε πάντα ὅτου ἔδει (= όταν κάποιος αρρώσταινε ο Κ. τον επισκεπτόταν και...).

Η επαναληπτική ευκτική μεταφράζεται με παρατατικό,

(βλ. στα σχετικά κεφάλαια των δευτερευουσών προτάσεων).

4. Η προστακτική

88 Η προστακτική, όπως και στη ν.ε., φανερώνει:

α) προσταγή: *Ἄπτε, παῖ, λύχνον* (= άναψε...).

β) απαγόρευση: *Μή μου ἄπτου* (= μη μ' αγγίζεις).

γ) προτροπή, συμβουλή ή παράκληση: *Ἐμοὶ πείθου καὶ μὴ ἄλλως ποίει*
(= πείσου σ' εμένα και μη κάνεις αλλιώς).

Γινῶθι σαυτόν.

Μὴ θορυβεῖτε.

δ) ευχή: *Υγίαίνε.*

ε) συγκατάθεση ή παραχώρηση: *Ταῦτα μὲν δὴ οὕτως ἐχέτω* (συγκατάθεση)· *τάδε δέ, ὦ Σώκρατες, εἰπέ μοι* (πάράκληση).

Οἱ δ' οὖν βοῶντων (= αυτοί ας φωνάζουν).

(πβ. τον αρχαίο τύπο της προστακτικής *ἔστω* (= ας είναι) και στη ν.ε. για παραχώρηση: *ἔστω* και αργά πέτυχε το σκοπό του).

Γενική παρατήρηση

89 α) Η απλή οριστική, η δυνητική οριστική και η δυνητική ευκτική είναι εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως και γι' αυτό έχουν άρνηση *οὐ* (βλ. §1α):

Δίς εἰς τὸν αὐτὸν ποταμὸν οὐκ ἂν ἐμβαίης (= δύο φορές δεν μπορείς να μπεις στο ίδιο νερό του ποταμού).

β) Η υποτακτική, η ευχετική ευκτική, η ευχετική οριστική και η προστακτική είναι εγκλίσεις των προτάσεων επιθυμίας και γι' αυτό έχουν άρνηση *μή* (βλ. §1β):

Μή μοι γένοιτο τοῦτο (= μακάρι να μη μου συμβεί αυτό).

Πίνακας 9

ΟΙ ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ φανερώνουν

Η ΟΡΙΣΤΙΚΗ	Η ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	Η ΕΥΚΤΙΚΗ	Η ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ
<p>α) κάτι πραγματικό <i>Έμπεδοῦμεν τοὺς τῶν θεῶν ὄρκους</i></p> <p>β) κάτι δυνατό στο παρελθόν (δυνητική οριστική) <i>Ἔγνω ἂν τις ὅσου ἄξιον εἶη τὸ φιλεῖσθαι ἄρχοντα</i></p> <p>γ) κάτι το αντίθετο του πραγματικού (δυνητική οριστική) <i>Εἰ μὴ εἶχομεν φῶς, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἂν ἦμεν</i></p> <p>δ) κάτι που επαναλαμβάνόταν στο παρελθόν (Παρατατικός ή αόριστος με αν) <i>Ἀναλαμβάνων τὰ ποιήματα διηρώτων ἂν αὐτούς</i></p> <p>ε) ευχή που δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί (Παρατατικός ή αόριστος με <i>εἰ γάρ</i> ή <i>εἴθε</i> - ευχετική οριστική) <i>Εἴθ' ἦσθα δυνατός, ὅσον πρόθυμος εἶ</i></p>	<p>α) μια επιθυμία (βουλητική υποτακτική) <i>Ἄγε σκοπῶμεν</i></p> <p>β) μια απορία (απορηματική υποτακτική) <i>Εἴπωμεν ἢ σιγῶμεν;</i></p>	<p>α) μια ευχή (ευχετική ευκτική) <i>Γένοιο πατρός εὐτυχέστερος</i></p> <p>β) κάτι δυνατό στο παρόν ή στο μέλλον (δυνητική ευκτική) <i>Ὁ ἀγαθὸς γένοιτ' ἂν ποτε καὶ κακὸς</i> Η δυνητική ευκτική φανερώνει επίσης: -ό,τι και ο μέλλοντας <i>Ἐπιλίποι δ' ἂν ὁ χρόνος</i> -γνώμη με μετριοπάθεια <i>Γένοιο ἂν οὐ κακὸς</i> -ευγενική προσταγή <i>Χωροῖς ἂν εἶσω</i></p>	<p>α) προσταγή <i>Ἄπτε παῖ, λύχνον</i></p> <p>β) απαγόρευση <i>Μή μου ἄπτο</i></p> <p>γ) προτροπή, συμβουλή ή παράκληση <i>Ἔμοι πείθου</i> <i>Γνώθι σαυτόν</i> <i>Μή θορυβεῖτε</i></p> <p>δ) ευχή <i>Υγίαινε</i></p> <p>ε) συγκατάθεση ή παραχώρηση <i>Ταῦτα οὕτως ἐχέτω</i></p>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η΄

ΟΙ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

1. ΤΟ ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ

90 Εκτός από την οριστική, υποτακτική, ευκτική, προστακτική, που λέγονται προσωπικές εγκλίσεις, υπάρχουν στην αρχαία ελληνική και οι ονομαστικοί τύποι του ρήματος, το απαρέμφατο και η μετοχή, που λέγονται απρόσωπες εγκλίσεις, γιατί οι καταλήξεις τους δε φανερώνουν πρόσωπο.

Το απαρέμφατο θεωρείται ονομαστικός τύπος, γιατί μπορεί να εκφέρεται με το ουδέτερο άρθρο κάθε πτώσεως, και ρηματικός, γιατί, όπως το ρήμα, δέχεται επιρρηματικούς προσδιορισμούς και αντικείμενα και έχει χρόνους και διαθέσεις:

Τὸ σιγᾶν κρεῖττόν ἐστι τοῦ λαλεῖν.

Ἄρχεσθαι μαθῶν ἄρχειν ἐπιστήσει (= αν μάθεις να κυβερνῆσαι, θα ξέρεις καλά και να κυβερνάς).

91 Το απαρέμφατο στην αρχική του σημασία φανέρωνε σκοπό ή αποτέλεσμα. Με τη σημασία του σκοπού ή του αποτελέσματος βρίσκουμε το απαρέμφατο ύστερα από τα ρήματα: *βαίνω, ἤκω, φέρω, δίδωμι, καταλείπω, ἐφίστημι* (= διορίζω), *τάττω* (= ορίζω), *αἰροῦμαι* (= εκλέγω), *πέμπω* και άλλα συνώνυμα:

Μανθάνειν γὰρ ἤκομεν (= ἤρθαμε, για να...).

Τὴν πόλιν φυλάττειν αὐτοῖς παρέδωσαν (= παρέδωσαν την πόλη σ' αυτούς, για να τη φυλάγουν).

Λυκούργος ἄνδρα ἐπέστησε κρατεῖν αὐτῶν (= ο Λ. διόρισε κάποιον, για να τους διοικεί).

Ἀφείσαν τοῦτον ἐλεύθερον εἶναι (= τον απέλυσαν, ώστε να...).

92 Το απαρέμφατο όταν αντιστοιχεί:

1. με ειδική πρόταση, (βλ. §155 κ.ε.) λέγεται **ειδικό** και μεταφράζεται με **ὅτι, πως**:

Τὸν καλὸν κάγαθὸν ἄνδρα εὐδαίμονα εἶναι φημι (= λέω ὅτι ο καλός...).

2. με πρόταση επιθυμίας (βλ. §1 β), λέγεται **τελικό** και μεταφράζεται με **να**:

Ἐκέλευσεν αὐτοὺς εἰς Λακεδαίμονα ἰέναι (= τους προέτρεψε να πάνε στη Λ.).

Το τελικό απαρέμφατο ποτέ δε βρίσκεται σε χρόνο **μέλλοντα**.

Σημείωση. Στη ν.ε., όπου ελάχιστοι μόνο τύποι του απαρεμφάτου έμειναν*, το ειδικό απαρέμφατο το αντικαθιστά η ειδική πρόταση, και το τελικό κυρίως η βουλευτική πρόταση.

α) Το έναρθρο απαρέμφατο

93 Το έναρθρο απαρέμφατο, δηλαδή το απαρέμφατο με άρθρο, αντιστοιχεί με όνομα ουσιαστικό και έτσι μπορεί να χρησιμοποιείται ως υποκείμενο, αντικείμενο ή προσδιορισμός:

Τὸ σιγᾶν κρεῖττόν ἐστι τοῦ λαλεῖν (υποκείμενο - ετερόπτωτος προσδιορισμός, β' όρος συγκρ.).

Οἱ ἄνθρωποι φύσει τοῦ εἰδέναι ὀρέγονται (αντικείμενο).

Νίκησον ὄργην τῷ λογιζέσθαι καλῶς (επιρρημ. προσδιορισμός του τρόπου).

β) Το άναρθρο απαρέμφατο

94 Το άναρθρο απαρέμφατο, δηλαδή το απαρέμφατο χωρίς άρθρο, χρησιμοποιείται ως:

1. υποκείμενο: *Δεῖ γράμματα μαθεῖν καὶ μαθόντα νοῦν ἔχειν* (υποκείμενα στο απρόσωπο ρ. δεῖ).
2. κατηγορούμενο: *Τὸ λακωνίζειν ἐστὶ φιλοσοφεῖν.*
3. αντικείμενο: *Καλλικρατίδας φησὶ διαλλάξαι Ἀθηναίους καὶ Λακεδαιμονίους* (= ο Κ. λέει ότι θα συμφιλιώσει τους...).
4. ονοματικός προσδιορισμός (επεξήγηση): *Εἷς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.*
5. προσδιορισμός της αναφοράς (ή του «κατά τι») συνήθως με τα επίθετα

* λ.χ. 1) τρόπος του λέγειν, 2) το φαῖ (αρχ. ελλ. φαγεῖν), το έχι του (αρχ. ελλ. ἔχειν), 3) έχω γράψει, έχω γραφεί.

ἀγαθός, ἱκανός, δεινός, ἄξιος, χαλεπός (= δύσκολος, επικίνδυνος) κ.τ.ό.:

Ἀνὴρ δεινότατος λέγειν (= ἱκανότατος ως προς το ἢ στο λόγο).

Κῦρος ἦν ἀξιότατος ἄρχειν (= στο να κυβερνά).

6. ἐπίσης χρησιμοποιεῖται **ἀπόλυτα**, χωρίς ἐξάρτηση ἀπὸ κανένα ρῆμα, σε στερεότυπες ἐκφράσεις, ὅπως:

ἐκὼν εἶναι (= θεληματικά), ὀλίγου δεῖν ἢ μικροῦ δεῖν (= λίγο ἔλειψε, σχεδόν), ὡς ἔπος εἰπεῖν (= για να το πω ἔτσι γενικά, σχεδόν), ὡς συντόμως ἢ συνελόντι εἰπεῖν (= για να το πω σύντομα, με λίγα λόγια), ἐμοὶ δοκεῖν ἢ ὡς ἐμοὶ δοκεῖν (= κατὰ τη γνώμη μου) κ.τ.ό.:

Ἐκὼν εἶναι οὐδὲν ψεύσομαι.

Ἔδοξάν μοι ὀλίγου δεῖν τοῦ πλείστου ἐνδεεῖς εἶναι (= μου φάνηκαν ὅτι σχεδόν τους ἔλειπε το μεγαλύτερο μέρος, ενν. της σοφίας).

Ἀληθές γε, ὡς ἔπος εἰπεῖν, οὐδὲν εἰρήκασι.

7. Το ἀπαρέμφατο χρησιμοποιεῖται ἐπίσης ἀντὶ για προστακτικὴ ἢ ευκτικὴ ευχετικὴ:

Ἵ ξεῖν' ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις ὅτι τῆδε κείμεθα τοῖς κείνων ρήμασι πειθόμενοι.

Θεοὶ πολῖται, μὴ με δουλείας τυχεῖν (= μακάρι να μη με βρεῖ δουλεία).

Το υποκείμενο του ἀπαρεμφάτου

95 Ὄταν το υποκείμενο του ἀπαρεμφάτου εἶναι το ἴδιο με το υποκείμενο του ρήματος ἀπὸ το ὁποῖο ἐξαρτάται, η σύνταξη λέγεται **ταυτοπροσωπία**:

Κῦρος ὑπέσχετο δώσειν πέντε μνᾶς (Κῦρος υποκείμενο στο ὑπέσχετο και στο δώσειν).

Το υποκείμενο του ἀπαρεμφάτου στην ταυτοπροσωπία μπαίνει σε **ονομαστικὴ**.

Ὄταν το υποκείμενο του ἀπαρεμφάτου δεν εἶναι το ἴδιο με το υποκείμενο του ρήματος, η σύνταξη λέγεται **ετεροπροσωπία**:

Λύσανδρος ἐκέλευσεν αὐτοὺς εἰς Λακεδαίμονα ἰέναι (Λύσανδρος υποκείμενο στο ἐκέλευσεν, αὐτοὺς υποκείμενο στο ἰέναι).

Το υποκείμενο του απαρεμφάτου στην ετεροπροσωπία μπαίνει **σε αιτιατική**.

A. Το ειδικό απαρέμφατο

96 Με ειδικό απαρέμφατο:

α) **ως αντικείμενο**, συντάσσονται:

— τα λεκτικά ρήματα (*λέγω, φημί, ὁμολογῶ* κ.τ.ό.)

— τα δοξαστικά ρήματα (*νομίζω, δοκῶ, οἶμαι* κ.τ.ό.):

Τὸν καλὸν κάγαθὸν ἄνδρα εὐδαίμονα εἶναι φημι.

Ἔλεγον οὐκ εἶναι αὐτόνομοι.

Ἥλιθιός ἐστιν εἴ τις οἶεται διὰ τὸν πλοῦτον δόξειν ἀγαθὸς εἶναι (= αν νομίζει ότι χάρη στα πλούτη του θα δώσει την εντύπωση ότι είναι γενναίος).

β) **ως υποκείμενο**, συντάσσονται:

τα απρόσωπα ρήματα που έχουν την ίδια ή παρόμοια σημασία με τα προηγούμενα προσωπικά ρήματα, όπως: *λέγεται, ὁμολογεῖται, νομιζεται, δοκεῖ* (= φαίνεται) κ.τ.ό.:

Ὁμολογεῖται τὴν πόλιν ἡμῶν ἀρχαιοτάτην εἶναι.

Ἔδοξέ μοι λίαν πόρρω τῶν νυκτῶν εἶναι (= μου φάνηκε ότι η νύχτα είχε προχωρήσει πολύ).

Στο ειδικό απαρέμφατο η άρνηση είναι οὐ και σπανιότερα μή.

B. Το τελικό απαρέμφατο

97 Με τελικό απαρέμφατο:

α) **ως αντικείμενο**, συντάσσονται:

τα βουλητικά ρήματα (*βούλομαι, ἐπιθυμῶ, θέλω* κτλ.), τα προτρεπτικά (*προτρέπω, κελεύω, πείθω, συμβουλεύω* κτλ.), τα απαγορευτικά (*ἀπαγορεύω, κωλύω* κτλ.), τα δυνητικά (*δύναμαι, οἶός τ'εἶμι, ἔχω* με απαρέμφατο κτλ.) τα ρ. *πέφυκα* (= είμαι από τη φύση μου κατάλληλος για να), *ἐπίσταμαι* (= γνωρίζω καλά να) και άλλα με παρόμοια σημασία:

Ἦν ἐγγύς ἔλθῃ θάνατος, οὐδείς βούλεται θνήσκειν.

Κῦρος ἐκέλευσε τοὺς Ἑλληνας προβαλέσθαι τὰ ὄπλα (= να προτείνουν τα ὄπλα).

Συμβουλεύω ὑμῖν μὴ παραδιδόναι τὰ ὄπλα.

Οἱ στρατιῶται οὐκ ἐδύναντο καθεύδειν (= να κοιμηθοῦν).

Οὐκ ἐπίσταμαι κιθαρίζειν.

β) ως υποκείμενο, συντάσσονται:

τα απρόσωπα ρήματα: *δεῖ* (= είναι ανάγκη, πρέπει), *χρή* (= πρέπει), *προσῆκει* (= ταιριάζει), *πρέπει*, *ἐγχωρεῖ* (= επιτρέπεται), *ἔστι* (= είναι δυνατό), *ἔξεστι* (= επιτρέπεται, είναι δυνατό), *ἔνεστι* (= είναι δυνατό), *πάρεστι* (= είναι δυνατό, είναι εύκολο), *δοκεῖ* (= φαίνεται καλό, αποφασίζεται), *μέλλει* (= πρόκειται) κτλ., και οι απρόσωπες εκφράσεις: *ἀνάγκη ἐστί*, *θέμις ἐστί* (= επιτρέπεται), *καιρός ἐστι*, *ώρα ἐστί*, *οἶόν τέ ἐστι* (= είναι δυνατό), *ἄξιόν ἐστι*, *ράδιόν ἐστι* (= είναι εύκολο), *χαλεπόν ἐστι* (= είναι δύσκολο), *δέον ἐστί*, *εἰκός ἐστι* (= είναι φυσικό, λογικό), *πρέπον ἐστί*, *ἀναγκαίως ἔχει*, *καλῶς ἔχει*, *ράδιως ἔχει* κτλ. (βλ. §73αβ):

Δεῖ γράμματα μαθεῖν καὶ μαθόντα νοῦν ἔχειν.

Οὕτω χρή ποιεῖν.

Ἀγαθοῖς ὑμῖν προσῆκει εἶναι.

Οὐ θέμις ἐστί ψεύδεσθαι (= δεν επιτρέπεται να λέει κανείς ψέματα).

Ὡρα ἐστὶν ἀπιέναι (= είναι ώρα να φύγουμε).

Καὶ γὰρ δακρῦσαι ραδίως αὐτοῖς ἔχει ἅπαντα τ' εἰπεῖν (= τους είναι εύκολο να δακρῦσουν και να πουν τα πάντα).

Στο τελικό απαρέμφατο η ἄρνηση είναι *μὴ*.

Σημείωση α'. Πολλές φορές αντί για την απρόσωπη χρησιμοποιείται προσωπική σύνταξη, για να τονιστεί το πρόσωπο στο οποίο αναφέρεται το ρήμα:

Ἦν Πρόδικε, δίκαιος εἶ βοηθεῖν τῷ ἀνδρὶ (= ἔχεις ο ἴδιος υποχρέωση να βοηθήσεις.) αντί:

Ἦν Πρόδικε, δίκαιόν ἐστί σοι βοηθεῖν τῷ ἀνδρὶ.

Σημείωση β'. Τα ρήματα *ὑπισχνοῦμαι* (= υπόσχομαι), *ἐπαγγέλλομαι* (= υπόσχομαι), *ἔμνημι* (= ορκίζομαι), *ἐλπίζω*, *προσδοκῶ*, επειδή αναφέρονται σε μια μελλοντική πράξη, συντάσσονται με απαρέμφατο σε χρόνο μέλλοντα ως αντικείμενο. Ἐχουν ἄρνηση *μὴ*, γιατί τα ρήματα αυτά εκφράζουν και κάποια επιθυμία:

Καὶ περὶ τούτων ὑπέσχετό μοι βουλευέσθαι (= και γι' αυτά μου υποσχέθηκε ότι θα (ή να) σκεφτεί).

Ἦμοσαν μὴ προδώσειν ἀλλήλους (= ορκίστηκαν ότι δε θα (ή να μη) προδώσουν ο ένας τον άλλον).

Ἔλπιζε τιμῶν τοὺς γονεάς **πράξειν** καλῶς (= να ἐλπίζεις ὅτι θα (ἢ να) εὐτυχήσεις, ἀν τιμᾶς τοὺς γονεῖς σου).

Πίνακας 10

ΤΟ ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ

ΕΙΔΙΚΟ		ΤΕΛΙΚΟ	
ΩΣ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ	ΩΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ	ΩΣ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ	ΩΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ
—ἀπρόσ. ρ.: <i>λέγεται, ὁμολογεῖται, νομίζεται, δοκεῖ</i> κτλ.	—λεκτικῶν ρ.: <i>(λέγω, φημί, ὁμολογῶ κτλ.)</i> —δοξαστικῶν ρ.: <i>(νομίζω, δοκῶ, οἶμαι κτλ.)</i>	—ἀπρόσ. ρ.: <i>δεῖ, δοκεῖ, χρή, προσέχει, πρέπει, ἔξεστι, ἔνεστι, πάρεστι, μέλλει</i> κτλ. —ἀπρόσ. εκφρ.: <i>ἀνάγκη, καιρὸς, οἶόν τε, ἄξιον, χαλεπὸν, εἰκός</i> κτλ. (<i>ἐστί</i>), <i>ἀναγκαίως, καλῶς, ῥαδίως</i> κτλ. (<i>ἔχει</i>)	—βουλητικῶν ρ.: <i>(βούλομαι, θέλω, ἐπιθυμῶ κτλ.)</i> —προτρεπτικῶν ρ.: <i>(προτρέπω, κελεύω, πείθω κτλ.)</i> —ἀπαγορευτικῶν <i>(ἀπαγορεύω, καλύω</i> κτλ.) —δυνητικῶν ρ.: <i>(δύναμαι, πέφυκα, ἐπίσταμαι κτλ.)</i>

2. Η ΜΕΤΟΧΗ

98 Η μετοχή είναι και επίθετο (έχει τρία γένη και τρεις καταλήξεις) και ρήμα (έχει χρόνους και διαθέσεις):

ὁ γράφων, ἡ γράφουσα, τό γράφον
ὁ γραφόμενος, ὁ γραψάμενος, ὁ γραφείς, ὁ γεγραμμένος κτλ.

Η μετοχή χρησιμοποιείται:

α) ως επιθετικός προσδιορισμός, όπως κάθε επίθετο, και λέγεται **επιθετική ή αναφορική** μετοχή, γιατί μπορεί να αναλυθεί σε αναφορική πρόταση:

Ὁ φεύγων πόνους φεύγει τιμάς (= αυτός που αποφεύγει τους κόπους αποφεύγει τις τιμές).

β) ως κατηγορηματικός προσδιορισμός ή ως κατηγορούμενο και λέγεται **κατηγορηματική** μετοχή:

Οὐκ αἰσθάνεσθε ἔξαπατῶμενοι; (= ότι σας εξαπατούν).

Ὁ μὲν οὖν πρεσβύτερος παρῶν ἐτύγχανε (= έτυχε να βρίσκεται εκεί).

γ) ως επιρρηματικός προσδιορισμός (του χρόνου, της αιτίας κτλ.) και λέγεται **επιρρηματική** μετοχή:

Ταῦτα εἰπὼν ἔκαθέζετο (= αφού είπε αυτά κάθισε).

Νομίζων ἀμείνονας πολλῶν βαρβάρων ὑμᾶς εἶναι, διὰ τοῦτο προσέλαβον (= επειδή νομίζω ότι εσείς είστε γενναιότεροι από πολλούς βαρβάρους...).

α) Η επιθετική μετοχή

99 Η επιθετική μετοχή συνήθως εκφέρεται με άρθρο και μεταφράζεται με αναφορική πρόταση (βλ. προηγούμενο παράδ. §98α).

Η έναρθρη μετοχή, όπως κάθε έναρθρο επίθετο, μπορεί να λαμβάνεται αντί για ουσιαστικό:

οἱ λέγοντες (= αυτοί που μιλούν, *οἱ ῥήτορες*), *ὁ νικῶν* (= αυτός που νικά, *ὁ νικητής*), *ὁ φεύγων* (= ο κατηγορούμενος, ο εξόριστος), *τό παρόν*, *οἱ προσήκοντες* (= οι συγγενείς) κτλ. (βλ. §28).

β) Η κατηγορηματική μετοχή

100 Η κατηγορηματική μετοχή μεταφράζεται με: **να, ότι, που, και**. Με κατηγορηματική μετοχή συντάσσονται:

1. το ρήμα *εἶμι* και όσα έχουν συγγενική σημασία μ' αυτό, όπως: *τυγχάνω* (= συμβαίνει να είμαι, εἶμαι), *λανθάνω* (= μένω απαρατήρητος), *φαίνομαι* ἢ *φανερός εἶμι* ἢ *δηλός εἶμι* (= είμαι φανερός), *οἴχομαι* (= έχω φύγει), *φθάνω* (= προφταίνω), *διατελῶ* (= είμαι διαρκώς) κ.τ.ό.

Με τα ρήματα αυτά η μετοχή μπορεί πολλές φορές να μεταφραστεί με ρήμα και το ρήμα με επίρρημα:

Ἐλάνθανε τρεφόμενον τὸ στράτευμα (= τρεφόταν κρυφά το στράτευμα).

Ἦρχετο ἀπιών (= έφυγε γρήγορα).

Ἐπτὰ ἡμέρας μαχόμενοι διετέλεσαν (= εφτά μέρες συνεχώς πολεμούσαν).

2. τα ρήματα που σημαίνουν **έναρξη ή λήξη, καρτερία και κόπο**, όπως: *ἄρχω, ἄρχομαι, παύω, παύομαι, λήγω* (= τελειώνω, σταματώ), *καρτερῶ, ἀνέχομαι, ἀπαγορεύω* (= βαριέμαι) (αόρ. *ἀπειπον*, παρακ. *ἀπείρηκα*), *κάμνω* (= κουράζομαι) κ.τ.ό.:

Ἄρξομαι λέγων (= θα αρχίσω να λέω).

Ἀγασίλαος οὔποτε ἔληγε θύων (= ποτέ δεν έπανε να θυσιάξει).

Πάυσασθε ἀμαρτάνοντες εἰς τὴν πατρίδα (= πάψτε να κάνετε κακό...).

Ἀπείρηκα ἤδη βαδίζων καὶ τρέχων (= βαρέθηκα, απόκαμα πια να...).

3. τα ρήματα *εὖ* ή *κακῶς ποιῶ, ἀδικῶ, χαρίζομαι* (= κάνω χάρη), *νικῶ, ἠττῶμαι* (= είμαι κατώτερος, νικίέμαι), *λείπομαι* (= υστερώ) κ.τ.ό.:

Εὖ ἐποίησας ἀναμνήσας με (= καλά έκανες και μου το θύμισες).

Ἔμοι χαρίζου ἀποκρινόμενος (= κάνε μου τη χάρη να απαντήσεις).

Οὐχ ἠττησόμεθα εὖ ποιοῦντες (= δε θα φανούμε κατώτεροι στο να ευεργετούμε).

4. τα ρήματα που σημαίνουν **αίσθηση, γνώση, μάθηση και μνήμη** όπως: *αἰσθάνομαι, ὀρῶ, ἀκούω, εὕρισκω, γινώσκω, ἀγνοῶ, μανθάνω, μέμνημαι* κ.τ.ό.:

Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, οὐκ αἰσθάνεσθε ἐξαπατῶμενοι; (= δεν καταλαβαίνετε ότι σας εξαπατούν;).

Ἦσθι ἀνόητος ὢν (= ξέρε το πως είσαι ανόητος).

Μέμνημαι τοιαῦτα ἀκούσας σου (= θυμούμαι ότι άκουσα από σένα τέτοια πράγματα).

5. τα ρήματα που σημαίνουν **δειξη, αγγελία** και **έλεγχο**, όπως: *δείκνυμι, δηλώ, ἀγγέλλω, ἐλέγχω* κ.τ.ό.:

Σωκράτης **ἐδείκνυ** τοῖς ξυνοῦσιν ἑαυτὸν καλὸν κάγαθὸν **ὄντα** (= ἔδειχνε στους μαθητές του ότι είναι ο ίδιος...).

ἤγγελλε Φίλιππος **ἀσθενῶν ἢ τεθνεώς**; (= ἦρθε είδηση ότι ο Φίλιππος αρρώστησε ή ότι πέθανε;).

Ἰδικοῦντα Φίλιππον **ἐξελέγξω** (= θα αποδείξω ότι ο Φ. αδικεί).

6. όσα σημαίνουν **ψυχικό πάθος**, όπως: *χαίρω, ἡδομαι* (= ευχαριστιέμαι), *βαρέως* ή *χαλεπῶς φέρω* (= στενοχωριέμαι), *ἀγανακτῶ, ἄχθομαι* (= είμαι δυσαρεστημένος), *αἰσχύνομαι* κ.τ.ό.:

Ἐχαιρεν ἀκούων ταῦτα (= χαιρόταν που τ' άκουγε).

Ἡδομαι ὑφ' ὑμῶν τιμώμενος (= ευχαριστιέμαι που με τιμάτε).

Τοῦτο οὐκ αἰσχύνομαι λέγων (= δεν ντρέπομαι που το λέω αυτό).

Με τα ρήματα αυτά η μετοχή χαρακτηρίζεται και ως αιτιολογική, γιατί δείχνει την αιτία της ψυχικής καταστάσεως (βλ. §101, 2).

Σημείωση α'. Ορισμένα ρήματα συντάσσονται άλλοτε με κατηγορηματική μετοχή και άλλοτε με απαρέμφατο με διαφορά σημασίας, όπως:

	με μετοχή	με απαρέμφατο
<i>φαίνομαι</i>	= είναι φανερό ότι: <i>Φανήσεται ταῦτα ὁμολογηκώς</i> (= θα είναι φανερό ότι...)	= δίνω την εντύπωση: Ὁ γελωτοποιὸς κλαίειν ἐφαίνετο
<i>γινώσκω</i>	= γνωρίζω ότι: <i>Γινώσκω ἦττων ὢν πολὺ ὑμῶν</i> (=γνωρίζω ότι είμαι πολύ κατώτερός σας)	= κρίνω ότι, αποφασίζω να: Ὁ Φαρνάβαζος ἔγνων δεῖν τὴν γυναικὰ <i>σατραπεύειν</i>
<i>ἐπίσταμαι</i>	= γνωρίζω καλά ότι: <i>Ἦμεῖς ἐπίστασθε τοῦτον ὑμᾶς προδόντα</i>	= ξέρω καλά να, είμαι ικανός να: Ἔργον δὲ μόνον ἐσθίειν (= να τρώει) <i>ἐπίσταται</i>
<i>οἶδα</i>	γνωρίζω ότι: <i>Οἱ Ἕλληνες οὐκ ἤδεσαν Κύρον τεθνηκότα</i>	= ξέρω να: <i>Οἶδα μάχεσθαι</i>

Σημείωση β'. Τα ρήματα *ακούω* και *αισθάνομαι*, συντάσσονται:

1) με γενική και κατηγορηματική μετοχή, όταν δηλώνουν άμεση αντίληψη: *Ἦκουσά ποτε Σωκράτους περὶ φίλων **διαλεγόμενου*** (= τον άκουσα ο ίδιος να συζητά...).

- 2) με αιτιατική και κατηγορηματική μετοχή, όταν δείχνουν έμμεση αντίληψη: *Ἦκουσε Κῆρον ἐν Κιλικίᾳ ὄντα* (= άκουσε από άλλους ότι ο Κ. ήταν στην Κιλ.).
- 3) με αιτιατική και ειδικό απαρέμφατο, όταν δείχνουν ένα αβέβαιο γεγονός, μια φήμη: *Ακούω κώμας εἶναι καλὰς* (= ακούω, ως φήμη, ότι υπάρχουν ωραία χωριά).

γ) Η επιρρηματική μετοχή

101 Η επιρρηματική μετοχή φανερώνει ό,τι και οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί και έτσι ανάλογα με τη σημασία της είναι:

1. **χρονική** (άρνηση *οὐ* ή *μή*). Αναλύεται σε χρονική πρόταση και πολλές φορές παίρνει κάποιο χρονικό επίρρημα, όπως: *ἄμα, εὐθύς, αὐτίκα, ἔτι, μεταξὺ* κ.τ.ό.:

Οὗτος ταῦτα εἰπὼν ἐκαθέζετο.

Δρυὸς πεσοῦσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται (= όταν πέσει η βαλανιδιά κάθε άνθρωπος κόβει ξύλα).

Ἄμα ταῦτα εἰπὼν ἀνέστη.

Ταῦτα ἦν ἔτι δημοκρατουμένης τῆς πόλεως (= όταν ακόμη η πόλη είχε δημοκρατία).

2. **αιτιολογική** (άρνηση *οὐ*). Αναλύεται σε αιτιολογική πρόταση και πολλές φορές παίρνει τα: *ἄτε, οἷον, οἷα* όταν η αιτία είναι πραγματική, και το *ὡς*, όταν η αιτία παρουσιάζεται ως υποκειμενική (και μεταφράζεται: γιατί δήθεν, γιατί κατά τη γνώμη ... κτλ.):

Οὐ δυνάμενοι δὲ τούτων τυχεῖν ἐστράτευσαν ἐπ' αὐτούς (= επειδή δεν μπορούσαν να τα επιτύχουν...).

Χαλεπῶς ἐπορεύοντο οἷα δὴ ἐν νυκτὶ καὶ ἐν φόβῳ ἀπιόντες (= προχωρούσαν δύσκολα, γιατί έφευγαν τη νύχτα και με φόβο).

Οἱ Κερκυραῖοι ὡς νενικηκότες τροπαῖον ἔστησαν (= έστησαν τρόπαιο, γιατί, όπως πίστευαν, είχαν νικήσει).

3. **τελική** (άρνηση *μή*). Βρίσκεται σε χρόνο μέλλοντα και συνήθως με ρήματα που δείχνουν κίνηση ή και με άλλα ρήματα, και συχνά με το *ὡς*. Αναλύεται σε τελική πρόταση:

Τοῦτο λέξων ἔρχομαι (= έρχομαι για να πω αυτό).

Πορεύεται ἐς Δελφοὺς χρησόμενος τῷ χρηστηρίῳ (= για να ρωτήσει το μαντείο).

Ἀρταξέρξης πείθεται καὶ συλλαμβάνει Κῦρον ὡς ἀποκτενῶν (= για να τον σκοτώσει)

4. **υποθετική** (άρνηση *μή*). Αναλύεται σε υποθετική πρόταση:

Ἐὰν μὲν ὠφέλιμα ἦ ταῦτα, βουλόμεθα πράττειν αὐτά, βλαβερὰ δὲ ὄντα οὐ βουλόμεθα.

Ταῦτα **ποιοῦντες** τὰ δίκαια ψηφιεῖσθε (= αν κάνετε αυτά, θα αποφασίσετε δίκαια).

5. **εναντιωματική** (ή παραχωρητική ή ενδοτική) (άρνηση *οὐ*). Πολλές φορές παίρνει το *καί* ή το *καίπερ*. Αναλύεται σε εναντιωματική πρόταση:

Ὀλίγοι **ὄντες** ἐνίκησαν (= αν και ήταν λίγοι νίκησαν).

Ἀθηναῖοι **καὶ οὐ μεταλαβόντες** τούτου τοῦ χρυσίου ὅμως πρόθυμοι ἦσαν εἰς τὸν πόλεμον (= αν και δεν πήραν απ' αυτό το χρυσάφι, ήταν όμως πρόθυμοι για τον πόλεμο.).

Συμβουλεύω σοι **καίπερ** νεώτερος **ὢν** (= αν και είμαι νεότερος).

Μεταξύ του ρήματος και της εναντιωματικής μετοχής υπάρχει κάποια αντίθεση.

6. **τροπική** (άρνηση *οὐ*). Βρίσκεται συνήθως σε **ενεστῶτα**. Στη ν.ε. μεταφράζεται ή με επιρρηματικό προσδιορισμό ή με τροπική μετοχή ή με το ρήμα της μετοχής και το **καί**:

Ληζόμενοι ζῶσι (= ζουν με ληστείες ή ζουν ληστεύοντας ή ληστεύουν και ζουν).

Ἦλθεν **ἔχων** ναῦς ὀλίγας (= ήρθε με λίγα πλοία ή έχοντας λίγα πλοία).

Συχνές τροπικές μετοχές είναι οι: *ἔχων, ἄγων, φέρων*.

Το υποκείμενο της μετοχής

102 Το υποκείμενο της μετοχής και η μετοχή βρίσκονται στην ίδια πτώση, δηλαδή η μετοχή λειτουργεί ως ομοίопτωτος επιθετικός προσδιορισμός:

Δρυὸς πεσοῦσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται.

Τοῖς ἰππεῦσιν εἶρητο **θαρροῦσι** διώκειν (= είχαν πει στους ιππείς να αρχίσουν την καταδίωξη με θάρρος).

Επιρρηματική μετοχή συνημμένη και απόλυτη

103 Όταν το υποκείμενο της μετοχής είναι ένας από τους όρους της προτάσεως, τότε η μετοχή λέγεται **συνημμένη**:

Οὗτος ταῦτα εἰπὼν ἐκαθέζετο (το υποκείμενο της μετοχής: οὗτος είναι και υποκείμενο στο ρ. *ἐκαθέζετο*).

Τοῖς ἰππεῦσιν εἶρητο θαρροῦσι διώκειν (το υποκείμενο της μετοχής: τοῖς ἰππεῦσιν είναι ἔμμεσο αντικείμενο στο ρ. *εἶρητο*).

Όταν όμως το υποκείμενο της μετοχής δεν είναι ὀρος της προτάσεως, τότε η μετοχή λέγεται **απόλυτη**:

Ἐστράτευσαν ἐπ' αὐτοὺς οὐδεμιᾶς διαφορᾶς πρότερον ὑπαρχούσης (το υποκείμενο της μετοχής: *διαφορᾶς* δεν είναι ὀρος της προτάσεως).

Δρυὸς πεσοῦσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται (το υποκείμενο της μετοχής: *δρυὸς* δεν είναι ὀρος της προτάσεως).

(πβ. ν.ε. **ξημερώνοντας** Λαμπρή αντάμωσα τους δικούς μας).

Η απόλυτη μετοχή εκφέρεται σε πτώση **γενική (Γενική απόλυτη)**. Αλλά η μετοχή των απρόσωπων ρημάτων και των απρόσωπων εκφράσεων όταν λαμβάνεται ως απόλυτη, εκφέρεται σε πτώση **αιτιατική (Αιτιατική απόλυτη)**:

Δόξαν δὲ ταῦτα ἐκήρυξαν οὕτω ποιεῖν (*ἐπεὶ ἔδοξε ταῦτα, ἐκήρυξαν οὕτω ποιεῖν*) (= όταν τα αποφάσισαν, είπαν με κήρυκα να κάνουν ἔτσι).

Οὐκ ἐσώσαμεν σε οἶόν τε ὄν (*οὐκ ἐσώσαμεν σε, εἰ και οἶόν τε ἦν*) (= αν και ἦταν δυνατό).

Συχνές μετοχές σε αιτιατική απόλυτη είναι:

α) *ἐξόν, δέον, χρεών, δόξαν, προσῆκον, πρέπον* κ.ά.

β) του ρ. *εἰμί* σε ουδέτερο γένος με επίθετο, λ.χ. *δυνατὸν ὄν, ἀδύνατον ὄν, οἶόν τε ὄν, ῥάδιον ὄν, ἄδηλον ὄν* κτλ.

Σημείωση. Μερικές φορές με αιτιατική απόλυτη εκφέρεται η μετοχή και προσωπικών ρημάτων αλλά τότε με το ὤς:

τοὺς νιεῖς οἱ πατέρες ἀπὸ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων εἵργουσιν ὡς τὴν τῶν πονηρῶν ὀμιλίαν κατάλυσιν οὐσαν τῆς ἀρετῆς (*ἐπεὶ ἡ τῶν πονηρῶν ὀμιλία κατάλυσις τῆς ἀρετῆς ἐστίν*) (= τους απομακρύνουν από τους κακούς ανθρώπους, γιατί ὀπως πιστεύουν η συννααστροφή με τους κακούς είναι...).

Πίνακας 11

Η ΜΕΤΟΧΗ

ΕΠΙΘΕΤΙΚΗ	ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΗ	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΗ
<p>Με άρθρο:</p> <p>Ὅ φεύγων πόνους. Οἱ λέγοντες.</p>	<p>Με τα ρήματα:</p> <p>1) εἰμί, τυγχάνω, λανθάνω, φαίνομαι, οἴχομαι, διατελῶ κτλ.</p> <p>2) ἄρχω, παύω, καρτερῶ, ἀνέχομαι κτλ.</p> <p>3) εὖ ἢ κακῶς ποιῶ, ἀδικῶ, νικῶ, ἡττῶμαι, λείπομαι κτλ.</p> <p>4) αἰσθάνομαι, ὀρῶ, ἀκούω, γινώσκω, μανθάνω κτλ.</p> <p>5) δείκνυμι, δηλῶ, ἀγγέλλω κτλ.</p> <p>6) χαίρω, ἄχθομαι, αἰσχύνομαι κτλ.</p>	<p>1. χρονική: Ταῦτα εἰπὼν ἐκαθέζετο.</p> <p>2. αιτολογική: Οὐ δύναμενοι τούτων τυχεῖν ἐστράτευσαν.</p> <p>3. τελική: Τοῦτο λέξων ἔρχομαι.</p> <p>4. υποθετική: Ταῦτα ποιοῦντες τὰ δίκαια ψηφιεῖσθε.</p> <p>5. εναντιωματική: Ὀλίγοι ὄντες ἐνίκησαν.</p> <p>6. τροπική: Δηζόμενοι ζῶσι.</p>

Σύνδεση μετοχῶν

104 Οι μετοχές σε μια πρόταση

1. συνδέονται μεταξύ τους με παρατακτικούς συνδέσμους, όταν είναι ὁμοιες:

Ὁ δ' ὡς ἀπῆλθε **κινδυνεύσας καὶ ἀτιμασθεὶς** βουλευέται ὅπως μήποτε ἔτι ἔσται ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ (= σκέφτεται πως δε θα είναι πια στην εξουσία του αδελφού του) (οι μετοχές και οι δύο είναι χρονικές).

2. εκφέρονται χωρίς συνδέσμους

α) όταν είναι ανόμοιες:

Οἱ Ἕλληνες **ὑφορῶντες** τούτους αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτῶν ἐχώρουν ἡγεμόνας

ἔχοντες (= επειδή τους υποπτεύονταν προχωρούσαν έχοντας δικούς τους οδηγούς· η πρώτη μετοχή είναι αιτιολογική και η δεύτερη τροπική).

β) όταν η μία προσδιορίζει την άλλη:

Ἐντυχὼν τινι ὀφθαλμιῶντι ἀνθρώπῳ ἀπιόντι ἐξ ἰατρείου, κάλαμον ἔχοντι, ἀπέκτεινε (= όταν συνάντησε κάποιον που του πονούσαν τα μάτια, καθώς έβγαινε από ένα ιατρείο...) (η χρονική μετοχή *ἀπιόντι* προσδιορίζει τη μετοχή *ὀφθαλμιῶντι* και η τροπική *ἔχοντι* την *ἀπιόντι*)

γ) για έμφαση (**σχήμα ασύνδετο**):

Ἡμεῖς γάρ σε γεννήσαντες, ἐκθρέψαντες, παιδεύσαντες, μεταδόντες ἀπάντων ὧν οἳοί τε ἡμεν, ὅμως προαγορευόμεν τῷ βουλομένῳ ἐξεῖναι ἀπιέναι (=...ὅμως ορίζουμε από πριν σ' όποιοι θέλει να μπορεί να φύγει). (Βλ. και §143α).

Τα ρηματικά επίθετα σε -τος και -τέος

105 Τα ρηματικά επίθετα σε -τος σημαίνουν όπως και στη ν.ε.

α) ό,τι και η μετοχή του παθητικού παρακειμένου του ρήματος από το οποίο παράγονται: **γραπτός** (γεγραμμένος = αυτός που έχει γραφεί) (πβ. ν.ε. κλειστή πόρτα = κλεισμένη πόρτα· είναι φευγάτος = έχει φύγει).

β) εκείνον που μπορεί να πάθει ό,τι φανερώνει το ρήμα: **δρατός** (ό δυνάμενος *δράσθαι* = αυτός που μπορεί να τον δει κανείς) (πβ. ν.ε. κατορθωτός, αδιάβατος).

γ) εκείνον που αξίζει να πάθει ό,τι φανερώνει το ρήμα: **θανμαστός, έπαινετός**.

δ) σπανιότερα ό,τι και η μετοχή του ενεστώτα ή αορίστου: **θνητός** (ό θνήσκων), **ἄπρακτος** (ό μη πράξας), **ἀστράτευτος** (ό μη στρατευσάμενος = αυτός που δε στρατεύθηκε) (πβ. ν.ε. καυτός = αυτός που καίει, μαθητής αδιάβατος = που δε διάβασε, βιβλίο αδιάβαστο = που δε διαβάστηκε).

Τα ουδέτερα των ρηματικών επιθέτων σε **-τος** με το ρ. *ἐστί* λαμβάνονται και ως απρόσωπες εκφράσεις (βλ. §73) και σημαίνουν κάτι που μπορεί ή αξίζει να γίνει:

Οὐδὲ τοῖς ἵππεῦσι προσβατὸν ἦν (= ούτε στους ιππείς ήταν δυνατό να πλησιάσουν).

Ἄρα βιωτόν ἐστιν ἡμῖν μετὰ διεφθαρμένου σώματος; (= άραγε αξίζει να ζούμε με καταστραμμένο σώμα;).

106 Τα ρηματικά επίθετα σε **-τέος** σημαίνουν ότι πρέπει να γίνει ό,τι φανερώνει το ρήμα από το οποίο παράγονται:

Δοκεῖ μοι διδασκτέον εἶναι ἀλλήλους τὰ αἷτια τῶν πολέμων (= πρέπει να εξηγήσουμε ο ένας στον άλλο...),

(πβ. ν.ε. διδασκτέα ύλη, μαθητής μετεξεταστέος).

Με τα ρηματικά επίθετα σε **-τέος** παρατηρούνται δύο συντάξεις:

α) **απρόσωπη σύνταξη** με τα ρηματικά επίθετα σε ουδέτερο γένος, όταν εξαιρείται κυρίως η πράξη που πρέπει να γίνει:

Τοὺς φίλους εὐεργετητέον ἐστί.

β) **προσωπική σύνταξη**, όταν εξαιρείται κυρίως το πρόσωπο ή το πράγμα που οφείλει να πάθει ό,τι φανερώνει το ρήμα:

Οἱ συμμαχεῖν ἐθέλοντες εὖ ποιητέοι (= πρέπει να ευεργετηθούν αυτοί που θέλουν να γίνουν σύμμαχοι).

Εἴπερ τιμᾶσθαι βούλει, ὠφελητέα σοι ἢ πόλις ἐστί (= πρέπει να ωφελεῖται από σένα η πόλη).

Με τα ρηματικά επίθετα σε **-τός** και **-τέος** το πρόσωπο που ενεργεί μπαίνει σε δοτική (βλ. §53γ και 68β):

Αὐτοῖς οὐκ ἐξιτόν ἐστί (= δεν είναι δυνατό σ' αυτούς να βγουν έξω).

Πειρατέον σοι τὴν Ἑλλάδα εὖ ποιεῖν (= πρέπει να προσπαθήσεις να ευεργετήσεις την Ελλάδα).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ΄

ΟΙ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

107 Οι αντωνυμίες λαμβάνονται *αντί ονόματος*: έτσι μπορεί να είναι συντακτικώς ό,τι και τα ονόματα: υποκείμενα, κατηγορούμενα, αντικείμενα, επιθετικοί, κατηγορηματικοί ή επιρρηματικοί προσδιορισμοί.

Α΄ ΟΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

108 1. Οι τύποι της προσωπικής αντωνυμίας του α΄ και β΄ προσώπου στην ονομαστική (*ἐγώ, σύ, ἡμεῖς, ὑμεῖς*) χρησιμοποιούνται, όταν δηλώνεται ἔμφαση και τονίζεται το πρόσωπο ή αντιδιαστέλλεται από κάτι άλλο. Σε κάθε άλλη περίπτωση παραλείπονται (βλ. και §20).

Σὺ μὲν παιδείας ἐπιθυμεῖς, ἐγὼ δὲ παιδεύειν ἄλλους ἐπιχειρῶ.

— *Εἰ δ' ἐμμένεις τοῖς πρόσθεν, τὸ μετὰ τοῦτο ἄκουε.* — Ἄλλ' ἐμμένω.

2. Από τους τύπους των πλάγιων πτώσεων του ενικού α΄ και β΄ προσώπου οι δυνατοί τύποι, που έχουν πάντοτε τόνο (*ἐμοῦ, ἐμοί, ἐμέ, σου, σοί, σέ*) χρησιμοποιούνται όταν υπάρχει ἔμφαση, ενώ οι εγκλιτικοί τύποι (*μου, μοι, με, σου, σοι, σε*), όταν δηλώνεται απλώς το πρόσωπο χωρίς ἔμφαση:

Οὐκ ἐμοὶ ἀλλὰ σοὶ ἀρέσκει ταῦτα (ἔμφαση).

Ἐγὼ σοὶ ἐρῶ· τῇ γάρ που ὑστεραία δεῖ με ἀποθνήσκειν (χωρίς ἔμφαση).

3. Η ονομαστική ενικού της προσωπικής αντωνυμίας του γ΄ προσώπου, που δεν υπάρχει, και η σπάνια ονομαστική πληθυντικού (*σφεῖς*) αναπληρώνονται από τις δεικτικές αντωνυμίες *ὁδε, οὗτος, ἐκεῖνος* ή, όταν υπάρχει ἔμφαση, από την οριστική αντωνυμία *αὐτός*:

Οὔτε ἡμεῖς ἐκείνου ἔτι στρατιῶται, οὔτε ἐκεῖνος ἔτι ἡμῖν μισθοδότης.

Τὴν χώραν **αὐτοὶ** καίουσιν (= αυτοὶ οἱ ἴδιοι).
Αὐτὸς ἔφα (= εκείνος, ο Πυθαγόρας, το εἶπε),
(πβ. ν.ε. αφού το λέει **αυτός**, ἔτσι θα εἶναι).

Β' Η ΟΡΙΣΤΙΚΗ ἢ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΗ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ α υ τ ό ς

109 Η αντωνυμία *αυτός* ως οριστική χρησιμοποιείται για να ορίσει κάτι, να το ξεχωρίσει με ἔμφαση ἀπὸ τα ἄλλα, ἐνὼς επαναληπτική, για να επαναλάβει μια λέξη που αναφέρθηκε ἤδη προηγουμένως, και

1. εἶναι επαναληπτική μόνο στις πλάγιες πτώσεις, ἐνὼς οριστική σε κάθε πτώση:

Κῦρος δὲ αὐτὸς τε ἀπέθανε και ὀκτώ οἱ ἄριστοι τῶν περὶ αὐτὸν ἔκειντο ἐπ' αὐτῷ (αὐτός = οριστική, αὐτόν, αὐτῷ: επαναληπτικές)
Και τοὺς παῖδας τοὺς ἐμοὺς ἤσχυνε και ἐμὲ αὐτὸν ὕβρισεν (οριστική).

2. ποτέ δεν εἶναι δεικτική, ὅπως, ἀντίθετα, εἶναι κανονικά στη ν.ε.,

3. με ἄρθρο σημαίνει ταυτότητα και μεταφράζεται ὁ ἴδιος:

Τὴν Ἀττικὴν ἄνθρωποι ᾤκουν οἱ αὐτοὶ αἰεὶ (= την Ἀττική την κατοικοῦσαν οἱ ἴδιοι ἄνθρωποι πάντοτε) (βλ. και §30).

Γ' ΟΙ ΑΥΤΟΠΑΘΕΙΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

110 Οἱ αυτοπαθεῖς αντωνυμίες βρίσκονται μόνο στις πλάγιες πτώσεις και ποτέ δεν εκφέρονται με ἄρθρο (δηλαδή ἀντίθετα ἀπὸ ὅ,τι συμβαίνει στη ν.ε.):

Γνώθι σαυτὸν (= γνώρισε τον εαυτό σου).

Ἐαυτοῦ κήδεταὶ ὁ προνοῶν ἀδελφοῦ (= για τον εαυτό του φροντίζει ὅποιος προνοεῖ για τον ἀδελφό του).

(πβ. ν.ε. ἀθελά του ἐγινε κατήγορος του εαυτοῦ του).

111 1. Η αυτοπαθῆς αντωνυμία του α' και β' προσώπου χρησιμοποιείται,

όπως και στη ν.ε., αντί για την προσωπική, όταν το πρόσωπο ή το πράγμα που δηλώνει η αντωνυμία είναι το ίδιο με το υποκείμενο της προτάσεως (άμεση ή ευθεία αντανάκλαση):

Γνώθι **σαυτόν** (και όχι γνώθι σε).

Ἵπὲρ **ἐμαυτοῦ** καὶ τοῦ ἀδελφοῦ τὴν κατηγορίαν ποιήσομαι.

Ἦν ἐμὲ ἀποκτείνητε, βλάψετε **ὑμᾶς αὐτούς**.

(πβ. ν.ε. βλέπω τον εαυτό μου στον καθρέφτη — και όχι, βέβαια, βλέπω εμένα στον...).

Σημείωση. Συνήθως όμως αντί για το κανονικό *δοκῶ ἐμαυτῶ* υπάρχει *δοκῶ μοι* ή *ἐμοὶ δοκῶ* (όπως *δοκεῖ μοι* ή *ἐμοὶ δοκεῖ*):

Δοκῶ μοι αἰσθάνεσθαι ὅτι τῷ ὕπνῳ ἠδόμην.

2. Η αυτοπαθής αντωνυμία του γ' προσώπου χρησιμοποιείται:

α) επίσης, όπως και του α' και β' προσώπου, σε άμεση ή ευθεία αντανάκλαση:

Ὁ σοφὸς ἐν **ἑαυτῷ** περιφέρει τὴν οὐσίαν (= στον εαυτό του, επάνω του την έχει και τη μεταφέρει την περιουσία του) (η αντωνυμία *ἑαυτῷ* δηλώνει το ίδιο πρόσωπο με το υποκείμενο του ρήματος: ὁ σοφός).

β) με δευτερεύουσα πρόταση ή με φράση που έχει απαρέμφατο ή μετοχή και σε έμμεση ή πλάγια αντανάκλαση, (δηλαδή το πρόσωπο ή το πράγμα που δηλώνει η αντωνυμία δεν είναι το ίδιο με το υποκείμενο της δευτερεύουσας προτάσεως ή του απαρεμφάτου ή της μετοχής, αλλά με το υποκείμενο της κύριας προτάσεως):

Ξενοφῶν ἔδεισε μὴ ἀνήκεστα κακὰ γένοιτο **ἑαυτῷ** (= φοβήθηκε μήπως του συμβούν αθεράπευτες συμφορές) (Η αντωνυμία *ἑαυτῷ* αναφέρεται στο υποκείμενο του ἔδεισε και όχι του γένοιτο).

Ὁ ἥλιος οὐκ ἐπιτρέπει τοῖς ἀνθρώποις **ἑαυτὸν** ἀκριβῶς ὄραν.

Κῦρος ἤρξε τῶν ἐθνῶν τούτων οὐθ' **ἑαυτῷ** ὁμογλώττων ὄντων οὔτε ἀλλήλοις (= ο Κ. κυβέρνησε αυτά τα έθνη που δεν ήταν ομόγλωσσα ούτε με τον ίδιο ούτε μεταξύ τους).

Αλλά στην περίπτωση αυτή της πλάγιας αντανάκλασεως, χρησιμοποιείται πολλές φορές και η **προσωπική** αντωνυμία του γ' προσώπου ή, συχνότερα, και η αντωνυμία *αὐτός*:

Ἐφοβεῖτο Κῦρος μὴ οἱ ὁ πάππος ἀποθάνοι (ἀντί ἑαυτῶ).

Οἱ φυγάδες ἐδέοντο Κερκυραίων **σφᾶς** κατάγειν (= να τους επαναφέρουν στην πατρίδα) (ἀντί ἑαυτούς).

Οἱ πολέμοι ἀφήσουσι τὴν λείαν, ἐπειδὴν ἴδωσί τινας ἐπ' αὐτούς ἐλαύνοντας (= ὅταν δουν μερικούς να ορμοῦν ἐναντίον τους) (ἀντί ἑαυτούς).

Σημείωση. Μερικές φορές ἀντί για τὴν αυτοπαθὴ ἀντωνυμία του α' και β' προσώπου χρησιμοποιεῖται ἡ ἴδια ἀντωνυμία του γ' προσώπου:

Δεῖ ἡμᾶς ἐρέσθαι **ἑαυτούς** (ἀντί: ἡμᾶς αὐτούς).

Εὐρήσετε **σφᾶς αὐτούς** ἡμαρτηκότας (ἀντί: ὑμᾶς αὐτούς).

Δ' Ἡ ΑΛΛΗΛΟΠΑΘΗΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

112 Ἡ ἀλληλοπαθὴς ἀντωνυμία, που βρίσκεται μόνο στον πληθυντικό και μόνο στις πλάγιες πτώσεις, ἐκφέρεται πάντοτε χωρὶς ἄρθρο:

Ἀθηναῖοι καὶ Πελοποννήσιοι ἐπολέμησαν πρὸς **ἀλλήλους**.

Οἱ πονηροὶ **ἀλλήλοις** ὄμοιοι.

Πολλές φορές ἀντί για τὴν ἀλληλοπαθὴ ἀντωνυμία χρησιμοποιεῖται ἡ αυτοπαθής:

Ἀπίστωσ ἔχουσι **πρὸς ἑαυτούς** οἱ Ἕλληνες (ἀντί: πρὸς ἀλλήλους) (= οἱ Ἕλληνες δεν ἔχουν ἐμπιστοσύνη ο ἕνας στον ἄλλον).

Ε' ΟΙ ΚΤΗΤΙΚΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

113 1. Οἱ κτητικές ἀντωνυμίες χρησιμοποιοῦνται ως ἐπίθετα με ἄρθρο ἢ χωρὶς ἄρθρο:

Τὸ σὸν ὄνομα μέγιστόν ἐστι.

Ἐμὸν ἔργον ἐστὶ καὶ τῶν ἄλλων.

2. Ὡς κτητικὴ ἀντωνυμία γ' προσώπου* χρησιμοποιεῖται ἡ γενική της

* Ἡ κτητικὴ ἀντωνυμία του γ' προσώπου για ἕναν κτήτορα *ἑός, ἐή, ἐόν* δε χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τους ἀρχαίους πεζογράφους, και ἡ *σφέτερος, σφετέρα, σφέτερον* για πολλοὺς κτήτορες, εἶναι σπάνια.

επαναληπτικής αντωνυμίας *αὐτός* ή, για έμφαση, η γενική της δεικτικής αντωνυμίας *οὗτος* ή *ἐκεῖνος*:

*Μετεπέμψατο τήν θυγατέρα καί τόν παῖδα αὐτῆς.
Φροντίζω τῆς ἐκείνου δόξης.*

3. Όταν το ρήμα και η κτητική αντωνυμία δείχνουν το ίδιο πρόσωπο, τότε, για έμφαση κυρίως, χρησιμοποιείται αντί για τους τύπους της κτητικής αντωνυμίας *ἐμός*, *σός*, *τούτου* η αυτοπαθής σε πτώση γενική, και αντί για τους τύπους *ἡμέτερος*, *ύμέτερος*, *τούτων* οι τύποι: *ἡμέτερος αὐτῶν*, *ύμέτερος αὐτῶν*, *ἐαυτῶν*:

Στέργω τόν ἐμαυτοῦ φίλον (αντί: *στέργω τόν ἐμὸν φίλον*).

Οἱ Λακεδαιμόνιοι τῶν ἐαυτῶν συμμαχῶν κατεφρόνουν (αντί: *τῶν συμμαχῶν αὐτῶν*).

Επίσης, όταν δεν υπάρχει έμφαση, αντί για την κτητική αντωνυμία χρησιμοποιούνται, όπως και στα ν.ε., οι τύποι των προσωπικών αντωνυμιών *μου*, *σου*, *ἡμῶν* κτλ.:

Ἐγὼ ύμᾶς ύπὲρ τοῦ πατρός μου τεθνεῶτος αἰτοῦμαι.

Διὰ τῶν νόμων ἐλάμβανε τήν μητέρα σου ὁ πατήρ.

Πυθοίμεθ' ἂν τὸν χρησμόν ἡμῶν ὅ,τι νοεῖ (= θα μπορούσαμε να πληροφορηθούμε τι εννοεῖ ο χρησμός μας).

4. Όταν ο κτήτορας είναι φανερός, η κτητική αντωνυμία μπορεί να παραλείπεται:

Οὐ μόνον ἐγὼ ἀλλὰ καί ὁ πατήρ δόξει ἄδικος εἶναι (αντί: *ὁ ἐμός πατήρ*).

Σφόδρα φιλεῖ σε ὁ πατήρ καί ἡ μήτηρ (αντί: *ὁ σός πατήρ καί ἡ σή μήτηρ*).

Οἱ γονεῖς στέργουσι τὰ τέκνα (αντί: *τὰ τέκνα αὐτῶν*).

(πβ. ν.ε. ο πατέρας στεκόταν σκυφτός κι αμίλητος).

ΣΤ' ΟΙ ΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

114 Οι δεικτικές αντωνυμίες χρησιμοποιούνται και ως επίθετα, δηλαδή με ουσιαστικά, και ως ουσιαστικά, δηλαδή μόνες τους:

Ἡ τραγωδία ἐστὶ **τῆσδε** τῆς πόλεως εὖρημα (ως επίθετο).

Τοῦτον τὸν λόγον ἀναλάβωμεν (ως επίθετο).

Ἔτι τοίνυν ἀκούσατε καὶ **τάδε** (ως ουσιαστικό).

Μετὰ **τοῦτον** ἀνέστη Ξενοφῶν (ως ουσιαστικό).

(πβ. ν.ε. Εκείνος ο άνθρωπος δεν ξαναήρθε. Εκείνος το είπε).

115 1. Οι αντωνυμίες *οὗτος*, ὅδε χρησιμοποιούνται για πρόσωπα ή πράγματα που βρίσκονται κοντά σ' αυτόν που μιλάει, ενώ η αντωνυμία *ἐκεῖνος*, ὅπως και στη ν.ε., για πρόσωπα ή πράγματα που βρίσκονται μακριά:

Ἦδε ἡ ἡμέρα (= η σημερινή μέρα).

Ἡ δημοκρατία **ἐκείνη** μεθ' ἧς ἔζων οἱ πρόγονοι.

Σημείωση. Η αντωνυμία *οὗτος* έχει στενότερη σχέση μ' αυτόν που ακούει, γι' αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί και αντί για την προσωπική αντωνυμία του β' προσώπου *σύ*, ενώ η ὅδε μ' αυτόν που μιλάει, γι' αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί αντί για την προσωπική ή κτητική αντωνυμία του α' προσώπου (*ἐγώ*, *ἐμός*):

Οὔτοι μὲν, ὦ Κλέαρχε, ἄλλος ἄλλα λέγει (= αυτοὶ οἱ δικοὶ σου...).

Οὔτος, τί ποιεῖς (= ἐ, συ εκεί, τι κάνεις;)

Ἐγώ τε καὶ Μελησίας **ὅδε** νῦν ἐροῦμεν (= ο Μελησίας αὐτός ἐδώ που εἶναι μαζί μου).

Φονεὺς εἶ **τοῦδε** τάνδρὸς ἐμφανῶς (αντί: φονεὺς εἶ ἐμοῦ...).

Σκόπει εἰ τὸν νεκρὸν ξὺν **τῆδε** κουφιεῖς χερὶ (= σκέψου αν θα θάψεις το νεκρό μαζί με το δικό μου χέρι, βοηθώντας με).

2. Η *οὗτος* αναφέρεται συνήθως στα προηγούμενα, ενώ η ὅδε στα επόμενα:

Ταῦτα μὲν δὴ σὺ λέγεις· παρ' ἡμῶν δὲ ἀπάγγελλε **τάδε** (= αὐτά που εἰπώθηκαν, λοιπὸν τα λες ἐσύ, ἀπὸ μας ὁμως ἀνακοίνωσε τα ἐξῆς).

3. Η έκφραση **καὶ ταῦτα** επαναλαμβάνει και εξαίρει μια προηγούμενη έννοια:

Οὗ ταῦτα ἡμῖν δοκεῖ περὶ τῶν αὐτῶν, **καὶ ταῦτα** περὶ τῶν μεγίστων (= δεν ἔχουμε την ἴδια γνώμη για τα ἴδια πράγματα και μάλιστα για τα σπουδαιότερα).

Ζ' ΟΙ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

116 1. Η ερωτηματική αντωνυμία *τίς* σημαίνει ό,τι η αντωνυμία **ποιος** στη ν.ε. και χρησιμοποιείται και ως επίθετο, και ως ουσιαστικό:

Τίνα καιρόν βελτίω ζητεῖτε; (ως επίθετο).

Τίς εἶ; (ως ουσιαστικό)

(πβ. ν.ε. ποιος άνθρωπος θα το δεχόταν αυτό; ποιος είναι;)

2. Η ερωτηματική αντωνυμία *ποιός* σημαίνει: **ποιας λογής** και χρησιμοποιείται ως επίθετο:

Τίνες τε καὶ ποῖαι φύσεις ἐπιτήδειαί εἰσιν εἰς φυλακὴν πόλεως;

(= ποιοι και ποιας λογής χαρακτήρες είναι κατάλληλοι για τη φύλαξη της πόλεως;)

3. Πολλές φορές ύστερα από την ερωτηματική αντωνυμία *τίς* ακολουθεί το επίρρημα *ποτέ* με τη σημασία του *άραγε* ή *τάχα*, και ύστερα από την ερωτηματική αντωνυμία *ποιός* και *πόσος* ή αόριστη αντωνυμία *τίς*, με τη σημασία του *σαν*, για έκπληξη ή ειρωνεία:

Τίσι ποτὲ λόγοις ἔπεισαν Ἀθηναίους; (με ποιους άραγε λόγους...;)

Ποίου τινὸς γένους ἐστὶν ὁ Μιθριδάτης; (= σαν από τι λογής γενιά είναι ο Μ.;)

Πόσαι τινὲς εἰσιν αἱ πρόσοδοι; (= σαν πόσα να είναι τα εισοδήματα;)

Η' ΟΙ ΑΟΡΙΣΤΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

117 1. Η αόριστη αντωνυμία *τίς* χρησιμοποιείται:

α) σε καταφατικές προτάσεις είτε ως ουσιαστικό είτε ως επίθετο:

Ἴτω τις ἐφ' ὕδωρ (= *ας πάει κάποιος για νερό*) (ουσιαστ.).

Ὁ σοφιστής ἐστὶν ἔμπορος τις περὶ τὰ τῆς ψυχῆς μαθήματα (επίθετο).

Αντίθετα σε αρνητικές (αποφατικές) προτάσεις χρησιμοποιείται ή *οὐδείς* ή *μηδείς*:

Οὐκ ἔστιν οὐδὲν ἀγαθόν.

Μὴ θῆσθε νόμον **μηδένα** (= μη θεσπίζετε κανένα νόμο).

Σημείωση. Γενικά στην αρχ. ελληνική σε μια πρόταση που αρχίζει με *οὐ* ή *μή* δε χρησιμοποιείται η αντωνυμία *τίς* αλλά η αντωνυμία *οὐδείς, μηδείς*: λ.χ. **δεν** μπορεί να γραφεί στα αρχαία: Οὐκ ἔστιν ἀγαθόν τι ἢ Μὴ θῆσθε νόμον τινά (βλ. §142 κ.ε.).

β) ως κατηγορούμενο με τη σημασία: **κάποιος σπουδαίος, κάτι:**

Ἡὔχει **τις** εἶναι (= καυχόταν ότι είναι κάποιος),

(πβ. ν.ε. πιστεύει πως είναι κάτι ή κάποιος)

γ) με επίθετα, αντωνυμίες, αριθμητικά ή επιρρήματα, και άλλοτε εξαίρει, άλλοτε πάλι μετριάζει τη σημασία τους:

Δεινή **τις** δύναμις (= κάποια πολύ μεγάλη δύναμη).

Τριάκοντά **τινας** ἀπέκτειναν (= σκότωσαν κάπου τριάντα).

2. Η αόριστη αντωνυμία ἄλλος πολλές φορές πρέπει να μεταφραστεί: **εκτός απ' αυτό, επιπλέον:**

Ἀπέθνησκον ὑπὸ λιμοῦ καὶ τῆς ἄλλης ἀργίας (= πέθαιναν από την πείνα και επιπλέον από κάτι άλλο, δηλαδή από την αργία).

Η αντωνυμία ἄλλος σ' αυτή την περίπτωση φαίνεται ως επιθετικός προσδιορισμός ενός ουσιαστικού (λ.χ. εδώ: ἀργίας), αλλά κυρίως το ουσιαστικό είναι επεξήγηση στην αντωνυμία ἄλλος.

Θ' ΟΙ ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

118 1. Η αντωνυμία *ὅς* αναφέρεται σε κάτι ορισμένο, ενώ η *ὅστις* σε κάτι γενικό και αόριστο:

Ἔστι Δίκης ὀφθαλμός, **ὅς** τὰ πάνθ' ὄρα.

Μακάριος **ὅστις** οὐσίαν (= περιουσίαν) καὶ νοῦν ἔχει.

Σημείωση. Η *ὅστις* αργότερα επικράτησε και για τις δύο περιπτώσεις.

2. Η φράση *ἔστιν ὅς* ή *ἔστιν ὅστις* ισοδυναμεί με την αόριστη αντωνυμία *τίς*: ἔτσι και: *εἰσίν οἱ* ή *ἔστιν οἱ* = *τινές, ἔστιν ὧν* = *τινων* κτλ. και *οὐκ ἔστιν ὅστις* = *οὐδείς, οὐκ ἔστιν ὅστις οὐ* = *πᾶς* κτλ.

Εἰσίν οἱ διαμαρτόντες τῶν ὁδῶν κατὰ τὴν χῶραν ἐπλανήθησαν (= με-

ρικοί έχασαν τους δρόμους και περιπλανήθηκαν στη χώρα).

Πλήν Ἰώνων καὶ Ἀχαιῶν καὶ ἔστιν ὧν ἄλλων ἔθνῶν.

Κατά τον ίδιο τρόπο *ἔστιν ὅτε* σημαίνει **μερικές φορές, κάπου κάπου**, *ἔστιν ὅπως* σημαίνει **κάπως**, *ἔστιν ὅπου* σημαίνει **κάπου** κτλ.

3. Η αναφορική αντωνυμία *οἶος* (= τέτοιος που) στη φράση: *οἶός εἰμι* σημαίνει: **εἶμαι τέτοιος ἄνθρωπος που** ή **εἶμαι ἑτοιμος να**, αλλά στη φράση: *οἶός τ' εἰμί (οἶός τέ εἰμι)* σημαίνει **μπορώ**:

Ἠγανάκτει καὶ οἶος ἦν ἐπεξιέναι (= και ήταν ἑτοιμος να...).

Ἀλκιβιάδης οἶός τ' ἦν σῶσαι τὴν τῆς πόλεως δύναμιν.

Οἶοί τ' εἰσίν οἱ πολλοὶ οὐ τὰ σμικρότατα τῶν κακῶν ἐξεργάζεσθαι

(= μπορούν οι πολλοί να κάνουν ὄχι τα πιο μικρά κακά).

4. Η αναφορική αντωνυμία κανονικά συμφωνεί με το ὄνομα ή τη δεικτική αντωνυμία, στην οποία αναφέρεται, στο γένος και τον αριθμό, και η πτώση της κανονίζεται από τη σύνταξη της προτάσεως. Πολλές φορές ὅμως η αναφορική αντωνυμία αντί να βρίσκεται σε πτώση αιτιατική, ὅπως θα ήταν η κανονική σύνταξη, μπαίνει σε **γενική ή δοτική**, γιατί και το ὄνομα ή η αντωνυμία στην οποία αναφέρεται είναι σε πτώση γενική ή δοτική:

Ὅπως ἔσεσθε ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας ἧς κέκτησθε (αντί: *ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας ἦν κέκτησθε*).

Ἐγεγένητο τουναντίον οὐ ἐνόμισαν πάντες ἄνθρωποι ἔσεσθαι (αντί: *τουναντίον τούτου ὁ ἐνόμισαν πάντες κτλ.*).

Αυτό το συντακτικό φαινόμενο λέγεται **ἔλξη του αναφορικού**.

Η αναφορική αντωνυμία ἔλκεται από τη λέξη στην οποία αναφέρεται (η *ἧς* από τη λέξη *ἐλευθερίας*, η *οὐ* από τη λέξη *τούτου*).

Στην ἔλξη του αναφορικού η δεικτική αντωνυμία παραλείπεται και η αναφορική παίρνει την πτώση της δεικτικής, λ.χ. αντί *τούτου ὁ* γίνεται *οὐ*:

(πβ. ν.ε τιμάμε ὅσους αγωνίστηκαν για την πατρίδα, αντί: αυτοὺς ὅσοι αγωνίστηκαν...).

5. Η αναφορική αντωνυμία *ὅς*, μεταφράζεται πολλές φορές **αυτός που**, γιατί συνήθως, και ὄχι μόνο στην ἔλξη, η δεικτική αντωνυμία στην οποία

αναφέρεται η αναφορική, παραλείπεται:

Μή μοι γένοιθ' ἄ βούλομαι, ἀλλ' ἄ συμφέρει (αντί: *μή μοι γένοιτο ταῦτα ἄ βούλομαι, ἀλλὰ ἐκεῖνα ἄ συμφέρει*)

(πβ. ν.ε. Ὅποιος πεινάει καρβέλια ονειρεύεται. Και στα δημοτικά τραγούδια ή στις παροιμίες: δεν είμαι εγώ σαν π ο υ θαρρείς = σαν = εκείνες που...· αλί π ο υ το ἔχει η κούτρα του = αλίμονο σ' αυτόν που...).

6. Συχνά στην αρχή μιας περιόδου ή ημιπεριόδου η αναφορική αντωνυμία ὅς εισάγει κύρια πρόταση, και όχι δευτερεύουσα αναφορική, και τότε η ὅς ερμηνεύεται με δεικτική (**αυτός** κτλ.) και με κάποιο σύνδεσμο παρατακτικό: **και, αλλά** κτλ:

Ἐνίκων οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. Ὡν ἔστι τεκμήρια ὄραν τὰ τρόπαια (= και αυτών αποδείξεις μπορεί να δει κανείς τα τρόπαια).

Πῶς οὖν ἂν ἔνοχος εἴη Σωκράτης τῇ γραφῇ; ὅς φανερός ἦν θεραπέων τοὺς θεούς (= αλλά αυτός ήταν φανερό που λάτρευε τους θεούς).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι΄

ΤΟ ΑΡΘΡΟ

119 Η αρχαία ελληνική είχε μόνο το οριστικό άρθρο: *ὁ, ἡ, τό*. Αόριστο άρθρο δεν υπήρχε· σ' αυτή την περίπτωση η αρχαία γλώσσα χρησιμοποιούσε τα ονόματα χωρίς άρθρο:

Προσέρχεται τῷ Ξενοφῶντι τῶν πελταστῶν ἀνὴρ (= ένας άντρας).
Ἐνταῦθα ἦν ὄρος μέγα (= ένα βουνό).

(πβ. ν.ε. αόριστο άρθρο μόνο για τον ενικό αριθμό: **ένας, μία, ένα**: Μια φορά κι έναν καιρό...).

Σημείωση. Το άρθρο δεν έχει κλητική. Αλλά συνήθως εμπρός από την κλητική των ονομάτων, κύριων ή προσηγορικών, χρησιμοποιείται το κλητικό επιφώνημα *ὦ*:

Καλῶς ἐρωτᾶς, ὦ Σώκρατες.

Δοκεῖ μοι, ὦ ἄνδρες, οἰωνὸς ἐφάνη.

120 Το άρθρο στην αρχαιότερη μορφή της γλώσσας μας ήταν δεικτική αντωνυμία, όπως φαίνεται από τα ποιήματα του Ομήρου. Αλλά και αργότερα στην αρχαία ελληνική το άρθρο διατήρησε αυτή τη σημασία στις ακόλουθες εκφράσεις:

α) *ὁ μὲν - ὁ δέ* σε κάθε γένος, πτώση και αριθμό (= αυτός - εκείνος ή ο ένας - ο άλλος):

Διέσχον ἀλλήλων βασιλεύς τε καὶ οἱ Ἕλληνες, οἱ μὲν διώκοντες οἱ δ' ἀρπάζοντες.

(πβ. κάποτε, και ν.ε. Ἐχουν δίκιο και **οι μεν** και **οι δε**).

β) *ὁ δέ* σε κάθε γένος, πτώση και αριθμό (= αυτός, εκείνος):

Ὁ δὲ ἐπέιθετο προθύμως· τῷ δὲ οὐδὲ ταῦτα ἦν ἱκανά.

γ) *καὶ τόν, καὶ τήν, καὶ τούς* ως υποκείμενο απαρεμφάτου (σε ετεροπροσωπία, βλ. §95) (= και αυτός, και εκείνος):

Και τὸν κελεύσαι λέγεται (= και εκείνος λένε ότι πρόσταξε).

Στον τύπο *καὶ τὸν* αντιστοιχεί ονομαστική: *καὶ ὅς* (= και αυτός), *ἧ δ'* *ὅς* (= είπε αυτός):

Ἦγεῖσθαι ἐκέλευε τοὺς Ὑρκανίους **καὶ οἱ ἠρώτων** (= προέτρεπε τους Ὑρκ. να τους οδηγήσουν, και αυτοί ρωτούσαν).

Ἐγὼ μὲν, **ἦ δ' ὅς**, ἠγοῦμαι τοῦτον εἶναι τὸν ἐπιστήμονα (= εγώ τουλάχιστο νομίζω, εἶπε, ὅτι αὐτός...).

δ) τὸν καὶ τόν, τὸ καὶ τό, τὰ καὶ τά (= αὐτόν κι αὐτόν ἢ τον τάδε και τον τάδε, αὐτό κι αὐτό κτλ.), ὅταν ἀποφεύγει κανεὶς να ονομάσει πρόσωπα ἢ πράγματα:

Καὶ ἀφικνοῦμαι ὡς **τὸν καὶ τὸν** καὶ τοὺς μὲν ἔνδον κατέλαβον, τοὺς δὲ οὐκ ἐπιδημοῦντας εὔρον.

Εἰ **τὸ καὶ τὸ** ἐποίησεν ὁ ἄνθρωπος, οὕτωσὶ οὐκ ἂν ἀπέθανεν.

(πβ. ν.ε. του εἶπα **το και το**).

ε) πρὸ τοῦ (= πριν ἀπ' αὐτό, προηγουμένως):

Πρῶτος διέταξε χωρὶς ἐκάστους εἶναι **πρὸ τοῦ** ἀναμίξι ἦν πάντα

(= πρῶτος καθόρισε να εἶναι χωριστά ο καθένας· προηγουμένως...).

Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἠσύχαζον τὸ πλεόν τοῦ χρόνου, ὄντες καὶ **πρὸ τοῦ μὴ** ταχεῖς ἰέναι ἐς τοὺς πολέμους (= αν και δεν ἦταν και προηγουμένως πρόθυμοι να πάνε σε πολέμους),

(πβ. ν.ε. πρόσεχε **προτού** να γίνεи το κακό).

Σημείωση. Πολλὲς φορές οι φράσεις **τό μὲν – τό δέ, τά μὲν – τά δέ** χρησιμοποιοῦνται ἐπιρρηματικῶς (= ἄλλοτε... ἄλλοτε..., και - και):

Οὕτως ἐπορεύθησαν, **τὰ μὲν** τι μαχόμενοι, **τὰ δέ** καὶ ἀναπαυόμενοι (= ἄλλοτε πολεμῶντας, ἄλλοτε...).

121 Το ἄρθρο χρησιμοποιεῖται, ὅπως και στη ν.ε.:

α) για να δηλώσει ἓνα ορισμένο πρόσωπο ἢ πράγμα που εἶναι ἤδη γνωστό (κυρίως **οριστικό** ἄρθρο):

Ὁ ἀνήρ τοιαῦτα μὲν πεποίηκε, τοιαῦτα δὲ λέγει (= ο γνωστός ἀντρας...).

Ἡ πορεία ὁμοία φυγῇ ἐγίγνετο τοῖς ὀπισθοφύλαξι (= η πορεία για την οποία γίνεται λόγος),

(πβ. ν.ε. **το παιδί** δεν μπορεί να το κάνει αὐτό).

Ἔτσι το ἄρθρο αποκτά και τη σημασία κτητικής αντωνυμίας ἢ τη σημασία αὐτοῦ που πρέπει:

Ὁ πατήρ σε ἄρχοντα τοῦ οἴκου κατέλιπε; (= ο πατέρας σου)

(βλ. κτητικές αντωνυμίες §113, 4)

(πβ. ν.ε. δε μ' ἄφηγε **ο πατέρας** = ο πατέρας μου).

Κλέαρχος, ἐπεὶ ἐπιπορκῶν ἐφάνη, ἔχει **τὴν δίκην** (= τὴν καταδίκη που του ταίριαζε).

β) για να δηλώσει ένα πρόσωπο ή πράγμα γενικῶς, σε ὄλο το εἶδος του:

Ὁ ἄνθρωπος θείας μετέσχε μοίρας.

Λέγειν αὐτὸν ἔφασαν ὡς δέοι **τὸν στρατιώτην** φοβεῖσθαι μᾶλλον **τὸν ἄρχοντα ἢ τοὺς πολεμίους** (= ισχυρίζονταν ὅτι αὐτός ἔλεγε πως πρέπει ο στρατιώτης...).

122 Το ἄρθρο παραλείπεται συνήθως:

α) στα κύρια ονόματα:

Ἦρέθησαν ἄρχοντες ἀντὶ μὲν **Κλεάρχου Τιμασίων** Δαρδανεύς, ἀντὶ δὲ **Προξένου Ξενοφῶν** Ἀθηναῖος.

β) στο ὄνομα βασιλεύς ή μέγας βασιλεύς, ὅταν πρόκειται για το βασιλιά των Περσῶν, και στο ὄνομα ἄστυ, ὅταν πρόκειται για τὴν Αθήνα:

Ἡμεῖς νικῶμέν τε **βασιλέα** καί, εἰ μὴ ὑμεῖς ἤλθετε, ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ **βασιλέα** (= αν δεν ἐρχόσασταν εσεῖς, θα...).

Ἐξ **ἄστews** νῦν εἰς ἀγρὸν χωρῶμεν (= ας πάμε ἀπὸ τὴν Αθήνα...).

γ) ὅταν ἓνα ὄνομα χρησιμοποιεῖται ἀόριστα (αφού δεν ὑπάρχει ἀόριστο ἄρθρο· βλ. §119):

Ἐνταῦθα **Κύρω βασιλεία** (= ἀνάκτορα) ἦν καὶ **παράδεισος** (= κήπος) μέγας.

Σημείωση. Το ἄρθρο δεν μπαίνει, ὅπως και στη ν.ε., μόνο ἐμπρός ἀπὸ ουσιαστικά. Πολλές φορές με το ἄρθρο:

α) ἓνα ἐπίθετο ή μια ολόκληρη πρόταση λαμβάνονται ως ουσιαστικά: ἡ **ρήτορική** (ενν. τέχνη), ἡ **δεξιὰ** (ενν. χεῖρ).

Ἐν ἔτι **λείπεται, τὸ ἦν πείσωμεν ὑμᾶς** (= μας μένει ἓνα ἀκόμα, το αν θα σας πείσωμε).

(πβ. ν.ε. Γράφει με το **αριστερό. Το να μιλάς ωραία** είναι τέχνη).

β) ένα ουσιαστικό σε γενική πτώση ή ένα επίρρημα ή ένας εμπρόθετος προσδιορισμός λαμβάνονται ως επίθετα: *ἡ βασιλέως χώρα* (ἡ βασιλείος χώρα), *οἱ πάλαι σοφοὶ ἄνδρες* (οἱ παλαιότεροι...), *ἡ κατὰ νόμον τιμωρία* (ἡ νόμιμος...) (βλ. §27, 6).

Για τα επίθετα που χρησιμοποιούνται χωρίς άρθρο ως κατηγορηματικοί προσδιορισμοί βλ. §30.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ΄

ΟΙ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

123 Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί προσδιορίζουν κυρίως ρήματα, αλλά πολλοί απ' αυτούς και άλλα μέρη του λόγου: (επίθετα, επιρρήματα κτλ.) και φανερώνουν επιρρηματικές σχέσεις (**τόπο, χρόνο, τρόπο** κτλ.). Είναι ανάλογα με τον τρόπο που εκφέρονται **μονολεκτικοί** και **περιφραστικοί**.

Επιρρηματικοί προσδιορισμοί μονολεκτικοί, που αποτελούνται δηλαδή από μία λέξη, είναι κυρίως:

1) επιρρήματα, 2) πλάγιες πτώσεις ουσιαστικών ή επιθέτων ή αντωνυμιών, 3) επιρρηματικές μετοχές κτλ.:

Καὶ τότε ἐνίκων οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι.

Τῆς Παράλου ἀφικομένης νυκτὸς ἐλέγετο ἡ συμφορὰ·

Σκηνοῦμεν ὑπαίθριοι.

Ἀλκιβιάδης ἔμεινεν αὐτοῦ.

124 Επιρρηματικοί προσδιορισμοί περιφραστικοί, που αποτελούνται δηλαδή από δύο ή περισσότερες λέξεις, είναι κυρίως:

1) εμπρόθετοι προσδιορισμοί, δηλαδή προθέσεις με πλάγιες πτώσεις ουσιαστικών ή επιθέτων ή αντωνυμιών, 2) ονόματα με άρθρο, 3) δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις κτλ.:

Πολλὰ μεθ' ὁμῶν ἐκινδυνεύσαμεν καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν.

Ἐκείνης τῆς νυκτὸς οὐδεὶς ἐκοιμήθη.

Οἱ πρέσβεις ἐπεὶ ἀπήγγειλαν ταῦτα εἰς τὴν πόλιν, ἀθυμία ἐνέπεσε πᾶσιν.

125 Οι κυριότερες σημασίες των επιρρηματικών προσδιορισμών είναι: 1) ο τόπος, 2) ο χρόνος, 3) ο τρόπος (το ὄργανο ή το μέσο ή η συνοδεία), 4) το ποσό, 5) η αιτία, 6) ο σκοπός, 7) το αποτέλεσμα, 8) η αναφορά, 9) η προϋπόθεση ή ο ὅρος, 10) η εναντίωση και παραχώρηση, 11) η βεβαίωση και η ἄρνηση, 12) ο δισταγμός ή η πιθανότητα.

1. Ο τόπος

126 Ο τόπος εκφράζεται:

- α) με τοπικό επίρρημα: *Ἐνταῦθα Κύρω βασιλεία* (= ανάκτορα) ἦν.
β) με εμπρόθετους προσδιορισμούς: *Ἐβούλοντο ἀπὸ θαλάττης εἰς θάλατταν τειχίζειν. Ἐξελαύνει διὰ τῆς Συρίας.*

γ) με επιρρηματική γενική και δοτική:

Ἐπίσχεσ ἀυτοῦ (= στάσου εκεί). *Ἐνίκησε Νεμέα* (στη Νεμέα).

(βλ. §43, Σημ. και §44, 1)

(αλλά πβ. ν.ε. Πάω σ π ί τ ι . Δ ρ ά μ α , 22 Ιουλίου 1980).

δ) με αναφορική πρόταση που φανερώνει τόπο: *Ἐπανήγαγε τὸ κέρασ ὅπου μέλλοι ἀριστοποιεῖσθαι τὸ στράτευμα* (= ὅπου θα γευματίζει το στρ.) (βλ. §176β).

ε) με επιρρηματικό κατηγορούμενο που φανερώνει τόπο:

Ἐς οἴκημα ἐσῆλθεν, ἵνα μὴ ὑπαίθριος ταλαιπωροῖη (= για να μὴν ταλαιπωρεῖται στο υπαίθρο) (βλ. §11).

2. Ο χρόνος

127 Ο χρόνος εκφράζεται:

α) με χρονικό επίρρημα: *Οὐ μόνον νῦν ἀλλὰ καὶ αἶι τοιοῦτός εἰμι.*

β) με εμπρόθετους προσδιορισμούς: *Μετὰ δὲ τοῦτον εἶπε Χειρίσοφος* (= ὕστερα απ' αυτόν). *Ἐκαίον πυρὰ πολλὰ διὰ νυκτός* (= στη διάρκεια της νύχτας).

γ) με επιρρηματική γενική, δοτική, αιτιατική:

Τὸ πλοῖον ἤξει τῆς ἐπιούσης ἡμέρας.

Τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν ποταμόν.

Φυλάξαντες ἔτι νύκτα ἐχώρουν ἐκ τῶν οἰκιῶν.

(βλ. §43, 1, §44, 2 και §45, 1)

(πβ. ν.ε. Θα ξανάρθει του χρόνου. Θα ανταμώσουμε το Σεπτέμβρη).

δ) με χρονική πρόταση: *Ἦνίκα δείλη ἐγίγνετο, ἐφάνη κονιορτός* (= όταν ἐφτανε το δειλινό...),

ε) με χρονική μετοχή: *Ἐλθὼν δ' ὁ Ξενοφῶν ἐπήρετο τὸν Ἀπόλλων*

(πβ. ν.ε. **ξημερώνοντας** τ' Αγιαννιού λάβαμε διαταγή να κινήσουμε πάλι μπροστά).

- στ) με επιρρηματικό κατηγορούμενο που δείχνει χρόνο: **τριταῖος ἀφίκετο** (= ήρθε την τρίτη μέρα) (βλ. §11)
(πβ. ν.ε. παντρεύτηκε **γέρος**).

3. Ο τρόπος

128 Ο τρόπος εκφράζεται:

- α) με τροπικό επίρρημα: **Οὔτω παρεσκευάζοντο**.
β) με εμπρόθετους προσδιορισμούς: **Πάτριον ἡμῖν ἐκ τῶν πόνων τὰς ἀρετὰς κτᾶσθαι** (= με τους κόπους).
Σὺν πολλῇ σπουδῇ καθίσταντο (= με πολλή βιασύνη).

- γ) με επιρρηματική δοτική και αιτιατική:

Τὰ τεῖχη κατέσκαπτον πολλῇ προθυμίᾳ.

Προίκα ἐργάζεται. (βλ. §44, 4)

(πβ. ν.ε. **Σταλαματιά σταλαματιά** γεμίζει η στάμνα η πλατιά. Ντύνεται **της μόδας**).

- δ) με αναφορική πρόταση που φανερώνει τρόπο:

Κῦρος ἐκέλευσε τοὺς Ἕλληνας ὡς νόμος αὐτοῖς εἰς μάχην οὔτω ταχθῆναι (= όπως συνήθιζαν στη μάχη, έτσι να παραταχθούν).

- ε) τροπική μετοχή:

Ληζόμενοι ζῶσι (= ζουν ληστεύοντας).

- στ) επιρρηματικό κατηγορούμενο που φανερώνει τρόπο:

Οὐδείς ἐκῶν ἀμαρτάνει. (βλ. §11).

(πβ. ν.ε. μας κοίταζε **αμίλητος**).

129 Συγγενικοί με τους προσδιορισμούς του τρόπου είναι και οι προσδιορισμοί που φανερώνουν:

- α) **ὄργανο ή μέσο:**

Τὴν θύραν τῇ βακτηρίᾳ πάνυ σφόδρα ἔκρουε (= με το ραβδί).

Οἱ θεοὶ σημαίνουσιν ἐν οὐρανόις σημεῖοις (= με σημάδια του ουρανού).

Ἔπραξαν ταῦτα δι' Εὐρυμάχου.

β) **συνοδοεία:**

Ἐλθόντων τῶν Περσῶν **παμπληθεῖ στόλῳ** ὡς ἀφανιούντων τὰς Ἀθήνας Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν αὐτούς (= με πολυάριθμο στόλο, για να καταστρέψουν...).

Τοὺς φυγάδας ἐκέλευσε σὺν αὐτῷ στρατεῦσθαι.

γ) **παρομοίωση:**

Ἐφάνη κονιορτὸς ὥσπερ **νεφέλη λευκή** (= φάνηκε σκόνη σαν...).

4. Το ποσό

130 Το ποσό εκφράζεται:

α) με επίρρημα ποσοτικό:

Μηδὲν ἄγαν (= υπερβολικά) (ενν. ποίει).

Ἐκαρτέρει θυόμενος **μάλα** χαλεπῶς φέρων (= πολύ στενοχωρημένος).

Τότε δὴ ἀπεχώρησαν εἰς τὰς Ἀθήνας **μάλιστα** τριακόσιοι.

(Το επίρρημα **μάλιστα** με αριθμητικό σημαίνει **περίπου**· πβ. ν.ε. τριακόσιοι **το πολύ πολύ**).

β) με εμπρόθετους προσδιορισμούς:

Πρόξενος παρῆν ἔχων ὀπίτας **εἰς πεντακοσίους** (= συνολικά πεντακόσιους).

Ἦσαν **ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους** (= περίπου δύο χιλιάδες).

Σωκράτης ὁ Αἰχαιὸς παρεγένετο ὀπίτας ἔχων ὡς **πεντακοσίους**. (Η καταχρηστική πρόθεση ὡς με αιτιατική αριθμητικού επιθέτου σημαίνει **περίπου**).

γ) με επιρρηματική γενική, δοτική, αιτιατική που δείχνουν **ποσό** ή **έκταση** (τοπική ή χρονική), **αξία** ή **τίμημα**:

— **Πόσου** διδάσκει Εὐῆνος;-**Πέντε μνῶν**.

Ἵστέρησε τῆς μάχης **πέντε ἡμέραις**.

Ἀπέχει Πλάταια Θηβῶν **σταδίους ἑβδομήκοντα**.

Ἐνταῦθα ἔμεινε Κῦρος **ἡμέρας ἑπτά**.

Δερκυλίδας **τοσοῦτω** διέφερεν εἰς τὸ ἄρχειν τοῦ Θίβρωνος, ὥστε παρήγαγε τό στρατευμα...

(πβ. ν.ε. Ἐμεινε δέκα μέρες. Η Δράμα απέχει από την Καβάλα τριάντα ἑξὶ χιλιόμετρα. Το λάθος του του στοίχισε εκατό χιλιάδες), (βλ. §43, 3, §44, 6 και §45, 2).

δ) με αναφορική πρόταση που δείχνει **ποσό**:

Δοκεῖ μοι τοσοῦτο χωρίον κατασχεῖν, ὅσον τοὺς ἐσχάτους λόχους ἔξω γενέσθαι τῶν πολεμίων (= τόσο όσο (ή ώστε) οι τελευταίοι λόχοι να είναι...).

5. Η αιτία

131 Η αιτία εκφράζεται:

α) με εμπρόθετους προσδιορισμούς:

Ἐκ ταύτης τῆς ἐξετάσεως πολλὰ ἀπέχθειά μοι γεγόνασι (= από αυτή την...).

Διὰ τοῦτο οὐκ ἤθελον (= γι' αυτό...).

Μέγα φρονεῖ ἐπὶ πλούτῳ (= για τα πλούτη του).

Τῶν ἀδικημάτων ἔνεκα αὐτοὺς ἀπέκτειναν (= τους σκότωσαν για τα αδικήματά τους).

β) με επιρρηματική γενική ή δοτική ή αιτιατική:

Ὀργίζεται τῶν ἀδικημάτων.

Λιμῶ ἀπέθανον.

Ταῦτα δὴ ὑπαισχυνόμεθα τούσδε (= γι' αυτό και τους ντρεπόμαστε κάπως).

(βλ. §43, 2, §44, 3 και §45, 3).

(πβ. ν.ε. Πεθαίνει **της πείνας**. **Τι** γελάς;).

γ) με αιτιολογικές ή με αναφορικές αιτιολογικές προτάσεις:

Ἐπεὶ δὲ ἀπορία ἦν, ἐλυπεῖτο συν τοῖς ἄλλοις (= επειδή υπήρχε δυσκολία, στενοχωριόταν μαζί με τους άλλους).

Θαυμαστὸν ποιεῖς, ὅς ἡμῖν οὐδὲν δίδως (= γιατί δε μας δίνεις τίποτε).

δ) με αιτιολογική μετοχή:

Οὐ δυνάμενοι δὲ τούτων τυχεῖν ἐστράτευσαν ἐπ' αὐτούς (= επειδή δεν μπορούσαν...).

(Ο προσδιορισμός της αιτίας λέγεται και **αναγκαστικό αίτιο**).

6. Ο σκοπός

132 Ο σκοπός εκφράζεται:

α) με εμπρόθετους προσδιορισμούς:

Φρύγανα συνέλεγον **ἐπὶ πῦρ** (= για φωτιά, για να ανάψουν φωτιά).
Ἐπὶ τούτῳ κάθηται ὁ δικαστής, ἐπὶ τῷ καταχαρίζεσθαι τὰ δίκαια (= γι' αυτό το σκοπό, για να...).

Οὔτοι **πρὸς χάριν** λέγουσι (= μιλούν για να ευχαριστήσουν).

— **Τίνος ἔνεκα** ταῦτα λέγω; — **Ἴνα εἰδῆτε...** (= —Για ποιο σκοπό τα λέω αυτά; — Για να γνωρίζετε...).

β) με επιρρηματική αιτιατική του σκοπού:

Αὐτὰ ταῦτα καὶ νῦν ἤκω παρὰ σέ, ἵνα ὑπὲρ ἐμοῦ διαλεχθῆς αὐτῷ (= γι' αυτό ακριβῶς και τώρα ἤρθα σ' εσένα...). Βλ. §45, 3.

(πβ. ν.ε. Βγήκε **περίπατο. Καλού κακού** πάρε μαζί σου χρήματα).

γ) με τελική ή αναφορική τελική πρόταση:

— **Τίνος ἔνεκα ταῦτα λέγω;** — **Ἴνα εἰδῆτε καὶ αἰσθηθε ἀμφοτέρα** (= για να γνωρίζετε και να...).

Εἶλοντο τριάκοντα ἄνδρας, οἳ τοὺς πατριούς νόμους συγγράψουσι (= για να συντάξουν τους...),

δ) με τελική μετοχή:

Οὐ νομοθετήσοντες περὶ αὐτῶν ἤκετε, ἀλλὰ κατὰ τοὺς κειμένους νόμους **ψηφισόμενοι** (= ἤρθατε ὄχι για να νομοθετήσετε, ἀλλὰ για να ψηφίσετε σύμφωνα με...).

ε) με απαρέμφατο του σκοπού:

Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔδοσαν Αἰγινήταις Θυρέαν οἰκεῖν (= οι Λ. ἔδωσαν τη Θ. στους Αιγ. για να την κατοικήσουν), (βλ. §91).

στ) με επιρρηματικό κατηγορούμενο που δείχνει σκοπό:

Τίνος ἤκετε διδάσκαλοι; (= ποιον ἤρθατε να διδάξετε;) (βλ. §11).

(Ο προσδιορισμός του σκοπού λέγεται και **τελικό αίτιο**).

7. Το αποτέλεσμα

133 Το αποτέλεσμα εκφράζεται:

α) με αποτελεσματική ή με αναφορική αποτελεσματική πρόταση:

Ἐνταῦθα ἐπιπίπτει χιῶν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρυσεν καὶ τὰ ὄπλα καὶ τοὺς ἀνθρώπους κατακειμένους.

Ἐγὼ οὐ μόνον νῦν ἀλλὰ καὶ αἰεὶ τοιοῦτος, οἷος τῶν ἐμῶν μηδενὶ ἄλλῳ

πείθεσθαι ἢ τῷ λόγῳ (= ώστε να μην υπακούω σε κανένα άλλο από τα στοιχεία της ψυχής μου παρά στον ορθό λόγο).

β) με απαρέμφατο του αποτελέσματος (βλ. §91):

Ἀφείσαν τοῦτον ἐλεύθερον εἶναι (= τον απέλυσαν, ώστε να είναι ελεύθερος).

γ) με κατηγορούμενο προληπτικό ή του αποτελέσματος (βλ. §12):

Φίλιππος ἐκ μικροῦ ἠϋξήθη μέγας (= ώστε να γίνει μεγάλος).

8. **Η αναφορά** (= ως προς κάτι, σχετικά με κάτι)

134 Η αναφορά εκφράζεται:

α) με εμπρόθετους προσδιορισμούς:

Παύσασθε ἀμαρτάνοντες εἰς τὴν πατρίδα.

Οὐ κωλύω τὸ κατ' ἐμέ (= όσον αφορά εμένα δεν εμποδίζω).

Σοφός ἐστι περὶ τούτων (= σ' αυτά).

Ἔχουσιν ἐλαχίστην χώραν πρὸς τὸ πλῆθος τῶν πολιτῶν (= προς το πλήθος, ανάλογα με το πλήθος).

β) με επιρρηματική αιτιατική:

Εὖ ἔχω τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν (= είμαι γερός στο σώμα και στην ψυχή) (βλ. §45, 5).

Τὰς φρένας ὑγιαίνουσιν (= είναι γεροί στα μυαλά).

Σημείωση. Η αναφορά επίσης εκφράζεται:

α) με δοτική, ως ετερόπρωτο προσδιορισμό σε ονόματα, ουσιαστικά ή επίθετα:

Οὔτε ποσὶν εἰμι ταχὺς οὔτε χερσὶν ἰσχυρός.

Ἐρρωμενέστατοι ταῖς ψυχαῖς (βλ. §37).

β) με γενική, ως προσδιορισμό τροπικών επιρρημάτων: *πῶς, ὅπως, ὡς, καλῶς* κτλ.:

Βασιλεὺς πῶς ἔχει παιδείας; (= ως προς την παιδεία).

Ἡ Κέρκυρα τῆς τε Ἰταλίας καὶ Σικελίας καλῶς παράπλου κείται (βλ. §39, 3).

γ) με ἀναρθρο απαρέμφατο ως προσδιορισμό στα επίθετα *ἀγαθός, ἰκανός, δεινός, ἄξιος* κτλ.:

Κῦρος ἦν ἀξιώτατος ἄρχειν (βλ. §94, 5).

9. **Η προϋπόθεση ή ο όρος**

135 Η προϋπόθεση ή ο όρος εκφράζεται:

α) με εμπρόθετο προσδιορισμό:

Ἡρώτα **ἐπὶ τίσιν** ἂν σύμμαχος γένοιτο (= με ποιους ὄρους θα γινόνταν...).

β) με αποτελεσματική πρόταση:

Οἱ δὲ ἔφασαν ἀποδώσειν τοὺς νεκρούς, **ἐφ' ᾧ μὴ καίειν τὰς οἰκίας** (= θα επιστρέψουν τους νεκρούς, με τον ὄρο να μην καίνε...), (βλ. §166, 2).

10. Η εναντίωση και παραχώρηση

136 Η εναντίωση και παραχώρηση εκφράζεται:

α) με εμπρόθετο προσδιορισμό:

Μεγαρῆς ἐδήλουν λιμένων εἶργεσθαι **παρὰ τὰς σπονδάς** (= ὅτι αποκλείονται ἀπὸ τα λιμάνια παρὰ τις συνθήκες).

β) με εναντιωματική και παραχωρητική πρόταση:

Εἰ καὶ μὴ βλέπεις, φρονεῖς δ' ὅμως (= αν και δε βλέπεις...),
Εὐλαβοῦ τὰς διαβολάς, **κἄν ψευδεῖς ᾧσιν** (= και αν ἀκόμα εἶναι...).

γ) με εναντιωματική μετοχή:

Ἰκανά μοι νομίζω εἰρῆσθαι **καίτοι** πολλὰ **παραλιπών** (= αρκετά νομίζω ὅτι εἶπα αν και παρέλειψα πολλά).

11. Η βεβαίωση, η ἄρνηση, ο δισταγμός και η πιθανότητα

137 α) Η βεβαίωση εκφράζεται:

με τα βεβαιωτικά επιρρηματα: **ναί**, **μάλιστα**, **δή** (= βέβαια, πράγματι), **δητά** (= βέβαια, χωρίς αμφιβολία), **ἦ** (= αλήθεια, βέβαια) κτλ., με τα ορκωτικά **νῆ** ἢ **νῆ μά**, με επιρρηματικές εκφράσεις ὅπως: **πῶς γὰρ οὐ**; (= πῶς ὄχι, βεβαίως), **πάνυ γε** (= βεβαιότατα) κτλ.:

— Ἔστι δέ που τοῦτο τό σῶμα, ἦ οὐχί; — **Ναί**.

Οὐ γὰρ **δή** σύ γ' ἦσθα ναυβάτης (= επιβάτης στο πλοίο) ἡμῖν.

Οὗτος μὲν γὰρ **ἦ** μὴν ἡγγυᾶτο παραμενεῖν (= ἔδινε εγγυήσεις ὅτι θα παραμείνει).

— **Μών** (= μήπως) τί σε ἀδικεῖ Πρωταγόρας; — **Νῆ** τοὺς θεοὺς, ἔφη (= **Ναι**, μα τους θεοὺς εἶπε).

— Ἄρα οὐδὲν κακὸν πείσεται; — **Πῶς γὰρ οὐ;** (= πῶς βέβαια ὄχι; βεβαιοτάτα θα πάθει κακό).

β) **Ἡ ἀρνήσις** εκφράζεται:

με τα αρνητικά επιρρήματα: οὐ ἢ οὐκ ἢ οὐχ(= δεν), οὐχί, μή, οὐδαμῶς(= με κανέναν τρόπο, καθόλου) κτλ., με τα ορκωτικά **μά ἢ οὐ μά** κτλ.:

— Κακουργεῖν δεῖ, ὦ Κρίτων, **ἢ οὐ;** — **Οὐ** δεῖ δῆπου, ὦ Σώκρατες.

— Οὐδαμῶς ἄρα δεῖ ἀδικεῖν. — **Οὐ δῆτα.**

— Δύο δραχμὰς μισθὸν τελεῖς; — **Μὰ Δι'** ἀλλ' ἔλαττον (= ὄχι, μα το Δία, ἀλλὰ λιγότερο).

γ) **Ἡ δισταγμὸς ἢ ἡ πιθανότητα** εκφράζονται:

με τα επιρρήματα: ἄρα (= ἀραγε, λοιπόν) συνήθως σε ερωτηματικές προτάσεις, μῶν (μή + οὐν) (= μήπως), τάχα (= ἴσως), ἴσως κτλ.:

Ἄρ' οὐν βιωτὸν ἡμῖν ἐστι μετὰ διεφθαρμένου σώματος; (= αξίζει λοιπόν να ζούμε με...);

Ἐφευγον **τάχα** δέ τις και τετρωμένος (= ἀρχισαν να φεύγουν και ἴσως υπήρχε και κάποιος τραυματισμένος).

Ἴσως οὐν εἶποιεν ἄν πολλοὶ τῶν φασκόντων φιλοσοφεῖν ὅτι...

ΟΙ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

ΤΟΠΟΣ	ΕΠΙΡΡΗΜΑ	ΕΜΠΡΟΦΕΤΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ	ΠΑΛΓΑ ΠΤΩΣΗ	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΗ		ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟ ή ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΟ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ
				ΠΡΟΤΑΣΗ	ΜΕΤΟΧΗ		
ΤΟΠΟΣ	- Ἐνταῦθα Κύρω βασίλεια ἦν.	- Ἐξελαύνει διὰ τῆς Συρίας.	- Ἐπίσχεσ αὐτοῦ. - Ἦκ πρόπαια Μαραθῶνι τε καὶ Σαλαμίνι.	- Ἐπανήγαγε τὸ κέρασ ᾧτοι μέλλοι ἀριστοποιεῖσθαι τὸ στρατεύμα.		- Ἦνα μὴ ὑπαίθριος ταλαιπωροῖη...	
ΧΡΟΝΟΣ	- Οὐ μόνον νῦν ἀλλὰ καὶ ἀεὶ τουσῶτός εἰμι.	- Μετὰ δὲ τούτων εἶπε.	- Τὸ πλοῖον ἤξει τῆς ἐπιούσης ἡμέρας. - Ἦν πρό τῃ ἡμέρᾳ ἀφίκοντο. - Ἦας πόλεις ὡσπερ τὸ ἀρχαῖον εἶναι Ἀθηναίων.	- Ἦνικα δεῖλη ἐγίνετο, ἐφάνη κοινορτός.	- Ἐλθὼν δ' ὁ Ξενοφῶν ἐπήρετο.	- Τριτάτος ἀφίκετο.	
ΤΡΟΠΟΣ	- Οὕτω παρεσκευά- ζοντο.	- Σὺν πολλῇ σπουδῇ καθίσταντο.	- Ἦκ τεῖχη κατέσκαπτον πολλῇ προθυμίᾳ. - Προῖκα ἐργάζεται.	- Κῦρος ἐκέλευσεν ὡς νόμος αὐτοῖς εἰς μάχην οὕτω ταχθῆναι.	- Ληζόμενοι ζῶσιν.	- Οὐδεὶς ἔκων ἀμωρτάνει.	
ΠΟΣΟ	- Μηδὲν ἄγαν.	- Παρῆν ἔχων ὀπίπτας εἰς πεντα- κοσίους.	- Πόσον διδάσκει Εὐρύτος; - Ἰστέριος τῆς μάχης πέντε ἡμέρας. - Ἀπέχει Πλάταια Θηβῶν σταδίων εἰςδομήκοντα.	- Τοσούτο χωρίον κατέχον, ὅσον τοῦς λόγους ἔξω γενέσθαι τῶν πολεμίων.			
ΑΙΤΙΑ		- Διὰ τούτο οὐκ ἤθελεν.	- Οργίζεται τῶν ἀδικημάτων. - Λιμὴ ἀπέθανον. - Ταῦτα δὴ καὶ ὑπαγονομέθα τούτῳδε.	- Ἐπεὶ δὲ ἀπορία ἦν, ἐλυπεῖτο.	- Οὐ δυνάμενοι τούτω τυχεῖν ἐστράτευσαν ἐπ' αὐτούς.		

ΣΚΟΠΟΣ	Φρύγανα συνέ- λεγον ἐπι πύρ.	Αὐτὰ ταῦτα ἦκω παρὰ σέ.	-Ταῦτα λέγω, ἵνα εἰδήτε.	-Οὐ νομο- θετήσοντες ἦκατε.	-Τίνος ἦκατε διδά- σκαλοι;	-Οἱ Α. ἔδοσαν Αἰγυπῆταις Θυ- ρέαν οἰκείν.
ΑΠΟΤΕΛΕ-			-Επιπίπτει χιῶν ἀπλετος, ὥστε ἀπέκρυσσε τὰ ὄπλα.		-Φίλιππος ἐκ μικροῦ ἠρέθη μέγας.	-Ἀφεῖσαν τούτων ἐλεύθερον εἶναι.
ΑΝΑΦΟΡΑ	-Παύσαθε ἀμαρτάνοντες εἰς τὴν πατρι- δα.	- Τὰς φρένας ὑγαίνουσιν. -Βασίλευς πᾶς ἔχει παι- δειάς; -Πῶς ἔχετε ταῖς δια- νοιαῖς;				-Κύριος ἦν ἀξιώτατος ἀρχεν.
ΠΡΟΪΠΘΕΣ	- Ἡρώτα ἐπὶ τίσιν ἂν σύμμα- χος γένοιτο.		-Αποδώσουσι τοὺς νεκρούς, ἐφ’ ὧ μὴ καίεν τὰς οἰκίας.			
ΕΝΑΝΤΙΩΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗ	-Εἰργονται παρὰ τὰς σπον- δάς.		- Εἰ καὶ μὴ βλέ- πεῖς , φρονεῖς δ’ ὀμως.	- Ἰκανὰ εἶρηκα καίτοι πολλὰ παράλλων.		
ΒΕΒΑΙΩΣΗ, ΑΡΝΗΣΗ						
ΔΙΣΤΑΦΜΟΣ, ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑ		- Ἄρ’ οὖν βιωτὸν ἡμῖν ἔστι μετὰ διε- φθαρμένου σώματος; - Ἰσως εἴποιεν ἂν πολλοί...				

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΒ΄

ΟΙ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ (γενικά)

138 Οι προθέσεις στην αρχαιότερη μορφή της γλώσσας μας ήταν επιρρήματα, όπως φαίνεται στα έργα του Ομήρου. Αργότερα, στην αττική διάλεκτο, η επιρρηματική σημασία των προθέσεων διατηρήθηκε μόνο στην πρόθεση *πρός* (= επί πλέον) κυρίως στις φράσεις: *πρός δέ, και πρός, προς δέ και:*

Ἀσύμφορον, πρὸς δὲ καὶ οὐ δίκαιον (= και επιπλέον άδικο).

Ἐνενήκοντα καὶ μικρόν τι πρὸς (= και λίγο περισσότερα),

(πβ. ν.ε. Δεν μπορώ τώρα, θα ρθω **μετά**. *Δέ μ' ἀρέσει νά εἶμαι ὑπό*.

Οἱ πέντε εἶναι ὑπέρ καὶ οἱ δύο κατά).

139 Οι προθέσεις συντάσσονται με πλάγιες πτώσεις ουσιαστικών, επιθέτων ή αντωνυμιών, αλλά κάποτε όμως και με επιρρήματα, λ.χ. *κτῆμα ἐς αἰί, μέχρι τότε* κτλ. Η πρόθεση με τη λέξη που συντάσσεται αποτελεί εμπρόθετο προσδιορισμό και εκφράζει μια επιρρηματική σχέση: τόπο, χρόνο, αιτία, σκοπό κτλ. (βλ. §123 κ.ε.).

140 Από τις προθέσεις άλλες συντάσσονται με μία μόνο πλάγια πτώση και λέγονται **μονόπτωτες**, άλλες με δύο και λέγονται **δίπτωτες** και άλλες τέλος με τρεις και λέγονται **τρίπτωτες**.

Αναλυτικά για τη σύνταξη και τη σημασία των προθέσεων βλ. Επίμετρο Α΄.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΓ΄

ΤΑ ΑΡΝΗΤΙΚΑ (ἢ ΑΠΟΦΑΤΙΚΑ) ΜΟΡΙΑ

141 Η αρχαία γλώσσα, όπως και η ν.ε., έχει δύο αρνητικά μόρια: *οὐ* και *μή* (πβ. ν.ε. **δεν** και **μη**).

Με το *οὐ* αρνιέται κανείς κάτι, ενώ με το *μή* απαγορεύει ή αποκρούει.

α) Το *οὐ* χρησιμοποιείται (όπως στις περισσότερες όμοιες περιπτώσεις το **δεν** στη ν.ε.) στις ανεξάρτητες προτάσεις κρίσεως και στις εξαρτημένες ειδικές και εν μέρει: στις πλάγιες ερωτηματικές, αιτιολογικές, χρονικές, συμπερασματικές, εναντιωματικές και αναφορικές προτάσεις.

Επίσης με το ειδικό απαρέμφατο η άρνηση είναι κανονικά *οὐ* (βλ. όμως §97 Σημ. β΄).

β) Το *μή* χρησιμοποιείται στις ανεξάρτητες προτάσεις επιθυμίας ή στις εξαρτημένες τελικές, υποθετικές, ενδοιαστικές εν γένει και εν μέρει: στις πλάγιες ερωτηματικές, αποτελεσματικές, χρονικές και αναφορικές.

(πβ. όμως στη ν.ε.: οι υποθετικές προτάσεις έχουν άρνηση *δεν*, εκτός όταν: να = αν, λ.χ.: να μην το βλεπα, δε θα το πίστευα).

Με το τελικό απαρέμφατο η άρνηση είναι *μή*.

Ότι ισχύει για το *οὐ* και *μή* ισχύει και για τα σύνθετά τους, λ.χ. *οὔτε, μήτε, οὔδέ, μηδέ, οὔδεις, μηδεις, οὔκέτι, μηκέτι, οὔδαμῶς* κτλ.

142 Έπειτα από τα ρ. *κωλύω, ἐμποδῶν εἰμι, εὐλαβοῦμαι, ἀπαγορεύω, ἀπειλῶ, ἀρνοῦμαι, ἀντιλέγω, ἀμφισβητῶ* κ.τ.ό. το απαρέμφατο ή η ειδική πρόταση (ανάλογα με τη σύνταξη του κάθε ρήματος) που εξαρτάται από αυτά, παίρνει άρνηση που στη ν.ε. μπορεί να παραλείπεται:

Ὁ φόβος τὸν νοῦν ἀπείργει **μή** λέγειν ἃ βούλεται (= τον εμποδίζει να λέει όσα θέλει ή τον εμποδίζει, ώστε να μη λέει όσα θέλει).

Ἀμφισβητεῖ ὡς **οὐκ** ἀληθῆ λέγομεν (= αμφισβητεῖ ότι λέμε την αλήθεια).

Τῆς θαλάττης εἶργον **μή** χρῆσθαι τοὺς Μυτιληναίους (= εμποδίζαν τους Μ. να χρησιμοποιούν τη θάλασσα).

Όταν τα προηγούμενα ρήματα βρίσκονται σε αρνητική πρόταση, ή σε ερωτηματική πρόταση που αντιστοιχεί με αρνητική ή έχουμε ανάλογες αρνητικές απρόσωπες εκφράσεις, όπως *οὐκ ἔγχωρεῖ, οὐ προσήκει, οὐχ ὄσιόν ἐστι, ἀδύνατόν ἐστι* κτλ., το απαρέμφατο που ακολουθεί παίρνει άρνηση *μή οὐ*, με πλεονασμό στη μετάφραση του ενός αρνητικού μορίου ή κάποτε και των δύο:

Οὐδείς πάποτε ἀντεῖπε μή οὐ καλῶς ἔχειν τοὺς νόμους (= ότι οι νόμοι δεν είναι καλοί).

Οὐχ ὄσιόν ἐστι μή οὐ βοηθεῖν δικαιοσύνη (= να μη βοηθούμε τη δικαιοσύνη).

Τίνα οἶει ἀπαρνήσεσθαι μή οὐχί και αὐτόν ἐπίστασθαι τὰ δίκαια; (= ποιος νομίζεις θα αρνηθεί ότι κι αυτός γνωρίζει καλά το δίκαιο;).

Σημείωση α'. Σε μια πρόταση που υπάρχουν δύο αρνήσεις

α) όταν η δεύτερη άρνηση είναι απλή (*οὐ ή μή*), τότε οι δύο αρνήσεις ισοδυναμούν με μία εντονότερη κατάφαση:

Ἐγώ οὐκ οἶμαι οὐ δεῖν ὑμᾶς ἀμύνεσθαι (= εγώ νομίζω ότι πρέπει να αμυνθείτε).

Οὐδέν ἐστιν ὅ,τι οὐκ ἀπώλετο (= τα πάντα χάθηκαν).

Οὐδείς ἀνθρώπων ἀδικῶν τίσιν οὐκ ἀποτίσει (= κάθε άνθρωπος που κάνει αδικίες τιμωρείται).

Ὀρώντων οὐδείς οὐκ ἔπασché τι τήν ψυχὴν ὑπ' ἐκείνου (= ο καθένας από όσους έβλεπαν υπόφερε κάπως μέσα του εξαιτίας εκείνου),

β) όταν η δεύτερη άρνηση είναι σύνθετη (*οὐδείς, μηδείς, οὐδέ, μηδέ* κτλ.), τότε οι δύο αρνήσεις δεν ισοδυναμούν με μία κατάφαση αλλά με εντονότερη άρνηση:

Σώφρονος ἀπιστίας οὐκ ἔστιν οὐδέν χρησιμώτερον βροτοῖς (= τίποτε δεν είναι πιο χρήσιμο από μια συνετή δυσπιστία).

Σμικρὰ φύσις οὐδέν μέγα οὐδέποτε οὐδένα οὔτε ἰδιώτην οὔτε πόλιν δρᾶ (= ένας μικρός άνθρωπος τίποτε μεγάλο ποτέ και σε κανένα δεν μπορεί να κάνει, ούτε στο άτομο ούτε στην πόλη).

Μή θῆσθε νόμον μηδένα (= μη θεσπίζετε κανένα νόμο).

Ὅμνυμι μηδέποτε σοι ἔτερον λόγον μηδένα μηδενός μήτ' ἐπιδείξειν μήτ' ἐξαγγελεῖν (= ορκίζομαι ποτέ να μη σου επιδείξω κανέναν άλλο λόγο ούτε...).

Σημείωση β'. Γενικά στην αρχ. ελληνική σε μια πρόταση αρνητική συνήθως αντί για τις άόριστες αντωνυμίες ή τα άορίστα επιρρήματα χρησιμοποιούνται οι αντίστοιχοι αρνητικοί τύποι (*οὐδείς ή μηδείς αντί τις, οὐδέποτε αντί ποτέ* κτλ.). Έτσι λ.χ.:

Ἐν τοῖς κακοῖς οὐκ ἔστιν οὐδέν κρείσσον οἰκείου φίλου (και όχι: οὐκ ἔστι τι κρείσσον κτλ.) (= στις συμφορές δεν υπάρχει τίποτε καλύτερο από ένα δικό σου φίλο).

Μή θῆσθε νόμον μηδένα (και όχι: νόμον τίνα).

ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΤΡΟΠΟΙ ΣΥΝΔΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

143 Δύο ή περισσότερες προτάσεις παρουσιάζονται σ' ένα σύνθετο λόγο, όπως και στη ν.ε., κατά τους ακόλουθους τρόπους:

α) μπαίνουν η μια δίπλα στην άλλη χωρίς σύνδεσμο:

Παύσομαι κατηγορῶν ἀκηκόατε, ἐοράκατε, πεπόνθατε, ἔχετε· δικάζετε.

Αυτή η απλή παράθεση των προτάσεων λέγεται σχήμα **ασύνδετο** (βλ. §187 ζ).

β) συνδέονται με παρατακτικούς συνδέσμους: συμπλεκτικούς, αντιθετικούς, διαχωριστικούς, συμπερασματικούς, αιτιολογικούς, και αυτή η σύνδεση προτάσεων λέγεται **παρατακτική ή παράταξη** (βλ. §4α και §144 κ.ε.):

Ἡμεῖς νικῶμέν τε βασιλέα καὶ οὐδείς ἔτι ἡμῖν μάχεται.

Ὡς ἠθροίσθη Κύρῳ τὸ Ἑλληνικὸν καὶ ὅσα ἐπράχθη καὶ ὡς ἡ μάχη ἐγένετο καὶ ὡς Κύρος ἐτελεύτησεν ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται.

Οι παρατακτικοί σύνδεσμοι συνδέουν ισοδύναμες προτάσεις, δηλαδή ή κύριες (*ἡμεῖς νικῶμεν... καὶ οὐδείς μάχεται*) ή δευτερεύουσες (*ὡς ἠθροίσθη... καὶ ὅσα ἐπράχθη καὶ ὡς ἡ μάχη ἐγένετο καὶ ὡς Κύρος ἐτελεύτησεν*).*

* Και το ασύνδετο σχήμα, όπου οι προτάσεις είναι επίσης ισοδύναμες, μπορεί να θεωρηθεί ότι ανήκει στην **παράταξη** των προτάσεων.

γ) συνδέονται με υποτακτικούς συνδέσμους: ειδικούς, ενδοιαστικούς (ή διστακτικούς), αιτιολογικούς, τελικούς, αποτελεσματικούς, υποθετικούς, παραχωρητικούς (ή ενδοτικούς), χρονικούς, με αναφορικές αντωνυμίες ή αναφορικά επιρρήματα και με ερωτηματικές αντωνυμίες ή ερωτηματικά επιρρήματα. Αυτή η σύνδεση προτάσεων λέγεται **υποτακτική ή υποτάξη**, και οι προτάσεις που εισάγονται με τους υποτακτικούς συνδέσμους είναι δευτερεύουσες (βλ. §4β και §133 κ.ε.):

*Ἐτύγχανον λέγων **ὅτι** πολλαὶ καὶ καλαὶ ἐλπίδες ἡμῖν εἶεν σωτηρίας.
Ἔστι Δίκης ὀφθαλμὸς **ὃς** τὰ πάνθ' ὄρα.*

*Μὴ σκόπει **τί** ἂν σε μάλιστα εὐφράνειεν, ἀλλὰ **πῶς** ἂν βελτίων τὴν
ψυχὴν γένοιο.*

Οι υποτακτικοί σύνδεσμοι συνδέουν προτάσεις ανόμοιες, δηλαδή μια κύρια με μια δευτερεύουσα.

Αλλά οι υποτακτικοί σύνδεσμοι συνδέουν επίσης μεταξύ τους, όπως και στη ν.ε., και δευτερεύουσες προτάσεις, όταν η μία δευτερεύουσα πρόταση προσδιορίζει την άλλη, επίσης δευτερεύουσα:

*Λεγέτω τί ἔσται τοῖς στρατιώταις, ἐὰν αὐτῷ ταῦτα χαρίσωνται (= ας
πει τι θα κερδίσουν οι στρατιώτες, αν του κάνουν αυτή τη χάρη): η
δευτερεύουσα πρόταση: ἐὰν αὐτῷ... χαρίσωνται, προσδιορίζει την
επίσης δευτερεύουσα: τί ἔσται τοῖς στρατιώταις, και η τελευταία την
κύρια πρόταση: λεγέτω (βλ. και §4 Σημ.).*

(πβ. ν.ε. Έφτασε τη νύχτα, γιατί ήταν πολύ αργά, όταν ξεκίνησε).

Σημείωση: Ως παρατακτικοί σύνδεσμοι χρησιμοποιούνται επίσης, ύστερα από τελεία ή άνω τελεία, και μερικοί υποτακτικοί σύνδεσμοι, και εισάγουν κύριες προτάσεις, όπως: οι αιτιολογικοί *ἐπεὶ* και *ὥς* και ο συμπερασματικός *ὥστε* (βλ. §§152, 155). Επίσης κύρια πρόταση εισάγει κάποτε και η αναφορική αντωνυμία *ὃς, ἥ, ὅ* στην αρχή μιας περιόδου ή ημπεριόδου (βλ. §179).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΠΑΡΑΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ*

Α΄ Σύνδεση προτάσεων με συμπλεκτικούς συνδέσμους

α) Σύνδεση καταφατική

144 1. Η καταφατική σύνδεση γίνεται με το σύνδεσμο *καί*, όπως και στη ν.ε., ή με το σύνδεσμο *τέ* (= και):

Στράτευμα συνέλεξε καί έπολέμει.

Έτεο έπ' αυτού καί παίει κατά τò στέρνον καί τιτρώσκει διά τού θώρακος (= όρμησε εναντίον του και τον χτυπά στο στήθος και τον τραυματίζει...).

Έπ' έμου νυν εικότως μισείται υπό τε ύμων δικαίως τιμωρηθήσεται.

Σημείωση. Ο *τέ*, ως εγκλιτική λέξη, μπαίνει πάντοτε ύστερα από τη λέξη την οποία συνδέει με τα προηγούμενα, και αν συνδέει έναρθρο όνομα, τότε κανονικά ο *τέ* μπαίνει ανάμεσα στο άρθρο και το όνομα:

Ό δ'εγαλέπαιεν εκέλευσε τε αυτόν εκ τού μέσου εξίστασθαι.

Όν τε βουλή ήδέως αυτόν κατεψηφίζετο οί τε άλλοι ούδεν ήχθοντο.

2. Όταν υπάρχει έμφαση, η σύνδεση γίνεται με: *καί-καί*, *τέ-καί* και σπάνια *τέ-τέ*.

Καί αυτοί έμάχοντο καί τοίς άλλοις παρεκελεύοντο (= προέτρεπαν).

Έπαινώ σε έφ'οίς λέγεις τε καί πράττεις.

Έμείς τε τήν ψήφον όσίαν θήσετε τοίσδέ τε τὰ δίκαια γενήσεται (= κι εσείς θα ψηφίσετε δίκαια και γι' αυτούς...).

3. Όταν πρόκειται να δηλωθούν δύο σύγχρονες πράξεις, η σύνδεση γίνεται με: *άμα ή άμα τε-καί*, *εύθύς ή εύθύς τε-καί*, *ήδη ή ήδη τε-καί*, *ούπω ή ούπω τε-καί*:

* Η σύνδεση μπορεί να γίνεται όχι μόνο μεταξύ προτάσεων αλλά και μεταξύ όρων προτάσεως.

Ἄμα πλουτοῦσι καὶ ὑμᾶς μισοῦσι.

Ἦδη τε ἦν περι πλῆθουσιν ἀγορὰν καὶ ἔρχονται παρὰ βασιλέως κήρυκες.

β) Σύνδεση αποφατική (αρνητική)

Η αποφατική σύνδεση γίνεται με τους ακόλουθους τρόπους:

1. όταν υπάρχει άρνηση και στις δύο προτάσεις, με τους συνδέσμους: *οὔτε-οὔτε, μήτε-μήτε, οὔτε-μήτε, μήτε-οὔτε:*

Δίκην οὔτε ἐδικασάμεθα οὔτε ἐφύγομεν (= δεν πήγαμε σε δικαστήριο ούτε ως κατηγοροί ούτε ως κατηγορούμενοι).

Ἐγὼ ἀναιδής οὔτ' εἰμι μήτε γενοίμην (= μήτε να γίνω).

2. όταν υπάρχει άρνηση μόνο στη μία από τις δύο προτάσεις, με τους συνδέσμους: *καὶ οὐ, καὶ μή, οὔτε-τε, μήτε-τε:*

Ἔμοι πείθου καὶ μή ἄλλως ποίει (κατάφαση - άρνηση).

Οὔτε τὰ χρήματα ἐξέτινον τούς τ' ἐναγεῖς κατήγαγον. (άρνηση - κατάφαση) (= ούτε τα χρήματα πλήρωσαν και τους ανόσιους επανέφεραν από την εξορία).

(Για τη διαφορά του *οὐ* και του *μή* βλ. κεφ. ΙΓ', §141).

145 Οι σημασίες του *καί*, όπως στη ν.ε., είναι ποικίλες, λ.χ.:

α) *καί* = επιπλέον, επίσης:

Ἀλλὰ καὶ τάδε ἐκέλευσε βασιλεύς (= κι αυτά επιπλέον).

Ἀπάγγελλε ὅτι καὶ ἡμῖν ταῦτά δοκεῖ (= και σ' εμάς επίσης).

β) *καί* = ακόμη και (επιδοτικός *καί*):

Αὐτά γε ταῦτα καὶ θεοὶ πεπόνθασι (= τα ίδια τα έχουν πάθει ακόμα και οι θεοί).

γ) *καί* = αν και (εναντιωματικός)· συντάσσεται κανονικά με μετοχή (βλ. §101, 5):

Ἀθηναῖοι καὶ μὴ μεταλαβόντες τούτου τοῦ χρυσίου πρόθυμοι ἦσαν εἰς τὸν πόλεμον.

δ) ο *καί* είναι **μεταβατικός**, δηλαδή μπαίνει, χωρίς ιδιαίτερη σημασία,

στην αρχή μιας περιόδου ή ημιπεριόδου απλώς για να μεταβεί ο λόγος από τα προηγούμενα στα επόμενα:

Οί δ' ἵπποι πάντες εἶχον καὶ προμετωπίδια καὶ προστερνίδια· εἶχον δὲ καὶ μαχαίρας οἱ ἵππεις Ἑλληνικάς. Καὶ ἤδη τε ἦν μέσον ἡμέρας καὶ οὐπω καταφανεῖς ἦσαν οἱ πολέμιοι.

Β' Σύνδεση προτάσεων με αντιθετικούς συνδέσμους

α) Απλή αντιθετική σύνδεση

146 Η απλή αντιθετική σύνδεση γίνεται με τους αντιθετικούς συνδέσμους: *μέν, δέ, ἀλλά, μέντοι*(= όμως), *μήν*(= όμως), *ἀλλά μήν, καὶ μήν, οὐ μήν ἀλλά*(= αλλ' όμως), *ὅμως, καίτοι*(= και όμως, εντούτοις).

Οι σύνδεσμοι *μέν, δέ, μήν, μέντοι* δεν μπαίνουν στην αρχή της προτάσεως αλλά πάντοτε ύστερα από μία ή περισσότερες λέξεις:

Οἱ μὲν ᾤχοντο, Κλέαρχος δὲ περιέμενε.

Οι αντιθετικοί σύνδεσμοι συνδέουν περιόδους ή ημιπεριόδους καθώς και προτάσεις ή όρους προτάσεων, αλλά ο *καίτοι* συνδέει μόνο περιόδους ή ημιπεριόδους:

Κελεύεις ἐμὲ νεώτερον ὄντα καθηγεῖσθαι· καίτοι τούτου γε παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις τάναντία νομίζεται, τὸν πρεσβύτερον ἠγεῖσθαι παντός καὶ λόγου καὶ ἔργου (= συμβουλευεῖς ἐμένα που εἶμαι νεότερος να αρχίσω πρώτος· και όμως σ' όλους τους ανθρώπους συνηθίζεται το αντίθετο...).

147 1. Με τους συνδέσμους *μέν-δέ* συνδέονται μεταξύ τους προτάσεις αντίθετες ή με διαφορετικό περιεχόμενο:

Οἱ μὲν ᾤχοντο, Κλέαρχος δὲ περιέμενε (αντίθ.).

Προσῆκει μὲν πᾶσιν ὑμῖν τιμωρεῖν, προσῆκει δὲ κάμοι οὐχ ἠκιστα (διαφορ. περιεχ.).

Όταν όμως εκφράζεται έντονη αντίθεση, τότε ύστερα από το *μέν* ακολουθεῖ αντί για το *δέ* ο *ἀλλά* ή ο *μέντοι* ή *δ' αὐ* ή *ὅμως* *δέ* ή *οὐ μήν*:

Φιλοσόφῳ μὲν ἔοικας, ὦ νεανίσκε, ἴσθι μὲντοι ἀνόητος ὢν (= μοιάζεις με φιλόσοφο, νεαρέ, αλλά ξέρε πως εἶσαι ἀνόητος).

Οὐκ ἀγνοῶ μὲν, οὐ μὴν οἶομαι (= αλλά δέ νομίζω).

2. Όταν ο *μὲν* χρησιμοποιείται χωρίς το *δέ* (**σχῆμα ανανταπόδοτο**), τότε μεταφράζεται **τουλάχιστο** ή **βέβαια**:

Ἄλλ' αἴτιος μὲν ἔγωγε οὐκ εἰμι (= αλλά εγώ τουλάχιστο δεν είμαι αίτιος).

Ἐγὼ μὲν οὐκ ἀξιῶ, ὧ ἄνδρες δικασταί, ἡμᾶς ἀπολέσθαι ἀδίκως (= εγώ βέβαια δε θεωρώ δίκαιο να καταστραφούμε άδικά).

3. Ο *δέ* όταν χρησιμοποιείται χωρίς να προηγείται ο *μὲν*, είναι **αντιθετικός** ή **μεταβατικός** (βλ. §145δ):

Οὕτω καταφανεῖς ἦσαν οἱ πολέμοιοι· ἠνίκα δὲ δειλῆ ἐγίγνετο, ἐφάνη κονιορτός (αντιθετικός) (= όταν όμως έφτανε το δειλινό φάνηκε σκόνη).

Παρήλαυνον τεταγμένοι κατὰ Ἰλας· εἶχον δὲ πάντες κράνη χαλκᾶ (μεταβατικός).

4. Ο σύνδεσμος *ἀλλά* ή *ἄλλ' ἤ*:

α) ύστερα από μιαν αποφαιτική (αρνητική) πρόταση που περιέχει τη λέξη *ἄλλος* ή *ἕτερος* μεταφράζεται **παρά μόνο**:

Ἄλλη μὲν πόλις οὐδεμία οὔτε φιλία οὔτε Ἑλληνίς ἀλλὰ Θράκες Βιθυνοί (= παρά μόνο Θράκες...).

Οὐδὲν ἄλλο σκοπεῖν προσήκει ἀνθρώπῳ ἀλλ' ἢ τὸ ἄριστον καὶ τὸ βέλτιστον (= παρά μόνο το καλύτερο...).

β) πριν από ρήμα σε προστακτική φανερώνει έντονη **προτροπή** (*ἀλλά* = εμπρός λοιπόν, λοιπόν):

Ἄλλ' ἴωμεν (= εμπρός λοιπόν ας πάμε).

Ἄλλ' ἔμοι πείθου καὶ μὴ ἄλλως ποίει (= λοιπόν άκουσέ με και μην κάνεις αλλιώς).

γ) ύστερα από πρόταση υποθετική ή αιτιολογική, που υπάρχει ή εννοείται, μεταφράζεται **τουλάχιστο**:

Ἵθεοὶ πατρῶοι, συγγένεσθε ἀλλὰ νῦν (= σταθείτε κοντά μας τουλάχιστο τώρα, αν δε σταθήκατε προηγούμενως).

β) Επιδοτική αντιθετική σύνδεση

Στην επιδοτική σύνδεση η δεύτερη πρόταση (ή ο δεύτερος όρος της προτάσεως) προσθέτει κάτι πιο σπουδαίο ή πιο έντονο.

Σε μια επιδοτική αντιθετική σύνδεση μπορεί να:

1. υπάρχει κατάφαση και στις δύο προτάσεις. Τότε οι προτάσεις συνδέονται με: *οὐ μόνον* ή *μὴ μόνον* ή *οὐχ ὅτι* ή *μὴ ὅτι-ἀλλὰ καί*(= όχι μόνο αλλά και):

Οὐ μόνον λόγῳ ἀλλὰ καὶ ἔργῳ χάριν ἀπέδωκεν (= του ανταπόδωσε τη χάρη, όχι μόνο με λόγια αλλά...).

Οὐχ ὅτι μόνος ὁ Κρίτων ἐν ἡσυχίᾳ ἦν, ἀλλὰ καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ.

Μὴ ὅτι κατὰ τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν οὐδέποτε τὰ αὐτὰ πάρεστιν ἐκάστῳ (= ουδέποτε τα ίδια παραμένουν στον καθένα).

2. υπάρχει άρνηση και στις δύο προτάσεις. Τότε οι προτάσεις συνδέονται με: *οὐχ ὅπως* ή *μὴ ὅπως* ή *οὐχ ὅτι* ή *μὴ ὅτι-ἀλλ'* *οὐδέ* ή *ἀλλὰ μηδέ* (= όχι μόνο δεν - αλλά και δεν):

*Οὐχ ὅπως τῆς κοινῆς ἐλευθερίας μετέχομεν, ἀλλ' οὐδέ δουλείας μετρί-
ας ἠξιώθημεν* (= όχι μόνο δε μετέχομε... αλλά ούτε αξιωθήκαμε να έχουμε...).

Ἐγὼ μὴ ὅτι ὑπὲρ ἄλλου, ἀλλ' οὐδ' ὑπὲρ ἐμαυτοῦ πώποτε δίκην ἰδίαν εἶρηκα (= εγώ όχι μόνο για άλλον αλλά ούτε για τον εαυτό μου...).

Σημείωση. Το *μὴ ὅτι* ή *μὴ τί* γε ύστερα από αρνητική έκφραση πολλές φορές σημαίνει: **πολύ περισσότερο ή πολύ λιγότερο:**

Οὐκ ἔτρεσεν, μὴ ὅτι ἔφυγεν (= δε φοβήθηκε, πολύ περισσότερο δεν έφυγε).

Ταῦτα πολλὴν αἰσχύνῃν ἔχει καὶ λέγειν, μὴ τί γε δὴ ποιεῖν (= αυτά είναι μεγάλη ντροπή και να τα λέει κανείς, πολύ περισσότερο βέβαια να τα κάνει).

3. υπάρχει άρνηση στην πρώτη και κατάφαση στη δεύτερη πρόταση. Τότε οι προτάσεις συνδέονται με: *οὐχ ὅπως ἀλλὰ καὶ* ή *ἀλλὰ* (= όχι μόνο δεν* -αλλά και):

* Δηλαδή κατά τη μετάφραση στη ν.ε. στην πρώτη πρόταση μπαίνει άλλη μια άρνηση (*οὐχ ὅπως* - όχι μόνο δεν).

Ἐδίδασκον τὸν δῆμον ὡς οἱ Λακεδαιμόνιοι **οὐχ ὅπως** τιμωρήσαιντο, **ἀλλὰ καὶ** ἐπαινέσειαν τὸν Σφοδρίαν (= ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ὄχι μόνο δεν τιμώρησαν, ἀλλὰ καὶ ἐπαίνεσαν το Σφ.).

Οὐχ ὅπως ὑμῖν τῶν ἑαυτοῦ τι ἐπέδωκεν, **ἀλλὰ** τῶν ὑμετέρων πολλὰ ὑφήρηται (= ὄχι μόνο δε σας πρόσφερε τίποτε ἀπὸ τα δικά του, ἀλλὰ καὶ ἐκλεψε πολλὰ ἀπὸ τα δικά σας).

149 Γ' Σύνδεση προτάσεων με διαχωριστικούς συνδέσμους

Διαχωριστικοί (ἢ διαζευκτικοί) σύνδεσμοι της αρχαίας ελληνικής εἶναι: **ἢ, εἴτε** (ὁπως καὶ στη ν.ε.) καὶ **ἦτοι, ἔάντε, ἄντε, ἦντε**.

Ο σύνδεσμος **ἢ** μπαίνει μια φορά, ἐνῶ οἱ σύνδεσμοι **εἴτε, ἔάντε, ἄντε, ἦντε** δυο φορές. Ὅταν ὁμως υπάρχει ἔμφαση, τότε καὶ ο σύνδεσμος **ἢ** μπαίνει δυο φορές καὶ συνήθως ἀντί για **ἢ-ἢ** μπορεί να υπάρχει **ἦτοι-ἦ**:

Ἵ Σώκρατες, **ἔφη, ἐγρήγορας ἢ** καθεύδεις; (= εἶσαι ξυπνητός ἢ κοιμάσαι);

Φασὶν πάντας εἶναι δίκαιους, **ἔάν τε ὧσιν ἔάν τε μή** (= λένε ὅτι ὅλοι εἶναι δίκαιοι, εἴτε εἶναι εἴτε ὄχι).

Ἦ λέγε τι σιγῆς κρεῖττον **ἢ** σιγῆν ἔχε.

Καὶ αὐτοὶ ἦτοι κρίνομέν γε **ἢ** ἐνθυμούμεθα ὀρθῶς τὰ πράγματα (= καὶ οἱ ἴδιοι εἴτε ἀποφασίζουμε ἢ τουλάχιστο σχηματίζουμε μια σωστή γνώμη για τα πράγματα).

150 Δ' Σύνδεση προτάσεων με συμπερασματικούς συνδέσμους

Ὡς παρατακτικοὶ συμπερασματικοὶ σύνδεσμοι χρησιμοποιούνται οἱ: **ἄρα, δῆ, οὖν, γοῦν, οὐκουν, οὐκοῦν, τοίνυν, τοιγαροῦν, τοιγάρτοι** καὶ **ὥστε**, οἱ ὁποῖοι συνδέουν περιόδους ἢ ημιπερίόδους. Ἀπὸ αὐτούς:

α) οἱ σύνδεσμοι **ἄρα, δῆ, οὖν, γοῦν** καὶ **τοίνυν** ποτέ δεν μπαίνουν στην

αρχή της προτάσεως, αλλά πάντοτε ύστερα από μία ή περισσότερες λέξεις:

Ἀλλὰ μὴν εἰσι βωμοί· εἰσὶν ἄρα καὶ θεοί (= υπάρχουν λοιπόν και θεοί).
Τὸ στράτευμα ὁ σίτος ἐπέλιπε· κρέα οὖν ἐσθίοντες διεγίννοντο (= περνούσαν λοιπόν τρώγοντας κρέατα).

Στη φράση *εἰ μὴ ἄρα* το *ἄρα* σημαίνει **ίσως** (με κάποια ειρωνεία):

Πῶς ἂν ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ διαφθείροι τοὺς νέους; **εἰ μὴ ἄρα** ἢ τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά ἐστίν (= εκτός αν ίσως η φροντίδα για την αρετή είναι διαφθορά).

Το *μὲν οὖν* πολλές φορές σε απαντήσεις σημαίνει: εντελώς αντίθετα:

— Οὔτοι οὐδὲν τούτων ἐπίστανται; — Πάντα **μὲν οὖν** (= αντίθετα όλα τα γνωρίζουν).

— Τί τηνικάδε ἀφίζαι, ὦ Κρίτων; ἢ οὐ πρῶ ἔτι ἐστίν; — Πάνυ **μὲν οὖν** (= και πολύ μάλιστα, αντίθετα είναι πολύ νωρίς).

β) ο *οὐκοῦν* εισάγει συμπέρασμα καταφατικό (= λοιπόν), ενώ ο *οὐκουν* αρνητικό (= λοιπόν δεν):

Οὐκοῦν φοβεῖσθαι χρῆ τοὺς ψόγους καὶ ἀσπάζεσθαι τοὺς ἐπαίνους (= πρέπει λοιπόν να...).

Οὐκουν μ' ἔασεις; (= λοιπόν δε θα μ' αφήσεις;).

γ) οι σύνδεσμοι *τοιγαροῦν*, *τοιγάρτοι* εισάγουν συμπέρασμα με μεγάλη βεβαιότητα:

Ὅρθῶς ἔλεξας· **τοιγαροῦν** τὸ σὸν φράσον αὐθις πάλιν μοι πρᾶγμα (= ξαναπές μου λοιπόν την υπόθεσή σου).

δ) ο σύνδεσμος *ὥστε* ως παρατακτικός σύνδεσμος σημαίνει: **επομένως, γι' αυτό:**

Οἰμωγὴ ἐκ τοῦ Πειραιῶς εἰς ἄστυ διήκεν· **ὥστ'** ἐκείνης τῆς νυκτὸς οὐδεὶς ἐκοιμήθη (= ο θρήνος έφτανε από τον Π. ως...).

Σημείωση. Ο *ὥστε* εισάγει και δευτερεύουσες αποτελεσματικές προτάσεις (βλ. §165).

Ε' Σύνδεση προτάσεων με αιτιολογικούς παρατακτικούς συνδέσμους

151 Ως αιτιολογικός παρατακτικός σύνδεσμος χρησιμοποιείται κυρίως ο *γάρ* (= γιατί) και σπάνια οι *ὥς* (= γιατί) και *ἐπεὶ* (= γιατί, αφού).

1. Ο σύνδεσμος *γάρ* ποτέ δεν μπαίνει εντελώς στην αρχή μιας προτάσεως, αλλά πάντοτε ύστερα από μία ή δύο λέξεις και συνδέει περιόδους ή ημιπεριόδους:

Ἐγὼ σὺν ἡμῖν ἔψομαι καὶ ὃ, τι ἂν δέῃ πείσομαι. Νομίζω γὰρ ὑμᾶς ἐμοὶ εἶναι καὶ πατρίδα καὶ φίλους (= θα σας ακολουθήσω και θα πάθω ό,τι χρειαστεί. Γιατί νομίζω...).

Ἄναγκαῖον ἦν πορεύεσθαι· οὐ γὰρ ἦν ἱκανὰ τὰ ἐπιτήδεια.

Σημείωση. Πολλές φορές πριν από το *γάρ* υπάρχει ο *καί* και τότε:

καὶ γάρ = γιατί και, και μάλιστα, αφού μάλιστα:

Βασιλεὺς οὐδὲν ἤχθετο αὐτῶν πολεμούντων. Καὶ γὰρ ὁ Κύρος ἀπέπεμπε τοὺς γιγνομένους δασμοὺς βασιλεῖ (= ο μεγάλος β. δεν ανησυχούσε καθόλου που αυτοί πολεμούσαν. Γιατί και ο Κύρος έστελνε...).

Εὐθὺς ἔγνωσαν πάντες ὅτι ἐγγὺς που ἔστρατοπεδεύετο βασιλεὺς· καὶ γὰρ καπνὸς ἐφαίνετο ἐν κόμαις οὐ πρόσω (= αφού μάλιστα φαινόταν καπνός στα χωριά πολύ κοντά).

2. Πολλές φορές η πρόταση που εισάγεται με το *γάρ* παρεμβάλλεται ανάμεσα στις λέξεις της προτάσεως που προσδιορίζεται και έτσι η πρόταση με το *γάρ* αποτελεί παρένθεση:

Ὁ δέ, κρίνουσι γὰρ βοῆ καὶ οὐ ψήφῳ, οὐκ ἔφη διαγιγνώσκειν τὴν βοῆν ὁποτέρᾳ μείζων (= είπε ότι δεν ξεχωρίζει ποια από τις δυο βοές είναι μεγαλύτερη).

Σ' αυτές τις περιπτώσεις ο *γάρ* μπορεί να μεταφραστεί και με το **βέβαια**, που είναι και η αρχική του σημασία (*γάρ*= *γέ ἄρα*).

Επίσης ο *γάρ* έχει βεβαιωτική σημασία:

α) με το σύνδεσμο *ἀλλά* (*ἀλλά γάρ* = αλλά βέβαια, πραγματικά):

Τρισάσμενος (= με μεγάλη ευχαρίστηση) *ταῦτ' ἐποίει, εἰ ἑώρα ἡμᾶς μένειν κατασκευαζόμενους.*

Ἀλλὰ γὰρ δέδοικα μὴ ὥσπερ οἱ λωτοφάγοι ἐπιλαθώμεθα τῆς οἴκαδε ὁδοῦ (= αλλά πραγματικά φοβούμαι μήπως όπως οι λωτοφάγοι ξεχάσουμε το δρόμο προς την πατρίδα).

Ἐγὼ οὖν καὶ αὐτὸς ἐκαλλυνόμεν τε καὶ ἠβρυνόμεν ἄν, εἰ ἠπιστάμην ταῦτα· **ἄλλ' οὐ γὰρ** ἐπίσταμαι (= θα υπερηφανευόμενον και θα καυχιόμουν, αν τα ἤξερα καλά· ἀλλὰ βέβαια δεν τα ξέρω).

β) σε ζωηρό διάλογο (γάρ = βέβαια, πράγματι, λοιπόν):

Πῶς; ἔφη ὁ Σωκράτης· οὐ **γὰρ** καὶ ὁδοῦ παραχωρῆσαι τὸν νεώτερον πρεσβυτέρῳ πανταχοῦ νομίζεται; (= δε συνηθίζεται παντού πράγματι και στο δρόμο να υποχωρεῖ ο μικρότερος στο μεγαλύτερο);.

Οὐ **γὰρ** σὺ ἐπίστασαι; (= εσὺ λοιπόν δεν ξέρεις);.

— Ἄρα οὐδὲν κακὸν πείσεται; — Πῶς **γὰρ** οὐ; (= πῶς λοιπόν ὄχι; βεβαιότατα θα πάθει κακό).

— Τὸ φιλομαθὲς καὶ φιλόσοφον ταυτόν; — Ταυτόν **γὰρ** (= το ἴδιο βέβαια).

γ) σε ευχετικές προτάσεις (εἰ γάρ = μακάρι βέβαια):

Εἰ γὰρ τοσαύτην δύναμιν εἶχον (= μακάρι βέβαια να εἶχα...)

(βλ. §55δ).

3. Ο γάρ χρησιμοποιεῖται ἐπίσης και ως **επεξηγηματικός** (γάρ = δηλαδή):

Ἀλλὰ μὴν ἐρῶ καὶ ταῦτα. Οἶδα μὲν **γὰρ** ὑμῖν Μυσοὺς λυπηροὺς ὄντας. Φράσω δὲ καὶ τὸ πλῆθος ἐκατέρων· συνελέγησαν **γὰρ** οἱ ὀπλίται εἰς ἔξακισχιλίους.

Σχετικός με τον επεξηγηματικό γάρ εἶναι και ο γάρ που χρησιμοποιεῖται στην αρχή μιας διηγήσεως η οποία εξαγγέλλεται προηγουμένως (γάρ = δηλαδή, λοιπόν):

Ἡ δὲ τύχη ἐστρατήγησε κάλλιον. Ἐπεὶ **γὰρ** ἡμέρα ἐγένετο, ἐπορεύοντο ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸν ἥλιον...

152 Οι σύνδεσμοι ὡς και ἐπεὶ ως παρατακτικοὶ αιτιολογικοὶ σύνδεσμοι συνδέουν ἐπίσης πάντοτε περιόδους ἢ ημιπερίόδους:

Σοὶ δὲ προσήκει ἐπιμελεῖσθαι ὅπως ἄξιος ἔσει τοῦ πατρός· ὡς ἄπασι μὲν προσήκει περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι τὴν φρόνησιν (= γιατί σε ὅλους ταιριάζει να εκτιμούν πολύ τη φρόνηση).

Μέγα δὲ τὸ ὁμοῦ τραφῆναι· **ἐπεὶ** καὶ τοῖς θηρίοις πόθος τις ἐγγίγνεται τῶν συντρόφων (= γιατί και στα θηρία ἀκόμα γεννιέται...).

Σημείωση α'. Οι *ώς* και *ἐπεὶ* ως υποτακτικοί σύνδεσμοι εισάγουν δευτερεύουσες αιτιολογικές προτάσεις (βλ. §163).

Σημείωση β'. Ο *ἐπεὶ* ως σύνδεσμος παρατακτικός πολλές φορές έχει τη σημασία του αντιθετικού συνδέσμου *καίτοι*:

Εἶμι· ἐπεὶ καὶ ταῦτ' ἂν ἴσως οὐκ ἀηδῶς σου ἤκουον (= θα φύγω· αν και θα τ' άκουγα αυτά από σένα ίσως όχι δυσάρεστα).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

153 Η υποτακτική σύνδεση προτάσεων γίνεται με τους υποτακτικούς συνδέσμους, με τις αναφορικές ή ερωτηματικές αντωνυμίες και με τα αναφορικά ή ερωτηματικά επιρρήματα.

Οι δευτερεύουσες προτάσεις, όπως και στη ν.ε., διακρίνονται σε δύο κατηγορίες:

I. σ' αυτές που χρησιμοποιούνται όπως και τα ονόματα, ως υποκείμενα, κατηγορούμενα, αντικείμενα, ονοματικοί προσδιορισμοί, και λέγονται **ονοματικές προτάσεις** και

II. σ' αυτές που χρησιμοποιούνται ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί (χρόνου, αιτίας, σκοπού κτλ.) και λέγονται **επιρρηματικές προτάσεις**.

I. ΟΝΟΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

154 Ονοματικές δευτερεύουσες προτάσεις είναι: οι ειδικές, οι ενδοιαστικές, οι πλάγιες ερωτηματικές και οι αναφορικές εν μέρει (οι οποίες και λέγονται αναφορικές ονοματικές).

A' Ειδικές προτάσεις

155 Οι ειδικές προτάσεις εισάγονται με τους ειδικούς συνδέσμους *ὅτι* (όπως και στη ν.ε.) και *ὥς*. Έχουν άρνηση *οὐ*.

Μια ειδική πρόταση χρησιμοποιείται, όπως και στη ν.ε., ως:

α) **αντικείμενο** με ρήματα λεκτικά (*λέγω, ἀγγέλλω, διδάσκω* κτλ.), δεικτικά (*δηλῶ, δείκνυμι* κτλ.), αισθητικά (*αἰσθάνομαι, ὀρῶ, ἀκούω* κτλ.) και γνωστικά (*γιγνώσκω, οἶδα* κτλ.):

Κῦρος ἔλεγεν ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο πρὸς βασιλέα μέγαν (= ὅτι η εκστρατεία θα γίνει...).

Διδάσκειν σε βούλομαι ὥς σὺ ἡμῖν οὐκ ὀρθῶς ἀπιστεῖς (= θέλω να σου εξηγήσω ὅτι εσύ...).

Ἄλλὰ σὺν τοῖς θεοῖς δείξομεν τοῖς βαρβάροις ὅτι δυνάμεθα τοὺς ἐχθροὺς τιμωρεῖσθαι.

Βασιλεὺς ἤκουσε Τισσαφέρνους ὅτι οἱ Ἕλληνες νικῶεν.

Οἶδα γὰρ ὅτι βαρέως ἂν φέροις ἀκούων ἐμοῦ ἀπολογουμένου ὑπὲρ αὐτῶν (= δύσκολα θα υποφέρεις να μ' ακούς να απολογούμαι...).

β) **υποκείμενο** με απρόσωπα ρήματα ή απρόσωπες εκφράσεις που έχουν τις περισσότερες φορές σημασία ανάλογη με τη σημασία των προηγούμενων ρημάτων, όπως: *ἀγγέλλεται, δῆλόν ἐστι, ἄλις ἐστί* (= αρκεί) κτλ.:

Δῆλον ἦν ὅτι ἐγγύς (= κοντά) που βασιλεὺς ἦν.

Ἠγγέλθη ὅτι ἠττημένοι εἶεν οἱ Λακεδαιμόνιοι τῇ ναυμαχίᾳ (= ὅτι νικήθηκαν οι Λ.).

Ἀρκεῖ ὅτι τῶν ἄλλων καταγελαῶς.

γ) **επεξήγηση**, συνήθως σε δεικτική αντωνυμία ουδέτερου γένους:

Τοῦτο ὑμᾶς δεῖ μαθεῖν, ὅτι τὸ συνέχον τὴν δημοκρατίαν ὄρκος ἐστίν (= ὅτι δηλαδή αυτό που συγκρατεῖ τη δημοκρατία είναι...).

156 Οι ειδικές προτάσεις εκφέρονται με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως (οριστική, δυνητική οριστική και ευκτική) (βλ. §89α).

Όταν όμως η ειδική πρόταση εξαρτάται από ρήμα σε ιστορικό χρόνο, τότε συνήθως εκφέρεται με ευκτική, που λέγεται **ευκτική του πλάγιου λόγου**:

Κῦρος ἔλεγεν ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο...

Σημείωση α'. Οι φράσεις *οἶδ' ὅτι* (= βέβαια), *εὖ οἶδ' ὅτι* (= βεβαιότατα), *δῆλον ὅτι* (= ολοφάνερα) έχουν σημασία επιρρηματος, ὕστερα από παράλειψη του ρήματος της ειδικής προτάσεως:

Πάντες ὑμεῖς ἐλεεῖτε εὖ οἶδ' ὅτι τοὺς ἀτυχεῖς καὶ τάλαιπώρους ἀνθρώπους (= ελεεῖτε βεβαιότατα, ασφαλῶς, τοὺς δυστυχημένους...).

Θανάτου ἐτίμησαν δῆλον ὅτι ὡς πονηροῦ ὄντος (= ὅρισαν ὡς ποινή το θάνατο ολοφάνερα ως...).

Σημείωση β'. Ο ειδικός σύνδεσμος ὡς συχνά διαφέρει στη σημασία από τον *ὅτι*: ο *ὅτι* δείχνει κάτι που θεωρεῖται πραγματικό, ενώ ο *ὡς* δείχνει μια υποκειμενική γνώμη· ἔτσι:

ὅτι = ὅτι, πως,

ὡς = ὅτι δήθεν, ὅτι τάχα, ὅτι ὅπως νομίζει κανείς κτλ.

Λέγει ὁ κατήγορος ὡς ὕβριστῆς εἰμι (= ὅτι δήθεν εἰμαι...).

Πελοπίδας ἔλεγεν ὅτι μόνοι τῶν Ἑλλήνων βασιλεῖ συνεμάχοντο ἐν Πλαταιαῖς καὶ ὡς Λακεδαιμόνιοι διὰ τοῦτο πολεμήσειαν αὐτοῖς (= ἔλεγε ὅτι μόνο αυτοὶ συμμαχησαν... καὶ ὅτι, ὅπως πιστεῦει, οἱ Λακεδαιμόνιοι γι' αὐτὸ τοὺς πολέμησαν)· ἡ πρώτη ειδική πρότα-

ση δείχνει ένα πραγματικό γεγονός, ενώ η δεύτερη μια προσωπική γνώμη.

Σημείωση γ'. Τα λεκτικά ρήματα δε συντάσσονται μόνο με ειδική πρόταση αλλά και με ειδικό απαρέμφατο (βλ. §§92, 96). Αλλά το ρήμα *φημί* (= λέω, ισχυρίζομαι) συντάσσεται σχεδόν πάντοτε με ειδικό απαρέμφατο.

Τα αισθητικά και γνωστικά ρήματα συντάσσονται και με κατηγορηματική μετοχή (βλ. §100,4).

Β' Ενδοιαστικές προτάσεις

157 Οι ενδοιαστικές προτάσεις εισάγονται με τους ενδοιαστικούς συνδέσμους *μή* (όπως και στη ν.ε.) και *μή ού*.

Με το *μή* εισάγονται, όταν εκφράζουν φόβο μήπως γίνει κάτι:

Φοβεῖται μή τὰ ἔσχατα πάθῃ (= μήπως πάθει τα χειρότερα), ενώ με το *μή ού*, όταν εκφράζουν φόβο μήπως δε γίνει κάτι:

Φοβοῦμαι μή διὰ τὴν ἀπειρίαν οὐ δυνηθῶ δηλώσαι περὶ τῶν πραγμάτων (= μήπως δεν μπορέσω...).

Οι ενδοιαστικές προτάσεις εξαρτώνται από ρήματα που σημαίνουν φόβο ή δισταγμό, όπως: *φοβοῦμαι*, *δέδοικα ἢ δέδια* (= φοβούμαι), *ὀκνῶ* (= διστάζω, φοβούμαι), *διστάζω*, *ὑποπτεύω*, *φυλάττομαι* κτλ. και χρησιμοποιούνται ως αντικείμενα των ρημάτων από τα οποία εξαρτώνται:

Ἐφοβεῖτο μή ὁ πάππος ἀποθάνῃ.

Δέδοικα μή ὥσπερ οἱ λωτοφάγοι ἐπιλαθώμεθα τῆς οἴκαδε ὁδοῦ (= μήπως ξεχάσουμε το δρόμο προς την πατρίδα).

Ἔδεισαν οἱ Ἕλληνες μή προσάγοιεν πρὸς τὸ κέρας καὶ αὐτοὺς κατακόψειαν (= μήπως επιτεθούν στην πτέρυγα του στρατεύματος και τους κατακόψουν).

Σημείωση. Μια ενδοιαστική πρόταση μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί:

α) ως υποκείμενο, όταν εξαρτάται από απρόσωπη έκφραση, λ.χ. *φόβος ἐστί, κίνδυνός ἐστι, δεινόν ἐστί* κτλ.:

Δεινόν ἐφαίνετο εἶναι μή οἱ στρατιῶται δύσνοι (= εχθρικοί) ὥσιν (πβ. ν.ε. υπάρχει φόβος μήπως αρρωστήσει πάλι το παιδί).

β) ως επεξηγήση:

Ἔστι μάλιστα τοῦτο δέος, μή πανοῦργος ὢν τρέψηται καὶ παρασπάσηται (= πάρει με το μέρος του) *τι τῶν ὄλων πραγμάτων* (πβ. ν.ε. αυτό φοβάται πάντοτε στις εξετάσεις, μήπως δεν του φτάσει ο χρόνος).

158 Οι ενδοιαστικές προτάσεις εκφέρονται κανονικά με υποτακτική (όπως και στη ν.ε.). αλλά ύστερα από παρελθοντικό χρόνο εκφέρονται και με ευκτική του πλάγιου λόγου, όπως και οι ειδικές προτάσεις.

Δέδοικα μὴ ἐπιλαθώμεθα...

Ἐφοβεῖτο μὴ ὁ πάππος ἀποθάνῃ, ἀλλά:

Ἦδεισαν οἱ Ἕλληνες μὴ προσάγοιεν...

Οι ενδοιαστικές προτάσεις όταν δηλώνουν κάτι πραγματικό και όχι ενδεχόμενο, εκφέρονται και με οριστική:

Δέδοικα μὴ οὐκ ἔχω ταύτην τὴν σοφίαν.

Σημείωση α'. Ενδοιαστικές προτάσεις εισάγονται και με το *ὅπως μὴ* που ισοδυναμεί με *μή*:

Δέδοιχ' ὅπως μὴ μοι λίαν φανῆς σοφῆ (= φοβούμαι μήπως μου φανείς πολύ σοφῆ).

Σημείωση β'. Πολλές φορές οι ενδοιαστικές προτάσεις βρίσκονται στο λόγο ως ανεξάρτητες:

Μὴ ἀγροικότερον ἢ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν ὀκνῶ γάρ... (= μήπως είναι κάπως αγροίκο να πω την αλήθεια...).

(πβ. ν.ε. Θα φύγω. Μήπως ανησυχήσουν).

Γ' Πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις

159 Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις ή πλάγιες ερωτήσεις, δηλαδή εξαρτημένες προτάσεις που περιέχουν ερώτηση, εισάγονται:

α) αν είναι ερωτήσεις με ολική άγνοια (βλ. §2α), με *εἰ* και οι διμελείς (βλ. §2) με *εἰ-ἢ*, *πότερον* ή *πότερα-ἢ*, *εἴτε-εἴτε*, και

β) αν είναι ερωτήσεις με μερική άγνοια (βλ. §2β), με ερωτηματικές ή αναφορικές αντωνυμίες και με ερωτηματικά ή αναφορικά επιρρήματα, όπως: *τίς*, *ποῖος*, *πόσος*, *ὅστις*, *ὁποῖος*, *ὁπόσος* κτλ. και *ποῦ*, *πῶς*, *ὅπου*, *ὅπως* κτλ. Ἐχουν άρνηση *οὐ* ή *μή*:

Πρωταγόρας ἐρωτᾷ εἰ οὐκ αἰσχύνομαι καλῶν τὰ ἀγαθὰ δεινά (= αν δεν ντρέπομαι να ονομάζω...).

Ἦρετο εἴ τις ἐμοῦ σοφώτερος εἴη.

Μὴ σκόπει τί ἂν σε μάλιστα εὐφράνειεν, ἀλλά πῶς ἂν βελτίων τὴν ψυχὴν γένοιο (= μην εξετάζεις τι κυρίως θα σε ευχαριστούσε...).

Ἐπεχείρησας σαυτὸν ἐπισκοπεῖν ὅστις εἶης; (= να εξετάσεις τον εαυτό σου ποιος είσαι;).

Ἐβουλεύοντο εἴτε κατακαύσωσι τοὺς Θηβαίους εἴτε ἄλλο τι χρήσονται (= σκέφτονταν ή να κατακάψουν τους Θ. ή να τους κάνουν κάτι άλλο).

Ἡ μήτηρ διηρώτα τὸν Κῦρον πότερον βούλοιο μένειν ἢ ἀπιέναι.

Σημείωση: Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις εισάγονται σπανιότερα και με ἂν (ἂν, ἦν):

Εἰ δέ σοι μὴ δοκεῖ, σκέψαι ἂν τόδε σοι μᾶλλον ἀρέσκη (= αν δε σου φαίνεται καλό, εξέτασε αν πιο πολύ σ' αρέσει το εξής):

(πβ. ν.ε. σε ρωτώ αν σ' αρέσει).

160 Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις εξαρτώνται από τα ρήματα:

α) ἔρωτῶ, λέγω, δείκνυμι κ.τ.ό.

β) ἀπορῶ, θαυμάζω, σκοπῶ ἢ σκοποῦμαι, αἰσθάνομαι, γιγνώσκω κ.τ.ό.

γ) ἐπιμελοῦμαι, πειρῶμαι (= προσπαθῶ, επιχειρῶ), φυλάττομαι κ.τ.ό.

και χρησιμοποιούνται ως **αντικείμενα** των ρημάτων αυτών:

Καὶ ὅς (= και αυτός) ἐθαύμασε τίς παραγγέλλοι καὶ ἤρετο ὅ,τι εἶη τὸ σύνθημα.

Κλέαρχος οὐδὲ τούτοις εἶπεν ὅ,τι ποιήσοι.

Ἐπιμηθεὺς ἠπόρει ὅ,τι χρήσαιτο (= δεν ήξερε τι να κάνει).

Ξενοφῶν ἐκέλευε σκέψασθαι τί εἶη τὸ καλῶν.

Κῦρος ἐπεμελεῖτο ὅ,τι ποιήσοι βασιλεύς (= ενδιαφερόταν τι θα κάνει ο β.).

Σημείωση. Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις χρησιμοποιούνται επίσης

α) ως **υποκείμενο**, όταν εξαρτώνται από απρόσωπα ρήματα ή απρόσωπες εκφράσεις που έχουν την ίδια σημασία με τα προηγούμενα ρήματα:

Ἀπὸ τούτου γενήσεται φανερόν τίς τίνος αἰτιός ἐστιν (πβ. ν.ε. είναι άγνωστο τι έγινε στο μεταξύ).

β) ως **επεξήγηση** συνήθως σε δεικτική αντωνυμία ουδέτερου γένους:

Ἡμῖν τούτ' αὐτὸ ἀπόκριναι, εἰ ἀληθῆ λέγομεν ἢ οὐκ ἀληθῆ (πβ. ν.ε. αυτό λέω κι εγώ, πού βρήκαμε τόση δύναμη).

161 Οι πλάγιες ερωτήσεις εκφέρονται με τις εγκλίσεις με τις οποίες εκφέρονται και οι ευθείες ερωτήσεις (οριστική, δυνητική οριστική, δυνητική ευκτική και υποτακτική, βλ. §1δ).

Όταν όμως εξαρτώνται από ρήμα σε παρελθοντικό χρόνο, τότε συνήθως εκφέρονται με ευκτική του πλάγιου λόγου, όπως και οι ειδικές και οι ενδοιαστικές προτάσεις λ.χ.:

ευθεία ερώτηση: *Παραγγέλλεις τι, ὦ Κύρη;*
πλάγια ερώτηση: *Ξενοφῶν ἐρωτᾷ Κύρον εἴ τι παραγγέλλει ἢ*
Ξενοφῶν ἤρετο Κύρον εἴ τι παραγγέλλοι.
ευθεία ερώτηση: *Τί ἀποκρίνωμαι;*
πλάγια ερώτηση: *Σιωπᾷ σκοπῶν ὅ,τι ἀποκρίνηται ἢ*
Ἐσιώπησε σκοπῶν ὅ,τι ἀποκρίναιτο.

(ο χρόνος της μετοχής *σκοπῶν* θεωρείται παροντικός ή παρελθοντικός χρόνος ανάλογα με το ρήμα της κύριας προτάσεως *σιωπᾷ* ή *ἐσιώπησε*, βλ. §77).

Σημείωση α'. Τα ρήματα που σημαίνουν **φροντίδα**, όπως *φροντίζω, ἐπιμελοῦμαι, ὀρῶ* κ.τ.ό., παίρνουν ως αντικείμενο πλάγια ερώτηση που εισάγεται με το *ὅπως* και εκφέρεται σε **χρόνο μέλλοντα** (οριστικής ή ευκτικής):

Οἱ πατέρες προνοοῦσι τῶν παιδῶν ὅπως μήποτε αὐτοὺς τάγαθὰ ἐπιλείψει (= πώς δε θα τους λείψουν ποτέ τα αγαθά).

Κῦρος ἐπεμέλετο ὅπως οἱ δουλεύοντες μὴ ἄσιτοι ἔσονται (= πώς δε θα είναι νηστικοί όσοι δούλευαν ως δούλοι).

Σημείωση β'. Κάποτε το *ὅπως* με μέλλοντα οριστικής εισάγει ανεξάρτητη πρόταση που δηλώνει προτροπή ή συμβουλή:

Ὅπως οὖν ἔσεσθε ἄνδρες ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας ἧς κέκτησθε (= να φανείτε ἄξιοι της ελευθερίας που έχετε).

Εδώ κυρίως εννοείται το ρήμα *ὁρᾶτε ἢ σκοπεῖτε* κ.τ.ό., που συνήθως παραλείπεται. (πβ. και §158 σημ. β').

Δ' Ονοματικές αναφορικές προτάσεις (βλ. αναφορικές προτάσεις)

II. ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

162 Επιρρηματικές δευτερεύουσες προτάσεις είναι: οι αιτιολογικές, οι τελικές, οι αποτελεσματικές, οι υποθετικές, οι εναντιωματικές (παραχωρητικές), οι χρονικές και εν μέρει οι αναφορικές που λέγονται επιρρηματικές αναφορικές προτάσεις.

Α' Αιτιολογικές προτάσεις

163 Οι αιτιολογικές προτάσεις εισάγονται με τους αιτιολογικούς συνδέσμους *διότι, ὅτι, ὡς, ἐπεί, ἐπειδή* και εκφέρονται με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως (βλ. §89α), αλλά όταν εξαρτηθούν από ρήμα παρελθοντικού χρόνου εκφέρονται και με ευκτική του πλάγιου λόγου (όπως και οι ειδικές, ενδοιαστικές και οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις). Έχουν αρνηση *οὐ*:

Ἐπειδὴ οὐκ ἐθέλεις καὶ ἐμοὶ τις ἀσχολία ἐστίν, ἄπειμι (= θα φύγω).

Κῦρος τῷ Κλεάρχῳ ἐβόα ἄγειν τὸ στράτευμα κατὰ μέσον τῶν πολεμίων, ὅτι ἐκεῖ βασιλεὺς εἶη (= γιατί εκεί ήταν ο βασιλιάς).

Χαίρω, ὅτι εὐδοκιμεῖς (= χαίρομαι που προοδεύεις).

Θίβρων Λάρισαν, ἐπεὶ οὐκ ἐπίθεται, περιστρατοπεδευσάμενος ἐπολιόρκει (= επειδή δεν υποτασσόταν, στρατοπέδευσε ολόγυρα και την πολιορκούσε).

Κρύπτε μηδέν, ὡς ὁ πάνθ' ὀρώων καὶ πάντ' ἀκούων πάντ' ἀναπτύσσει χρόνος (= γιατί όλα τα αποκαλύπτει ο χρόνος, που όλα τα βλέπει και όλα τα ακούει).

Σημείωση α'. Οι αιτιολογικές προτάσεις όταν εξαρτώνται από ρήματα ή φράσεις που σημαίνουν ψυχικό πάθος (όπως *χαίρω, ἠδομαι, θαυμάζω* κτλ. *αἰσχρὸν ἐστί, θαυμαστὸν ἐστί* κ.τ.ό.) εισάγονται με *ὅτι*: *Χαίρω, ὅτι εὐδοκιμεῖς*.

Αλλά πολλές φορές με τα ίδια ρήματα η αιτιολογική πρόταση εισάγεται με το *εἰ*, όταν η αιτία δε θεωρεῖται εντελώς βέβαιη:

Οὐκ ἠσχύνθη, εἰ τοιοῦτον κακὸν ἐποίει; (= δεν ντράπηκε, αν έκανε τέτοιο κακό;).

Οὐκ αἰσχρὸν, εἰ Ἀθηναῖοι ὄντες βάρβαρον ἄνθρωπον φοβήσεσθε; (= δεν είναι άσχημο, που θα φοβηθεῖτε Αθηναῖοι εσεῖς ένα βάρβαρο άνθρωπο;).

(πβ. ν.ε. μη μου θυμώνεις, αν δε σου φέρομαι καλά μερικές φορές).

Σημείωση β'. Οι σύνδεσμοι *ώς* και *ἐπει* χρησιμοποιούνται και ως αιτιολογικοί παρατακτικοί σύνδεσμοι (βλ. §152).

Β' Τελικές προτάσεις

164 Οι τελικές προτάσεις (οι προτάσεις που δηλώνουν σκοπό*) εισάγονται με τους τελικούς συνδέσμους *ἵνα*, *ὅπως*, *ὥς* και εκφέρονται κανονικά με υποτακτική (ὅπως και στη ν.ε.), αλλά ύστερα από ρήμα παρελθοντικού χρόνου εκφέρονται και με ευκτική (ὅπως και οι ειδικές, ενδοιαστικές, πλάγιες ερωτηματικές και αιτιολογικές προτάσεις). Έχουν άρνηση *μή*:

Μικρὸν ἐπάνειμι, ἵνα σαφέστερον δηλωθῆ ἅσα ἢ Περσῶν πολιτεία
(= θα ξαναμιλήσω σύντομα, για να φανεί καθαρότερα...).

Καμβύσης τὸν Κύρον ἀπεκάλει, ὅπως τὰ ἐν Πέρσαις ἐπιχώρια ἐπιτελοῖη
(= ο Καμβ. ανακάλεσε τον Κύρο, για να αναλάβει τις εγχώριες υποθέσεις των Περσών).

Ἄβροκόμας τὰ πλοῖα κατέκαυσεν, ἵνα μὴ Κύρος διαβῆ.

Μένων ὁ Θετταλὸς φίλος ἐβούλετο εἶναι τοῖς μέγιστα δυναμένοις, ἵνα ἀδικῶν μὴ δίδοι δίκην (= για να μην τιμωρεῖται, όταν κάνει αδικίες).

(πβ. ν.ε. ἔτρεχε, για να μην αργήσει).

Οι τελικές προτάσεις με άρνηση πολλές φορές, εισάγονται χωρίς τελικό σύνδεσμο παρά μόνο με το *μή* (= για να μη):

Ἐδόκει αὐτοῖς ἀπιέναι, μὴ τις ἐπίθεις γένηται (= αποφάσισαν να φύγουν, για να μη...).

Σημείωση α'. Μια τελική πρόταση εκφέρεται με ευκτική επίσης, και αν ακόμα δεν εξαρτάται από παρελθοντικό χρόνο, όταν δηλώνει μια απλή σκέψη ή όταν υπάρχει *ἐλξή* (βλ. §188, 5) από προηγούμενη ευκτική:

Ἴσως δέ που ἢ ἀποσκάπτει τι ἢ ἀποτειγίζει, ὥς ἄπορος εἶη ἡ ὁδός (= για να είναι αδιάβατος ο δρόμος)

Ἐπὶ πάν ἔλθοι ἄν, ὥς φόβον παράσχοι (= για να προξενήσει φόβο)

Σημείωση β'. Οι τελικές προτάσεις εκφέρονται και με οριστική παρελθοντικού χρόνου, για να φανερώσουν σκοπό που δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί, όταν προηγείται κάτι που δεν έγινε:

Ἴδει τὰ ἐνέχυρα τότε λαβεῖν, ὥς μηδ' εἰ ἐβούλετο ἐδύνατο ἐξαπατᾶν (= ἔπρεπε τότε

*αρχ. ελληνικά τέλος = σκοπός

να πάρουμε τα ενέχυρα, για να μην μπορούσε να μας εξαπατήσει και αν ακόμα το ήθελε - αλλά δεν τα πήραμε).

Τοὺς ἀγαθοὺς ἡμεῖς ἂν παραλαβόντες ἐφυλάττομεν ἐν ἀκρόπολει, ἵνα μηδεὶς αὐτοὺς διέφθειρεν (= θα τους φρουρούσαμε στην ακρόπολη — πράγμα που δεν έγινε — για να μην τους σκότωνε κανείς).

(πβ. ν.ε. έπρεπε να ήσουν εκεί, **για να τον έβλεπες**, αλλά δεν ήσουν).

Σημείωση γ'. Με τον τελικό σύνδεσμο *ὅπως* και *ὡς* συντάσσεται πολλές φορές το αριστολογικό ἂν συνήθως με υποτακτική:

Τὰς ἀρετὰς ἐπιτηδεύομεν, ὅπως ἂν μετὰ πλείστων ἀγαθῶν τὸν βίον διάγωμεν (= ασχολούμαστε με τις αρετές...).

Σημείωση δ'. Οι προτάσεις που εισάγονται με *ὅπως* ή *ὅπως μή* και εξαρτώνται από ρήματα που σημαίνουν φροντίδα, είναι κυρίως πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις, αλλά μπορούν, ανάλογα με τα συμφραζόμενα, να χρησιμοποιούνται στο λόγο και ως τελικές ή ενδοιαστικές:

Ἡμῶν δ' οὐδεὶς οὐδὲν ἀντεπιμελεῖται ὅπως ὡς κάλλιστα ἀγωνιούμεθα (= πως θα αγωνιστούμε ή για να αγωνιστούμε...).

Φυλάττου ὅπως μή και σὺ ἐλάττους τὰς βοῦς ποιήσης (= φυλάξου για να μην κάμεις ή μήπως κάμεις...).

Γ' Αποτελεσματικές (ή συμπερασματικές) προτάσεις

165 Οι αποτελεσματικές προτάσεις εισάγονται με τους αποτελεσματικούς συνδέσμους *ὥστε* (όπως και στη ν.ε.) και *ὡς* και εκφέρονται:

α) με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως (βλ. §89α), όταν φανερώσουν αποτέλεσμα που είναι ή θεωρείται πραγματικό· έχουν άρνηση *οὐ*:

Ἐνταῦθα ἐπιπίπτει χιῶν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρυσσε και τὰ ὄπλα και τοὺς ἀνθρώπους κατακαμένους (= που έκρυσσε και τα όπλα και...).

Οὕτως ἀναίσθητος εἶ, Αἰσχίνη, ὥστε οὐ δύνασαι λογίσασθαι (= που δεν μπορείς να...).

β) με απαρέμφατο, όταν φανερώνουν αποτέλεσμα ενδεχόμενο ή δυνατό· έχουν άρνηση *μή*:

Πολλὴν κραυγὴν ἐποίουν, ὥστε και τοὺς πολεμίους ἀκούειν (= ώστε να ακούν και οι εχθροί).

*Οὐδεὶς πώποτε εἰς τοσοῦτον ἀνανδρίας ἀφίκετο, ὥστε τοιοῦτόν τι **τολμήσαι** ποιεῖν* (= ώστε να τολμήσει να κάνει κάτι τέτοιο).

Ἐνετύγχανον τάφροις ὕδατος πλήρεσιν, ὡς μὴ δύνασθαι διαβαίνειν ἄνευ γεφυρῶν (= συναντούσαν τάφρους γεμάτους νερό, ὥστε να μην μποροῦν να περάσουν χωρίς γέφυρες).

Ὁ ποταμὸς τοσοῦτος ἦν τὸ βάθος, ὥστε μὴδὲ τὰ δόρατα ὑπερέχειν (= ὥστε να μην ἐξέχουν οὔτε τα δόρατα).

166 Ο ὥστε με ἀπαρέμφατο χρησιμοποιεῖται ἐπίσης, ὅταν δηλώνεται:

1. **σκοπός** (αποτέλεσμα που ἐπιδιώκουμε):

Πᾶν ποιοῦσιν, ὥστε μὴ δίδόναι δίκην (= για να μην τιμωρηθοῦν).

2. **ὄρος ἢ συμφωνία:**

Συμμαχίαν ἐποιήσαντο ἐπὶ τοῖσδε, ὥστε μὴ στρατεύειν Ἀκαρνᾶνας ἐπ' Ἀθηναίους (= μ' αὐτούς τους ὄρους, να μην ἐκστρατεύσουν οἱ...).

Σπονδὰς πρὸς ἀλλήλους ἐποιήσαντο, ὥστε τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους νομίζειν (= με τη συμφωνία να θεωροῦν τους ἴδιους ἐχθροὺς καὶ φίλους).

Ἀλλὰ συνήθως ὅταν πρόκειται να δηλωθεῖ ὄρος ἢ συμφωνία, ἀντὶ για ὥστε χρησιμοποιεῖται το ἐφ' ᾧ ἢ ἐφ' ᾧτε με ἀπαρέμφατο ἢ με μέλλοντα οριστικῆς:

Ἀφίεμέν σε, ᾧ Σώκρατες, ἐπὶ τούτῳ μέντοι, ἐφ' ᾧτε μὴκέτι ἐν ταύτῃ τῇ ζητήσει διατρίβειν μὴδὲ φιλοσοφεῖν (= με τη συμφωνία να μην ἀσχολεῖσαι πια μ' αὐτὴ την ἀναζήτηση μῆτε να φιλοσοφεῖς).

Οἱ ἐν Ἰθώμῃ ξυνέβησαν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἐφ' ᾧτε ἐξίασιν ἐκ Πελοποννήσου (= με τη συμφωνία ὅτι θα βγουν ἀπὸ την Πελοπόννησο).

Σημείωση. Ο σύνδεσμος ὥστε χρησιμοποιεῖται καὶ ὡς παρατακτικὸς σύνδεσμος στὴν ἀρχὴ μιᾶς περιόδου ἢ ἡμιπεριόδου καὶ εἰσάγει τότε κύρια πρόταση (βλ. §150δ).

Δ' Ὑποθετικές προτάσεις

167 Οἱ υποθετικές προτάσεις εἰσάγονται με τους υποθετικὸς συνδέσμοις εἰ, ἐάν, ἄν, ἦν· ἔχουν ἀρνηση μὴ.

(πβ. ν.ε. α ν δ ε ν το ἐβλεπα, δε θα το πιστευα, ἀλλά: ν α μη το ἐβλεπα, δε θα το πιστευα).

Η υποθετική πρόταση λέγεται και **υπόθεση**, ενώ η πρόταση που προσδιορίζεται απ' αυτήν **απόδοση**. Η υπόθεση και απόδοση μαζί αποτελούν τον **υποθετικό λόγο**.

Σημείωση. Το *εἰ* συχνά συνοδεύεται από άλλα μόρια, λ.χ. *εἰ ἄρα*, (= αν ίσως), *εἰ δὴ* (= αν βέβαια), *εἰ γοῦν* (= αν πάντως, αν επιτέλους) κτλ.

168 Οι υποθετικοί λόγοι ανάλογα με τη σημασία και τον τρόπο που εκφέρονται διακρίνονται στα ακόλουθα είδη:

1. α' εἶδος · ο υποθετικός λόγος δείχνει κάτι που θεωρείται **πραγματικό**:

Εἰ δεῖν' ἔδρασας, δεινὰ καὶ παθεῖν σε δεῖ (= αν έκανες φοβερά πράγματα, φοβερά...).

Εἰ ἀφήσεις τοὺς Θηβαίους ἄνευ μάχης, κινδυνεύσεις ὑπὸ τῆς πόλεως τὰ ἔσχατα παθεῖν (= θα κινδυνεύσεις να πάθεις ότι χειρότερο...).

Εἰ βούλει, μένε.

Υπόθεση: *εἰ* με οριστική οποιουδήποτε χρόνου (μετάφραση: αν με οριστική).

Απόδοση: κάθε έγκλιση.

β' εἶδος · ο υποθετικός λόγος δείχνει **κάτι αντίθετο του πραγματικού**:

Οὗτοι, εἰ ἦσαν ἄνδρες ἀγαθοί, οὐκ' ἂν ποτε ταῦτα ἔπασχον (= αυτοί, αν ήταν..., ποτέ δε θα πάθαιναν αυτά τα πράγματα).

Εἰ δὲ κερδαίνειν ἐβούλου, τότε' ἂν πλείστον ἔλαβες (= αν ήθελες να..., τότε θα έπαιρνες πολλά).

Εἰ μὴ ὑμεῖς ἤλθετε, ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ βασιλέα (= αν δεν είχατε έρθει εσεις, θα προχωρούσαμε εναντίον του μεγάλου βασιλιά).

Υπόθεση: *εἰ* με οριστική παρελθοντικού χρόνου (μετάφραση: αν με παρατατικό ή υπερσυντέλικο).

Απόδοση: δυνητική οριστική (μετάφραση: δυνητική οριστική).

Σημείωση. Αν στην απόδοση υπάρχει απρόσωπο ρήμα ή απρόσωπη έκφραση (*ἔδει, ἔξην, προσήκε* κτλ. ή *ἀναγκαῖον ἦν, εἰκός ἦν, δίκαιον ἦν* κτλ.), το δυνητικό ἂν μπορεί να παραλείπεται:

Ἐξὴν ὑμῖν ἐπικουρεῖν αὐτοῖς, εἰ ἐβούλεσθε· ἀλλὰ μὰ Δία οὔτε τούτοις ἐπεκουρεῖτε οὔτε τὸν ἀτακτοῦντα ἐπαίετε (= σας ήταν δυνατό να τους βοηθήσετε, αν θέλατε, αλλά...).

2. γ' ε ἰ δ ο ς • ο υποθετικός λόγος δείχνει κάτι που περιμένουμε να γίνει (**προσδοκώμενο**):

Ἐάν ζητῆς καλῶς, εὐρήσεις (= αν ψάχνεις σωστά, θα βρεις).

Ἦν πόλεμον αἰρήσθε, μηκέτι ἤκετε δεῦρο ἄνευ ὄπλων (= αν προτιμάτε πόλεμο, μην έρχεστε πια εδώ χωρίς όπλα).

Ἐάν μῆ ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἢ οἱ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσι γνησίως, οὐκ ἔστι κακῶν παῦλα (= αν δε βασιλεύσουν οι φιλόσοφοι δεν είναι δυνατό να σταματήσει το κακό).

Υπόθεση: *ἔάν, ἄν, ἦν* με υποτακτική (μετάφραση: αν με υποτακτική).

Απόδοση: οριστική χρόνου μέλλοντα ή ανάλογη έκφραση, λ.χ. προστακτική, δυνητική ευκτική κτλ. (μετάφραση: μέλλοντας ή ανάλογη έκφραση).

δ' ε ἰ δ ο ς • ο υποθετικός λόγος δείχνει κάτι που περιμένει κανείς ότι θα **επαναλαμβάνεται αόριστα στο παρόν ή στο μέλλον**:

Ἐάν τις τὸν ἥλιον ἀναιδῶς ἐγχειρῆ θεάσασθαι, τὴν ὄψιν ἀφαιρεῖται (= αν κάποιος επιχειρεί να δει τον ήλιο με αναιδεια, χάνει το φως του).

Ἦν ἐγγὺς ἔλθῃ θάνατος, οὐδεὶς βούλεται θνήσκειν (= άμα έρθει ο θάνατος κοντά...).

Ἦν τις τούτων τι παραβαίνει, ζημίαν αὐτοῖς ἐπέθεσαν (= αν κάποιος απ' αυτούς κάνει κάποια παράβαση, τον τιμωρούν).

Υπόθεση: *ἔάν, ἄν, ἦν* με υποτακτική (μετάφραση: αν με υποτακτική).

Απόδοση: οριστική ενεστώτα ή γνωμικός αόριστος (μετάφραση: οριστική ενεστώτα).

3. ε' ε ἰ δ ο ς • ο υποθετικός λόγος δείχνει κάτι που θεωρείται δυνατό, χωρίς να εξετάζεται αν αυτό θα πραγματοποιηθεί ή όχι (**απλή σκέψη**):

Εἴ τις μὴ τρέφοιτο, οὐκ ἂν ζῶη (= αν κάποιος δεν τρεφόταν, δε θα μπορούσε να ζήσει).

Εἴ τις σε διδάξειεν ὃ μὴ τυγχάνεις ἐπιστάμενος, βελτίων ἂν γένοιο (= αν κάποιος σε δίδασκε κάτι που συμβαίνει να μην το ξέρεις, θα μπορούσες να γίνεις καλύτερος).

Εἰ θέλομεν σκοπεῖν τὰς φύσεις τὰς τῶν ἀνθρώπων, εὐρήσομεν τοὺς πολλοὺς αὐτῶν οὐ χαίροντας τοῖς βελτίστοις τῶν πραγμάτων (= ἀν θέλαμε νὰ ἐξετάσουμε τοὺς χαρακτήρες τῶν ἀνθρώπων, θὰ βρούμε ὅτι οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ αὐτοὺς δε χαίρονται μὲ τὰ καλύτερα πράγματα).

Υπόθεση: *εἰ* μὲ ευκτική (μετάφραση: ἀν μὲ παρατατικό).

Απόδοση: δυνητική ευκτική ἢ οριστική (μετάφραση: δυνητική οριστική ἢ ἀπλή οριστική).

στ' εἰδοϛ: ὁ υποθετικὸς λόγος δείχνει κάτι που **επαναλαμβάνόταν στο παρελθόν:**

Τῶν ἐχθρῶν εἴ τινα λάβοιεν, ἀπέκτεινον.

Εἰ μὲν ἐπίοιεν οἱ Ἀθηναῖοι, ὑπεχώρουσιν οἱ Συρακόσιοι, εἰ δ' ἀναχωροῖεν, ἐπέκειντο (= ἀν ἔκαναν ἐπίθεση οἱ Αθ., υποχώρουσαν οἱ Συρ., ἀν γύριζαν πίσω, ὀρμούσαν ἐναντίον τοὺς).

Εἴ τις αὐτῷ δοκοίη βλακεύειν, ἔπαισεν ἄν (= ἀν τοῦ φαινόταν ὅτι κάποιος χάζευε, τὸν χτυπούσε).

Υπόθεση: *εἰ* μὲ ευκτική (επαναληπτική) (μετάφραση: ἀν μὲ παρατατικό).

Απόδοση: οριστικὴ παρατατικού ἢ ἀορίστου μὲ ἄν (μετάφραση: παρατατικός).

Παρατήρηση: Οἱ υποθετικοὶ λόγοι μὲ βάση τὴν ἐγκλίση που ἔχουν στὴν υπόθεση ἀνήκουν κυρίως σὲ τρεῖς κατηγορίες:

1η κατηγορία, υπόθεση μὲ οριστικὴ: *α'* καὶ *β'* εἶδος (πραγματικὸ ἢ τὸ ἀντίθετό του).

2η κατηγορία, υπόθεση μὲ υποτακτικὴ: *γ'* καὶ *δ'* εἶδος (κάτι που περιμένουμε νὰ γίνῃ ἢ νὰ ἐπαναλαμβάνεται ἀόριστα στὸ παρὸν ἢ στὸ μέλλον).

3η κατηγορία, υπόθεση μὲ ευκτικὴ: *ε'* καὶ *στ'* εἶδος (μια ἀπλή σκέψη, δηλαδή κάτι που εἶναι δυνατό νὰ γίνῃ στὸ παρὸν ἢ στὸ μέλλον ἢ γινόταν στὸ παρελθόν).

Πίνακας 13

ΟΙ ΥΠΟΦΘΕΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

ΕΙΔΟΣ ΥΠΟΦΘΕΤΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ	ΥΠΟΦΘΕΣΗ		ΑΠΟΔΟΣΗ
α' είδος <i>πραγματικό</i>	εί μέ	<i>εί βούλει,</i>	<i>μένε</i>
β' είδος <i>αντίθετο του πραγματικού</i>	εί μέ	οριστική κάθε χρόνου παρελθοντικού χρόνου <i>εί ἦσαν ἄνδρες ἀγαθοί,</i> <i>ἐάν ζητήσῃ καλῶς,</i>	κάθε ἔγκλιση δυνητική οριστική <i>οὐκ ἂν ποτε ταῦτα ἔπασχον</i> <i>εὐρήσεις</i>
γ' είδος <i>προσδοκώμενο</i>	<i>ἐάν, ἄν, ἦν μέ</i>	υποτακτική	οριστική μέλλοντα ή ανάλογη έκφραση
δ' είδος <i>κάτι που επαναλαμβάνεται αόριστα στο παρόν ή στο μέλλον</i>	<i>ἐάν, ἄν, ἦν μέ</i>	<i>ἐάν τις τόν ἦλιον ἀναιδίως ἐγγειρήθῃ ἀσασθαι,</i>	οριστική ενεστώτα ή γνωμικός αόριστος <i>τήν ὄψιν ἀφαιρείται</i>
ε' είδος <i>μία απλή σκέψη</i>	εί μέ	<i>εἴ τις μή τρέφοιτο,</i>	<i>οὐκ ἂν ζῶη</i> δυνητική ευκτική ή οριστική
στ' είδος <i>κάτι που επαναλαμβάνεται στο παρελθόν</i>	εί μέ	ευκτική <i>τῶν ἐχθρῶν εἴ τινα λάβοιεν,</i>	οριστική παρατατικού ή αορίστου με αν <i>ἀπέκτεινον</i>

Παρατηρήσεις στους υποθετικούς λόγους

169 1. Πολλές φορές αντί για υπόθεση χρησιμοποιείται, όπως και στη ν.ε., ευθεία ερώτηση:

Ἄδικεῖ τις ἐκῶν; ὀργή καὶ τιμωρία κατὰ τούτου· ἐξαμαρτάνει τις ἄκων; συγγνώμη ἀντὶ τῆς τιμωρίας τούτω (αντί: εἴ τις ἀδικεῖ ἐκῶν, ὀργή καὶ τιμωρία..., εἴ τις ἐξαμαρτάνει ἄκων, συγγνώμη...).

(πβ. ν.ε ἔχεις γρόσια; ἔχεις γλώσσα).

2. Πολλές φορές παραλείπεται η υπόθεση ή η απόδοση, που εννοείται από τα συμφραζόμενα (**ελλειπτικοί υποθετικοί λόγοι**):

Οὐκ ἐσθίουσι πλείω ἢ δύνανται φέρειν· διαρραγεῖεν ἄν (= δεν τρώνε περισσότερο από όσο μπορούν να αντέξουν· γιατί διαφορετικά θα έσκαζαν), αντί: *Εἰ γὰρ ἐσθίοιεν πλείω ἢ δύνανται φέρειν, διαρραγεῖεν ἄν* παραλείπεται η υπόθεση).

Καὶ ἐὰν μὲν ἐκῶν πείθηται· εἰ δὲ μὴ, ὥσπερ ξύλον καμπτόμενον εὐθύνουσιν (= τον ισιάζουν) *ἀπειλαῖς καὶ πληγαῖς*, αντί: *Καὶ ἐὰν μὲν ἐκῶν πείθηται, ἔχει καλῶς· εἰ δὲ μὴ, ὥσπερ ξύλον κτλ.* παραλείπεται η απόδοση.

3. Από ελλειπτικούς υποθετικούς λόγους αποσπάστηκαν ορισμένες φράσεις που απόκτησαν επιρρηματική σημασία όπως:

εἰ δὲ μὴ ἢ εἶδεμή = σε αντίθετη περίπτωση, αλλιώς·

εἰ μὴ (ύστερα από άρνηση) = εκτός, παρά μόνο·

εἰ μὴ ἄρα = εκτός αν ίσως·

ἐὰν μόνον = αρκεί μόνο να·

εἴ τις καὶ ἄλλος ἢ εἶπερ τις (καὶ) ἄλλος = περισσότερο από κάθε άλλον·

εἶπερ ποτὲ ἢ εἶπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε ἢ εἶπερ καὶ ἄλλοτε = περισσότερο από κάθε άλλη φορά·

ὥσπερ εἰ, ὥσπερ ἄν εἰ, ὥσπερ ἄν, ὡς εἰ, ὡς ἄν = σαν (παρομοιαστικό επίρρημα):

Μὴ ποίησης ταῦτα· εἰ δὲ μὴ αἰτίαν ἔξεις (= αλλιώς θα κατηγορηθεῖς).

Νῦν, ὡς σὺ ὀράς, ἡμῖν οὐδὲν ἔστιν ἀγαθὸν ἄλλο, εἰ μὴ ὄπλα καὶ ἀρετὴ (= παρά μόνο όπλα και αρετή).

Πώς ἂν ὁ Σωκράτης διαφθείροι τοὺς νέους; **Εἰ μὴ ἄρα** ἢ τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά ἐστίν (= ειρων.: εκτός αν ἴσως ἡ φροντίδα γιὰ ἀρετὴ εἶναι διαφθορά).

Ἀνθρώπου ψυχῆ, **εἶπερ τι καὶ ἄλλο** τῶν ἀνθρωπίνων, τοῦ θεοῦ μετέχει (= περισσότερο ἀπὸ καθεστὶ ἄλλο ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, συμμετέχει στὸ θεϊκὸ στοιχεῖο).

Ὁ μὲν οὖν παρῶν καιρὸς, **εἶπερ ποτέ**, πολλῆς φροντίδος καὶ βουλῆς δεῖται (= περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ χρειάζεται πολλή φροντίδα καὶ σκέψη).

Φοβεῖται **ὡσπερ ἂν εἰ παῖς** (= φοβάται σαν παιδί).

4. Πολλές φορές ἢ ὑπόθεση δὲν εἶναι υποθετικὴ πρόταση ἀλλὰ υποθετικὴ μετοχή, που ἀναλύεται σε υποθετικὴ πρόταση:

Οὐκ ἂν ἦλθον δεῦρο, ὑμῶν **μὴ κελευσάντων**, ἀντί: οὐκ ἂν ἦλθον δεῦρο, εἰ μὴ ὑμεῖς ἐκελεύσατε (= δε θα ερχόμουν ἐδῶ, ἀν δὲν τὸ προστάξατε εσεῖς)· υποθετ. λόγος β' εἶδους.

Ἀνώνυμοι θανόντες οὐ γελώμεθα ἂν, ἀντί: εἰ θάνοιμεν ἀνώνυμοι, οὐ γελώμεθα ἂν (= ἀν πεθάνουμε ἀνώνυμοι δε θα γελοιοποιηθούμε)· υποθετ. λόγος ε' εἶδους.

170 Ὅταν ὁ υποθετικὸς λόγος ἐξαρτάται ἀπὸ κάποιο ρῆμα (**εξαρτημένος υποθετικὸς λόγος**), ἡ ἀπόδοση μπορεῖ νὰ εἶναι:

α) δευτερεύουσα πρόταση, β) ἀπαρέμφατο ἢ γ) κατηγορηματικὴ μετοχή, ἀνάλογα με τὸ ρῆμα ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἐξαρτάται ὁ υποθετικὸς λόγος:

α) Ἀγησίλαος **ἔλεγεν ὅτι**, εἰ βλαβερὰ τῇ Λακεδαίμονι πεπραχῶς εἶη, **δίκαιος εἶη ζημιοῦσθαι** (= ὁ Αἰγ. ἔλεγε ὅτι ἀν ἔχει κάνει ἔργα που βλάπτουν τὴ Λακ., εἶναι δίκαιο νὰ τιμωρηθεῖ). (Ὁ υποθετικὸς λόγος ἐξαρτάται ἀπὸ τὸ ρ. ἔλεγεν καὶ ἡ ἀπόδοση εἶναι: ὅτι δίκαιος εἶη ζημιοῦσθαι).

β) Οἱ Λακεδαιμόνιοι **ἠγοῦντο**, εἰ τοῦτο ἄνευ τῆς σφετέρας γνώμης ἔσοιτο, **χαλεπὸν ἔσεσθαι** (= οἱ Λακ. νόμιζαν ὅτι, ἀν αὐτὸ θα γίνεῖ χωρὶς τὴ γνώμη τους, θα εἶναι επικίνδυνο). (Ὁ υποθετικὸς λόγος ἐξαρτάται ἀπὸ τὸ ρ. ἠγοῦντο καὶ ἡ ἀπόδοση εἶναι: χαλεπὸν ἔσεσθαι).

γ) **ὄρῳ** δ' ἔγωγε καὶ ὅποσοι σφῆκας ἐξαιρεῖν βούλονται, ἐὰν μὲν ἐκθέοντας

τούς σφήκας πειρώνται θηρᾶν, ὑπὸ πολλῶν **τυπτομένους** (= βλέπω εγώ τουλάχιστο ότι όσοι θέλουν να πιάσουν σφήκες, αν προσπαθούν να τις πιάσουν καθώς οι σφήκες τρέχουν έξω, πληγώνονται από πολλές). (Ο υποθετικός λόγος εξαρτάται από το ρήμα ὄρω και η απόδοση είναι: ὑπὸ πολλῶν τυπτομένους).

Επίσης και η υπόθεση μεταβάλλεται, όταν ο υποθετικός λόγος εξαρτάται από ρήμα σε ιστορικό χρόνο· ο υποθετικός λόγος, λ.χ.:

Εἰ βλαβερὰ τῇ Λακεδαίμονι πέπραχα, δίκαιός εἰμι ζημιουῖσθαι, ἐπειδὴ ἐξαρτάται ἀπὸ το ρήμα ἔλεγεν παίρνει τη μορφή:

Ἀγησίλαος ἔλεγεν ὅτι, εἰ βλαβερὰ τῇ Λακεδαίμονι πεπραχῶς εἶη, δίκαιος εἶη ζημιουῖσθαι (βλ. πλάγιος λόγος §182).

Ε' Εναντιωματικές και παραχωρητικές προτάσεις

171 Οι εναντιωματικές και παραχωρητικές (ή ενδοτικές) προτάσεις εισάγονται με τους συνδέσμους:

α) *εἰ καί, ἄν (ἤν, ἔάν) καί*, όταν φανερώνουν κάτι πραγματικό:

Εἰ καὶ μὴ βλέπεις, φρονεῖς δ' ὅμως (= αν και δε βλέπεις, όμως σκέφτεσαι).

Τὰ δίκαια πάντες, ἔάν καὶ μὴ βούλωνται, μέχρι τοῦ γε αἰσχύνονται μὴ πράττειν (= τα δίκαια όλοι, αν και δε θέλουν, τουλάχιστο ως ένα σημείο ντρέπονται να μην τα κάνουν).

β) *καὶ εἰ, καὶ ἄν (κᾶν)* ή, αν η κύρια πρόταση είναι αρνητική: *οὐδ' εἰ, οὐδ' ἔάν, μηδ ἔάν*, όταν φανερώνουν κάτι που δε θεωρείται πραγματικό αλλά πιθανό ή και αδύνατο:

Καὶ εἰ μὴθῶδες ὁ λόγος γέγονεν, ὅμως νῦν ρηθῆναι προσήκει (= και αν ακόμα ο λόγος είναι πλαστός σαν παραμύθι, τώρα όμως ταιριάζει να ειπωθεί).

Γελᾷ ὁ μωρός, κᾶν τι μὴ γελοῖον ᾗ (= γελά ο ανόητος, ακόμα κι αν δεν υπάρχει κάτι γελοίο).

Ἔνεκα χρημάτων μηδένα θεῶν ὁμόσης, μὴδ' ἄν εὐορκεῖν μέλλης (= για χρήματα μην ορκίζεσαι σε κανένα θεό, ούτε κι αν πρόκειται να πεις την αλήθεια).

Οὐδὲν μᾶλλον κινήσεσθε, **οὐδ' ἄν** δεκάκις ἀποθάνῃ Φίλιππος (= δε θα κινήθειτε καθόλου πιο πολύ, ούτε κι αν πεθάνει ο Φ. δέκα φορές).

172 Οι εναντιωματικές προτάσεις είναι κυρίως υποθετικές προτάσεις με τους συνδέσμους *καί ἢ οὐδέ ἢ μηδέ* και τον υποθετικό σύνδεσμο, γι' αυτό έχουν ἄρνηση *μή* και εκφέρονται ὅπως και οι υποθετικές προτάσεις.

Σημείωση α'. Ανάμεσα στην κύρια και την εναντιωματική πρόταση υπάρχει αντίθεση, γι' αυτό πολλές φορές στην κύρια πρόταση μπαίνει ο αντιθετικός σύνδεσμος *ὁμως*.

Σημείωση β'. Σε μερικές περιπτώσεις ο και βρίσκεται πριν από τον υποθετικό σύνδεσμο *εἰ, ἄν (ἦν, ἐάν)*, χωρίς να εισάγεται πρόταση παραχωρητική:

Ἡμεῖς νικῶμέν τε βασιλέα καί εἰ μή ὑμεῖς ἦλθετε, ἐπορευόμεθα ἄν ἐπὶ βασιλέα (= εμεῖς νικάμε το μεγάλο βασιλιά και, αν εσεις δεν είχατε έρθει, θα πηγαίναμε...).

Οἱ στρατιῶται πρὸς ὑμᾶς βλέπουσι, κἄν μὲν ὑμᾶς ὀρώσιν ἀθύμους, πάντες κακὰ ἔσονται (= ἔχουν στραμμένα τα βλέμματά τους σ' εσάς, και αν βέβαια σας βλέπουν φοβισμένους, ὅλοι θα δειλιάσουν).

Σ' αυτές τις περιπτώσεις ο *καί* είναι συμπλεκτικός ή επιδοτικός ή μεταβατικός (πβ. ν.ε. θα πάω **κι αν** τον βρω, θα σου τηλεφωνήσω).

ΣΤ' Χρονικές προτάσεις

173 Οι χρονικές προτάσεις εισάγονται με τους χρονικούς συνδέσμους *ὄτε, ὅποτε, ὡς* (= ἅμα), *ἠνίκα καί ὀπηνίκα* (= ὅταν), *ἐν ᾧ, ἐπεὶ, ἐπειδή, ἕως, ἔστε* (= ἕως), *ἄχρι* (= μέχρι), *μέχρι, ἐξ οὗ, ἀφ' οὗ, πρίν* και εκφέρονται ἀνάλογα με τη σημασία τους, ὅπως και οι υποθετικές προτάσεις, με οριστική, υποτακτική, ευκτική. Ἐτσι εκφέρονται:

α) με **οριστική**, ὅταν φανερώνουν κάτι **πραγματικό** (ἄρνηση *οὐ*), πβ.: υποθετικοί λόγοι, εἶδος α' §168, 1:

Ὅτε αὕτη ἡ μάχη ἐγένετο, Τισσαφέρνης ἐν Σάρδεσιν ἔτυχεν ὧν (= ὅταν ἐγινε αυτή η μάχη, ο Τ. ἔτυχε να βρίσκεται στις Σάρδεις).

Ἦνίκα δειλὴ ἐγίνετο, ἐφάνη κονιορτός (= ὅταν ἔφτανε το δειλινό, φάνηκε σκόνη).

Ἐν ᾧ ὠπλίζοντο, ἦκον (= ἦρθαν) *οἱ σκοποί*.

Ἐπεὶ ἐκαθέζοντο, ἠρώτα ὁ Δερκυλίδας.

Ταῦτα ἐποιοῦν, μέχρι σκότος ἐγένετο.

(πβ. ν.ε. όταν μας εἶδε, πέταξε ἀπ' τη χαρά του).

β) με **υποτακτική**, όταν φανερώνουν μια πράξη που περιμένουμε να γίνει ἢ μια πράξη που **επαναλαμβάνεται ἀόριστα** στο παρόν ἢ στο μέλλον (ἀρνηση μί), πβ.: υποθετ. λόγοι, εἶδος γ', δ' §168, 2:

Αὐτοῦ διατρίψωμεν, ἕως ἂν φῶς γένηται (= ἐδῶ ας μείνουμε, ὥσπου να ξημερώσει (προσδοκώμενο).

Μαινόμεθα πάντες, ὁπότεν ὀργιζόμεθα (= γινόμαστε μανιακοὶ ὅλοι, όταν ὀργιζόμαστε) (ἀόριστη ἐπανάληψη).

Περιμένετε, ἔστε ἂν ἔλθῃ (= ὥσπου να ἐρθεῖ) (προσδοκ.).

Ὅταν πλεῖστά τις ἔχῃ, τότε πλεῖστοι τούτῳ φθονοῦσιν (= τότε πάρα πολλοὶ τον φθονοῦν) (ἀόρ. ἐπανάλ.).

(πβ. ν.ε. Περιμένε, ὥσπου να γυρίσω. Ὅταν ἐρχεται στο σπίτι μας, πηγαίνει ἀμέσως στην τηλεόραση).

Μ' αυτές τις χρονικές προτάσεις ὕστερα ἀπὸ το χρονικὸ σύνδεσμο ἀκολουθεῖ ο ἀοριστολογικὸς ἂν και ἔτσι οἱ χρονικοὶ σύνδεσμοι ὅτε, ὁπότε, ἐπεὶ και ἐπειδὴ γίνονται: *ὅταν, ὁπότεν, ἐπὶν, ἐπειδὴν*.

γ) με **ευκτική** (επαναληπτική), όταν φανερώνουν πράξη που **επαναλαμβάνεται στο παρελθόν** (ἀρνηση μί), πβ.: υποθετ. λόγοι εἶδος στ', §168, 3:

Ὅποτε θύοι Κρίτων, ἐκάλει Ἀρχέδημον (= όταν θυσίαζε ο Κρ., καλοῦσε τον Αρχ.).

Περιεμένομεν ἐκάστοτε, ἕως ἀνοιχθεῖν τὸ δεσμωτήριον (= περιμέναμε κάθε φορά, ὥσπου να ἀνοίξει η φυλακή).

(πβ. ν.ε. όταν τον συναντούσαμε, μας χαιρετούσε με πολλή ἐγκαρδιότητα).

Σημείωση. Επίσης με ευκτική ἐκφέρονται οἱ χρονικές προτάσεις και όταν φανερώνουν κάτι που γίνεται ἢ μπορεῖ να γίνει (**ἀπλή σκέψη**), χωρίς να ἀναφέρονται σε συγκεκριμένη χρονική βαθμίδα (παρόν, παρελθόν, μέλλον), ὅπως και οἱ ἀντίστοιχες υποθετικές προτάσεις. Τότε στην κύρια πρόταση ὑπάρχει συνήθως δυνητικὴ ευκτική ἢ ἀπλή οριστικὴ (βλ. §168, 3):

Ὁ ἐκὼν πεινῶν φάγοι ἂν, ὁπότε βούλοιο (= αὐτὸς που πεινά με τη θέλησή του μπορεῖ να φάει, ὁποτε θέλει).

174 Ο χρονικὸς σύνδεσμος *πρίν* συντάσσεται συνήθως:

α) με οριστική παρελθοντικού χρόνου ή υποτακτική, όταν η κύρια πρόταση είναι αρνητική:

Οί πολέμιοι οὐ πρότερον τὸν πόλεμον ἐξέφηναν, πρὶν ἐνόμισαν καλῶς τὰ ἑαυτῶν παρεσκευάσθαι (= οι εχθροί δεν κήρυξαν προηγουμένως τον πόλεμο, παρά μόνο αφού νόμισαν ότι είχαν προετοιμαστεί καλά οι δυνάμεις τους).

β) με απαρέμφατο, όταν η κύρια πρόταση είναι καταφατική, και σπάνια αρνητική:

Πρὶν καταλῦσαι τὸ στράτευμα πρὸς ἄριστον, βασιλεὺς ἐφάνη (= πριν να σταθμεύσει το στράτευμα για φαγητό, φάνηκε ο βασιλιάς).

Τῶν ἐπισταμένων νεῖν, πρὶν μαθεῖν, οὐδεὶς ἠπίστατο (= απ' αυτούς που ξέρουν να κολυμπούν καλά κανείς δεν ἤξερε, πριν να μάθει).

γ) με ευκτική, όταν υπάρχει **ἐλξη** από την ἐγκλιση της κύριας προτάσεως ή όταν υπάρχει στην κύρια πρόταση ρήμα παρελθοντικού χρόνου (όπως και με τις ειδικές αιτιολογικές, τελικές κτλ. προτάσεις):

Ὅλοιο μὴ πω, πρὶν μάθοιμι (= μακάρι να μην πεθάνεις ακόμα, πριν να μάθω).

Ἀστυάγης ἀπηγόρευε μηδένα βάλλειν, πρὶν Κύρος ἐμπλησθεῖη θηρῶν (= ο Αστυάγης δεν ἄφηγε κανένα να ρίξει, πριν να χορτάσει ο Κύρος από κυνήγι).

Σημείωση α'. Μια χρονική πρόταση σε σχέση μ' αυτό που δηλώνει η κύρια πρόταση φανερώνει:

α) το **σύγχρονο**: *Ἦνίκα δειλὴ ἐγίγνετο, ἐφάνη κονιορτός.*

β) το **προτερόχρονο**:

Ὅταν εἰς Μήδους ἔλθω, οἶμαι ἐκείνους ῥαδίως νικήσειν (πρώτα θα ἔρθει και ὕστερα θα τους νικήσει).

γ) το **υστερόχρονο**:

Βασιλεὺς ἐφάνη, πρὶν καταλῦσαι τὸ στράτευμα πρὸς ἄριστον (πρώτα φάνηκε ο βασιλιάς και ὕστερα στάθμευσε το στράτευμα).

Σημείωση β'. Πολλές χρονικές προτάσεις (λ.χ. με υποτακτική ή ευκτική) ταυτίζονται με τις υποθετικές, γι' αυτό και εκφέρονται με τον ίδιο τρόπο. Οι προτάσεις αυτές ονομάζονται **και χρονικές υποθετικές** προτάσεις:

Μαινόμεθα, ὀπότεν ὀργιζόμεθα (= ὅταν ὀργιζόμεσθε ἢ ἀν ὀργιζόμεσθε).
Κῦρος ἐθήρευεν, ὀπότε βούλοιο γυμνάσαι ἑαυτὸν τε καὶ τοὺς ἵππους, (= ὅταν ἤθελε
να... ἢ ἀν ἤθελε να...).

Ζ' Επιρρηματικές αναφορικές προτάσεις (βλ. ἀμέσως παρακάτω αναφορικές προτάσεις)

Η' Αναφορικές προτάσεις

175 Οι αναφορικές προτάσεις εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες (ὄς, οἶος, ὅσος, ἡλικός, ὅστις, ὀπότερος, ὀποῖος, ὀπόσος, ὀπηλικός κτλ.) ἢ με αναφορικά επιρρήματα (οὗ, ὅπου, ὅθεν, ὀπόθεν, ὡς, ὅπως, οἷ, ὅποι, ἦ, ὀπη κτλ.) καὶ προσδιορίζουν κάποιον ὄρο μιας ἄλλης προτάσεως, ὁ ὀποῖος εἶτε ὑπάρχει στην πρόταση εἶτε μ῀ορεί να ἐννοηθεῖ ἀπὸ τα συμ-φραζόμενα:

Οἱ ἡγεμόνες, οὗς ἔχομεν, οὗ φασιν εἶναι ἄλλην ὀδόν (= λένε ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλος δρόμος).

Οὗτός ἐστιν ὄς ἀπέκτεινε τοὺς στρατηγούς (οὗτός ἐστιν ἐκεῖνος ὄς κτλ.).

Ἀνεπαύοντο ὄπου ἐτύχανον (ἐκεῖ ὄπου ἐτύχανον).

176 Οι αναφορικές προτάσεις διακρίνονται σε:

α) **ονοματικές**, που εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες καὶ χρη-σιμ῀οποιούνται ὡς ὀνόματα, ουσιαστικά ἢ ἐπίθετα. Ἐτσι μια ὀνοματική ἀναφορική πρόταση μ῀ορεί να χρησιμ῀οποιηθεῖ:

- 1. ὡς ὑποκείμενο:** Ὅστις ἑαυτὸν φιλεῖ μετ' ἔμοῦ μαχέσθω (ας πολεμήσει)
(ὄ φιλῶν ἑαυτὸν μετ' ἔμοῦ μαχέσθω).
- 2. ὡς κατηγορούμενο:** Οὗτός ἐστιν ὄς ἀπέκτεινε τοὺς στρατηγούς (οὗτός ἐστιν ὄ φονεὺς τῶν στρατηγῶν).
- 3. ὡς ἀντικείμενο:** Τιμωροῦνται καὶ κολάζονται (= ἐκδικούνται καὶ τιμωροῦν) οὗς ἂν οἶωνται ἀδικεῖν (τιμωροῦνται καὶ κολάζονται τοὺς ἀδικοῦντας).
- 4. ὡς ὀνοματικός προσδιορισμός, παράθεση:** Ἦν δέ τις Ἀπολλοφάνης Κυζικηνός, ὄς Φαρναβάζω ἐτύχανε ξένος ὦν (Ἀπολλοφάνης Κυζικη-νός, ξένος Φαρναβάζω).

5. **ως ονοματικός προσδιορισμός, επεξήγηση:** *Οἶμαι ἂν ἡμᾶς παθεῖν τοιαῦτα, οἷα τοὺς ἐχθροὺς οἱ θεοὶ ποιήσκειαν* (τοιαῦτα, οἷα κτλ.)
6. **ως επιθετικός ή κατηγορηματικός προσδιορισμός:** *Ἐτυχεν ἡ πρύμνα ἐστεμμένη τοῦ πλοίου, ὃ εἰς Δῆλον Ἀθηναῖοι πέμπουσιν* (τοῦ εἰς Δῆλον ὑπὸ Ἀθηναίων πεμπομένου).
Οὐ πάνν γε ῥάδιόν ἐστιν εὐρεῖν ἔργον, ἐφ' ᾧ οὐκ ἂν τις αἰτίαν ἔχοι (= που να μην μπορεί να το κατηγορήσει κανείς) (ἔργον ἀμεμπτον).
7. **ως ονοματικός επιθετικός ετερόπτωτος προσδιορισμός:**
Πισσαφέρνης σατράπης κατεπέμφθη ὧν αὐτὸς πρόσθεν ἦρχε καὶ ὧν Κῦρος (σατράπης τῶν πόλεων ὧν αὐτὸς ἦρχε...) (γενική αντικειμενική).

β) **επιρρηματικές**, που εισάγονται κυρίως με αναφορικά επιρρήματα και χρησιμοποιούνται ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί:

Οἱ Τραπεζούντιοι, ὁπόθεν τὰ ἐπιτήδεια ῥάδιον ἦν λαβεῖν, οὐκ ἤγον (= οι Τρ. δεν τους οδηγούσαν εκεί από όπου ήταν εύκολο να πάρουν τρόφιμα) (*ἐκεῖ* ὁπόθεν τὰ ἐπιτήδεια κτλ.).

Συμβουλευώ ὑμῖν σῶζεσθαι ὅπῃ δυνατόν ἐστι (= με ὅποιο τρόπο είναι δυνατό (*ἧ*) (= ἔτσι) ὅπῃ δυνατόν ἐστι).

177 Επίσης και από τις ονοματικές αναφορικές προτάσεις πολλές περιέχουν μια επιρρηματική έννοια και ἔτσι φανερώνουν ὅπως και οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί:

1. **αιτία** (αναφορικές αιτιολογικές):

Θαυμαστὸν ποιεῖς, ὃς ἡμῖν οὐδὲν δίδως (= ενεργεῖς παράξενα, που δε μας δίνεις τίποτε).

Ἐχουν ἀρνηση *οὐ* και εκφέρονται με τις εγκλίσεις των αιτιολογικῶν προτάσεων.

2. **σκοπό** (αναφορικές τελικές):

Ἔδοξε τῷ δήμῳ τριάκοντα ἄνδρας ἐλέσθαι, οἱ τοὺς πατρίους νόμους συγγράψουσι (= αποφάσισε ο δήμος να εκλέξει τριάντα άντρες, για να συντάξουν τους...).

Ἐχουν ἀρνηση *μή* και εκφέρονται με οριστική χρόνου μέλλοντα.

3. **αποτέλεσμα** (αναφορικές αποτελεσματικές):

Οὐκ ἔστι τοσαῦτα χρήματα, **ἃ ἡμᾶς ἀποτρέψει** τὰ δίκαια ποιεῖν (= ὥστε να μας αποτρέψουν...).

Ἐγὼ οὐ μόνον νῦν ἀλλὰ καὶ αἰεὶ τοιοῦτος, **οἷος** τῶν ἐμῶν μηδενὶ ἄλλω **πείθεσθαι** ἢ τῷ λόγῳ (= τέτοιος εἶμαι, ὥστε να μην υπακούω σε κανένα άλλο από τα στοιχεία της ψυχῆς μου παρά στον ὀρθό λόγο).

Εκφέρονται με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως (βλ. §89α) με ἄρνηση οὐ ἢ ὅταν ἔχουν ἀπαρέμφατο, με ἄρνηση μή, ὅπως και οι ἀποτελεσματικές προτάσεις (βλ. §165). Συνήθως πριν ἀπό τις προτάσεις αυτές μπαίνουν τα δεικτικά: *οὕτω(ς), τοιοῦτος, τοσοῦτος, τηλικούτος*.

4. **υπόθεση** (αναφορικές υποθετικές). Οι προτάσεις αυτές ἰσοδυναμοῦν με ὑπόθεση σ' ἓναν υποθετικό λόγο και εκφέρονται ὅπως και οι υποθετικές προτάσεις, ἀνάλογα με το εἶδος του υποθετικού λόγου:

α) το πραγματικό:

Ἄ μὴ οἶδα, οὐδὲ οἶομαι εἰδέναί (= ὅσα δεν ξέρω οὔτε φαντάζομαι ὅτι τα ξέρω) (*εἴ τινα μὴ οἶδα, οὐδέ...*).

β) το ἀντίθετο του πραγματικού:

Οὐκ ἂν ἐπεχειροῦμεν πράττειν, **ἃ μὴ ἠπιστάμεθα** (= δε θα ἐπιχειρούσαμε να κάνουμε ὅσα δε γνωρίζαμε καλά) (*εἴ τινα μὴ ἠπιστάμεθα, οὐκ ἂν ἐπεχειροῦμεν...*).

γ) το προσδοκώμενο:

Τῷ ἀνδρί, **ὃν ἂν ἔλησθε**, πείσομαι (= στον ἀντρα που θα ἐκλέξετε θα υπακούσω) (*τῷ ἀνδρί, ἂν τινα ἔλησθε...*).

δ) ἡ ἀόριστη ἐπανάληψη στο παρόν ἢ στο μέλλον:

Οἱ ἄνθρωποι τούτοις μάλιστα ἐθέλουσι πείθεσθαι, **οὓς ἂν ἠγῶνται** βελτίστους εἶναι (= οι ἄνθρωποι δέχονται να υπακούουν κυρίως σ' αὐτούς που νομίζουν ὅτι εἶναι οι καλύτεροι) (*οἱ ἄνθρωποι, ἂν τινας ἠγῶνται βέλτιστους...*).

ε) ἡ ἀπλή σκέψη:

Ἐγὼ ὀκνοίην ἂν εἰς τὰ πλοῖα ἐμβαίνειν, **ἃ ἡμῖν Κῦρος δοίη** (= ἐγὼ θα δίσταζα να μπω στα πλοῖα που θα μας ἔδινε ο Κῦρος) (*εἴ τινα ἡμῖν Κῦρος δοίη*).

στ) η επανάληψη στο παρελθόν:

Ἦτινι ἐντυγχάνοιεν, πάντας ἔκτεινον (= ὅποιο συναντούσαν...) (εἴ τινι ἐντυγχάνοιεν...).

178 Οι αναφορικές προτάσεις που δηλώνουν παρομοίωση ή σύγκριση λέγονται **παραβολικές** ή **παρομοιαστικές** και εισάγονται με τα αναφορικά ὡς, ὡσπερ, ὅπως, ὅσον, ὅσω κ.τ.ό.:

Ὅπως γινώσκετε, οὕτω καὶ ποιεῖτε.

Ζῆς δέ, ὦ Σώκρατες, οὕτως ὡς οὐδ' ἂν εἷς δοῦλος ὑπὸ δεσπότη μείνει (= ἔτσι ὅπως οὔτε ἓνας δούλος δε θα ἔμενε σ' ἓναν αφέντη).

Ὅσπερ τὰ χαλκεῖα πληγέντα μακρὸν ἤχει καὶ ἀποτείνει καὶ οἱ ῥήτορες οὕτω σμικρὰ ἐρωτηθέντες δόλιχον κατατείνουσι τοῦ λόγου (= ὅπως τα χάλκινα σκεῦη, ὅταν τα χτυπήσεις, βγάζουν ἦχο για πολλή ὦρα, ἔτσι και οι ῥήτορες με την παραμικρή ἐρώτηση παρατείνουν το λόγο τους για πολύ).

179 Η αναφορική αντωνυμία ὅς, ἥ, ὃ στην ἀρχή μιας περιόδου ή ημι-περιόδου πολλές φορές δεν εισάγει δευτερεύουσα αναφορική πρόταση ἀλλά κύρια πρόταση, που συνδέεται παρατακτικά με τα προηγούμενα. Βλ. και §118, 6.

Σημείωση. Ὅπως και στη ν.ε. οι αναφορικές προτάσεις είναι:

1. **προσθετικές**, δηλαδή δεν αποτελοῦν ἀπαραίτητο συμπλήρωμα (και χωρίζονται με κόμμα):

Δημοσθένης δέ, ὃν ἐπαινεῖ Κτησιφῶν, εἰς τοῦτο προήχθη δωροδοκίας, ὥστε τὰς ἐξ Ὡρεοῦ συντάξεις ὑφείλετο (= ἔφτασε σε τέτοιο βαθμὸ δωροδοκίας, ὥστε ἀφαίρεσε την εἰσφορά του Ὡρεοῦ).

Ἀγνωσθῆται δὲ οἱ θεοὶ εἰσιν, οἳ σὺν ἡμῖν, ὡς τὸ εἰκός, ἔσονται.

2. **αναγκαῖοι προσδιορισμοί** (και τότε δε χωρίζονται με κόμμα):

Ὅστις ἑαυτὸν φιλεῖ μετ' ἐμοῦ μαχέσθω.

Οὗτος δὴπου ποιεῖ ἅ δοκεῖ αὐτῷ.

Πίνακας 14

ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΤΡΟΠΟΙ
ΣΥΝΔΕΣΕΩΣ
ΤΩΝ
ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΣΧΗΜΑ ΑΣΥΝΔΕΤΟ		<i>Παύσομαι κατηγορῶν· ἀκηκόατε, ἐοράκατε, πεπόνθατε, ἔχετε· δικάζετε.</i>		
ΠΑΡΑΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ	ΣΥΜΠΛΕΚΤ. ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ	Καταφατικοί	<i>Ἴτετο ἐπ' αὐτοῦ καὶ παίει κατὰ τὸ στέρνον.</i>	
		Αρνητικοί	<i>Δίκην οὔτε ἐδικασάμεθα οὔτε ἐφύγομεν.</i>	
	ΑΝΤΙΘΕΤ. ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ	Απλή αντιθετική σύνδεση	<i>Οἱ μὲν ᾤχοντο, ὁ δὲ περιέμενεν.</i>	
		Επιδοτική αντιθ. σύνδεση	<i>Οὐ μόνον λόγῳ ἀλλὰ καὶ ἔργῳ χάριν ἀπέδωκεν.</i>	
	ΔΙΑΧΩΡΙΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ		<i>Ἦ λέγε τι σιγῆς κρείττον ἢ σιγὴν ἔχε.</i>	
	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ		<i>Τὸ στράτευμα ὁ σίτος ἐπέλιπε· κρέας οὖν ἐσθιοντες διεγίνοντο.</i>	
ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ		<i>Ἀναγκαῖον ἦν πορεύεσθαι· οὐ γὰρ ἦν ἰκανὰ τὰ ἐπιτήδεια.</i>		
ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ	ΟΝΟΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	Ειδικές Ενδοιαστικές Πλάγιες ερωτ. Αναφορικές	<i>Ἔλεγεν ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο πρὸς βασιλέα. Φοβεῖται μὴ τὰ ἔσχατα πάθῃ. Μὴ σκόπει τί ἂν σε εὐφράνειεν. Τιμωροῦνται οὓς ἂν οἴωνται ἀδικεῖν.</i>	
	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	Αιτιολογικές Τελικές Αποτελεσματ. Υποθετικές Εναντιωματ. Χρονικές Αναφορικές	<i>Ἐπειδὴ οὐκ ἐθέλεις, ἄπειμι. Ἐπάνειμι, ἵνα σαφέστερον δηλωθῇ ἡ Περωῶν πολιτεία. Ἐπιπίπτει χιῶν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρυψε τὰ ὄπλα. Εἰ βούλει, μένε. Εἰ καὶ μὴ βλέπεις, φρονεῖς δ' ὅμως. Ὅτε αὕτη ἡ μάχη ἐγένετο, Τισσαφέρνης ἐν Σάρδεσιν ἔτυχεν ὦν. Ἀνεπαύοντο ὅπου ἐτύχανον.</i>	

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

Ο ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

180 Τα λόγια κάποιου προσώπου μπορούν να φτάσουν σ' εμάς από το συγγραφέα ενός αρχαίου κειμένου:

α) άμεσα ή σε **ευθύ λόγο**, δηλαδή ακριβώς όπως έχουν ειπωθεί από το ίδιο το πρόσωπο, χωρίς καμιάν αλλαγή, ή μόνο με πρόταξη ή παρεμβολή των λέξεων: λέγει, εἶπε, φησί, ἔφη, ἐρωτᾷ, ἠρώτησε ή ἤρετο κ.τ.ό. αλλά σε λόγο ανεξάρτητο:

Σωτηρίδας δὲ ὁ Σικυώνιος εἶπεν· οὐκ ἐξ ἴσου, ὦ Ξενοφῶν, ἐσμέν· σὺ μὲν γὰρ ἐφ' ἵππου ὄχῃ, ἐγὼ δὲ χαλεπῶς κάμνω τὴν ἀσπίδα φέρων (= δεν είμαστε στην ίδια μοίρα· γιατί εσύ πηγαίνεις ἐφιππος, ενώ εγώ κουράζομαι πολύ μεταφέροντας την ασπίδα).

β) έμμεσα ή σε **πλάγιο λόγο**, δηλαδή με κάποιες αλλαγές στη φράση και με εξάρτηση από ένα ρήμα όπως: λέγω, φημί, ἐρωτῶ, κελεύω κ.τ.ό.:

Λέγει ὡς ὑβριστής εἰμι (ευθύς λόγος: Ὑβριστής εἶ).

Κῦρος ἔφη πάντα ποιήσῃν (ευθύς λόγος: Πάντα ποιήσω).

Ἄριστιππος Σωκράτη ἤρετο εἴ τι εἰδείη ἀγαθόν (ευθύς λόγος: Οἶσθά τι ἀγαθόν, ὦ Σώκρατες;).

Μειδίας ἐκέλευσεν ἀνοίξαι τὰς πύλας (ευθύς λόγος: Ἀνοίξατε τὰς πύλας).

181 Ο πλάγιος λόγος εξαρτάται από ρήματα συνήθως, **λεκτικά, ερωτηματικά, κελευστικά**, καθώς και από ρήματα βουλευτικά, αισθητικά, γνωστικά ή δοξαστικά.

ΟΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΠΛΑΓΙΟ ΛΟΓΟ

182 Ο ευθύς λόγος τρέπεται στον πλάγιο με τις ακόλουθες μεταβολές:

1. οι κύριες προτάσεις κρίσεως μετατρέπονται:

α) σε δευτερεύουσες **ειδικές προτάσεις** ύστερα από ρήματα λεκτικά (λέγω, διδάσκω κτλ.), γνωστικά (γινώσκω, οἶδα κτλ.), αισθητικά (αἰσθάνομαι, ἀκούω, ὀρώ κτλ.):

ευθύς λόγος: Ὑβριστής εἶ.

πλάγιος λόγος: **Λέγει ὁ κατήγορος ὡς ὑβριστής εἰμι.**

ευθύς λόγος: Πάντες εἰώθασιν πλείω χάριν ἔχειν τοῖς ἐπαινοῦσιν ἢ τοῖς συμβουλευούσιν (= ὅλοι συνήθως χρωστούν μεγαλύτερη χάρη σ' ὅσους τους επαινούν παρά σε ὅσους τους συμβουλεύουν).

πλάγιος λόγος: **Οἶδ' ὅτι πάντες εἰώθασιν πλείω χάριν ἔχειν τοῖς ἐπαινοῦσιν ἢ τοῖς συμβουλευούσιν.**

ευθύς λόγος: Οἱ Ἕλληνες νικῶσιν.

πλάγιος λόγος: Βασιλεὺς ἤκουσεν ὅτι οἱ Ἕλληνες νικῶεν.

β) **σε ειδικά απαρέμφατα**, ὕστερα ἀπὸ ρήματα λεκτικά (φημί, ὑπισχνοῦμαι κτλ.), δοξαστικά (οἶμαι, ἠγοῦμαι κτλ.):

ευθύς λόγος: Οὐκ ἔστιν ἄλλη ὁδός.

πλάγιος λόγος: Οἱ ἠγεμόνες οὐ **φασιν εἶναι** ἄλλην ὁδόν.

ευθύς λόγος: Οἱ ἀχάριστοι καὶ περὶ θεοὺς ἂν ἀμελῶς ἔχοιεν (= θα αμελοῦσαν).

πλάγιος λόγος: Οἱ Πέρσαι **οἶονται** τοὺς ἀχαρίστους καὶ περὶ θεοὺς ἂν **ἀμελῶς ἔχειν.**

γ) **σε κατηγορηματικές μετοχές**, ὕστερα ἀπὸ ρήματα αισθητικά, γνωστικά καὶ ρήματα που σημαίνουν ἀγγελία (ἀγγέλλω, δηλῶ κ.τ.ό.):

ευθύς λόγος: Κῦρος ἐν Κιλικία ἐστίν.

πλάγιος λόγος: Ἀβροκόμας **ἤκουσε** Κῦρον ἐν Κιλικία **ὄντα.**

ευθύς λόγος: Φίλιππος Ἡραῖον τεῖχος πολιορκεῖ.

πλάγιος λόγος: **Ἀπηγγέλη** Φίλιππος Ἡραῖον τεῖχος **πολιορκῶν.**

2. Οἱ κύριες προτάσεις ἐπιθυμίας μετατρέπονται σε τελικά **απαρέμφατα** ὕστερα ἀπὸ ρήματα κελευστικά (κελεύω), ἀπαγορευτικά (ἀπαγορεύω), εὐχетικά (εὐχομαι) κ.τ.ό.:

ευθύς λόγος: Ἀνοίξατε τὰς πύλας.

πλάγιος λόγος: Μειδίας **ἐκέλευσεν ἀνοῖξαι** τὰς πύλας.

ευθύς λόγος: Μηδεὶς βαλλέτω.

πλάγιος λόγος: Ἀστράγης **ἀπηγόρευε** μηδένα **βάλλειν.**

ευθύς λόγος: Εὐτυχῆσειε Κῦρος.

πλάγιος λόγος: Οἱ στρατιῶται **ἠύχοντο** Κῦρον **εὐτυχῆσαι.**

3. Οἱ κύριες ἐρωτηματικές προτάσεις (εὐθείες ἐρωτήσεις) μετατρέπονται

σε δευτερεύουσες ερωτηματικές προτάσεις (πλάγιες ερωτήσεις), ύστερα από τα ρήματα *ἔρωτῶ, ἀπορῶ, θαυμάζω, σκοπῶ, ἐπιμελοῦμαι* κ.τ.ό. (βλ. §159 κ.ε.):

ευθύς λόγος: *οἶσθά τι, ὦ Σώκρατες, ἀγαθόν;*

πλάγιος λόγος: *Ἀρίστιππος Σωκράτη ἤρετο εἴ τι εἶδείη ἀγαθόν.*

ευθύς λόγος: *ἠδίκηκά τινά τι;*

πλάγιος λόγος: *ἀναλογίζεται καὶ σκοπεῖ εἴ τινά τι ἠδίκηκε.*

4. Οι δευτερεύουσες προτάσεις παραμένουν δευτερεύουσες και

α) ύστερα από ρήμα παροντικού χρόνου διατηρούν και στον πλάγιο λόγο τον ίδιο χρόνο και την ίδια ἐγκλιση που είχαν στον ευθύ, με αλλαγή αν χρειάζεται του προσώπου του ρήματος:

ευθύς λόγος: *Εἰ μὴ ποιήσετε ταῦτα, ἔκσπονδοι ἔσεσθε.*

πλάγιος λόγος: *ἀπαγγέλλετε δ' αὐτοῖς ὅτι, εἰ μὴ ποιήσουσι ταῦτα, ἔκσπονδοι ἔσονται.*

ευθύς λόγος: *Ἐπειδὴν τις ἀγαθὸς ὢν τελευτήσῃ, μεγάλην τιμὴν ἔχει.*

πλάγιος λόγος: *Λέγουσιν ὡς, ἐπειδὴν τις ἀγαθὸς ὢν τελευτήσῃ, μεγάλην τιμὴν ἔχει.*

ευθύς λόγος: *Ἴνα αὐτοὺς παύσω ταύτην ἔχοντας τὴν γνώμην, οὕτως εἴρηκα περὶ αὐτῶν.*

πλάγιος λόγος: *Λέγει ὅτι Ἴνα αὐτοὺς παύσῃ ταύτην ἔχοντας τὴν γνώμην, οὕτως εἴρηκε περὶ αὐτῶν.*

β) ύστερα από ρήμα παρελθοντικού χρόνου διατηρούν τη δυνητική οριστική και τη δυνητική ευκτική, αλλά την απλή οριστική ή την υποτακτική τη μετατρέπουν σε ευκτική του πλάγιου λόγου:

ευθύς λόγος: *Δέξιππον οὐκ ἐπαινῶ, εἰ ταῦτα πεποίηκεν.*

πλάγιος λόγος: *Κλέανδρος εἶπεν ὅτι Δέξιππον οὐκ ἐπαινοίη, εἰ ταῦτα πεποιηκῶς εἶη.*

ευθύς λόγος: *Μανθάνομεν ἃ οὐκ ἐπιστάμεθα.*

πλάγιος λόγος: *Ἀπεκρίνατο ὅτι μανθάνοιεν ἃ οὐκ ἐπίσταιντο.*

ευθύς λόγος: *Ἐπὶν διαβῶμεν ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν κρίσιν ποιήσομεν.*

πλάγιος λόγος: *Ἀγησίλαος ἔφη, ἐπεὶ διαβαίησαν ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν κρίσιν ποιήσιν.*

183 Αλλά και ύστερα από ρήμα παρελθοντικού χρόνου μπορεί να διατηρηθεί στον πλάγιο λόγο η απλή οριστική και η υποτακτική, αν το περιεχόμενο της δευτερεύουσας προτάσεως φανερώνει γνώμη του υποκειμένου της προτάσεως και όχι του συγγραφέα ή αν τονίζεται κάτι ως βέβαιο ή με έμφαση:

ευθύς λόγος: *Τοῦτο σκεπτέον ἐστί, τίς κτήσις δικαία ἐστίν.*

πλάγιος λόγος: *Τοῦτ' ἔφη σκεπτέον εἶναι, τίς κτήσις δικαία ἐστίν* (η πλάγια ερωτηματική πρόταση: *τίς κτήσις...* μεταφέρει ακριβώς τη γνώμη του υποκειμένου της κύριας προτάσεως: *τοῦτο ἔφη...*).

ευθύς λόγος: *Ἀπίωμεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, μὴ τις ἐπίθεσις γένηται* (= ας πάμε στο στρατόπεδο μήπως...).

πλάγιος λόγος: *Ἐδόκει αὐτοῖς ἀπιέναι ἐπὶ τὸ στρατόπεδον μὴ τις ἐπίθεσις γένηται* (η ενδοιαστική πρόταση μένει αμετάβλητη, για να τονιστεί ως βέβαιος ο κίνδυνος).

ευθύς λόγος: *Ἐάν μοι δῶτε τριάκοντα Σπαρτιατῶν, διαβήσομαι εἰς τὴν Ἀσίαν.*

πλάγιος λόγος: *Ἀγησίλαος ὑπέστη* (= υποσχέθηκε), *ἐάν δῶσιν αὐτῷ τριάκοντα Σπαρτιατῶν, διαβήσεσθαι εἰς τὴν Ἀσίαν* (= αν, όπως έλεγε, του δώσουν...· μεταφέρονται τα λόγια του υποκειμένου της κύριας προτάσεως: Αγησίλαος).

ευθύς λόγος: *Μὴ ναυμαχεῖτε Κορινθίους, ἦν μὴ Κορίνθιοι ἐπὶ Κέρκυραν πλέωσιν.*

πλάγιος λόγος: *Προεῖπον αὐτοῖς μὴ ναυμαχεῖν Κορινθίους, ἦν μὴ Κορίνθιοι ἐπὶ Κέρκυραν πλέωσιν* (και εδώ η υποθετική πρόταση: *ἦν μή...* πλέωσιν μεταφέρει με έμφαση τα λόγια του υποκειμένου του ρ. προεῖπον).

Πίνακας 15

ΕΥΘΥΣ ΚΑΙ ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ	ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ
Καμιά εξάρτηση	Εξάρτηση από ρήματα: λεκτικά, ερωτηματικά, κελευστικά, και βουλητικά, αισθητικά, γνωστικά, δοξαστικά
Κύριες προτάσεις κρίσεως	Ειδικές προτάσεις Ειδικό απαρέμφατο Κατηγορηματική μετοχή
Κύριες προτάσεις επιθυμίας	Τελικό απαρέμφατο
Ευθείες ερωτήσεις	Πλάγιες ερωτήσεις
Δευτερεύουσες προτάσεις	Δευτερεύουσες προτάσεις

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

184 Σχήματα λόγου λέγονται οι ιδιορρυθμίες του λόγου που αναφέρονται, όπως και στη ν.ε., α) στη θέση των λέξεων μέσα στην πρόταση, β) στη γραμματική συμφωνία των λέξεων, γ) στην πληρότητα του λόγου ως προς τον αριθμό των λέξεων και δ) στη σημασία των λέξεων σε ορισμένες περιπτώσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

185 1. Η σειρά των λέξεων στις κύριες προτάσεις κρίσεως, όταν δεν τονίζεται ιδιαίτερα καμιά λέξη, συνήθως είναι:

Υ - Ρ - Κ

Υ - Ρ - Α

Υ - Ρ - Α - Ε

(Υ = υποκείμενο, Ρ = ρήμα, Κ = κατηγορούμενο, Α = αντικείμενο, Ε = επιρρηματικός προσδιορισμός).

Σωκράτης ἐστὶ σοφός.

Κῦρος δίδωσι τῷ Ἀριστίπῳ μισθόν.

Κῦρος ἐπολιόρκει Μίλητον καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν.

186 Αλλά η σειρά αυτή δεν τηρείται:

α) με τα ρήματα: *δοκεῖ μοι*, όταν σημαίνει **αποφασίζω**, και *εἰμί*, όταν σημαίνει **υπάρχω**, που μπαίνουν στην αρχή της προτάσεως:

Ἔδοξε τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ (= αποφάσισε η βουλή και ο δήμος).

Ἦν δέ τις ἐν τῇ στρατιᾷ Ξενοφῶν (= υπήρχε στο στράτευμα κάποιος Ξενοφώντας) και

β) κυρίως όταν μια λέξη στην πρόταση χρειάζεται να τονιστεί ιδιαίτερα

(έμφαση) και η οποία μπαίνει επίσης στην αρχή της προτάσεως:

Ἦδδε οὖν ἐποιεῖτο τὴν συλλογὴν (τονίζεται ο Ε).

Πρόξενον τὸν Βοιωτίον ἐκέλευσε παραγενέσθαι (τονίζεται το Α).

Καὶ ἐποίουν οὕτως οὗτοι (τονίζεται το Ρ).

Επίσης η σειρά των λέξεων αλλάζει για λόγους αισθητικούς, ρυθμικούς (λ.χ. στην ποίηση) κτλ.

2. Το ρήμα σε μια δευτερεύουσα πρόταση μπορεί να αποχωριστεί από τη λέξη (λ.χ. το σύνδεσμο) που εισάγει τη δευτερεύουσα πρόταση και να μπει στο τέλος της προτάσεως, πράγμα που δε συμβαίνει συνήθως στα ν.ε.:

*Τὰς ἀρετὰς ἐπιτηδύομεν, ὅπως ἂν μετὰ πλείστων ἀγαθῶν τὸν βίον δι-
άγωμεν.*

(π.β. ν.ε. **για να περνάμε** τη ζωή μας με πάμπολλα αγαθά).

Ἵτε δ' αὕτη ἡ μάχη ἐγένετο, Τισσαφέρνης ἐν Σάρδεσιν ἔτυχεν ὦν.

(ν.ε. **όταν έγινε** αυτή η μάχη).

Ἦσθηοντο οἱ Ἕλληνες ὅτι βασιλεὺς ἐν τοῖς σκευοφόροις εἶη.

(ν.ε. **ότι ο βασιλιάς ήταν** στα σκευοφόρα).

187 Αλλά οι γενικοί κανόνες ως προς τη σειρά των λέξεων δεν τηρούνται επίσης και σε άλλες περιπτώσεις και έτσι δημιουργούνται τα ακόλουθα σχήματα:

α) **το υπερβατό:**

Εὗ πρᾶγμα συντεθὲν ὄψεσθε (αντί: *εὗ συντεθὲν πρᾶγμα ὄψεσθε*) (= θα δείτε).

Μὴ λέγετε ὡς ὑφ' ἐνὸς τοιαῦτα πέπονθ' ἡ Ἑλλάς ἀνθρώπου (αντί: *μὴ λέγετε ὡς ὑφ' ἐνὸς ἀνθρώπου τοιαῦτα πέπονθ' ἡ Ἑλλάς*) (= έχει πάθει η Ελλάδα).

Το σχήμα αυτό, όπως και στη ν.ε., δημιουργείται, όταν ανάμεσα σε δύο λέξεις με στενή λογική σχέση παρεμβάλλονται μια ή περισσότερες λέξεις (πβ. ν.ε. πίνω το **ωριοστάλαχτο** της πλάκας το **φαρμάκι**).

β) **το πρωθύστερο:**

Λέγω τὴν Ἐρεχθέως τροφήν καὶ γένεσιν (αντί: *λέγω τὴν Ἐρεχθέως γένεσιν καὶ τροφήν*).

Στο σχήμα αυτό λέγεται πρώτο εκείνο που χρονολογικά και λογικά

είναι δεύτερο (πβ. ν.ε. ξεντύθη ο νιος, ξεζώστηκε και στο πηγάδι μήκη).

γ) **το χιαστό:**

*Περὶ πλείονος ποιῶ **δόξαν** πολλὴν ἢ **πλοῦτον** μέγαν· ὁ μὲν γὰρ θνητὸς, ἡ δὲ ἀθάνατος.*

Στο σχῆμα αυτό δύο λέξεις ή δύο φράσεις που σχετίζονται με δύο προηγούμενες εκφέρονται με σειρά αντίστροφη (ὁ μὲν αναφέρεται στη λέξη πλοῦτον, ἡ δέ στη λέξη δόξαν). Έτσι σε μια σχηματική παράσταση οι λέξεις ή οι φράσεις βρίσκονται μεταξύ τους σε σχῆμα Χ:

δόξαν ————— πλοῦτον
ὁ μὲν ————— ἡ δέ

(πβ. ν.ε. όταν σε βλέπω χαίρομαι, λυπούμαι όταν σε χάνω).

δ) **ο κύκλος:**

***Σοὶ** ἦν κλέπτῃς ὁ πατήρ, εἵπερ ἦν ὁμοῖος σοί.*

Στο σχῆμα αυτό μια πρόταση ή μια περίοδος αρχίζει και τελειώνει με την ίδια λέξη.

(πβ. ν.ε. μοναχή το δρόμο επήρες, εξανάλθες μοναχή).

ε) **η παρονομασία ή παρήχηση ή το ετυμολογικό σχῆμα:**

Τυφλὸς τὰ τ' ὄψα τὸν τε νοῦν τὰ τ' ὄμματ' εἶ (= εἶσαι τυφλὸς και στα αυτιά και στο νου και στα μάτια).

Το σχῆμα αυτό δημιουργείται, όταν λέξεις ομόηχες τοποθετούνται η μια κοντά στην άλλη.

(πβ. ν.ε. τρανή λαλιά, τρόμου λαλιά, ρητή κατά το Κάστρο).

στ) **το ομοιοτέλετο ή ομοιοκατάληκτο:**

*Τοὺς πλείοντας ὡς ἡμᾶς **ἐπωλεῖτε** (= πουλούσατε), τοῖς ἐναντίοις **ἐβοηθεῖτε**, τὴν χώραν μου κακῶς **ἐποιεῖτε**.*

Στο σχῆμα αυτό δύο ή περισσότερες προτάσεις τελειώνουν με λέξεις ομοιοκατάληκτες.

(πβ. ν.ε. Και βογκάει και βαριά μοιρολογάει. Το σχῆμα αυτό (**ομοιοκαταληξία ή ρίμα**) είναι συχνότατο στην παραδοσιακή νεοελληνική ποίηση).

ζ) **το ασύνδετο:**

Συμβαλόντες τὰς ἀσπίδας ἐωθοῦντο, ἐμάχοντο, ἀπέκτεινον, ἀπέθνησκον.

Ασύνδετο είναι το σχήμα, όταν παραθέτονται προτάσεις ή όμοιοι όροι προτάσεων χωρίς συνδέσμους (βλ. και §143α)
(πβ. ν.ε. το τουφέκι ανάβει, αστράφτει, λάμπει, κόφτει το σπαθί).

η) το πολυσύνδετο:

*Ἄλλὰ **καὶ** μισεῖ τις ἐκεῖνον **καὶ** δέδιεν (= φοβάται), ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, **καὶ** φθονεῖ.*

Αντίθετα με το ασύνδετο στο πολυσύνδετο σχήμα περισσότεροι από δύο όμοιοι όροι προτάσεως ή όμοιες προτάσεις συνδέονται με συμπλεκτικούς ή διαχωριστικούς συνδέσμους.

(πβ. ν.ε. οι κλέφτες προσκύνησαν και γίνηκαν ραγιάδες, κι άλλοι φυλάγουν πρόβατα κι άλλοι φυλάγουν γίδια).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

188 Από αυτά τα σχήματα τα πιο συνηθισμένα είναι τα ακόλουθα:

1. Το σχήμα κατά το νοούμενο («κατά σύνεσιν»)

Τὸ στρατόπεδον ἐν αἰτίᾳ ἔχοντες (= κατηγορώντας) τὸν Ἄγιν ἀνεχώρουν.

Ὁ ὄχλος ἠθροίσθη θαυμάζοντες καὶ ἰδεῖν βουλόμενοι.

Στο σχήμα αυτό η σύνταξη δεν ακολουθεῖ το γραμματικό τύπο της λέξεως αλλά το νόημά της. Το υποκείμενο *τό στρατόπεδον* συμφωνεῖ με τη μετοχή *ἔχοντες* και το ρήμα *ἀνεχώρουν*, με βάση ὅχι το γραμματικό τύπο αλλά το νόημά του (*τό στρατόπεδον* = *οἱ στρατιῶται*).

Επίσης και: *ὁ ὄχλος* = *οἱ ἄνθρωποι*.

(πβ. ν.ε. ο κόσμος χτίζουν εκκλησιές).

2. Το σχήμα συμφύσεως (σύμφυρση)

Ἀλκιβιάδης μετὰ Μαντιθέου ἀπέδρασαν.

Η σύμφυρση δημιουργεῖται ἀπὸ την ανάμειξη δύο φράσεων που ἔρχονται συγχρόνως στο νοῦ του συγγραφέα:

α' φράση: *Ἀλκιβιάδης καὶ Μαντίθεος ἀπέδρασαν,*

β' φράση: *Ἀλκιβιάδης μετὰ Μαντιθέου ἀπέδρα.*

(πβ. ν.ε. ο Απρίλης με τον Έρωτα χορεύουν και γελούνε, αντί: ο Απρίλης με τον Έρωτα χορεύει...).

3. Το σχήμα ανακολουθίας (ανακόλουθο)

α) *Ἐπιπεσῶν* (= ὅταν ὀρμησε) *τῇ Φαρναβάζου στρατοπεδείᾳ τῆς προφυλακῆς αὐτοῦ πολλοὶ ἔπεσον* (= σκοτώθηκαν)· αντί: *ἐπιπεσόντος... πολλοὶ ἔπεσον, ἢ ἐπιπεσῶν... πολλοὺς ἀπέκτεινε.*

β) *Ἐξῆν αὐτῷ μισθῶσαι τὸν οἶκον ἀπηλλαγμένος* πολλῶν πραγμάτων (= ἦταν δυνατό να νοικιάσει το σπίτι και να απαλλαγεί ἀπὸ πολλές ἐνοχλήσεις)· αντί: *ἐξῆν αὐτῷ μισθῶσαι τὸν οἶκον ἀπηλλαγμένῳ πολλῶν* κτλ.

Στο σχήμα αυτό οι λέξεις σε μια πρόταση δεν ακολουθούν από συντακτική άποψη τα προηγούμενα. Συχνά το ανακόλουθο βρίσκεται σε συντάξεις με μετοχή:

α) μια μετοχή απόλυτη εκφέρεται σε **ονομαστική πτώση**, αντί σε γενική σύμφωνα με το συντακτικό κανόνα (βλ. §103), και λέγεται **ονομαστική απόλυτη** (παράδ. α)

β) μια μετοχή συνημμένη εκφέρεται σε ονομαστική αντί σε μια πλάγια πτώση, όπως θα έπρεπε για να συμφωνήσει με την πτώση του υποκειμένου της (παράδ. β).

(πβ. ν.ε. Τρεις βίγλες θα του βάλω,/τρεις βίγλες τρεις βιγλάτορες/ και οι τρεις αντρειωμένοι· αντί: και τους τρεις αντρειωμένους. Εγώ δε με νοιάζει διόλου· αντί: εμένα δε με νοιάζει...).

4. Το σχήμα του καθολικού και του μερικού («καθ' όλον και μέρος»)

Οί στρατηγοί βραχέα ἕκαστος ἀπελογήσατο (= απολογήθηκε)· αντί: *τῶν στρατηγῶν ἕκαστος βραχέα ἀπελογήσατο*.

Σ' αυτό το σχήμα ένας όρος μιας προτάσεως αντί να μπει σε γενική διαιρετική, συμφωνεί με την πτώση του ονόματος που προσδιορίζει.

(πβ. ν.ε. πηγαίνει τον κατήφορο, την άκρη το ποτάμι, αντί: την άκρη του ποταμιού· επίσης: πβ.: εμείς, ο καθένας έχει τη γνώμη του, αντί: από μας ο καθένας...).

5. Το σχήμα έλξεως (έλξη)

Αί Θῆβαι Αἴγυπτος ἐκαλεῖτο· αντί: *ἐκαλοῦντο*.

Ὅπως ἔσεσθε ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας ἧς κέκτησθε· αντί: *τῆς ἐλευθερίας ἣν κέκτησθε*.

Ὅλοιο μήπω, πρὶν μάθοιμι (= μακάρι να μη χαθείς, πριν να μάθω)· αντί: *ὄλοιο μήπω, πρὶν ἂν μάθω*.

Έλξη υπάρχει, όταν ένας όρος της προτάσεως έλκεται, δηλαδή ακολουθεί κάποιον άλλον όρο και συμφωνεί μαζί του στην πτώση ή γενικά στον τύπο με παράβαση του συντακτικού κανόνα (βλ. και §118, 4 και §174γ)

(πβ. ν.ε. να 'χα τον ουρανό χαρτί, τη θάλασσα μελάni, να σου 'γραφα τα πάθη μου και πάλε να μη φτάνει· αντί: να σου γράψω τα πάθη μου...).

6. Το σχήμα υπαλλαγής (υπαλλαγή)

Θάσιον οίνου σταμνίων· αντί: *Θασίου οίνου σταμνίων*.

Ένας επιθετικός προσδιορισμός δε συμφωνεί στην πτώση με τη γενική που προσδιορίζει, αλλά με το ουσιαστικό το οποίο προσδιορίζεται από τη γενική.

(πβ. ν.ε. τ' αντρεωμένα κόκαλα ξεθάφτε του γονιού σας· αντί τα κόκαλα του αντρεωμένου γονιού σας).

7. Το σχήμα προλήψεως (πρόληψη)

Δημοκρατίαν γε οἶσθα τί ἐστι· αντί: *οἶσθά γε τί ἐστι δημοκρατία*.

Το υποκείμενο της εξαρτημένης προτάσεως (*δημοκρατία*) π ρ ο λ α μ β ά ν ε τ α ι, λαμβάνεται πιο πριν στη φράση, και μπαίνει ως αντικείμενο στην κύρια πρόταση (*οἶσθα*).

(πβ. ν.ε. σε ξέρω τι άνθρωπος είσαι, αντί: εσύ ξέρω τι άνθρωπος είσαι).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

189 Στον αρχαίο λόγο χρησιμοποιούνται, όπως και στη ν.ε., άλλοτε λιγότερες και άλλοτε περισσότερες λέξεις από όσες λογικά χρειάζονται. Το σχήμα που δημιουργείται από τη χρήση λέξεων λιγότερων από τις κανονικές λέγεται **έλλειψη**, ενώ από τη χρήση λέξεων περισσότερων λέγεται **πλεονασμός**.

Περιπτώσεις ελλείψεως βλ. και §§19-22.

1. Βραχυλογία

Μία μορφή ελλείψεως είναι η βραχυλογία. Στο σχήμα αυτό παραλείπονται λέξεις που αναπληρώνονται εύκολα.

Είδη βραχυλογίας:

α) Το σχήμα από κοινού

Οὗτος τροφῆς οὐδὲν δεῖται (= δε χρειάζεται), *ἐγὼ δὲ δέομαι*· αντί: *ἐγὼ δὲ δέομαι τροφῆς*.

Φράζει ἅ τε δεῖ ποιεῖν καὶ ἅ μὴ· αντί: *καὶ ἅ μὴ δεῖ ποιεῖν*.

Σ' αυτό το σχήμα μια λέξη ή μια φράση που παραλείπεται εννοείται από τα προηγούμενα ακριβώς η ίδια.

(πβ. ν.ε. Αυτός δεν έχει ανάγκη, εγώ όμως έχω. Κανείς δε μας φέρθηκε όπως αυτός).

β) Το σχήμα εξ αναλόγου

Οὕτω καὶ αὐτὸς ἐποίει καὶ τοὺς ἄλλους παρήνει (= συμβούλευε) (ενν. ποιεῖν).

Οὗτος μὲν ὕδωρ, ἐγὼ δὲ οἶνον πίνω· αντί: *ὕδωρ πίνει*.

Σ' αυτό το σχήμα μια λέξη ή μια φράση που παραλείπεται εννοείται από τα προηγούμενα (ή και από τα επόμενα) όχι όπως είναι εκεί αλλά αλλαγμένη στον αριθμό, στην πτώση, στο πρόσωπο κτλ.

(πβ. ν.ε. δεν έγινε η δουλειά όπως περίμενα, ενν. να γίνε).

γ) Το ζεύγμα

Ἔδουσί τε πίονα μῆλα οἶνόν τ' ἔξαιτον (= τρώνε παχιά αρνιά και εκλεκτό κρασί)· αντί: *οἶνον τ' ἔξαιτον πίνουσι*.

Εδώ δύο αντικείμενα ή προσδιορισμοί αποδίδονται στο ίδιο ρήμα, ενώ λογικά το ένα από αυτά ή ο ένας απ' αυτούς θα ταίριαζε σε ένα άλλο ρήμα.

(πβ. ν.ε. να τον ποτίσω κρύο νερό και δροσερό χορτάρι).

2. Πλεονασμός

Τα είδη του πλεονασμού είναι:

α) το σχήμα παραλληλίας («εκ παραλλήλου»)

Ψεύδεται και οὐκ ἀληθῆ λέγει.

Σ' αυτό το σχήμα ένα νόημα εκφράζεται συγχρόνως και καταφατικά και αποφατικά (αρνητικά).

(πβ. ν.ε. να σωπαίνεις και να μη μιλάς).

β) η περίφραση

Ἴτε παῖδες Ἑλλήνων αντί: *ἴτε Ἕλληνες.*

Περίφραση έχουμε, όταν μια έννοια εκφράζεται με δύο ή περισσότερες λέξεις, ενώ θα μπορούσε να εκφραστεί με μία.

(πβ. ν.ε. ο Γέρος του Μοριά αντί: ο Κολοκοτρώνης).

Συχνές είναι στην αρχ. ελληνική οι περιφράσεις με ρήματα και αφηρημένα ουσιαστικά, όπως:

λόγον ποιοῦμαι, αντί: *λέγω*

ἐπιμέλειαν ποιοῦμαι, αντί: *ἐπιμελοῦμαι*

τιμὴν ἔχω, αντί: *τιμῶμαι*

ἔπαινον ἔχω, αντί: *ἐπαινοῦμαι* κτλ.

γ) το σχήμα ένα με δύο («ἐν διά δυοῖν»)

Ἐνοπλος ἐπ' αὐτὸν ἐπενθρόσκει πυρὶ καὶ στεροπαῖς ὁ Διὸς γενέτας (= ορμά οπλισμένος εναντίον του με φωτιά και αστραπές ο γιος του Δία)
αντί: *πυρφόροις στεροπαῖς.*

Σ' αυτό το σχήμα μία έννοια εκφράζεται με δύο λέξεις που συνδέονται με το *καί* ή *τέ-καί*, ενώ λογικά η μία απ' αυτές αποτελεί προσδιορισμό της άλλης: έτσι το **ένα** παρουσιάζεται σαν **δύο**.

(πβ. ν.ε. αστροπελέκι και φωτιά να πέσει στις αυλές σου).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΛΕΞΕΩΝ

ή ΦΡΑΣΕΩΝ

190 Και στην αρχαία γλώσσα, όπως και στη ν.ε., πολλές λέξεις δε χρησιμοποιούνται πάντοτε με την αρχική τους σημασία, αλλά παράλληλα μ' αυτήν αποκτούν και άλλες. Από τις αλλαγές αυτές της σημασίας των λέξεων προέρχονται μερικά σχήματα λόγου, που λέγονται και **λεκτικοί τρόποι**, όπως:

α) Η μεταφορά

Θυμὸς σιδηροῦς (= ψυχή σκληρή).

Ὑφαίνω δόλον (= ετοιμάζω δόλο).

Στη μεταφορά η σημασία της λέξεως γίνεται **ευρύτερη**, δηλαδή επεκτείνεται και με τ α φ έ ρ ε τ α ι από τη μια έννοια στην άλλη.

(πβ. ν.ε. σιδερένια γροθιά).

β) Το σχήμα κατεξοχήν

τό ἄστν αντί: *αἱ Ἀθῆναι* (αρχικά *ἄστν*= κάθε πόλη),

ὁ ἰσθμός αντί: *ὁ ἰσθμός τῆς Κορίνθου* (αρχικά *ἰσθμός* = κάθε ισθμός).

Σ' αυτό το σχήμα η σημασία της λέξεως γίνεται **στενότερη**, δηλαδή περιορίζεται και σημαίνει μια μόνο ορισμένη έννοια.

(πβ. ν.ε. η Πόλη = η Κωνσταντινούπολη).

γ) Η σημασιολογική φθορά της λέξεως

Κάποτε η σημασία μιας λέξεως φθείρεται, δηλαδή ενώ αρχικά σήμαινε κάτι καλό, καταλήγει να σημαίνει κάτι κακό:

εὐήθης= μωρός, ανόητος, ενώ αρχικά σήμαινε τον καλό άνθρωπο, αυτόν που έχει καλά ήθη (*εὖ-ἦθος*).

(πβ.: η αρχαία λέξη *ἀγαθός* στη ν.ε. σημαίνει κουτός).

191 Επίσης από τις ποικίλες χρήσεις των λέξεων ως προς τη σημασία τους υπάρχουν και άλλα σχήματα λόγου (ή λεκτικοί τρόποι) όπως:

1. Η συνεκδοχή

- α) *Ὁ Συρακόσιος πολέμιος τῷ Ἀθηναίῳ* ἀντί: *οἱ Συρακόσιοι πολέμιοι Ἀθηναίοις* (πβ. ν.ε. ο Ἕλληνας εἶναι φιλότιμος).
- β) *Σκηνοῦσιν ἐν ταῖς στέγαις οἱ κάμνοντες* (= μένουν στα σπίτια οἱ ἀρρωστοί)· ἀντί: *σκηνοῦσιν ἐν ταῖς οἰκίαις* (πβ. ν.ε. στις μεγάλες πόλεις ὑπάρχει κρίση στέγης, ἀντί: κρίση σπιτιοῦ).
- γ) *Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν σίδηρον κατέθεντο*· ἀντί: *τὰ ὄπλα κατέθεντο*. (πβ. ν.ε. μας ἔκανε δῶρο μια πορσελάνη, ἀντί: ἓνα ἀντικείμενο ἀπὸ πορσελάνη).
- δ) *Πλήσον κρατῆρα μελίσσης* (= γέμισε τον κρατῆρα με μέλισσα)· ἀντί: *πλήσον κρατῆρα μέλιτος*. (πβ. ν.ε. ἔκανε μου αὐριο ἓνα τηλέφωνο, ἀντί ἓνα τηλεφῶνμα).

Κατὰ τὴ συνεκδοχὴ χρησιμοποιεῖται:

- α) τὸ ἓνα ἀντί γιὰ πολλὰ ὁμοειδή,
β) τὸ μέρος ἐνός συνόλου ἀντί γιὰ τὸ σύνολο,
γ) τὸ υλικὸ ἀντί γιὰ τὸ πρᾶγμα που ἔγινε ἀπ' αὐτὸ τὸ υλικό,
δ) ἐκεῖνο που παράγει ἀντί γιὰ κείνο που παράγεται.

2. Η μετωνυμία

- α) *Ὁ Ὅμηρος* ἀντί: *τὰ Ὅμηρου ἔπη*,
Ὁ Ἥφαιστος ἀντί: *τὸ πῦρ* (ὡς θεὸς τῆς φωτιάς).
(πβ. ν.ε. μας διάβασε Μακρυγιάννη, ἀντί: Απομνημονεύματα τοῦ Μακρ.).
- β) *Εἰς δάκρυα ἔπεσε τὸ θέατρον*· ἀντί: *εἰς δάκρυα ἔπεσον οἱ θεαταί*.
(πβ. ν.ε. θα παρελάσει σε λίγο τὸ Β' Λύκειο, ἀντί: οἱ μαθητὲς καὶ οἱ μαθήτριες τοῦ Β' Λυκείου).
- γ) *Νεότης πολλή ἦν*· ἀντί: *νέοι ἄνδρες...* (πβ. ν.ε. τὰ νιάτα βιάζονται).

Στὴ μετωνυμία, που εἶναι ἓνα σχῆμα συγγενικό με τὴ συνεκδοχὴ, χρησιμοποιεῖται:

- α) τὸ ὄνομα τοῦ δημιουργοῦ ἢ τοῦ εφευρέτη κάποιου πρᾶγματος ἀντί γιὰ τὸ ἴδιο τὸ πρᾶγμα,
β) αὐτὸ που περιέχει κάτι ἀντί γιὰ τὸ περιεχόμενο,
γ) τὸ ἀφηρημένο ἀντί γιὰ τὸ συγκεκριμένο.

3. Η αντίφραση

Στην αντίφραση μια λέξη ή μια φράση παίρνει τη θέση κάποιας άλλης που έχει παρόμοια σημασία ή και αντίθετη. Τα είδη της αντιφράσεως είναι:

α) η λιτότητα:

οὐχ ἤκιστα (= όχι πολύ λίγο)· αντί: *μάλιστα* (= πάρα πολύ),

οὐκ ἄγνοῶ, αντί: *γινώσκω καλῶς*

(πβ. ν.ε. και το κακό που έπαθα δεν ήταν μικρό, αντί: ήταν πολύ μεγάλο).

Στη λιτότητα χρησιμοποιείται για μια λέξη η αντίθετή της με άρνηση, και ενώ οι λέξεις εκφράζουν κάτι λιγότερο, εννοείται κάτι περισσότερο.

β) η ειρωνεία

Ὡς ἡδὺς εἶ! αντί: *ὡς ἀηδὴς εἶ!* (πβ. ν.ε. καλός είσαι κι εσύ!).

Δηλαδή χρησιμοποιεί κάποιος με προσποίηση λέξεις ή φράσεις με εντελώς διαφορετική ή και αντίθετη σημασία από εκείνη που έχει στο νου του.

γ) ο ευφημισμός

ὁ Εὐξείνος πόντος· αντί: *ὁ ἄξενος...*

(πβ. ν.ε.: ευλογία λένε μια κακιά αρρώστια).

Στον ευφημισμὸ χρησιμοποιούνται από φόβο ή από πρόληψη, για αποτροπή του κακού, λέξεις ή φράσεις που έχουν καλή σημασία αντί για άλλες που έχουν κακή.

4. Η υπερβολή

Ἴπποι λευκότεροι χιόνος.

Ὁ πᾶς χρόνος οὐχ ἰκανός ἐστι παρασκευάσαι λόγον ἴσον τοῖς τούτων ἔργοις.

(πβ. ν.ε. έφαγα όλο τον κόσμο να σε βρω).

Στην υπερβολή λέγεται κάτι που ξεπερνά το αληθινό ή το συνηθισμένο, για να προκληθεί ζωνηρή εντύπωση.

5. Η αλληγορία

Κυάμων απέχεσθαι (= να μένετε μακριά από τα κουκιά, δηλαδή από την πολιτική· τα κουκιά τα χρησιμοποιούσαν για την κλήρωση των αρχόντων της πολιτείας).

Καρδίαν μὴ ἐσθίειν (= μην τρωσ την καρδιά σου, δηλαδή μη λυπάσαι).
(πβ. ν.ε. τρώγεται με τα ρούχα του).

Αλληγορία υπάρχει όταν χρησιμοποιούνται εντυπωσιακές μεταφορές που κρύβουν νοήματα εντελώς διαφορετικά από εκείνα που δείχνουν οι λέξεις.

6. Η παρομοίωση

Ἐφάνη κονιορτὸς ὡσπερ νεφέλη λευκή.

Ὡσπερ τὰ χαλκεία πληγέντα μακρόν ἤχεϊ καὶ ἀποτείνει καὶ οἱ ῥήτορες οὕτω σμικρὰ ἐρωτηθέντες δόλιχον κατατείνουσι τοῦ λόγου (= όπως τα χάλκινα σκεύη, όταν τα χτυπήσεις, βγάζουν ήχο για πολλή ώρα, έτσι και οι ρήτορες με την παραμικρή ερώτηση παρατείνουν το λόγο τους για πολύ).

Στην παρομοίωση για να τονιστεί μια ιδιότητα ενός προσώπου ή ενός πράγματος, το πρόσωπο ή το πράγμα παραβάλλεται με κάτι άλλο πολύ γνωστό που έχει την ίδια ιδιότητα.

Οι παρομοιώσεις είναι συχνές και πλούσιες στον Όμηρο, λ.χ.:

*Ὡς δ' ἄνεμος ζαῆς ἠίων θημῶνα τινάξει
καρφαλέων, τὰ μὲν ἄρ τε διεσκέδασ' ἄλλυδις ἄλλη,
ὡς τῆς (= τῆς σχεδίας) δούρατα μακρὰ διεσκέδασε. (ε 368-370)*
(= κι όπως σαρώνει τ' άχυρα της θημωνιάς, σαν πιάσει σφοδρός αέρας, κι άλλα αλλού της τ' ανεμοσκορπίζει, έτσι της σκάφης τα μακριά της σκόρπισε τα ξύλα).

(Μετάφρ. Ζήσ. Σίδερη)

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Α΄

ΟΙ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

Από τις προθέσεις λέγονται:

I. **κύριες**, όσες χρησιμοποιούνται με τις πλάγιες πτώσεις των ονομάτων ή αντωνυμιών αλλά και με άλλες λέξεις σε σύνθεση (λ.χ. *διὰ τῆς πόλεως*, *διὰ ταῦτα* αλλά και *διάλυσις*, *διαλύω*).

II. **καταχρηστικές**, όσες χρησιμοποιούνται μόνο με τις πλάγιες πτώσεις των ονομάτων και αντωνυμιών: *ἄνευ λόγου*, *μέχρι τοῦδε*.

Σημείωση α΄. Οι προθέσεις ονομάστηκαν έτσι, γιατί μπαίνουν εμπρός από τις λέξεις με τις οποίες συντάσσονται (αρχ. ελλ. **προτίθενται**) (βλ. §139).

Αλλά μερικές φορές η πρόθεση μπαίνει ύστερα από το όνομα. Αυτό ονομάστηκε **αναστροφή** και στους αττικούς πεζογράφους συμβαίνει μόνο με τις προθέσεις *περί*, *ἔνεκα* και *ἄνευ*:

Ἀλλοτρίας γῆς πέρι. Τῶν ἀδικημάτων ἔνεκα.

Ὦν ἄνευ ἡμεῖς οὐκ ἂν δυναίμεθα στρατεύεσθαι.

Στην αναστροφή ο τόνος της προθέσεως, αν βρίσκεται στη λήγουσα, ανεβαίνει στην παραλήγουσα.

Ακόμη η πρόθεση μπορεί να χωρίζεται από το ρήμα με το οποίο συντάσσεται:

Κατ' ἄρ' ἔξετο, αντί: *καθέξετο ἄρα*. Αυτό ονομάστηκε **τμήση**.

(πβ. ν.ε. δεν τον είδα ξανά - δεν τον ξαναείδα).

Σημείωση β΄. Μερικές προθέσεις δισύλλαβες με αναστροφή του τόνου χωρίς όνομα ισοδυναμούν με ρήματα που είναι σύνθετα μ' αυτές:

ἔπι = ἔπεστι, *ἄνα* = ἀνάστηθι, *μέτα* = μέτεστι, *ἔνι* = ἔνεστι κτλ.

Αυτό ονομάζεται **μετατύπωση** της προθέσεως:

Ἄλλ' *ἄνα* ἐξ ἑδράνων (= σήκω από κει που κάθεσαι).

Ἄλλ' οὐδὲν αὐτῷ τῶν ἐμῶν μ' εἶργειν *μέτα* (= αυτός δεν έχει δικαίωμα να μ' εμποδίσει...).

Ἄλλ' ἴσως *ἔνι* τις καὶ ἐν ἡμῖν παῖς (= ίσως υπάρχει και...).

Η σύνταξη και οι βασικότερες σημασίες των προθέσεων φαίνονται στις σελίδες που ακολουθούν.

Ι. ΟΙ ΚΥΡΙΕΣ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

Α΄ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ ΜΟΝΟΠΤΩΤΕΣ

Οι μονόπτωτες προθέσεις συντάσσονται ή μόνο με γενική (*ἀντί, ἀπό, ἐκ, πρό*) ή μόνο με δοτική (*ἐν, σύν*) ή μόνο με αιτιατική (*εἰς*) και σημαίνουν:

α΄ Με γενική

1. ἀντί

- α) τόπο (απέναντι): *Εἰστήκεσαν ἀντί τῶν πιτύων* (= είχαν σταθεί απέναντι από τα πεύκα).
- β) αντικατάσταση: *Ἀντί πολέμου εἰρήνην αἰρούμεθα* (= προτιμούμε). (πβ. ν.ε. το παιδί **αντί νερό** έπινε πάντοτε γάλα· συνήθως: μας έστειλαν δύο αντί γ ι α έ ν α ν).
- γ) αιτία ή ανταπόδοση: *Ἄνθ' ὧν ἄξιοι ὄντες ἄρχομεν* (= κυβερνάμε για όσα αξίζουμε).
Ἰφελήσω αὐτὸν ἀνθ' ὧν εὖ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνου (= για όσα ευεργετήθηκα από εκείνον).

2. ἀπό

- α) τόπο: *Κῦρος ὠρμᾶτο ἀπὸ Σάρδεων* (= ο Κ. ξεκινούσε από τις Σάρδεις).
- β) χρόνο: *Τῇ ἑνδεκάτῃ ἀπ' ἐκείνης ἡμέρας, εἶπεν αὐτῷ.* (ν.ε. λείπει από το πρωί).
- γ) καταγωγή (έμμεση): *Οἱ ἀφ' Ἡρακλέους* (= οι απόγονοι του Ηρ.) (ν.ε. είναι από μεγάλη οικογένεια).
- δ) ύλη: *Κραῖσις ἀπὸ τε τῆς ἡδονῆς συγκεκραμένη ὁμοῦ καὶ ἀπὸ τῆς λύπης* (= κάτι ανάμεικτο από χαρά και λύπη). (ν.ε. υφάσματα από συνθετικές ίνες).
- ε) αιτία: *Ἀπὸ τοῦτου τοῦ τολμήματος ἐπηγένη* (βλ. και ποιητικό αίτιο, §68) (ν.ε. θύμωσε από τη συμπεριφορά μας).
- στ) μέσο ή τρόπο: *Στράτευμα συνέλεξεν ἀπὸ τούτων τῶν χρημάτων.*
Ἡ σοφία οὐκ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου παραγίγνεται τοῖς ἀνθρώποις (= η σοφία δεν έρχεται από μόνη της στους άνθρωπους).

3. ἐκ (ή ἐξ εμπρός από φωνήεν)

α) τόπο: *Τὰ ἐκ γῆς φυόμενα. Ἦκεν ἐξ Ἀθηνῶν.*

(πβ. ν.ε. **εξαρχής**, με τοπική και συνήθως χρονική σημασία: Το χτίσαμε εξαρχής. Σας το είπα εξαρχής).

β) άμεση καταγωγή:* *Οἱ ἐξ Ἡρακλέους* (= τα παιδιά του Ηρ.).

γ) ύλη: *Ἐποιοῦντο διαβάσεις* (= γέφυρες) **ἐκ τῶν Φοινίκων.**

δ) μέσο ή τρόπο: *Πάτριον ἡμῖν ἐκ τῶν πόνων τὰς ἀρετὰς κτᾶσθαι* (= με κόπους).

(πβ. ν.ε. Αυτό θα γίνει εξάπαντος. Κι αυτό είναι εξίσου καλό).

ε) αιτία: *Ἐκ ταύτης τῆς ἐξετάσεως* πολλὰ ἀπεχθελαι μοι γεγόνασι (βλ. και ποιητικό αίτιο, §68).

στ) συμφωνία: *Ἐκ τῶν ἔργων* χρῆ μάλλον ἢ *ἐκ τῶν λόγων* τὴν ψῆφον φέρειν.

4. **πρό**

α) τόπο (εμπρός από): *Πρὸ τῶν πυλῶν.*

β) χρόνο (πριν από): *Πρὸ τῆς μάχης.*

γ) υπεράσπιση: *Οὔτε ἐγὼ ἀρκέσω πράττων τι* **πρὸ ὑμῶν** οὔτε ὑμεῖς **πρὸ ἡμῶν.**

δ) σύγκριση: *Μήτε τὸ ζῆν περὶ πλείονος ποιοῦ μήτε ἄλλο μηδὲν* **πρὸ τοῦ δικαίου** (= να μη θεωρεῖς ανώτερο οὔτε τη ζωή σου οὔτε...),
(πβ. ν.ε. πρόσεχε προπάντων την υγεία σου).

β' **Με δοτική**

1. **ἐν**

α) τόπο (για στάση): *Ἡ ἐν Σαλαμῖνι* καὶ ἡ ἐν *Λεύκτροις* μάχη.

Οἰκῶ ἐν ἀγρῶ.

β) χρόνο (διάρκεια): *Ἐν ταῖς σπονδαῖς* βασιλεὺς οὐ μαχεῖται.

Αἰροῦσιν ἐν τρισὶ μῆσὶ δύο πόλεις (= κυριεύουν σε τρεις μήνες...).

γ) ὄργανο ή τρόπο: *Οἱ θεοὶ σημαίνουσιν ἐν οὐρανόις* **σημεῖοις** (= οι θεοὶ φανερώνουν τις επιθυμίες τους με σημάδια του ουρανού).

(πβ. ν.ε. όλα έγιναν εντάξει).

2. **σύν**

συνοδεία (= μαζί με): *Βασιλεὺς σὺν πολλῶ* **στρατεύματι** προσέρχεται.

* Πολλές από τις σημασίες μιας προθέσεως προέρχονται μεταφορικά από την αρχική σημασία της, λ.χ. αρχική σημασία: τοπική προέλευση και μεταφορικά: καταγωγή. Βλ. και στα επόμενα.

Από την προηγούμενη σημασία προκύπτουν και οι σημασίες της **βοήθειας ή συμπαράστασέως και συμφωνίας**: *Σὺν τοῖς θεοῖς ἀμυνόμεθα τοῖς πολεμίοις. Σὺν τῷ νόμῳ ἐκέλευεν ἀεὶ τὸν δικαστὴν τὴν ψῆφον τίθεσθαι* (= σύμφωνα με το νόμο πρόσταξε πάντα να αποφασίζει ο δικαστής).

γ' Με αιτιατική

1. εἰς

- α) τόπο (κίνηση προς κάποιο τόπο): *Κατέβην χθὲς εἰς Πειραιᾶ.*
- β) χρόνο: *Ἦκετε εἰς τριακοστὴν ἡμέραν. Τῆς ἀρετῆς τῆς αὐτοῦ μνημεῖον εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον καταλείψει* (= θα αφήσει).
- γ) αναφορά (= ως προς..., σε): *Ἐβούλετο αὐτὸν διαβάλλειν εἰς τὴν ἑαυτοῦ καὶ Ἀθηναίων φιλίαν. Εἰς πάντα πρῶτος.*
- δ) σκοπό: *Εἰς συμβουλήν παρεκάλεσαν ἡμᾶς* (= μας προσκάλεσαν, για να τους συμβουλευόμαστε).
(πβ. ν.ε. Αυτό γίνεται εις βάρος μου. Και εις ανώτερα!)
- ε) με απόλυτο αριθμητικό, για να δηλωθεί το **όριο** (= ως, έως):
Πρόξενος παρῆν ἔχων ὀπλίτας εἰς πεντακόσιους.

Β' ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ ΔΙΠΤΩΤΕΣ

1. ἀνά

- 1) Με δοτική, μόνο στους ποιητές
τόπο: *Ἦξει Ἑλλήνων στρατιὰ ἀνά τε ναυσὶ καὶ σὺν ὄπλοις* (= πάνω στα πλοία...).
- 2) Με αιτιατική
- α) τόπο (=πάνω, προς τα πάνω): *Ἦκουν ἀνά τὰ ὄρη. Ἀνὰ τὸν ποταμὸν ἔπλεον.*
- β) χρόνο (διάρκεια): *Ἀνὰ πᾶσαν τὴν ἡμέραν* (= όλη τη μέρα).
- γ) τρόπο: *Ἐφευγον καὶ αὐτοὶ ἀνά κράτος* (= με όλη τη δύναμη).
- δ) διανομή ή μερισμός: *Ἔστησαν ἀνά ἑκατόν* (= στάθηκαν ανά...).
Ἀνὰ πέντε παρασάγγας τῆς ἡμέρας (= από πέντε παρ. τη μέρα).

2. διὰ

- 1) Με γενική
- α) τόπο (= διαμέσου...): *Ἐξελαύνει διὰ τῆς Συρίας.*
- β) χρόνο (διάρκεια): *Τέρας ἐστὶν εἴ τις εὐτύχησε διὰ βίου.*

γ) μέσο ή τρόπο: Ἔλεγε δι' ἑρμηνέως. Ἀπῆλθον διὰ τάχους (ταχέως = γρήγορα).
(πβ. ν.ε. εξαφανίστηκε διαμιάς).

2) Με αιτιατική

α) αιτία: **Διὰ τὰς ἡδονὰς οὐ δύναται πράττειν τὰ βέλτιστα.**

β) τόπο ή χρόνο μόνο στους ποιητές (= δια μέσου..., στη διάρκεια...): **Βῆ διὰ δώματα. Ἦλθε διὰ νύκτα.**

3. κατά

1) Με γενική

α) τόπο (= κάτω από..., ή κάτω προς...): **Κατὰ τῆς θαλάττης ἠφανίσθη** (= κάτω από τη θ.). **Ρίπτει κατὰ κρημνῶν** (= κάτω στους γκρεμούς).

β) εναντίον: **Τοῦτο κατ' ἐμοῦ εἶπε.**

γ) αναφορά (= σχετικά με): **Κατὰ τῶν ἄλλων τεχνῶν τοιαῦτα εὐρήσομεν** (= για τις άλλες τέχνες θα βρούμε...).

2) Με αιτιατική:

α) τόπο (= σ' όλη την έκταση): **Οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ὑπὸ βασιλεῖ ὄντες** (= σ' όλη την έκταση της Ασίας). **Κατὰ γῆν ἐπορεύοντο** (= από την ξηρά). **Οἱ κατὰ τοὺς Ἕλληνας τεταγμένοι** (= απέναντι). **Κῦρος παίει βασιλέα κατὰ τὸ στέρνον** (= κάπου στο στέρνο). **Οἱ Ἕλληνας ἐνίκων τοὺς Πέρσας κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν.** (= στη γη και στη θ.)

(πβ. ν.ε. Τράβηξε κατά το χωριό. Ἄσ' τα αυτά κατά μέρος).

β) χρόνο (διάρκεια): **Κατὰ τὸν πρότερον πόλεμον** (αλλά ν.ε. θα γυρίσει κατά το Πάσχα).

γ) τρόπο: **κατὰ τάχος (ταχέως = γρήγορα), κατὰ κράτος**(= με δύναμη, με βία). (πβ. ν.ε. ἤρθαν κατευθείαν).

δ) συμφωνία ή αναφορά: **Κατὰ τοὺς νόμους** (= σύμφωνα με τους ν.).

Τὰ πρὸ αὐτῶν οὐ μεγάλα νομίζω γενέσθαι οὔτε κατὰ τοὺς πολέμους οὔτε ἐς τὰ ἄλλα.

(πβ. ν.ε. Κατά τη γνώμη μου είναι πολύ καλό. Κατά βάθος είναι καλός άνθρωπος).

ε) σκοπό: **Ὁ ὄχλος κατὰ θεῖαν ἤκεν** (= ἤρθε για να δει).

στ) αιτία: **Κατὰ φιλίαν τε αὐτοῦ οἱ πλείστοι ἐβελονταὶ ξυνέσποντο** (= από

φιλία σ' αυτόν οι περισσότεροι ακολούθησαν εθελοντές).
(πβ. ν.ε. το πετάξαμε κατά λάθος).

4. **ὑπέρ**

1. Με γενική

α) τόπο (= πάνω από): Ὁ θεὸς ἔθηκε τὸν ἥλιον **ὑπὲρ γῆς**.

β) υπεράσπιση: Ἦν ἐθέλωμεν ἀποθνήσκειν **ὑπὲρ τῶν δικαίων**, εὐδοκίμησομεν.

γ) αιτία: **ὑπὲρ τῶν γεγενημένων** ὠργίζετο (= για όσα είχαν γίνει).

δ) σκοπό: **Ἀποθνήσκει ὑπὲρ τοῦ μὴ** τὴν πατρίδα **ἐπιδειν** δουλεύουσας.

2) Με αιτιατική

α) τόπο (= πάνω από): Ἐπολέμει τοῖς Θραξὶ τοῖς **ὑπὲρ Ἑλλήσποντον** οἰκοῦσι.

β) υπέρβαση μέτρου ή ορίου: **Μανία** ἴσως ἐστὶν **ὑπὲρ δύναμιν** τι ποιεῖν (= τρέλα ἴσως εἶναι να κάνεις κάτι πιο πάνω από τη δύναμή σου).

Γ' ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ ΤΡΙΠΤΩΤΕΣ

1. **ἀμφί**

1) Με γενική (σπάνια)

αναφορά(= σχετικά με, για): Προσήεσαν (= πλησίασαν) πολλῶ θορύβῳ **ἀμφὶ ὧν** εἶχον διαφερόμενοι.

2) Με δοτική (μόνο στους ποιητές και στον Ηρόδοτο)

τόπο (= γύρω από) και μεταφορικά **αιτία** και **αναφορά**: Ἄχαιοι ἔστασαν **ἀμφὶ Μενοιτιάδῃ**. **Ἄμφ' ἐμοί** στένει. **Ἀμφὶ τῷ θανάτῳ** αὐτῆς λέγεται...

3) Με αιτιατική

α) τόπο (= γύρω από): Καθήμενοι **ἀμφὶ πῦρ**.

β) χρόνο (= περίπου): Ἦδη ἦν **ἀμφὶ ἀγορὰν** πλήθουσας (= ἦταν περίπου η ώρα που η αγορά γεμίζει από κόσμο).

γ) ποσό (= περίπου, ἴσαμε): Ἦσαν **ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους**.

(πβ. ν.ε. Γύρω στην αυλή. Γύρω στις εφτά το πρωί. Γύρω στις χίλιες δραχμές).

Συχνότερα χρησιμοποιεῖται ἀντὶ για την **ἀμφί** η συνώνυμή της πρόθεση **περί**.

2. ἐπί

1) Με γενική

α) τόπο (= πάνω σε): Θεοῦ θέλοντος κἄν ἐπὶ ῥιπὸς πλέοις (= και πάνω στην ψάθα μπορείς να...). *Τὰ ἐπὶ Θράκης χωρία.*

β) κατεύθυνση (= προς, για): Ἔπλεον ἐπὶ Λέσβου καὶ Ἑλλησπόντου. *Κροῖσος εὐθύς ἐπὶ Σάρδεων ἔφευγε.*

γ) επιστασία ή εξουσία ή εμπρός σε κάποιον: Ὁ ἐπὶ τῶν ἰππέων (= ο αρχηγός του ιππικού). *Μάρτυρας καὶ ἐπὶ τοῦ δικαστοῦ καὶ ἐφ' ὑμῶν παρεχόμεθα.*

(πβ. ν.ε. ο επικεφαλής του στρατού).

δ) χρόνο (διάρκεια): *Ἐπὶ τῶν τριάκοντα* (= την εποχή των τριάκοντα τυράννων).

(πβ. ν.ε. Επί τουρκοκρατίας, Επί κατοχής).

2) Με δοτική

α) τόπο: *Οἰκοῦσιν ἐπὶ τῷ ἰσθμῷ τῆς Παλλήνης* (= πάνω στον...). *Οἱ τῶν ἀρίστων Περσῶν παῖδες ἐπὶ ταῖς βασιλέως θύραις παιδεύονται* (= εκπαιδεύονται στα ανάκτορα). *Ἐτάχθησαν ἐπὶ τοῖς ὀπλίταις πελτοφόροι* (= ύστερα από τους οπλίτες). *Ταῦτα ἐπὶ τοῖς δικασταῖς ἔλεγε* (= εμπρός στους δ.).

β) χρόνο: *Ἀνέστη δ' ἐπ' αὐτῷ Φεραύλας Πέρσης* (= σηκώθηκε ύστερα απ' αυτόν...).

γ) προσθήκη: *Ἐσθίουσι πάντες ἐπὶ τῷ σίτῳ ὄψον* (= τρώνε εκτός από το ψωμί και προσφάγι).

δ) εξάρτηση (στην εξουσία κάποιου): *Ἐφ' ὑμῖν ἐστι τούτους κολάζειν* (= είναι στο χέρι σας να τους τιμωρήσετε, εξαρτάται από σας...).

ε) αιτία: *Μέγα φρονεῖ ἐπὶ πλούτῳ.*

στ) σκοπό: *Εὐμίμαχοι ἐγενόμεθα οὐκ ἐπὶ καταδουλώσει τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ἐπ' ἐλευθερώσει ἀπὸ τοῦ Μήδου* (= όχι για να υποδουλώσουμε τους Ἑλληνες, αλλά...)

ζ) όρο ή συμφωνία: *Ἀφίεμέν σε, ὦ Σώκρατες, ἐπὶ τούτῳ μέντοι, ἐφ' ᾧτε μηκέτι φιλοσοφεῖν* (= μ' αυτό τον όρο όμως, δηλαδή να μη...).

3) Με αιτιατική

α) τόπο (= πάνω στο ή, για έκταση, σε): *Ἀναβάς ἐπὶ τὸν ἵππον τὰ παλτὰ ἔλαβε* (= ανέβηκε στο άλογο και πήρε τα ακόντια). *Ἐπὶ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην καὶ Ἀσίαν ἐλλόγιμοι ἦσαν* (= ήταν διάσημοι σ' όλη την Ευρώπη...).

- β) χρόνο (διάρκεια): *Οἱ Ἕλληνες ἐμάχοντο ἐπὶ δέκα ἔτη ἐν Τροίᾳ.*
 γ) κατεύθυνση απλή ή εχθρική: *Οὐ χρή πῦρ ἐπὶ πῦρ ὀχετεύειν* (= να ρίχνεις φωτιά στη φωτιά). *Στρατεύονται ἐπὶ Λυδούς* (= εναντίον των Λ.).
 δ) σκοπό: *Ἐξῆλθον ἐπὶ θήραν* (= βγήκαν για κυνήγι). *Ἦλθον ἐπὶ θέαν τάνδρος* (= ήρθαν για να δουν τον άντρα).

3. **μετά**

- 1) Με γενική
 α) σύμπραξη (=μαζί με): *Ἐπολέμησαν μετὰ ξυμμάχων* (= μαζί με συμμάχους εναντίον άλλων).
 β) τρόπο: *Οὐδὲν κτᾶσθαι μετ' ἀδικίας.* (πβ. ν.ε. δέχομαι μετά χαράς).

2) Με δοτική (μόνο στους ποιητές):

τόπο: *Μετὰ πρώτοισιν ἴσταμαι* (= ανάμεσα στους πρώτους). *Μετὰ χερσὶν ἔχω* (= έχω στα χέρια μου).

3) Με αιτιατική

- α) χρόνο (= ύστερα από): *Μετὰ δὲ ταῦτα οὐ πολλαῖς ἡμέραις ὕστερον ἦλθε Θυμοχάρης.*
 (πβ. ν.ε. μετά το Πάσχα).

β) σειρά ή ακολουθία: *Μετὰ θεοῦς καὶ ἀνθρώπων τὸ πᾶν γένος αἰδεῖσθε.*

γ) τόπο (μόνο στους ποιητές): *Ἴκοντο μετὰ Τρῳᾶς καὶ Ἀχαιοῦς* (= ήρθαν ανάμεσα στους Τρ...).

Στους πεζογράφους μ' αυτή τη σημασία υπάρχει μόνο στη φράση: *μετὰ χεῖρας ἔχω* (= έχω κάτι ανάμεσα στα χέρια μου· απ' αυτή τη φράση το ρ. *μεταχειρίζομαι*).

4. **παρά**

1) Με γενική

προέλευση (μόνο με ονόματα που δηλώνουν πρόσωπο): *Παρά βασιλέως πολλοὶ πρὸς Κῦρον ἀπῆλθον.* (βλ. και ποιητικό αίτιο, §68).

2) Με δοτική

- α) τόπο (συνήθως με πρόσωπα) (= κοντά): *Δουλείαν κακίστην νομίζω τήν παρὰ κακίστοις δεσπότηαις.* *Καταλύει δ' ὡς ἦκουσα, παρὰ Καλλιᾶ* (= στο σπίτι του Κ.).

- β) αναφορά (= κατά την κρίση κάποιου): *Παρά τοῖς ἀνδράσι* νενομίσμεθα εἶναι πανοῦργοι.
- 3) Με αιτιατική
- α) τόπο (= κοντά, προς): *Παρά τήν ὁδόν ἤν κρήνη* (= στο δρόμο). *Τοὺς παρὰ βασιλέα* πορευομένους (= προς το β.).
- β) χρόνο (διάρκεια): *Δόλιον ἄνδρα* φεῦγε *παρ' ὅλον τὸν βίον* (= σ' ὅλη σου τη ζωή).
- γ) σύγκριση ή παραβολή: *Σωκράτης διάδηλος ἦν παρὰ τοὺς ἄλλους εὐτακτῶν* (= ήταν ολοφάνερο ότι σε σύγκριση με τους άλλους φερόταν άψογα).
- δ) ασυμφωνία ή εναντιότητα: *Ἐὰν λέγῃς παρὰ ταῦτα, μάτην ἐρεῖς. Οὐδενὶ πώποτε* ξυνεχώρησα *οὐδὲν παρὰ τὸ δίκαιον.* (πβ. ν.ε. παρ' ὅλα αυτά το δέχτηκε).
- ε) ἔλλειψη ή εξαίρεση: *Παρὰ τέσσαρας ψήφους* μετέσχε τῆς πόλεως. Ἔτσι και οι φράσεις: *παρ' ὀλίγον, παρὰ μικρόν* (πβ. ν.ε. παρά λίγο να...).
- στ) αιτία: *Οὐδὲ γὰρ Φίλιππος παρὰ τήν αὐτοῦ ῥώμην* τοσοῦτον ἐπηύξεται, ὅσον *παρὰ τήν ἡμετέραν ἀμέλειαν* (= χάρη στη δύναμή του ... ὅσο χάρη στη δική μας...).

5. περί

- 1) Με γενική
- α) τόπο (μόνο στους ποιητές) (= γύρω από): *Τείχη περι Δαρδανίας.*
- β) αναφορά (= σχετικά με): *Εἴ τις περι τῶν τοιούτων* σοφός ἐστίν...
- γ) αιτία ή σκοπό: *Ἔδεισε περι τοῦ υἱοῦ* καὶ τοῦ Κύρου (= φοβήθηκε για το γιο...). *Βασιλεὺς κήρυκας* ἔπεμψε *περι σπονδῶν.*
Συχνές είναι οι φράσεις: *περι πολλοῦ* ή *περι παντός* ποιοῦμαι (= θεωρώ κάτι πολύ σπουδαίο ή κάτι ανώτερο από κάθε άλλο κτλ.).
- 2) Με δοτική (σπάνια)
- α) τόπο (= γύρω από): *Εἶχον ψέλια* (= βραχιόλια) *περι ταῖς χερσίν.*
- β) αναφορά ή αιτία: *Ὅρα μὴ περι τοῖς φιλάτοις* κινδυνεύῃς. *Δεδοίκασι περι τῷ χωρίῳ.*
- 3) Με αιτιατική
- α) τόπο (= γύρω από): *Φύλακας* δεῖ *περι τὸ στρατόπεδον* εἶναι.

- β) χρόνο (= περίπου ή την ώρα που...): **Περί μέσας νύκτας** (=κατά τα μεσάνυκτα). **Περί λύχνων ἀφάς** (= κατά την ώρα που ανάβουν τα λυχνάρια).
- γ) ποσό (= περίπου): **Κατέδυσαν ναῦς περι ἐβδομήκοντα** (= βύθισαν περίπου...) (πβ. αμφί).
- δ) αναφορά (= σχετικά με, ως προς): **Οὔτοι οὐ μόνον εἰσὶ περι ἀνθρώπους ἀδικώτατοι ἀλλὰ καὶ περι θεοῦς ἀσεβέστατοι.**

6. πρὸς

1) Με γενική

- α) τόπο (= προς το μέρος, απέναντι προς): **Ἐστρατοπεδεύοντο πρὸς Ὀλύνθου** (= προς το μέρος της...). **Τὸ πρὸς Σικυῶνος τεῖχος.**
- β) αναφορά (= σχετικά με, σύμφωνα με): **Ὅ,τι δίκαιόν ἐστι καὶ πρὸς θεῶν καὶ πρὸς ἀνθρώπων τοῦτο πράξω. Ἄτοπα λέγεις καὶ οὐδαμῶς πρὸς σοῦ.**
Σχετική μ' αυτή τη σημασία είναι και η σημασία της καταγωγής: **Ἀλκιβιάδης λέγεται πρὸς πατρός εἶναι Ἀλκμεωνιδῶν** (= από τον πατέρα του είναι Αλκμεωνίδης).
- γ) χάρη ή ωφέλεια (= για τον, για το συμφέρον του): **Πρὸς τῶν ἐχόντων τὸν νόμον τίθης** (= νομοθετεῖς για το συμφέρον αυτών που...). **Σπονδὰς ἐποίησαντο πρὸς τῶν Θηβαίων μᾶλλον ἢ πρὸς ἑαυτῶν** (βλ. και ποιητικό αίτιο, §68).

2) Με δοτική

- α) τόπο (= κοντά στο): **Οἱ ποταμοὶ πρὸς ταῖς πηγαῖς οὐ μεγάλοι εἰσὶ.**
- β) απασχόληση με κάτι, μια σημασία που προκύπτει από την προηγούμενη: **Ἄει πρὸς τῷ ἔργῳ ἐστί**(= πάντοτε ασχολείται με το έργο του). **Διατρίβω πρὸς τινι** (= ασχολούμαι με κάτι).
- γ) προσθήκη (= επιπλέον, εκτός απ' αυτό). Και η σημασία αυτή προκύπτει από την πρώτη: **Πρὸς τούτοις μανθάνουσι καὶ τοξεύειν** (= κοντά στ' άλλα, και έπειτα: εκτός απ' αυτά...).

3) Με αιτιατική

- α) τόπο (= προς το μέρος): **Ἐφυγον πρὸς τὸ ὄρος.**
(πβ. ν.ε. προς τα εκεί).
- β) εχθρική ή φιλική σχέση ή ενέργεια: **Μάχονται πρὸς Τρῶας. Χρῆ πρὸς θεὸν οὐκ ἐρίζειν. Σπονδὰς ἐποίησαντο πρὸς τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἀθηναίων.**

- γ) χρόνο (= περίπου): Ἦν **πρὸς ἡμέραν** ἤδη.
(πβ. ν.ε. προς τα ξημερώματα).
- δ) αναφορά (= σχετικά με, σύμφωνα με): Οὐ **πρὸς τὸ ἀργύριον** τὴν εὐδαιμονίαν ἔκρινον. Ὁ λόγος οὗτος οὐδὲν **πρὸς ἐμέ** (= δεν έχει καμιά σχέση μ' ἐμένα). Χρὴ **πρὸς τὸ παρὸν** ἀεὶ βουλευέσθαι. Οὐ τῷ ἀριθμῷ οὔτε τὰ πολλὰ κρίνεται οὔτε τὰ ἱκανὰ ἀλλὰ **πρὸς τὰς χρήσεις** (= δεν κρίνονται με βάση τον αριθμό...).
- ε) παραβολή ή σύγκριση. Η σημασία αυτή είναι σχετική με την προηγούμενη: Οἱ Πολυκλείτου υἱοὶ οὐδὲν **πρὸς τὸν πατέρα** εἰσὶ (= δεν αξίζουν τίποτε σε σύγκριση με τον π.). Δεῖ κρίνεσθαι αὐτὸν **πρὸς ἀνθρώπους** οἷς μήτε παιδεία ἐστί μήτε νόμοι.
- στ) σκοπό: **Πρὸς τί** με ταῦτα ἐρωτᾶς; Ἄπαντα **πρὸς ἡδονὴν** ζητοῦσι (= ὅλα τα επιδιώκουν για ευχαρίστησή τους).
(πβ. ν.ε. είναι προς τιμή σου).
- ζ) τρόπο: Εἶδον αὐτὸν **πρὸς βίαν** χειρούμενον (πρὸς βίαν = βιαίως) (= τον είδα να τον υποτάσσουν με τη βία).

7. ὑπό

1) Με γενική

- α) τόπο (= κάτω από): Ἡ πηγὴ **χαριστάτη ὑπὸ τῆς πλατάνου** ρεῖ.
Ξιφίδια **ὑπὸ μάλης** εἶχον (= κάτω από τη μασχάλη).
- β) αιτία: Οὐκ ἠδύναντο **καθεύδειν ὑπὸ λύπης**. (βλ. και ποιητικό αίτιο, §68).
- γ) συνοδεία: Χορεύει **ὑπ' αὐλοῦ** (= με τη συνοδεία αυλού).

2) Με δοτική

- α) τόπο (για στάση) (= κάτω από): Ἔστι δὲ καὶ **βασιλεία** (= ανάκτορα) **ὑπὸ τῆ ἀκροπόλει**.
- β) υποταγή, εξάρτηση ή επίβλεψη. (Η σημασία αυτή προκύπτει από την προηγούμενη): Οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν **ὑπὸ βασιλεῖ** ὄντες. Κῦρος τοὺς **ὑφ' ἑαυτῶ** ὥσπερ ἑαυτοῦ παιδὰς ἐτίμα. Ἔπὸ **παιδοτρίβη** ἀγαθῶ ἐπεπαίδευτο (= είχε εκπαιδευθεί με την επίβλεψη καλού παιδαγωγού).

3) Με αιτιατική

- α) τόπο (= κάτω από): Ἔπὸ τὰ **δένδρα** ἀπήλθον. Τὸ Πελαργικόν (= Πελασγικόν) τὸ **ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν** ὄν.
- β) χρόνο: Ἔπὸ **τὴν νύκτα** ἐσέπλευσαν εἰς τὸν κόλπον τὸν Κρῖσαϊον (= τη

νύχτα...).

- γ) υποταγή (= κάτω από την εξουσία): *Διαπέμπει πρὸς τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν ὄντας. Αἴγυπτος ὑπὸ βασιλεία ἐγένετο.*

II. ΟΙ ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

Οι καταχρηστικές προθέσεις είναι: *ἄνευ, ἄχρι, μέχρι, χωρίς, πλήν, ἔνεκα* ἢ *ἐνεκεν, ὡς*.

Από αυτές:

- 1) οι *ἄνευ* (= χωρίς) *ἄχρι* και *μέχρι* (= ως, μέχρι) *ἐνεκα* ἢ *ἐνεκεν* (= εξαιτίας, για), συντάσσονται με γενική:

Οὐκ ἐνδέχεται ζῆν ἄνευ κακοῦ τινος (= δεν είναι δυνατό να ζεις...).

Ἵν ἄνευ οὐχ' οἶόν τε ναυτικῇ δυνάμει χρῆσθαι (= δεν είναι δυνατό να χρησιμοποιούν...).

Ἄχρι τῆς σήμερον ἡμέρας.

Μέχρι τῆς πόλεως ἐπικλινές ἐστιν.

Αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἢ ψυχὴ ἔσται χωρίς τοῦ σώματος.

Τῶν ἀδικημάτων ἔνεκα αὐτοὺς ἀπέκτειναν (αιτία).

Τίνος ἔνεκα ταῦτα λέγω; — *Ἵνα εἰδῆτε...* (σκοπός).

Σημείωση. Οι *ἄχρι* και *μέχρι* χρησιμοποιούνται και ως χρονικοί σύνδεσμοι:

Κελεύουσι τοὺς κήρυκας περιμένειν, ἄχρι ἂν σχολάσῃ.

Ταῦτα ἐποιοῦν, μέχρι σκότος ἐγένετο. (βλ. §173).

- 2) η *πλήν* (= εκτός από) κανονικά συντάσσεται με γενική αλλά και με κάθε άλλη πτώση ομοιόπτωτα με προηγούμενο ὄρο της προτάσεως:

Τισσαφέρνης ἐπέτρεψε τοῖς Ἑλλησι διαρπάσαι τὰς κώμας πλήν ἀνδραπόδων (= εκτός από τους δούλους).

Παντί δῆλον πλήν ἐμοί.

Θνήσκουσι πάντες πλήν εἷς τις.

Σημείωση. Η πρόθεση *πλήν* αν και καταχρηστική χρησιμοποιείται και στη σύνθεση με τη λέξη *μέλος* (= τραγούδι): *πλημμελής* (= παράφρονος, λανθασμένος), *πλημμέλημα* (= παράπτωμα) κτλ.

- 3) η *ὡς* συντάσσεται με αιτιατική που δείχνει πρόσωπο και σημαίνει **πρός, σέ** ἢ αριθμητικό και σημαίνει **περίπου**:

Πορεύεται ὡς βασιλέα ἰππέας ἔχων ὡς πεντακοσίους.

(Βλ. και Επίμετρο Β' 35).

Σημείωση. Ως καταχρηστικές προθέσεις λαμβάνονται και τα ορκωτικά *νῆ* (για κατάφαση) και *μά* (για ἄρνηση):

Νῆ τὸν Δία, ἔφη, δίδωμί σοι.

Μὰ τὴν πατρίαν ἐστίαν οὐχ ὕβρει λέγω τάδε.

(Βλ. και §41 και Επίμετρο Β' 14 και 17).

Πίνακας 16
ΟΙ ΚΥΡΙΕΣ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ
 σημαίνουν

	με ΓΕΝΙΚΗ	με ΔΟΤΙΚΗ	με ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ
αντί	τόπο, αντικατάσταση, αιτία ή ανταπόδοση.		
από	τόπο, χρόνο, καταγωγή έμμεση, ύλη, αιτία, μέσο ή τρόπο.		
εκ ή εξ	τόπο, καταγωγή άμεση, ύλη, μέσο ή τρόπο, αιτία, συμφωνία.		
προ	τόπο, χρόνο, υπεράσπιση, σύγκριση.		
εν		τόπο, χρόνο, όργανο ή τρόπο.	
συν		συνοδεία, βοήθεια ή συμπράσταση, συμφωνία.	
εις			τόπο, χρόνο, αναφορά, σκοπό, όριο (με απόλυτο αριθμητικό).
ανά		τόπο*.	τόπο, χρόνο, τρόπο, διανομή ή μερισμό.
διά	τόπο, χρόνο, μέσο ή τρόπο.		αιτία, τόπο ή χρόνο*.
κατά	τόπο, εναντίον, αναφορά.		τόπο, χρόνο, τρόπο, συμφωνία ή αναφορά, σκοπό, αιτία.
υπέρ	τόπο, υπεράσπιση, αιτία, σκοπό.		τόπο, υπέρβαση μέτρου ή ορίου.

ΜΟΝΟΠΡΟΣΩΠΟΝ

ΠΡΟΣΩΠΟΝ

ΤΡΗΠΤΕΣ

άμφι	αναφορά.			τόπο, χρόνο, ποσό.
έπί	τόπο, κατεύθυνση, εξουσία ή εμπρός σε κάποιον, χρόνο.	τόπο, χρόνο, εξουσία ή εμπρός σε κάποιον, χρόνο.	τόπο*, αιτία*, αναφορά*.	τόπο, χρόνο, κατεύθυνση απλή ή εχθρική, σκοπό.
μετά	σύμπρασξη, τρόπο.		τόπο*.	χρόνο, σειρά ή ακολουθία, τόπο*.
παρά	προέλευση.		τόπο, αναφορά.	τόπο, χρόνο, σύγκριση ή παραβολή, ασυμφωνία ή εναντιότητα, έλλειψη ή εξαίρεση, αιτία.
περί	τόπο*, αναφορά, αιτία ή σκοπό.		τόπο, αναφορά ή αιτία.	τόπο, χρόνο, ποσό, αναφορά.
πρός	τόπο, αναφορά, καταγωγή, χάρη ή ωφέλεια.		τόπο, απασχόληση με κάτι, προσήκη.	τόπο, εχθρική ή φιλική σχέση ή ενέργεια, χρόνο, αναφορά, παραβολή ή σύγκριση, σκοπό, τρόπο.
υπό	τόπο, αιτία, συνοδεία.		τόπο, υποταγή, εξάρτηση ή επίβλεψη.	τόπο, χρόνο, υποταγή.

* χρήση ποιητική

Β'

ΤΑ ΜΟΡΙΑ

Μόρια λέγονται οι άκλιτες λέξεις που εκφράζουν κυρίως διάφορες επιρρηματικές σχέσεις και μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως επιρρήματα, σύνδεσμοι, προθέσεις κτλ. (Για τα αρνητικά μόρια βλ. Κεφ. ΙΓ' §141).

Από τα πιο συχνά μόρια της αρχαίας ελληνικής είναι τα ακόλουθα:

1. **ἄλλως*** Σημαίνει **αλλιώς, με άλλον τρόπο**, αλλά σημαίνει επίσης: **εκτός απ' αυτό ή γενικά ή απλώς**:

Συγγενεῖς ἦσαν καὶ ἄλλως εὐμενεῖς (= και εκτός απ' αυτό και ευνοϊκοί).

Νῦν δὲ κατάδηλος ἄρα ἐγένετο ὅτι ἄλλως ἔνεκα λόγου ἐλέγετο (= ότι λεγόταν απλώς για συζήτηση).

Η φράση *ἄλλως τε καί* σημαίνει: **και μάλιστα**:

Ἄπιστον ταῖς πολιτείαις ἢ τυραννίς, ἄλλως τε κἄν ὄμορον χώραν ἔχωσι (= και μάλιστα αν έχουν γειτονική χώρα).

2. **ἄν** 1) Το **ἄν** όταν είναι **δυνητικό** συντάσσεται:

α) με οριστική ιστορικού χρόνου (**δυνητική οριστική**) και φανερώνει κάτι που μπορούσε να γίνει στο παρελθόν, και όχι στο παρόν, ή κάτι αντίθετο του πραγματικού:

Ἐνθα δὴ ἔγνω ἄν τις ὅσου ἄξιον εἶη τὸ φιλεῖσθαι ἄρχοντα (= μπορούσε να μάθει κανείς πόσο άξιζε...).

Εἰ μὴ εἶχομεν φῶς, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἄν ἦμεν (= θα ήμασταν, αλλά δεν είμαστε).

Ο αόριστος ή ο παρατατικός με το **ἄν** δηλώνει επίσης κάτι που γινόταν στο παρελθόν με επανάληψη:

Εἴ τις αὐτῷ δοκοίη βλακεύειν, ἔπαισεν ἄν (= αν κάποιος του φαινόταν ότι χάζευε, τον χτυπούσε) (βλ. §85β και γ).

β) με ευκτική κάθε χρόνου εκτός από μέλλοντα (**δυνητική ευκτική**) και φανερώνει κάτι που μπορεί να γίνει στο παρόν ή στο μέλλον:

* Αναφέρονται εδώ και μερικά επιρρήματα που χρησιμοποιούνται εκτός από την κύρια σημασία τους και με διάφορες άλλες σημασίες.

Ἔχῃς ἄν με διδάξω τί ἐστὶ νόμος; (= μπορείς να με διδάξεις...)

Πανταχόθεν ἄν τις ἴδοι τὴν ἀγνωμοσύνην αὐτοῦ (= ἀπὸ παντοῦ θα μπορούσε να δει κανείς...) (βλ. §87β).

2) Το ἄν ως αοριστολογικό (παραλλαγή του δυνητικού ἄν) συντάσσεται με υποτακτική, και με αναφορικές αντωνυμίες ή αναφορικά επιρρήματα εισάγει αναφορικές υποθετικές ή χρονικές προτάσεις, ενώ με τους τελικούς συνδέσμους ὅπως και ὡς τελικές. Επίσης το ἄν με τους χρονικούς συνδέσμους ὅτε, ὁπότε, ἐπεὶ, ἐπειδή, ενώνεται σε μια λέξη και σχηματίζονται οι χρονικοί σύνδεσμοι: ὅταν, ὁπότεν, ἐπάν, ἐπειδάν που συντάσσονται επίσης με υποτακτική:

Τῷ ἀνδρὶ ὃν ἄν ἔλησθε, πείσομαι (= θα πειθαρχήσω στον άντρα που θα εκλέξετε).

Γύμναζε σεαυτὸν πόνοις ἐκουσίοις, ὅπως ἄν δύνῃ καὶ τοὺς ἀκουσίους ὑπομένειν (= για να μπορείς να υπομένεις και τους κόπους χωρίς τη θέλησή σου).

Μαινόμεθα, ὁπότεν ὀργιζώμεθα.

3) Το ἄν ως υποθετικό συντάσσεται με υποτακτική. (Βλ. υποθετικές προτάσεις, §167).

Σημείωση. Το υποθετικό ἔάν σχηματίστηκε (πβ. και τους συνδέσμους ὅταν, ὁπότεν κτλ.) ἀπὸ τὴν ἔνωση τοῦ υποθετικοῦ εἰ με τὸ ἄν ἀπὸ το ἔάν με συναίρεση σχηματίστηκε το υποθετικό ἄν ἢ ἦν.

3. **ἄρα** Το ἄρα ἔχει συμπερασματική σημασία και σημαίνει: **λοιπόν:**

Οὕτω κοινόν τι ἄρα χαρᾶ καὶ λύπη δάκρυά ἐστὶν (= τα δάκρυα λοιπόν είναι κάτι κοινό για τη χαρά και τη λύπη).

Ο ειδικός σύνδεσμος ὡς με τὸ ἄρα φανερώνει μια γνώμη που δε τη δέχεται αυτός που μιλά:

Ἀκούω τινὰ διαβάλλειν ἐμὲ ὡς ἐγὼ ἄρα ἐξαπατήσας ὑμᾶς μέλλω ἄγειν εἰς Φᾶσιν (= ὅτι δῆθεν ἐγώ...).

Τὸ ἄρα σε υποθετική πρόταση σημαίνει **ίσως:**

Πῶς ἄν ὁ Σωκράτης διαφθείροι τοὺς νέους; εἰ μὴ ἄρα ἢ τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά ἐστὶν (= ἐκτός αν ἴσως η φροντίδα για την ἀρετὴ είναι...).

Επίσης ἄρα = δηλαδή, βέβαια:

Ὁ νομοθέτης διδάσκει τιμᾶν τὸ γῆρας, εἰς ὃ πάντες ἀφιζόμεθα, ἐὰν **ἄρα** διαγιγνώμεθα (= αν βέβαια ζούμε ως τότε).

4. **ἄρα** (ἢ **ἄρά γε**, **ἄρ' οὖν** κτλ.). Εκφράζει απορία ή αμφιβολία και μπαίνει στην αρχή μιας ερωτηματικής προτάσεως:

Καὶ τοῦτο ποιοῦντι ἄρα ἄξιόν σοι ζῆν ἔσται; (= και κάνοντας αυτό θα σου άξιζε άραγε να ζεις;).

Ἄρά γε μὴ ἐμοῦ προμηθεΐ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων; (= μήπως φροντίζεις για μένα...;).

Ἄρ' οἴσθα γ' οἶον κνώδαλον φυλάττομεν; (= ξέρεις τι θηρίο φυλάμε;).
Το *ἄρα* με το *γέ* εισάγει ακριβέστερη ερώτηση.

5. **αὖ** Χρησιμοποιείται ως επίρρημα τοπικό και χρονικό που σημαίνει: **πάλι, από την άλλη μεριά**. Από το *αὖ* παράγονται και τα *αὐθις* (= *πάλι*), *αὐτίκα* (= *αμέσως*, την ίδια ώρα):

Τί αὖ ὄδε ἐγκαλεῖ τῷ λόγῳ; (= για τι *πάλι* μας κατηγορεῖ αυτός...).

Ἵ πολλὰ μὲν τάλαινα πολλὰ δ' αὖ σοφή (= πολύ δυστυχημένη αλλά και, ή από την άλλη μεριά, πολύ σοφή).

Οἱ συμπόται ἅμα μὲν ἐκρότουν, ἅμα δὲ ἐβῶν αὐθις (= και χειροκροτούσαν και *πάλι* φώναζαν).

Ἔξιτε αὐτίκα δὴ μάλ' ἐκ τοῦ δικαστηρίου (= βγῆτε αμέσως *μάλιστα* τώρα από το δ.).

Αλλά το *αὐτίκα* χρησιμοποιείται και με τη σημασία του *λόγου χάρι* (λ.χ.):

Πᾶν γε τούναντίον ἐστὶν ἐπὶ ἅ οἱ τε δειλοὶ ἔρχονται καὶ οἱ ἄνδρεῖοι αὐτίκα εἰς τὸν πόλεμον οἱ μὲν ἐθέλουσιν ἰέναι, οἱ δὲ οὐκ ἐθέλουσιν (= λ.χ. στον πόλεμο δέχονται να πάνε οι γενναῖοι, ενώ οι...).

Το *αὖ* δε βρίσκεται ποτέ στην αρχή της προτάσεως αλλά πάντοτε έπειτα από μία ή περισσότερες λέξεις.

6. **γε** Εγκλιτικό βεβαιωτικό και επιτατικό μόριο από τα πιο συχνά, που σημαίνει: **βέβαια, τουλάχιστο**. Ενώνεται και σχηματίζει μια λέξη με τις προσωπικές αντωνυμίες του *α'* και σπανιότερα του *β'* προσώπου (*έγωγε*, *έμοιγε* κτλ.):

Πολλαί γε πολλοῖς εἰσι συμφοραὶ βροτῶν (= βέβαια πολλές είναι...).

Ἀλλὰ θεοὺς **γε** τοὺς αἰεὶ ὄντας τούτους φοβούμενοι μήποτε ἀσεβὲς μηδὲν ποιήσητε (= ἀλλὰ τουλάχιστον ἀπὸ φόβου τοῦ θεοῦ...)

Μεγάλα δ' ἔγωγε ὑμῖν τεκμήρια παρέξομαι τούτων.

Το γέ σε διάλογος κυρίως σημαίνει **μάλιστα**:

— Γίγνωσκε δέ ὡς... — Ἐπίσταμαί **γε** (= το ξέρω πολὺ καλά μάλιστα).

— Ἀλλὰ τιμιώτερόν ἐστιν; — Πολύ **γε**.

7. **δεῦρο** Τοπικὸ ἐπίρρημα με ρήματα που δείχνουν κυρίως κίνηση. Σημαίνει: **προς τα ἐδῶ**: Ἴθι **δεῦρο** (= ἔλα προς τα ἐδῶ).

Ἀλλὰ πολλές φορές με ρήμα στην προστακτικὴ χρησιμοποιεῖται ὡς προτρεπτικὸ μόριο: **εμπρός! λοιπόν!**

Καί μοι **δεῦρο** εἰπέ (=εμπρός τώρα πες μου).

8. **δή** Βεβαιωτικὸ μόριο που σημαίνει: **βέβαια, πράγματι, λοιπόν** κτλ.

Νῦν δὲ ὁρᾶτε **δή** ἐν οἷῳ ἐστέ (= τώρα βλέπετε βέβαια σε ποια κατάστασι εἰστε).

Αὕτη **δή**, ἔφη, ἢ Σωκράτους σοφία; (= αὕτη εἶναι λοιπόν ἡ σοφία τοῦ Σ.);).

Το **δή** βρίσκεται συχνά μαζί με ἄλλα μόρια ἢ ἐπιρρήματα, ὅπως:

δή που = βέβαια, υποθέτω, ἀν δὲν ἀπατώμαι,

καὶ δή = καὶ μάλιστα,

νῦν δή = τώρα πια,

πάλαι δή = ἤδη προ πολλοῦ,

πολλάκις δή = πολλές φορές ὡς τώρα:

Οὐ **δήπου** τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων πονηρότερον προσήκει εἶναι.

— Ἡ καὶ παρέστη; (= ἀλήθεια, ἦρθε;) — **Καὶ δή** ἐπὶ δισσαῖς ἦν πύλαις (= καὶ μάλιστα ἦταν κοντά στις...).

Νῦν **δή** οἶμαι ἄμεινον ἂν μάθοις ὃ ἄρτι ἠρώτων (= τώρα πια νομίζω μπορεῖς νὰ καταλάβεις καλύτερα...).

Ἀγαῶ **πάλαι δή** τὰ ἐπὶ σοὶ κακά (= ἤδη προ πολλοῦ υποφέρω γιὰ τα...).

9. **δήτα** Ἐμφατικότερος τύπος τοῦ **δή** που σημαίνει: **βέβαια, ἀναμφίβολα**, συχνὸς στοὺς διαλόγους:

— Γινώσκεθ' ὑμεῖς; — Γινώσκομεν **δήτα**.
Καὶ **δῆτ'** ἐτόλμας τούσδ' ὑπερβαίνειν νόμους;

10. **εἶεν** χρησιμοποιεῖται στους διάλογους για τη μετάβαση από το ένα ζήτημα στο άλλο. Σημαίνει **συγκατάθεση** = καλά! πάει καλά! ας είναι!

— Τελεῖ (= πληρώνει) τοῦτο τὸ ἀργύριον ὡς τί γενησόμενος;
— Δῆλον ὅτι ἀγαματοποιός. — **Εἶεν**, ἦν δ' ἐγώ (= καλά, εἶπα ἐγώ).

Σημείωση. Συγγενικό με το εἶεν είναι το προτρεπτικό μόριο εἶα (ὅπως ἐνεκεν και ἐνεκα) που σημαίνει: εμπρός λοιπόν, ἔλα λοιπόν:

Ἄλλ' **εἶα** χάρεαι καὶ κόμιζ' Ἰάσονα (= εμπρός λοιπόν πήγαινε και φέρε...).

11. **ἔτι** Συνήθως σε καταφατικές προτάσεις σημαίνει: **ακόμη**, ενώ σε αρνητικές σημαίνει **πια**:

Ἄλλ', ὦ δαιμόνιε Σώκρατες, **ἔτι** καὶ νῦν ἐμοὶ πείθου καὶ σώθητι.
Μᾶλλον δὲ οὐδὲ βουλευέσθαι **ἔτι** ὥρα, ἀλλὰ βεβουλευσθαι (= δεν είναι πια ὥρα να σκεφτεῖς, ἀλλὰ να ἔχεις σκεφτεῖ).

Με ἀρνηση προκύπτουν οἱ τύποι: οὐκέτι, μηκέτι:

Εἰ δέ τι περιμενοῦμεν, ἀδύνατον καὶ οὐκέτι οἶόν τε.

Μηκέτι ἀμάρτανε (= μην κάνεις πια αμαρτίες).

12. **ἦ** Επίρρημα με δύο κύριες ἔννοιες: **βεβαιωτική** (= πράγματι, βέβαια) και **ερωτηματική** (= ἀλήθεια; δεν είναι ἔτσι;).

Το βεβαιωτικό **ἦ** πολύ συχνά βρίσκεται μαζί με ἓνα ἢ και δύο ἄλλα μόρια: **ἦ ἄρα, ἦ δῆ, ἦ δῆ που, ἦ πού γε, ἦ μὴν** κτλ.

Εἰ ἐκεῖνος ἀπέθανεν **ἦ που** Ἀγόρατός γε δικαίως ἀποθανεῖται (= νομίζω δίκαια πράγματι θα..).

Ἐξοστὶν ὑμῖν πιστὰ λαβεῖν παρ' ἡμῶν **ἦ μὴν** φιλίαν παρέξειν ὑμῖν τὴν χώραν (= μπορείτε να ἔχετε ἀπὸ μας ἐγγυήσεις ὅτι πραγματικά θα σας προσφέρουμε...).

Το **ἦν μὴν** εκφράζει ἰσχυρὴ βεβαίωση και βρίσκεται κυρίως σε ὄρκο ἢ ὑπόσχεση.

Το ἐρωτηματικό **ἦ** εἰσάγει εὐθείες ἐρωτηματικές προτάσεις και ἐκφέρεται ἐπίσης με ἄλλα μόρια: **ἦ γάρ;** (= δεν είναι ἔτσι; ἀλήθεια;), **ἦ καί;** **ἦ που;** (= ἀλήθεια λοιπόν;) κτλ.:

Ἀλλὰ τίς σοι διηγείτο; ἦ αὐτός Σωκράτης; (= αλήθεια ο ίδιος ο Σ.);

Ἦ γὰρ σὺ ταῖς σαῖς χερσὶ τούτων τι ἐφύτευσας;

Ἦ που σφόδρα φιλεῖ σε ὁ πατήρ;

Το ἦ και με τη βεβαιωτική και με την ερωτηματική σημασία βρίσκεται στην αρχή της προτάσεως.

13. **ἦ** Αναφορική αντωνυμία που πήρε επιρρηματική σημασία και σημαίνει **τόπο** (= όπου) και, στους Αττικούς κυρίως, **τρόπο** (= όπως):

Τρέπονται ἦ ἐκείνη ὑφηγεῖται (= στρέφονται όπου εκείνη τους οδηγεί). Ἦ, νομίζεται (= όπως είναι έθιμο).

Με υπερθετικό έχει επιτακτική σημασία:

Πορεύεται ὡς βασιλέα ἦ ἐδύνατο τάχιστα (= όσο πιο γρήγορα μπορούσε).

14. **μά** Ορκωτικό μόριο (βλ.: η αιτιατική ως προσδιορισμός σε επιρρήματα §41 και καταχρηστικές προθέσεις, Επίμετρο Α' ΙΙ, 3, Σημείωση).

15. **μάλιστα** Επίρρημα υπερθετικού βαθμού του μάλα. Σημαίνει: **πάρα πολύ, προπάντων** και, συνήθως με αριθμητικό, **περίπου**:

Ἀλλὰ τῶ ὄντι **μάλιστα** ταύτην τὴν ἀρετὴν οἱ θεοὶ τιμῶσιν (= προπάντων αυτή την αρετή...).

Τότε δὴ ἀπῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας **μάλιστα** τριακόσιοι (= περίπου τριακόσιοι).

Πηνίκα **μάλιστα**; (= τι ώρα περίπου;).

(πβ. ν.ε. ξόδεψε το πολύ πολύ χίλιες δραχμές).

16. **μήν** Βεβαιωτικό μόριο (= βέβαια, λοιπόν). Το βρίσκουμε και ύστερα από άλλα μόρια: ἦ μήν (= βεβαιότατα), και μήν, ἀλλὰ μήν (= πραγματικά όμως):

Ἦ μήν και πόνος ἐστίν.

Και μήν ἐφήμι (= καλά λοιπόν, επιτρέπω).

Το μήν σε ερωτηματικές προτάσεις σημαίνει **λοιπόν**:

Πῶς μήν παῖδας ὄντας ἡμᾶς και ἐφήβους τάναντία τούτων διδάσκετε;

Το μήν συχνά με το μόριο γε έχει εναντιωματική ή αντιθετική σημασία (= αλλ' όμως, αντίθετα):

Ἐκεῖνοι ἡμῖν ἐχρῶντο ὡς ἐκεῖνοις ἦν ἡδιστον, ἡμῖν **γε μὴν** ὡς χαλεπώτατον (= ἐκεῖνοι μας φέρονταν ὅπως ἦταν πιο ευχάριστα σ' ἐκεῖνους, ἐνὸς σε μας ὅπως μας ἦταν πιο δυσάρεστα).

17. **νῆ** Ορκωτικό μόριο (βλ.: ἡ αιτιατική ὡς προσδιορισμός σε ἐπιρρήματα §41 καὶ καταχρηστικές προθέσεις, Εἰμίτρο Α', ΙΙ, 3 Σημείωση).

18. **νῦν** Εἰρρημα χρονικό = τώρα· *νυνί* = τώρα ἀκριβῶς, πβ. *οὔτοσί* = αὐτός ἐδῶ, *ὀδί* (ὄδε-ι) κτλ.:

Ἔτι καὶ νῦν ἐμοὶ πείθου καὶ σώθητι.

Χρῆν δὴπου νυνὶ αὐτοὺς ἐμοῦ κατηγορεῖν (= ἐπρεπε βέβαια...).

Ο ἐγκλιτικός τύπος *νυν* (ἢ *νυ*) μεταφράζεται: **λοιπόν**:

Ἔτε νυν, ἔφη ὁ Ἀγησίλαος καὶ ἐρωτᾶτε (= πηγαίνετε λοιπόν...).

Δεῦρο νῦν (= ἐμπρός λοιπόν, γρήγορα).

(Βλ. *τοίνυν*, §150 καὶ Εἰμίτρο Β 34).

19. **ὄπη** (πβ. *πή*; καὶ *πή*). Αναφορικό ἐπῖρρημα με τροπική κυρίως σημασία (= ὅπως) καὶ σπανιότερα τοπική (= ὅπου):

Ὅπη ἂν δοκῆ ἀμφοτέροις (= ὅπως ἀποφασίσουν καὶ οἱ δύο).

Ἄγων ἐμβαλοῦ μ' ὄπη θέλεις (= οδήγησε καὶ βάλτε με ὅπου θέλεις).

20. **ὄποι** (πβ. *ποι*; καὶ *ποι*). Αναφορικό ἐπῖρρημα με τοπική σημασία (= ὅπου):

Ἔξεστιν ἀπιέναι ὄποι ἂν βούλωνται (= ἐπιτρέπεται νὰ πάνε ὅπου θέλουν).

Οὐκ οἶσθ' ὄποι γῆς φέρει (= δὲν ξέρεις πού πας).

21. **οὔν** Χρησιμοποιοῖται στο λόγο ὡς:

α) ἐπῖρρημα βεβαιωτικό καὶ σημαίνει: **πράγματι, λοιπόν, τελοσπάντων, ὡποσδήποτε** κτλ.:

Εἶτε οὔν ἀληθὲς εἶτ' οὔν ψευδὲς (= εἶτε εἶναι πράγματι ἀληθινό...).

Θηβαῖοι μὲν ταῦτα λέγουσι, Πλαταιῆς δ' οὐχ ὁμολογοῦσι, ἐκ δ' οὔν τῆς γῆς ἀνεχώρησαν (= τελοσπάντων ἐφυγαν ἀπό...).

Εἰ μὲν δὴ δίκαια ποιήσω οὐκ οἶδα· αἰρήσομαι δ' οὔν ὑμᾶς (= ὡποσδήποτε ὁμως θα προτιμήσω ἐσάς).

β) συμπερασματικός σύνδεσμος (= λοιπόν, ἀρα):

Ὁ σίτος ἐπέλιπε· κρέα οὖν ἐσθίοντες διεγίγνοντο (= περνούσαν λοιπόν τρώγοντας κρέας).

Από το οὐκ και οὖν σχηματίζονται τα: οὐκουν (= όχι λοιπόν) και οὐκοῦν (= λοιπόν, επομένως, άρα):

Οὐκουν ἐρεῖς ποτέ; (= δε θα μιλήσεις τελοσπάντων);).

Οὐκουν εἰκός γ' ἐξ ὧν σὺ λέγεις (= δεν είναι λοιπόν φυσικό τουλάχιστο από όσα εσύ λες).

Οὐκοῦν φοβεῖσθαι χρῆ τούς ψόγους και ἀσπάζεσθαι τούς ἐπαίνους (= πρέπει λοιπόν να φοβόμαστε...).

Οὐκοῦν ὄραξ και οὐχ ὄραξ ἅμα ταυτόν; (= βλέπεις λοιπόν και συγχρόνως δε βλέπεις...:).

Το οὐκουν σε διάλογους σημαίνει: **όχι, καθόλου, με κανέναν τρόπο:**

— Ἄλλα μὴ ἀρχιτέκτων βούλει γενέσθαι; — **Οὐκουν** ἔγωγε (= εγώ τουλάχιστο όχι).

Το γοῦν (από το γέ και οὖν) σημαίνει: **βέβαια, τουλάχιστο, πάντως:** Χαρίεντα γοῦν και καθαρά τὰ ὑδάτια φαίνεται (= πάντως τα ρυάκια φαίνονται...).

Το μέν οὖν χρησιμοποιείται σε απαντήσεις με τη σημασία: **απεναντί-ας, οπωσδήποτε όμως:**

— Ἀτόπον τὸ ἐνύπνιον, ὦ Σώκρατες. — Ἐναργές μὲν οὖν (= — Παρά-ξενο το όνειρο... — Οπωσδήποτε όμως ολοφάνερο).

Το οὖν προστίθεται σε αντωνυμίες ή επιρρήματα και επιτείνει τη ση-μασία τους: ὅστισοῦν (ὅστις - οὖν) (= οποιοσδήποτε), ὅπωςοῦν (ὅπως - οὖν) (= οπωσδήποτε) κτλ.

(Βλ. και συμπερασματικούς παρατακτικούς συνδέσμούς §150).

22. **πέρ** Εγκλιτικό βεβαιωτικό μόριο που σημαίνει: **ακριβώς, μάλιστα.** Βρίσκεται με αναφορικά ή με άλλα μόρια, όπως: ὄσπερ, οἶός περ, ἐνθαπερ, ἦπερ, ὡσπερ, καθάπερ, διόπερ, εἶπερ, καίπερ (= αν και) κτλ.:

Ὅπερ νῦν δὲ ἐλέγομεν.

Οὕτως ἔχει, ὡσπερ τότε ἐλέγετο ἡμῖν.

Διόπερ και μὴ ὀκνεῖν δεῖ (= γι' αυτό και δεν πρέπει να διστάζουν).

Γιγνώσκω σαφῶς, **καίπερ** σκοτεινός ὢν, τήν γε σὴν αὐδὴν ὁμως (= αν και είμαι τυφλός, γνωρίζω καθαρά τη φωνή σου).

23. **πή** (πβ. ὄπη, πῆ;). Εγκλιτικό μόριο που δείχνει **τρόπο** (= κατά κάποιον τρόπο, κάπως) και **τόπο** (= σε κάποιο μέρος, κάπου):

Ἔχεις **πη** ἄλλη λέγειν; (= μπορείς να μιλήσεις κάπως αλλιώς;).

Πεσόντος **πη** τοῦ τείχους (= σε κάποιο μέρος του τείχους που έπεσε).

24. **πῆ** (πβ. ὄπη, πῆ). Ερωτηματικό μόριο που δείχνει **τρόπο** (= κατά ποιον τρόπο; πώς;) και **τόπο** (= σε ποιο μέρος; πού;):

Πῆ σοι δοκεῖ περὶ αὐτοῦ; (= πώς σου φαίνεται, τι γνώμη έχεις γι' αυτό;).

Ἐσκόπει **πῆ** εὐαποτειχιστότατος εἶη ὁ Πειραιεύς (= σε ποια μέρη ήταν ευκολότατο να περιτειχισθεῖ ο Π.).

25. **ποι** (πβ. ὄποι, ποῖ;). Εγκλιτικό μόριο που δείχνει **τόπο** (= κάπου):

Οὐκ ἐξέσται αὐτοῖς ἀναλίσκειν, ἂν **ποι** βούλωνται ἄλλοσε (= δε θα επιτρέπεται σ' αυτούς να ξοδεύουν, αν κάπου αλλού θέλουν).

26. **ποι** (πβ. ὄποι, ποῖ). Ερωτηματικό μόριο που δείχνει κυρίως **τόπο** (= προς ποιο μέρος;):

Ποῖ τις ἂν τράποιτο; (= προς τα πού να στραφεῖ κανείς;).

27. **πολλάκις** Επίρρημα που σημαίνει **πολλές φορές**:

Ποιεῖ δὲ ταῦτα **πολλάκις** τοῦ μηνός.

Αλλά ύστερα από τους συνδέσμους *εἰ, ἐάν, ἂν*, **μή** σημαίνει **ίσως, τυχόν**:

Σεισμὸς εἰ γένοιτο **πολλάκις** (= αν τυχόν γινόταν...).

Μή **πολλάκις** ἡμᾶς ὁ Ἐπιμηθεὺς ἐκεῖνος σφῆλῃ ἐξαπατήσας (= μην τυχόν εκείνος ο Ε. μας ξεγελάσει και κάνουμε λάθος).

28. **ποτέ** Εγκλιτικό μόριο που σημαίνει **κάποτε**:

Ἰδὼν δὲ **ποτε** Νικομαχίδην ἀπιόντα ἤρετο.

Ἦν τις τοῦ τυράννου πάλαι **ποτέ** (= ήταν κάποιος που ανήκε κάποτε παλιότερα στον τύραννο).

Ἵστερα από ερωτηματική αντωνυμία ή ερωτηματικό επίρρημα σημαίνει **άραγε, τάχα**:

Πολλάκις ἐθαύμασα **τίσι ποτὲ** λόγοις ἔπεισαν Ἀθηναίους (= με ποιους ἀραγε, λόγους...),
(πβ. το ερωτηματικό *πότε*).

29. **που** Εγκλιτικό μόριο που σημαίνει **κάπου, σε κάποιο μέρος**:

Ὅρῳσιν ἰπέας **που** πέραν τοῦ ποταμοῦ.

Επίσης το *πού* σημαίνει: **κατά κάποιο τρόπο, ίσως, νομίζω** κ.τ.ό.:

Ταῦτα οὗτος μὲν ἴσως οἶεται καὶ ἄλλος τίς **που** μεγάλα κακά (= κάποιος ἄλλος ἴσως).

Τῇ γάρ **που** ὑστεραία δεῖ με ἀποθνήσκειν (= νομίζω ὅτι πρέπει να πεθάνω...).

(πβ. το ερωτηματικό *πού*).

30. **πω** Εγκλιτικό μόριο που χρησιμοποιείται σε αρνητική πρόταση ή ερωτηματική που περιέχει ἄρνηση και σημαίνει: **ως τώρα, ακόμη**:

Οὐκ ἴσασι **πω** τὴν ἡμετέραν συμμαχίαν (= δεν ξέρουν ακόμη...).

Τίς πόλις **πω** τούτῳ ἐπεχείρησε; (= ποια πόλη ἐπιχείρησε ως τώρα αὐτό το πράγμα;).

Συχνά βρίσκεται στα κείμενα σε μια λέξη με ἄλλα μόρια, λ.χ. *οὔπω, μήπω, οὐδέπω, πώποτε, οὐδεπώποτε* κτλ.:

Ἦδη **πώποτε** *που* ἤκουσας; (= ἤδη ποτέ ως τώρα ἀκουσες κάπου;).

Πρωταγόραν οὔτε γιγνώσκεις, ὡς φῆς, οὔτε διείλεξαι **οὐδεπώποτε** (= οὔτε ποτέ ως τώρα ἔχεις συζητήσει μαζί του).

(πβ. Διαφορά του *πώ* και *ἔτι*: *οὔπω καιρός* = δεν εἶναι ἀκόμη ο κατὰ-ληλος καιρός, *οὐκέτι καιρός* = δεν εἶναι πια...).

31. **πῶς** Εγκλιτικό μόριο που δείχνει **τρόπο** (= κατά κάποιο τρόπο, κάπως):

Ἔνεστι γάρ **πῶς** τῇ τυραννίδι νόσημα (= ὑπάρχει κατά κάποιο τρόπο μια αρρώστια στο τυραννικό πολίτευμα).

Πράσσοντές **πῶς** ταῦτα... (= καθὼς ἀσχολοῦνταν κάπως μ' αὐτά). (πβ. το ερωτηματικό *πῶς*).

32. **τάχα** Η πρώτη σημασία του εἶναι ἴδια με τη σημασία του ἐπιρρήματος *ταχέως* (= γρήγορα). Ἀλλά συνήθως βρίσκεται στους ἀττικούς

πεζογράφους με τη σημασία του **ίσως**:

Κραυγή τε ἐγένετο καὶ ἔφευγον, τάχα δέ τις καὶ τετραμένος (= και κάποιος ίσως τραυματισμένος).

33. **τάχιστα** Επίρρημα που σημαίνει **πολύ γρήγορα**. Αλλά ύστερα από χρονικούς συνδέσμους (*ἐπεί, ἐπειδή* κτλ.) σημαίνει **αμέσως, μόλις**:

Ἐπεί τάχιστα ἤρέθη, ἤρχετο πρῶτον ἀπὸ τῶν θεῶν (= μόλις τον εξέλεξαν άρχισε πρώτα πρώτα από τους θεούς).

34. **τοι** Εγκλιτικό βεβαιωτικό μόριο που σημαίνει: **βέβαια, χωρίς αμφιβολία**. Βρίσκεται συχνά ύστερα από υποθετικούς ή αιτιολογικούς συνδέσμους ή άλλα μόρια:

*Εἴ τοι νομίζεις κτήμα τὴν ἀνθαδῖαν, οὐκ ὀρθῶς φρονεῖς.
Φασί γέ τοι δὴ οἱ τούτων κύριοι.*

(Για τους τύπους: *τοίνυν, τοιγάρτοι, τοιγαροῦν* βλ. §150).

35. **ὥς** Το **ὥς** χρησιμοποιείται στον αρχαίο λόγο ως:

α) επίρρημα αναφορικό (= όπως) και δεικτικό (**ὥς**) (= έτσι):

*Ἐκέλευσε τοὺς Ἕλληνας, ὥς νόμος αὐτοῖς εἰς μάχην, οὕτω ταχθῆναι.
Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ἐκ τῆς μάχης ὥς ἐτράποντο.*

Σε επιφωνηματικές προτάσεις που δείχνουν θαυμασμό σημαίνει **πόσο!:**

Μῆτερ, ὥς καλός μοι ὁ πάππος.

Με υπερθετικό επίθετο ή επίρρημα σημαίνει **ὄσο το δυνατό:**

Οἱ ῥήτορες στοχάζονται ὅπως οἱ πολῖται ὥς βέλτιστοι ἔσονται.

Το **ὥς** με τροπικά επιρρήματα θετικού βαθμού επιτείνει ή περιορίζει τη σημασία τους:

Οἱ ὥς ἀληθῶς σύμμαχοι καὶ φίλοι ὄντες (= οι πραγματικά αληθινοί σύμμαχοι...).

Ὡς ἡπίως εἰπεῖν πρὸς ἄνδρα τόνδε συμφέρει (= κάπως ήπια συμφέρει νά...).

πβ. *ὠσαύτως* (ὠς-αὐτως: το επίρρ. της αντωνυμίας *αὐτός*) = κατά τον ίδιο τρόπο, έτσι.

β) σύνδεσμος ειδικός, αιτιολογικός, τελικός, αποτελεσματικός, χρονικός (βλ. στο κεφάλαιο των ειδικών, αιτιολογικών κτλ. προτάσεων). Για τη χρήση του *ως* με τις αιτιολογικές και τελικές μετοχές βλ. §101, 2 και 3.

γ) πρόθεση (καταχρηστική). Βλ. Επίμετρο Α' ΙΙ, 3.

Σημείωση. Με επιρρηματική σημασία χρησιμοποιούνται επίσης και μερικοί τύποι ρημάτων, όπως: *ἄγε, ἴθι, φέρε* που σημαίνουν **εμπρός, λοιπόν**:

Ἄγε δὴ σκοπῶμεν (= εμπρός λοιπόν, ας εξετάσουμε).

Ἴθι νυν, φράσον ὡς εἰσέρχομαι (= εμπρός λοιπόν, πες ότι...) (βλ. και §86α).

(πβ. ν.ε. Έ λ α , λέγε λοιπόν. Εκείνος δ ω σ ' του και έλεγε καί ξανάλεγε τα ίδια).

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ*

Αιτιατική

- απόλυτη 103.
- επιρρηματικός προσδιορισμός 45.
- ετερόπτωτος προσδιορισμός 38.
- προσδιορισμός επιρρημάτων 41.

αναστροφή προθέσεως

Επίμετρο Α' Σημ. α'.

αντικείμενο 49-61.

- άμεσο 49 και 57-61.
- έμμεσο 49 και 57-61.
- εξωτερικό 54.
- εσωτερικό αποτελέσματος 54.
- σε αιτιατική 54.
- σε γενική 51.
- σε δοτική 52.
- σύστοιχο 54-56.

αντωνυμίες 107-118.

- αλληλοπαθής 112.
- αναφορικές 118.
- αόριστες 117.
- αυτοπαθείς 110.
- δεικτικές 114-115.
- ερωτηματικές 116.
- κτητικές 113.
- οριστική η επαναληπτική 109.
- προσωπικές 108.

αόριστος 81.

- εναρκτικός 81.
- γνωμικός 81.

απαρέμφατο 90 κ.ε.

- άναρθρο 94.
- αποτελέσματος 91.
- ειδικό 92 και 96.
- έναρθρο 93
- τελικό 92 και 97.

απρόσωπα ρήματα 73.

απρόσωπες εκφράσεις 73.

άρθρο 119-122.

αττική σύνταξη 14.

Γενική

- απόλυτη 103.
- επιρρηματικός προσδιορισμός 43.
- ετερόπτωτος προσδιορισμός 32 (αιτίας 32, αντικειμενική 32-33, αξίας ή τιμήματος 32, διαιρετική 32, ιδιότητας 32, κτητική 32, ύλης 32, υποκειμενική 32).
- κατηγορηματική 17 (αξίας 17, διαιρετική 17, ιδιότητας 17, κτητική 17, ύλης 17).
- προσδιορισμός επιρρημάτων και επιφωνημάτων 39.

Δοτική

- επιρρηματικός προσδιορισμός 44.
- ετερόπτωτος προσδιορισμός 36.
- προσδιορισμός επιρ-

* Οι αριθμοί παραπέμπουν σε παραγράφους

ρημάτων 40.
—προσωπική 53.
δυνητική ευκτική 87.
—οριστική 85.
Εγκλίσεις 76 κ.ε.
—προτάσεων επιθυμίας 89.
—προτάσεων κρίσεως 89.
έλξη 118 και 188.
ενεστώτας 78.
—αποπειρατικός 78.
—αποτελεσματικός 78.
—βουλευτικός 78.
—γνωμικός 78.
—ιστορικός η δραματικός 78.
επεξήγηση 24-25.
επιρρηματικοί προσδιορισμοί 123-137.
—αιτίας 131.
—αναφοράς 134.
—αποτελέσματος 133.
—αρνήσεως 137.
—βεβαιώσεως 137.
—δισταγμού η πιθανότητας 137.
—εναντιώσεως και παραχωρήσεως 136.
—ποσού 130.
—προϋποθέσεως η όρου 135.
—σκοπού 132.
—τόπου 126-127.
—τρόπου 129.
—χρόνου 128.
ετεροπροσωπία 95.
ευθύς λόγος 180.
ευκτική 87.
—δυνητική 87.

—επαναληπτική 87,
Σημ. β΄.
—ευχετική 87.
—του πλάγιου λόγου 87
Σημ. α΄.
Ημιπερίοδος 6.
Κατηγορήμα 7.
κατηγορούμενο 7 και 9,
11-12 και 16-18.
—επιρρηματικό 11.
—μονολεκτικό 7.
—περιφραστικό 7.
—προληπτικό η του αποτελέσματος 12.
Μέλλοντας 80.
—γνωμικός 80.
—εξακολουθητικός 80.
—συντελεσμένος 84.
μετατύπωση προθέσεως
Επίμετρο Α΄ Σημ. β΄
μετοχή 98-104.
—απόλυτη (σε γενική και σε αιτιατική) 103.
—επιθετική η αναφορική 98-99.
—επιρρηματική 98 και 101.
—κατηγορηματική 98 και 100.
μόρια Επίμετρο Β΄.
μόρια αρνητικά 141-142
Οριστική 85.
—δυνητική 85.
—ευχετική 85.
Παράθεση 24-25.
—προεξαγγελτική 26.
παραθετικά 34-35.
παρακείμενος 82.

παράλειψη

—κατηγορουμένου 22.

—ρήματος 21.

—υποκειμένου 20.

παρατατικός 79.

—βουλητικός η αποπειρατικός 79.

—επαναληπτικός 79.

περίοδος 6.

πλάγιος λόγος 180-183

—δευτερεύουσες προτάσεις 182-183.

—κύριες προτάσεις 182.

ποιητικό αίτιο 68.

προθέσεις

—γενικά 138.

—αναλυτικά

Επίμετρο Α'.

—δίπτωτες 140 και

Επίμετρο Α' Ι (Β').

—μόνόπτωτες 140 και

Επίμετρο Α' Ι (Α').

—τρίπτωτες 140 και

Επίμετρο Α' Ι (Γ').

—καταχρηστικές

Επίμετρο Α' ΙΙ.

—κύριες Επίμετρο Α' Ι

προσδιορισμοί 23-45

και 123-137.

—επιθετικοί 27-28.

—επιρρηματικοί 23 και 123-137.

—ετερόπτωτοι 23 και 31-38.

—κατηγορηματικοί 29-30.

—ομοιόπτωτοι 23-30.

—ονοματικοί 23-38.

προστακτική 88.

πρόταση 1. Είδη προτάσεων:

—απλές 7.

—αρνητικές η αποφατικές 3.

—ελλειπτικές 19.

—επαυξημένες 23.

—επιθυμίας 1.

—επιφωνηματικές 1.

—ερωτηματικές 1 (διμελείς 2α, με μερική άγνοια 2, με ολική άγνοια 2).

—καταφατικές 3.

—κρίσεως 8.

—κύριες η ανεξάρτητες 4.

—σύνθετες 13.

—δευτερεύουσες η εξαρτημένες 4 (επιρρηματικές 153 και 162-175 κ.ε.: αιτιολογικές 163, αναφορικές 175 κ.ε., αποτελεσματικές 165, εναντιωματικές και παραχωρητικές .171, παραβολικές η παρομοιαστικές αναφορικές 178, τελικές 164, υποθετικές 167-170, χρονικές 173· ονοματικές 153-161 και 175 κ.ε.: αναφορικές 175 κ.ε., ειδικές 155-156, ενδοιαστικές 157-158, πλάγιες ερωτηματικές 159-161).

Ρήματα 46-75.

—απρόσωπα η τριτοπρόσωπα 73.

—ενεργητικά 47-61 (αμετάβατα 47-48, μεταβατικά 47-61: μονόπτωτα 49-54, δίπτωτα 49 και

- 57-61).
- μέσα 62-66 (αλληλοπαθή 65, αυτοπαθή η ευθεία 62, διάμεσα 64, δυναμικά 66, περιποιητικά 64, πλάγια 64).
  - ουδέτερα 72.
  - παθητικά 67-71.
  - συνδετικά 7 και 10.
- ρηματικά επίθετα σε**
-τος και -τέος 105.
- Συμφωνία όρων**
προτάσεως 16-18.
- σύνδεση**
- απλή αντιθετική 146α.
  - αποφατική 144β.
  - επιδοτική αντιθετική 148β.
  - καταφατική 144α.
  - μετοχών 104.
  - προτάσεων 143 κ.ε. (παρατακτική 143-152: με αιτιολογικούς συνδέσμους 151, με αντιθετικούς συνδέσμους 146-148, με διαχωριστικούς συνδέσμους 149, με συμπερασματικούς συνδέσμους 150, με συμπλεκτικούς συνδέσμους 144-145· υποτακτική 143 και 153-179): Βλ. προτάσεις δευτερεύουσες η εξαρτημένες),
- συνδετικό ρήμα** 7 και 10.
- σχήματα λόγου** 184-191.
- αλληγορία 191, 5,
  - ανακόλουθο 188, 3.
  - αντίφραση 191, 3.
  - από κοινού 189, 1α.

- ασύνδετο 143α και 187ζ,
  - βραχυλογία 189, 1.
  - ειρωνεία 191, 3β.
  - έλεξη 118 και 188, 5.
  - ένα με δύο 189, 2γ.
  - εξ αναλόγου 189, 1β.
  - ευφημισμός 191, 3γ.
  - ζεύγμα 189, 1γ.
  - καθολικού και μερικού 188, 4.
  - κατά το νοούμενο 188, 1.
  - κατεξοχήν 190β.
  - κύκλος 187δ.
  - λιτότητα 191, 3α.
  - μεταφορά 190α.
  - μετωνυμία 191, 2.
  - ομοιοτέλετο η ομοιοκατάληκτο 187στ.
  - παραλληλίας 189, 2α.
  - παρομοίωση 191, 6.
  - παρονομασία η παρήχηση 187ε.
  - περίφραση 189, 2β.
  - πλεονασμός 189, 2.
  - πολυσύνδετο 187η.
  - πρόληψη 188, 7.
  - πρωθύστερο 187β.
  - σημασιολογική φθορά της λέξεως 190γ.
  - σύμφυση 188, 2.
  - συνεκδοχή 191, 1.
  - υπαλλαγή 188, 6.
  - υπερβατό 187α.
  - υπερβολή 191, 4.
  - χιαστό 187 γ.
- Ταυτοπροσωπία** 95.
- τιμήση προθέσεως** Επίμετρο Α' Σημ. α'.
- Υπερσυντέλικος** 83.

υποκείμενο 7-8.

υποθετικοί λόγοι 167-

170.

—ελλειπτικοί 169.

—εξαρτημένοι 170.

υποτακτική 86.

—απορηματική 86.

—βουλητική 86.

Χρόνοι 71-84.

—εξακολουθητικοί 76.

—μελλοντικοί 76.

—παρελθοντικοί 76.

—παροντικοί 76.

—συνοπτικοί 76.

—συντελικοί 76.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίδα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

5

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ - Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄	ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ	7
	(Οι προτάσεις ως προς το περιεχόμενο 7. Οι προτάσεις ως προς το ποιόν 10. Οι προτάσεις ως προς τη σχέση τους με άλλες προτάσεις 10. Οι προτάσεις ως προς τους όρους τους 11. Περίοδος και ημπερίοδος 11).	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄	ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΣ	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄	ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ ΟΡΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΣ	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄	ΕΛΛΕΙΠΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄	ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΗ ΠΡΟΤΑΣΗ	23
	(Ονοματικοί προσδιορισμοί ομοιόπτωτοι 24. Ονοματικοί προσδιορισμοί ετερόπτωτοι - Πλάγιες πτώσεις 29. Σύνταξη των παραθετικών 32).	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄	ΤΟ ΡΗΜΑ	44
	(Ενεργητικά ρήματα 44. Το αντικείμενο 45. Δίπτωτα ρήματα 58. Μέσα ρήματα 62. Παθητικά ρήματα 65. Ουδέτερα ρήματα 68. Απρόσωπα ρήματα 68.)	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄	ΧΡΟΝΟΙ ΚΑΙ ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ	71
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η΄	ΟΙ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ	84
	(Το απαρέμφατο 84. Η μετοχή 89. Σύνδεση μετοχών 96. Τα ρηματικά επίθετα σε -τος και -τέος 97.)	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ΄	ΟΙ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ	99
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι΄	ΤΟ ΑΡΘΡΟ	109
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ΄	ΟΙ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ	113
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΒ΄	ΟΙ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ (γενικά)	124
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΓ΄	ΤΑ ΑΡΝΗΤΙΚΑ (ή ΑΠΟΦΑΤΙΚΑ) ΜΟΡΙΑ	125

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ - ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄	ΤΡΟΠΟΙ ΣΥΝΔΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ	127
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄	ΠΑΡΑΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ (Με συνδέσμους συμπλεκτικούς 129. Με συνδέσμους αντιθετικούς 131. Με συνδέσμους διαχωριστικούς 134. Με συνδέσμους συμπερασματικούς 134. Με συνδέσμους αιτιολογικούς 136).	129
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ (Ονοματικές προτάσεις 139. Επιρρηματικές προτάσεις 145. Αναφορικές προτάσεις 159).	139
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄	Ο ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ	164

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ - ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄	ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ	169
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄	ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΓΡΑΜΜΑ- ΤΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ	173
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄	ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ	176
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄	ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΛΕΞΕΩΝ ή ΦΡΑΣΕΩΝ	178
ΕΠΙΜΕΤΡΟ Α΄	ΟΙ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ	182
ΕΠΙΜΕΤΡΟ Β΄	ΤΑ ΜΟΡΙΑ	196

ΠΙΝΑΚΕΣ

1. Οι κύριοι όροι της προτάσεως	17
2. Τα είδη των προτάσεων	24
3. Ονοματικοί προσδιορισμοί	36
4. Το αντικείμενο	54
5. Οι πλάγιες πτώσεις	56
6. Δίπλωτα ρήματα	62
7. Το ρήμα	70
8. Οι χρόνοι του ρήματος στην οριστική	78
9. Οι εγκλίσεις στις ανεξάρτητες προτάσεις	83
10. Το απαρέμφατο	89
11. Η μετοχή	96
12. Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί	122
13. Οι υποθετικοί λόγοι	152
14. Σύνδεση προτάσεων	163
15. Ευθύς και πλάγιος λόγος	168
16. Οι κύριες προθέσεις	194
Αλφαβητικό ευρετήριο	208

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.

